

ROMÂNIA

Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă

“Să realizăm mai mult cu mai puține resurse”

Promovată de Grupul de Lucru constituit în baza
HG 305/15.04.1994 și cu sprijinul societății civile

**Guvernul României
Departamentul pentru Reforma Administrației Publice Centrale**

Piața Victoriei nr. 1
București
România
Tel: 222 59 73
Fax: 222 36 91
<http://serverntl.exec.gov.ro/drapc/default.html>

Drepturile de autor aparțin Guvernului României.

Extrase din acest document pot fi reproduse numai în scopuri necomerciale, menționându-se sursa.

Editura NOVA, București, 1999
ISBN 973-98022-1-4

Primul Ministru al României

România continuă să străbată o perioadă plină de încercări în care trebuie să desăvârșească transformările unei economii de tip centralist, planificat, într-o țara și, în același timp, să diminueze decalajele față de țările Uniunii Europene, pentru a putea intra în marea familie a acestora.

Acest proces, motivat, în primul rând, de dorința unei calități mai bune a vieții este anevoie și, de multe ori, eforturile noastre de a ține pasul cu dimensiunea și complexitatea schimbărilor ne-au făcut să nu observăm că ținta însăși către care alergăm se mișcă.

Lumea, și în special Vestul, trăiește experiența unor transformări profunde pentru a asigura pe termen lung supraviețuirea omenirii fiind acum conștientă că aceasta se poate face numai prin conservarea mediului la nivel global.

În 1992, în cadrul Conferinței de la Rio, cunoscută ca "Earth Summit", țările lumii, printre care și România au recunoscut pentru prima dată în mod unanim și au căzut de acord asupra nevoii urgente de a adopta o strategie globală pentru secolul următor, denumită "AGENDA 21", a cărei opțiune să fie aplicarea principiilor dezvoltării durabile. Cheia acesteia o reprezintă reconcilierea între două aspirații umane: necesitatea continuării dezvoltării economice și sociale dar și protecția și îmbunătățirea stării mediului ca singura cale pentru bunăstarea atât a generațiilor prezente cât și a celor viitoare. Pentru ca acest lucru să fie realizabil s-a hotărât, de asemenea, că fiecare țară își va asuma responsabilitatea implementării acestui tip de dezvoltare cât mai repede.

Imperativul contextului internațional pe care România nu-l poate ignora în actualul proces de globalizare, caracteristic în prezent pentru dezvoltarea omenirii și a fiecărei țări în parte, nu este unicul motiv ce stă la baza opțiunii României pentru o dezvoltare durabilă. Grija pentru propriul nostru mediu și resurse, dorința conservării și protecției lor pentru ca atât noi cât și copiii noștri să trăiască sănătoși și la standarde civilizate de viață, reprezintă o altă motivație pentru această opțiune.

Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă este realizată, pentru prima dată în țara noastră, de un Grup de Lucru constituit de Guvern, care a asigurat reprezentarea tuturor partenerilor sociali, asistat de proiectul PNUD: "Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă" aflat sub egida Academiei Române. Acest document este născut din dorința și nevoia tuturor de a crește bunăstarea și prosperitatea fiecărui român și a societății în ansamblu, definind totodată ținta noastră de "a realiza mai mult cu mai puține resurse".

Atât Guvernul cât și societatea în ansamblul său trebuie să se angajeze în realizarea practică a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă prin elaborarea Planului Național de Acțiune care va concretiza ceea ce ne-am propus. Numai adoptând această atitudine vom fi capabili să asigurăm o dezvoltare armonioasă a economiei, societății și mediului.

RADU VASILE

Ministrul Afacerilor Externe

Sunt bucuros să constat că, după un efort îndelungat și laborios, Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României a prins contur și consistență, trecând din sfera gestației academice în cea a acțiunii politice pragmatice. Proiectul, rod al unei inițiative pornite de la Ministerul Afacerilor Externe, s-a bucurat de sprijinul generos al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, iar în etapa de finalizare a înglobat contribuții semnificative din partea unui număr important de reprezentanți ai instituțiilor administrației publice, partidelor politice parlamentare, asociațiilor patronale, confederațiilor sindicale, lumii academice, societății civile reunite în cadrul Grupului de Lucru constituit în baza unei decizii guvernamentale. Însuși modul în care s-a elaborat această Strategie - schițată, dezbatută, redactată, ameliorată, completată, amendată, iar rescrisă - dă un semnal încurajator și, poate, contagios, cu bătaie mai lungă.

Lucrarea este riguros construită și solid argumentată. Deși perfectibilă - cusururi pot fi lesne găsite în orice încercare de a produce ceva cu adevărat nou - Strategia propusă privește dincolo de conjunctural și proiectează în viitor, la orizontul anului 2020, ținte precise și, sper, realiste.

Dezvoltarea durabilă semnifică mult mai mult decât o sintagmă la modă; ea postulează reevaluarea constantă a dialogului om-natură și solidaritatea dintre generații în procesul evoluției pluridimensionale a societății omenești. Așezarea acestui nobil concept la temelia dezvoltării dorite a României în deceniile următoare dă un sens mai limpede al direcției și etapelor de parcurs pentru a ne racorda la megatendințele stabile ale sistemului de valori, instituții, proceduri și modalități de lucru care formează substanța civilizației de tip occidental.

Nu numai fostele țări comuniste ci și întregul sistem al relațiilor internaționale, așa cum l-am cunoscut până acum, se află în tranziție. Iuțeala și amploarea schimbărilor care au loc în lume ne obligă la o mobilitate sporită a minții și la o creativitate accelerată. Lucrarea de față îmi sporește încrederea în hărnicia intelectuală a românilor, în capacitatea lor de a genera soluții pe măsura marilor sfidări ale vremii.

ANDREI GABRIEL PLEȘU

Președintele Academiei Române

Făcând parte dintr-un program amplu al Academiei Române care, împreună cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, încearcă să structureze și să definească calea de urmat pentru România în următoarele două decenii "Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă" urmează după proiectul: "România 2020". O nouă Strategie? Încă o Strategie? Sunt mulți, sceptici, care cred că strategiile de dezvoltare sunt făcute pentru a fi uitate și, ca argument, aduc exemplul numeroaselor scenarii propuse de specialiștii români, îndeosebi de către economisti, și care n-au fost luate în seamă de guvernele care s-au succedat după decembrie 1989. La ce bun să încurajăm alte inițiative în acest sens?... Răspunsul este că o strategie a dezvoltării trebuie realizată pentru că nici o societate nu se poate dezvolta în lumea de azi fără un program și fără o ordine de priorități.

Trebuie spus că acest concept a fost enunțat prima oară acum zece ani într-o operă colectivă (*Viitorul nostru, al tuturor*) cunoscută în literatura de specialitate sub numele de "raportul Brundland". Teza lui esențială este că deciziile pe care le luăm azi și acțiunile pe care le pornim trebuie să țină seama de faptul că lumea va continua să existe și după noi și că generațiile viitoare au dreptul să se bucure de condițiile de viață oferite de planeta noastră. Găsesc citată, într-un raport asupra acestei chestiuni, următoarea propoziție a lui Joseph Bruchac: "nous ne leguons pas la terre a nos enfants, nous l'empruntons au generations futures". Splendid spus. Specialiștii plasează conceptul de *dezvoltare durabilă* printre cele *cinci mari principii ale eticiei științifice*, alături de *principiul echității, principiul precauției, deontologia activităților științifice și organizarea dezbatelor și a luărilor de decizii*. Altfel societatea riscă să se instaleze într-o tranzitie eternă și păguboasă. Procedând astfel, nu revenim, oare, la vechiul centralism, la *planurile cincinale*, la economia dirijată și la celealte fantasme ale sistemului totalitar? O asemenea suspiciune mi se pare nefondată din motive pe care nu este locul să le dezvolt aici. Să spun numai că o democrație veritabilă opune centralismului sufocant, dictatorial în economie ca și în cultură, nu haosul, ci un program național definit în funcție de priorități, posibilități și circumstanțe.

Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă se înscrie în procesul globalizării, este o abordare care se identifică, se măsoară și se descrie în parametrii clari de dezvoltare a sistemelor socio-economice ținând seamă de protecția mediului. Dezvoltarea durabilă este o problemă a omenirii, dovedindu-se un proces esențial al acestei lumi. Practic în nici o țară democratică nu se mai pot concepe strategii fără abordarea concomitentă a dimensiunilor sistemelor socio-economice și a capitalului de resurse, acest ansamblu conducând la dezvoltare durabilă. Recent (26 iunie - 1 iulie 1999) a avut loc la Budapesta *Conferința mondială Știință pentru secolului XX: un nou angajament*, organizată de UNESCO în colaborare cu alte organisme științifice internaționale. O temă care a revenit în mai toate intervențiile oamenilor de știință și a celor care se ocupă de organizarea cercetării a fost aceea a implicării științei într-un mod mai decis în dezvoltarea societății umane, inclusiv în domeniul dezvoltării durabile. Inteligențele creative ale unei generații trebuie să propună soluții de dezvoltare (soluții posibile, soluții acceptabile, soluții ce pot fi corigate) pentru a nu lăsa hazardul să determine destinul unei comunități umane.

Este esențial de remarcat faptul că această lucrare de anvergură, promovată de proiectul PNUD: "Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă" aflat sub egida Academiei Române, a găsit resorturi pentru a aduce la aceeași masă de lucru idei, proiecte și inițiative existente în țara noastră și care acum își găsesc ecou în această lucrare. Lucrarea reprezintă un efort comun realizat de o echipă de cercetători români, pentru prima oară cu sprijinul societății civile, și este un proiect vast și ambicios. Ea și-a propus să elaboreze o strategie de dezvoltare pe termen lung a României în limitele capacitatii de suport a Capitalului Natural și este de menționat că a fost alcătuită în colaborare cu institute de cercetare, personalități ale societății românești, rețele universitare, oameni de afaceri, sindicate, patronate, organizații neguvernamentale și.a. la care s-au alăturat eforturile speciale ale Academiei Române.

Suntem conviniți că lucrarea va încuraja inițiativele regionale de cooperare și va da naștere la proiecte noi și idei stimulatoare. Se înțelege de la sine că, odată acceptată, o strategie trebuie să constituie coloana vertebrală a oricărui sistem de guvernare pe termen lung. Ea trebuie să nu se pună în slujba unei formațiuni politice, ci a politicii naționale. În sfârșit aceste obiective trebuie să se regăsească în sistemul de educație orientat spre viitor, care să formeze o nouă conștiință a tinerilor.

Academia Română ține să mulțumească tuturor celor care și-au adus contribuții la realizarea acestui proiect și exprimă, pe această cale, un sentiment de gratitudine față de specialiștii din cadrul PNUD care au sprijinit elaborarea studiului, societății civile în ansamblul ei, considerând că promovarea de către Grupul de Lucru înființat de Guvern reprezintă o dovadă a procesului democratic instaurat în România. Nu ascund faptul că, pe lângă *Strategia* de față, Academia Română se gândește și la alte inițiative în această direcție. Ne străduim, de pildă, să elaborăm o *Strategie a cercetării științifice* și, proiect mai ambicios, să propunem societății românești un program de dezvoltare în doi timpi (pe termen scurt și pe termen lung), pornind de la datele actuale ale economiei noastre și în corelație cu factorii internaționali. O echipă de specialiști din institutele Academiei va pregăti până la sfârșitul anului 1999 un Raport asupra acestei chestiuni care ne preocupa, în fapt, pe toti.

EUGEN SIMION

Reprezentantul Rezident ad interim al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în România

Dezvoltarea economico-socială fără precedent din ultima jumătate a acestui secol a pus omenirea în fața unei probleme vitale: cum se poate dezvolta în continuare fără a distrugă echilibrul planetei? Analizele și dezbatările efectuate la nivel mondial în ultimele două decenii, când omenirea a conștientizat această problemă, au cristalizat încetul cu încetul un nou concept, care pare a fi singurul răspuns viabil la această provocare și anume “dezvoltarea durabilă”.

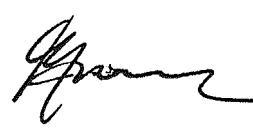
Definit ca fiind “capacitatea de a satisface necesitățile generației actuale fără a compromite șansa generațiilor viitoare de a își satisface propriile necesități”, conceptul a fost dezvoltat și adoptat oficial la nivel planetar în 1992, la întâlnirea la vîrf de la Rio de Janeiro (cu peste 140 de țări participante) sub numele de “Agenda 21”, document care reprezintă în același timp și un ghid de implementare.

În 1997, în urma demersurilor făcute de Ministerul Afacerilor Externe, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) a finanțat proiectul de înființare, sub egida Academiei Române și a Fundației Universității Mării Negre, a “Centrului Național pentru Dezvoltare Durabilă” (Rom 015/97), care a avut ca primă misiune elaborarea “Agendei 21” pentru România.

Elaborată în decursul a doi ani, lucrarea a beneficiat de suportul tehnic și informațional direct sau indirect a numeroase instituții guvernamentale, neguvernamentale, academice, patronale și sindicale, iar faza de proiect a fost mediatizată și larg distribuită (500 de copii și internet) pentru sugestii și comentarii.

Deși a beneficiat de o expertiză de un înalt nivel și de o largă consultanță, suntem perfect conștienți că procesul de implementare a strategiei va scoate în evidență o serie de aspecte care vor trebui regândite, readaptate sau redimensionate. De altfel, acest proces dinamic de periodică îmbunătățire a strategiei în urma analizei rezultatelor obținute în procesul de implementare, este comun tuturor țărilor care au declanșat o astfel de acțiune și constituie condiția principală în obținerea unor rezultate pozitive. Cel mai bun exemplu în acest sens îl constituie Marea Britanie, care anul acesta a lansat cea de-a doua versiune a strategiei sale, mult îmbunătățită și focalizată preponderent pe aspectele legate de exploatarea rațională a resurselor, reciclare și protecția mediului.

În final doresc să mulțumesc tuturor celor care, în măsură mai mare sau mai mică, au contribuit la realizarea acestui proiect și să-mi exprim încrederea într-o colaborare viitoare la fel de fructuoasă pentru elaborarea Planului Național de Acțiune, a “Agendei 21” Locale și a Indicatorilor pentru Dezvoltarea Durabilă, pașii următori absolut necesari pentru asigurarea succesului în procesul de implementare a acestui concept în România.

PAUL van HANSWIJCK de JONGE

STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ *Componența Grupului de Lucru constituit în baza H.G. 305/15.04.1999*

Departamentul pentru Reforma Administrației Publice Centrale: Petrică Diaconu, Valeriu Panghe; **Ministerul Finanțelor:** Iosefina Moroșan, Mircea Panaite, Ion Simion; **Ministerul Industriei și Comerțului:** Tudor Irimescu, Nichita Ștefanov; **Ministerul Apărării Naționale:** G-ral. Decebal Ilina, Col. Alexandru Grumaz; **Ministerul Transportului:** George Matei; **Ministerul Educației Naționale:** Luminița Matei; **Ministerul Sănătății:** Carmen Berindan, Nania-Luminița Tronaru; **Ministerul Agriculturii și Alimentației:** Dorin Dorian, Ștefan Pete; **Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului:** Peter Derer; **Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului:** Virgil Diaconu, Ion Machedon, Anton Vlad; **Ministerul Muncii și Protecției Sociale:** Florentina Ștefănescu; **Ministerul Afacerilor Externe:** Sergiu Celac; **Comisia Națională pentru Statistică:** Constantin Chircă, Constantin Mândricel; **Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii:** Daniela Gogoașă, Mirel Țariuc; **Agenția Română de Dezvoltare:** Sorin Fodoreanu, Liliana Zaharia; **Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională:** Dorin Ciomag; **Autoritatea Națională pentru Turism:** Filip Minișoara; **Agenția Națională pentru Dezvoltare și Implementarea Programelor de Reconstrucție a Zonelor Miniere:** Petronin Văsii, **Agenția Națională pentru Resurse Minerale:** Ion Rădulescu; **Agenția Națională pentru Știință, Tehnologie și Inovare:** Mircea Valer Pușcă; **Agenția Națională pentru Comunicații și Informatică:** Alexandru Vilan, Ioana Slăvescu, **Departamentul Administrației Publice Locale:** Robert Ionițescu, Darius Vălsănoiu; **Departamentul pentru Dialog Social:** Gheorghe Nicula, Virgiliu Oprea, Mircea Streiber; **Departamentul pentru Integrare Europeană:** Nicolae Idu, Viorel Șerbănescu; **Aparatul de lucru al Primului Ministru:** Nicolae Voicu; **Fondul Proprietății de Stat:** Victor Eros.

Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat: Petrică Diaconu; **Partidul Democrației Sociale din România:** Hildegard Puwak, Leonard Cazan; **Partidul Democrat:** Laurențiu Tăchiciu; **Partidul Național Liberal:** Paul Păcuraru; **Uniunea Democrată a Maghiarilor din România:** Iuliu Bara; **Partidul România Mare:** Radu Ioan, Doru Dumitru Palade; **Partidul Unității Naționale Române:** Floruța Crăciun; **Partidul Social Democrat Român:** Valentin Lazea; **Uniunea Forțelor de Dreapta:** Adrian Ciocânea, Mihai Raiciu; **Federația Ecologistă din România:** Marcian Bleahu.

Consiliul Național al Patronilor din România: Mihai Dumitrescu; **Patronatul Național Român:** Nicolae Ioana; **Consiliul Național al Întreprinderilor Mici și Mijlocii:** Mihaela Crăsnaru, Ovidiu Nicolaescu; **Uniunea Generală a Industriașilor din România 1903:** Gavril Mureșan; **Patronatul Român UGIR:** Ștefan Varfalvi; **Confederația Patronală din Industria României CONPIROM:** Silviu Opris; **Confederația Națională a Patronatului Român:** Vasile Berinde, Aureliu Leca.

Confederația Națională Sindicală Cartel Alfa: Bogdan Hossu, Petru Dandea; **Confederația Națională a Sindicatelor Libere din România:** Valentin Mocanu; **Confederația Sindicatelor Democratice din România:** Constantin Baroi; **Blocul Național Sindical:** Dumitru Chiriță, Corneliu Popescu; **Confederația Sindicală Meridian:** Gabriel Năstase.

Academia Română: Mircea Malița, Gheorghe Zaman; **Asociația Băncilor:** Doina Cărbunescu; **Banca Națională a României:** Vasile Pilat; **Bursa de Valori:** Stere Farmache, Viorel Marian Pană; **Camera de Comerț și Industrie a României:** Ion Pop; **CENTRAS:** Florin Vasiliu; **Comisia Națională a Valorilor Mobiliare:** Ștefan Boboc, Cristian Donovici; **Fondul Mutual al Oamenilor de Afaceri:** Viorel Cârstea; **Institutul de Economie Mondială:** Petre Prisăcaru; **PRO DEMOCRAȚIA:** Mihai Liseșchi; **RASDAQ:** Anca Dumitru, Septimiu Stoica;

PNUD: Valentin Alexandrescu; **Proiectul PNUD 015/97 Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă:** Alexandru Bădescu, Călin Georgescu, Valentin M. Ionescu.

Grupul de redactare constituit în baza Proiectului PNUD ROM 015/1997 – Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă (în ordine alfabetică):

dr. ing. Ion Barbu, ing. Alexandru Bădescu, prof. dr. Marcian Bleahu, prof. dr. Camelia Cămășoiu, ambasador Sergiu Celac, dr. Stelian Cârstea, dr. Sergiu Cristofor, acad. Paul Mircea Cosmovici, prof. dr. Ion Coste, dr. Virgil Diaconu, dr. Ilaria Doucet, ing. Adriana Eftimie, dr. ing. Călin Georgescu, prof. dr. Vasile Ghețău, prof. dr. Victor Giurgiu – membru corespondent al Academiei Române, prof. dr. Marian Traian Gomoiu – membru corespondent al Academiei Române, dr. Ioana Iacob, ing. Alina Inayeh, dr. ing. Cristina Sorana Ionescu, jurist Valentin M. Ionescu, prof. dr. Constantin Ionete – membru de onoare al Academiei Române, prof. dr. Aureliu Leca, acad. Mircea Malița, ing. Ștefan Mamulea, prof. dr. Mihai Manoliu, dr. Aurelia Marcu, mat. Radu Martescu, mat. Viorel Micescu, dr. Dumitru Mihu, prof. dr. Ionel Miron, ec. Constantin Mândricelu, prof. dr. Barrie Mould, prof. dr. Costel Negrei, dr. ing. Simion Nicolaev, prof. dr. Steliana Perț, dr. ing. Adrian Jan Petre, ec. Ilinca Popescu, ing. Miron Popescu, dr. Geta Râșnoveanu, MSc. George Romanca, dr. ing. Elena Daniela Scripcaru, arh. Cătălin Niculae Sârbu, prof. dr. Ramiro Sofronie, prof. dr. Ilie Șerbănescu, prof. dr. Claudiu George Tudorancea, dr. ing. Anca Tuhai, dr. Mihaela Nicoleta Vasilescu, avocat Florin Vasiliu, prof. dr. Angheluță Vădineanu, ing. Radu Vădineanu, prof. dr. Alexandru Viorel Vrânceanu, prof. dr. Gheorghe Zaman.

Au adus contribuții speciale la elaborarea acestei lucrări prin observații și materiale: prof. dr. Ion Bold, prof. dr. Adrian Găzdaru, prof. dr. Ion Leu, prof. dr. Nicolae Panin, arh. Șerban Nădejde, ec. Jana Șuler, ing. Adrian Toia, dr. ing. Petru Șerban, chim. Eleonora Ataman, ing. Cornel Moțiu, ing. Toma Manciu, prof. dr. Gheorghe Badrus, precum și următoarele instituții și organizații: Alianța Civică, Asociația "Albina", Asociația pentru Dezvoltarea Economică a României (ADER), Asociația Oamenilor de Afaceri din România (AOAR), Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București, Asociația Națională a Exportatorilor și Importatorilor din România (ANEIR), Centrul de Instruire, Informare și Mediare pentru Eco-Dezvoltare (CIIMED), URBANPROJECT, Compania Națională "Apele Române", Consiliul Județean Mureș, ECOSENS, Fundația Universitară a Mării Negre (FUMN), Asociația Română pentru Clubul de la Roma (ARCoR), Institutul de Economie Agrară, Primăria Municipiului Arad, Oamenii și Mediul Înconjurător, Societatea de Analize Feministe AnA.

PNUD: ing. Valentin Alexandrescu, Consilier pentru dezvoltare durabilă

Consultanță internațională WS Atkins International Limited: Prof. dr. Barrie Mould

Lector: publicist Dan Apostol

Tehnoredactare: ing. Tania Mihu

Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă (Proiect PNUD): <http://www.sdnpo.ro>

CUPRINS

Partea I: Obiective și priorități	15
Capitolul 1 Contextul internațional, principiile și obiectivele dezvoltării durabile	15
Capitolul 2 Priorități ale dezvoltării durabile	17
Capitolul 3 Cadrul juridic	25
Partea a II-a: Evaluarea potențialului pentru dezvoltarea durabilă în România	27
Capitolul 4 Evaluarea și conservarea capitalului natural	27
4.1. Aerul	27
4.2. Resursele de apă	29
4.3. Resursele minerale	32
4.4. Resursele de sol	33
4.5. Diversitatea biologică	35
4.6. Pădurea	36
Capitolul 5 Evaluarea și dezvoltarea capitalului antropic	41
5.1. Agricultura și securitatea alimentară	41
5.2. Energia	43
5.3. Industria	47
5.4. Transporturile	53
5.5. Comunicațiile	55
5.6. Tehnologia informației	56
5.7. Turismul	57
5.8. Comerțul	58
5.9. Știință și tehnologie	61
5.10. Gospodărirea deșeurilor	63
5.11. Servicii financiare	65
Capitolul 6 Evaluarea și dezvoltarea capitalului social	70
6.1. Populația și dezvoltarea umană	71
6.2. Starea de sănătate	72
6.3. Educația	76
6.4. Consumul populației	78
6.5. Societatea civilă și rolul diferitelor categorii sociale	80
6.6. Așezările umane	84
Partea a III-a: Scenarii și politici ale dezvoltării durabile	89
Capitolul 7 Scenarii și coordonatele modelului de dezvoltare durabilă	89
Capitolul 8 Politici economice pentru dezvoltarea durabilă	97
Capitolul 9 Politici sociale	104
Capitolul 10 Cadrul instituțional	108
Capitolul 11 Amenajarea teritoriului	110
Capitolul 12 Politica externă și de securitate națională	112
Capitolul 13 Dezvoltarea infrastructurii	113
Capitolul 14 Supraveghere și evaluare	117

Partea I: Obiective și priorități

CAPITOLUL 1

Contextul internațional, principiile și obiectivele dezvoltării durabile

De mai bine de un deceniu, comunitatea internațională aprofundează conceptul de **dezvoltare durabilă**, lansat în raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, intitulat "Viitorul nostru comun", cunoscut și sub denumirea de **Raportul Brundtland** din 1972.

În cadrul Conferinței de la Rio de Janeiro, din iunie 1992, a fost statuat faptul că mediul și dezvoltarea economică sunt compatibile, având obiective complementare. Prin acordul internațional exprimat în **Declarația de la Rio de Janeiro** și adoptarea **Agendei 21**, dezvoltarea durabilă s-a constituit în opțiune strategică globală pentru secolul următor.

Problema cheie a dezvoltării durabile o constituie **reconcilierea** între două aspirații umane, susținând necesitatea continuării dezvoltării economice și sociale, dar și a conservării stării mediului, ca singura cale pentru creșterea calității vieții.

În accepțiunea largă a conceptului de dezvoltare durabilă, ca fiind "capacitatea de a satisface cerințele generației prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi", prosperitatea economică și conservarea mediului trebuie să se susțină reciproc. Potrivit acestei definiții, **echitatea** apare ca un principiu fundamental al dezvoltării durabile. Este vorba atât despre echitatea în cadrul aceleiași generații, respectiv motivația distribuirii prosperității în cadrul societății, cât și despre echitatea între generații.

Dezvoltarea economică este avută în vedere de societate nu numai pentru satisfacerea cerințelor materiale de bază ci și pentru a asigura resurse în scopul de a îmbunătăți calitatea vieții, răspunzând cerințelor pentru ocrotirea sănătății, educație, dezvoltare socială și un mediu înconjurător mai bun.

Toate formele dezvoltării economice au un impact asupra mediului; ele folosesc resursele naturale care sunt în cantitate limitată și generează produse secundare, deșeuri, reziduuri și poluare. Există multe căi prin care activitățile economice, în context durabil, pot proteja mediul. Acestea includ măsurile eficiente privind energia, tehnologiile și tehniciile de management preventiv, mai buna proiectare și marketingul produselor, reducerea la minimum a deșeurilor nereciclabile, practicile agricole concordante cu protecția mediului, utilizarea mai bună a terenului și construcțiilor, eficiența sporită a transportului etc.

O altă preocupare este utilizarea rațională a resurselor naturale cu valoare economică și potențial limitat în timp. Acestea includ terenul, vegetația, stocul de pești din mări și oceane și diversitatea speciilor, care oferă oportunități pentru dezvoltare. Chiar dacă nu este implicată nici o tranzacție de piață, oamenii evaluatează unele aspecte ale mediului – peisajul, flora și fauna naturală, parte din moștenirea construită – din perspectiva plăcerii estetice pe care acestea le produc și din dorința de a le trece nealterate generațiilor următoare.

Majoritatea reglementărilor inițiale privind protecția mediului a fost determinată de grijă pentru protecția sănătății, cu rezultatul că focarele cu efecte asupra sănătății publice au fost eradicate în mare măsură. În țările dezvoltate, influențele directe asupra sănătății, ca urmare a poluării, sunt acum mai rare, preocupările concentrându-se mai mult asupra problemelor în privința cărora relația cauză-efect este mai greu de rezolvat.

În perioada actuală, aceste preocupări s-au largit, trecând de la mediul înconjurător imediat al populației la problemele globale, cum sunt protecția stratului de ozon stratosferic și schimbările climatice.

Deoarece mediul înconjurător aparține tuturor, protecția lui reclamă, în mare măsură, o acțiune colectivă implicând atât factorii instituționali cât și operatorii economici. Pentru a sprijini această abordare, în ultimii ani în tot mai multe țări, s-a elaborat un set de principii de susținere, care acum sunt larg aplicate în luarea deciziilor interne și internaționale cu privire la protecția mediului.

Guvernele trebuie să-și fundamenteze acțiunile pe fapte, folosind cele mai precise și actuale informații și rezultate ale **cercetării științifice**. Acțiunea precipitată, bazată pe o documentare inadecvată este contraproductivă, necesitând măsuri repetitive și costisoare de corectare.

Bogăția umană nu poate fi măsurată numai prin capitalul realizat de om, ci trebuie să țină seama și de **capitalul natural**, constituit atât din **resursele regenerabile** cât și **neregenerabile**. Misiunea dezvoltării durabile este de a găsi căile de creștere a bogăției totale, concomitent cu folosirea, în mod prudent, a resurselor naturale comune, astfel încât resursele regenerabile să poată fi menținute, iar cele neregenerabile să fie folosite într-un ritm care să țină seama de nevoile generațiilor viitoare. Este necesară o viziune clară asupra ponderii care se acordă acestor factori. Uneori, anumite efecte negative asupra

mediului urmează să fie acceptate ca preț al dezvoltării economice, dar, în alte ocazii, un ecosistem ori un anumit aspect al mediului înconjurător trebuie să fie protejat împotriva exploatarii.

Calea tradițională de reducere a deteriorării mediului este aceea de a impune norme de reglementare, de exemplu, pentru combaterea emisiilor de poluanți, sau pentru ținerea sub control a amenajării terenurilor. Dar reglementările nu pot fi totdeauna cea mai bună cale de realizare a obiectivelor, fie din punctul de vedere al mediului, fie din cel economic. Aplicarea reglementărilor implică și costuri ascunse care pot duce la ineficiență și pot să genereze deșeuri sau reziduuri a căror neutralizare sau depozitare reclamă cheltuieli suplimentare. De aceea, se impune reducerea și simplificarea reglementărilor oriunde este necesar. În politica privind protecția mediului, este preferabil, de regulă, să se facă uz de instrumente economice. Ele pot antrena continuu la inovare și dezvoltare de ,procedee tehnice, capabile să protejeze și să amelioreze mediul.

În principiu, trebuie să fie posibil ca, prin analiza cost-beneficiu, să se stabilească valorile oricărui dintre elementele care au impact asupra mediului înconjurător.

Evaluarea riscurilor poate ajuta când se iau decizii sau se planifică acțiuni în condiții de incertitudine. Desigur, este esențial ca incertitudinile în știință să fie identificate și să li se dea ponderea corespunzătoare în evaluarea riscului.

Principiile dezvoltării durabile vor continua să facă obiectul unor largi discuții și dezbateri, atât pe plan național cât și internațional, dar, în termeni generali, acestea sunt, în prezent, bine stabilite. Dezvoltarea economică este importantă în viața oricărei societăți, însă beneficiile ei trebuie să fie mai mari decât costurile, inclusiv costurile legate de conservarea și îmbunătățirea mediului înconjurător. Acum, atenția trebuie să se focalizeze asupra modalităților prin care aceste principii pot, și trebuie, să fie aplicate în diferitele sectoare ale economiei și ale dezvoltării sociale.

Pentru România, acceptarea doctrinei dezvoltării durabile nu este o opțiune benevolă, posibilă printre multe altele, ci reprezintă singura cale responsabilă de proiectare a dezvoltării pe termen mediu și lung, în concordanță cu interesul național și cu cerințele colaborării internaționale.

Integrarea României în structurile europene și euro-atlantice – obiectiv strategic primordial urmărit de guvernele succesive ale țării, deși cu grade variabile de intensitate, după decembrie 1989, cu sprijin masiv din partea populației – presupune în mod necesar însușirea organică a unui set coerent de valori caracteristice civilizației occidentale. *Corelarea obiectivelor dezvoltării naționale cu experiența deja dobândită în Occident în privința calității vieții umane și cu grija față de generațiile viitoare face parte integrantă din acest proces.*

De aceea, prima schiță de strategie națională privind dezvoltarea durabilă nu este un pur exercițiu de conștientizare a unor tendințe la modă în comunitatea științifică internațională. Efortul de a îngloba filozofia dezvoltării durabile ca element conceptual fundamental, în orice program național de ansamblu sau sectorial ține de însăși esența racordării României la cerințele lumii reale în care trăim.

Obiectivele Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă

Dezvoltarea durabilă înseamnă îmbunătățirea progresivă și menținerea bunăstării populației în corelare cu cerințele folosirii raționale a resurselor naturale și ale conservării ecosistemelor.

Obiectiv fundamental:

- Creșterea bunăstării și prosperității individuale și a ansamblului social la nivel național, urmărind o dezvoltare economică în limitele de suport ale Capitalului Natural, într-un mod care să garanteze și calitatea vieții generațiilor viitoare.

Obiective principale:

- Asigurarea sănătatei populației. Asigurarea complementarității și corelării între toate sectoarele economice și sociale, în scopul dezvoltării umane durabile.
- Stabilirea sectoarelor și direcțiilor cu potențial competitiv ca priorități ale dezvoltării durabile, în contextul tendințelor majore pe plan mondial și în conformitate cu obligațiile internaționale asumate de România.
- Redimensionarea și remodelarea structurii economico-sociale, și transformarea ei într-un sistem durabil. Asigurarea unei creșteri continue și stabile a nivelului de trai și în concordanță cu criteriile de integrare în UE.
- Stoparea procesului de deteriorare a Capitalului Natural și inițierea refacerii acestuia.
- Dezvoltarea unui sistem legislativ și instituțional coherent, compatibil cu cel al țărilor din UE și consolidarea democrației prin stimularea participării civice.
- Formarea resursei umane la nivelul exigențelor științifice, tehnologice și informaționale, pe plan internațional din toate sectoarele economice și sociale.
- Monitorizarea și evaluarea permanentă a performanțelor economice, sociale și de protecție a mediului, printr-un sistem de indicatori cantitativi și calitativi determinabili.

CAPITOLUL 2

Priorități ale dezvoltării durabile

Într-o primă etapă, se impune crearea unui mediu favorabil, sau a unui sistem suport pentru dezvoltarea durabilă, acesta vizând următoarele priorități: **sănătatea populației, educația, creșterea economică și conservarea resurselor energetice**, susținute de activitatea complexă și interdisciplinară a **protecției mediului**.

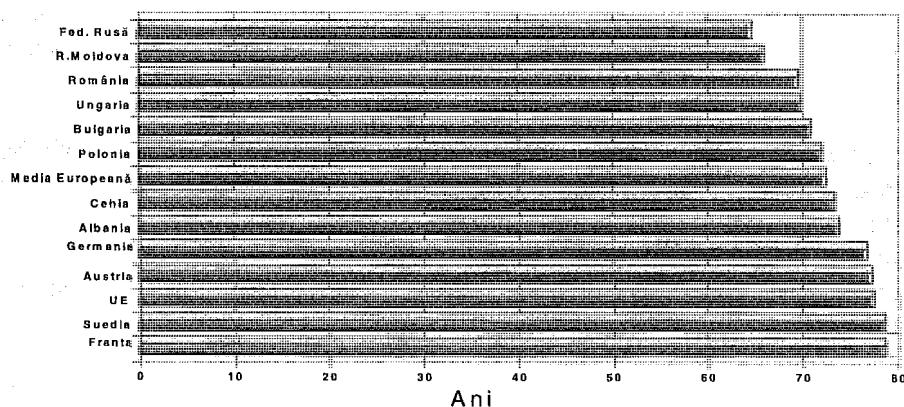
2.1. Sănătatea populației

O viață sănătoasă și productivă în armonie cu natura este dreptul fiecărei ființe umane. Evoluția comunității se realizează cu și pentru oameni și, de aceea, centrul preocupărilor unei dezvoltări durabile îl constituie dezvoltarea umană, care presupune, în primul rând, îmbunătățirea sănătății.

În prezent, starea de sănătate a populației din România este critică, ceea ce reprezintă o serioasă amenințare pentru dezvoltarea în viitor a societății. O analiză succintă arată că:

- Speranța de viață la naștere a românilor este una dintre cele mai scăzute din Europa, cu 7-8 ani mai mică decât în țările dezvoltate (fig. 2.1).

Fig. 2.1 Speranța de viață la naștere în perioada 1994-1998

Sursa: Raportul Mondial al Dezvoltării Umane, PNUD, 1998

- Mai mult, speranța de viață la naștere este în scădere în ultimii nouă ani (69,6 ani în 1990, și 69,2 în 1998), cu diferențe semnificative între rural și urban (tabelul 2.1).

Tabelul nr. 2.1
Speranța de viață la naștere în România

Perioada	Urban	Rural
90 - 92	70,54	68,75
91 - 93	70,01	68,76
92 - 94	70,02	68,67
93 - 95	70,05	68,46
94 - 96	69,94	67,99
95 - 97	69,82	67,80
96 - 98	70,09	68,11

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1999

- Valorile crescute ale mortalității infantile și ale mortalității materne situează România pe unul din ultimele locuri în Europa. Rata mortalității infantile înregistrează diferențe semnificative teritoriale, între rural și urban..
- Bolile respiratorii, inclusiv infecțiile acute ale căilor respiratorii reprezintă unele din principalele cauze de deces, fiind pe locul trei pentru mortalitatea generală și pe primul loc pentru mortalitatea infantilă, și evidențiază faptul că încă nu sunt asigurate condițiile de trai decent (hrană, locuință, aprovizionare cu apă potabilă) de accesibilitate și adresabilitate la serviciile de sănătate. Nivelul de

trai, evaluat prin PIB/locuitor, influențează valoarea principalilor indicatori ai sării de sănătate și asigurarea cu personal medical a populației.

Estimarea "poverii" asupra sării de sănătate, exercitată de principalele cauze de deces, arată că se pierde un număr mare de ani potențiali de viață, număr care crește semnificativ dacă este luată în considerare și producerea consecutivă a îmbolnăvirilor.

Ca răspuns la situația critică existentă este necesară o nouă abordare la nivel național, ceea ce presupune elaborarea unei strategii cu ținte precise și în care sănătatea trebuie privită într-o nouă perspectivă, fiind o problemă pentru aproape fiecare sector al societății și nu numai al "sectorului de sănătate".

2.2 Educația

Educația și potențializarea **capitalului uman** reprezintă o dimensiune majoră și, totodată, un suport solid al înscrerii României pe traекторia dezvoltării durabile. Investiția în învățământ și formarea profesională continuă a resurselor umane – alături de cea din sănătate și cercetare – este un factor de depășire a sării de declin economic și social; **pe termen lung este cea mai benefică investiție**, valențele intelectuale, creativ-participative ale factorului uman fiind practic nelimitate.

- Din cauze multiple, de natură diferită, în perioada de tranziție a apărut fenomenul de "decapitalizare a capitalului uman", chiar dacă tranziția însăși este și un proces de învățare prin soc.
- Anii 1994/95 marchează, practic, debutul reformei globale a învățământului preuniversitar și universitar, având drept obiective: compatibilizarea cu sistemele și performanțele din țările dezvoltate; modernizarea structurilor, conținutului și tehnologiilor procesului de învățare; a criteriilor de acces; evaluării, certificării și recunoașterii studiilor; creșterea capacitatei instituționale, și.a.
- Prin Legea Învățământului (nr. 84/1995), învățământul este declarat **prioritate națională**.

Reforma învățământului a încercat, în anul 1998, să atingă o serie de aspecte privind schimbări profunde :

1. reforma curriculară și compatibilizarea europeană de curriculum;
1. schimbarea învățământului dintr-unul eminentemente reproductiv într-unul de "rezolvare a problemei";
2. crearea unei noi rețele de conexiuni între școli, licee și universități și mediul economic, administrativ și cultural;
3. ameliorarea infrastructurii și conectarea la comunicațiile electronice;
4. reforma managementului școlar și academic, prin descentralizare și crearea autonomiei instituționale;
5. trecerea la forme avansate de cooperare internațională.

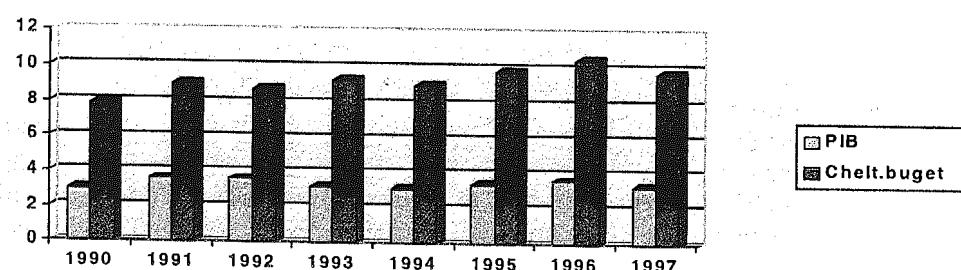
În fapt, datorită, printre altele, și precarității resurselor posibil de alocate în condiții de austeritate bugetară severă, învățământul și formarea profesională continuă să fie confruntate cu probleme grave, cu efecte negative pe termen lung, inclusiv din perspectiva așezării societății românești pe temelia dezvoltării durabile. Astfel:

- **Durata medie de școlarizare** în ani – potrivit datelor Recensământului din 1992 – era de 8,3 ani pentru total populație și 7,7 ani pentru femei.
- **Speranța de viață școlară** în România oscila în anii 1993-1997, în jurul valorii de 10 ani, în timp ce în țările U.E., aceasta se situa între 13-15 ani, iar în unele țări se apropia de 16 ani.
- Gradul de **alfabetizare** a populației adulte a României, oscilând în perioada 1990-1997 între 96-97% este, de asemenea, inferior celui din țările U.E., 98-99%.
- Ponderea copiilor în vîrstă de **7-14 ani necuprinși** în **învățământul obligatoriu** (primar și gimnazial) în anul 1997, era de 5%, în scădere față de anul 1991 când a fost 9,5%, valoare încă nesatisfătoare.
- **Rata brută de cuprindere** în **învățământ** este diferită pe tipuri de învățământ și oscilantă în interiorul perioadei.
- Motivația pentru învățământul secundar ciclul II (profesional și liceal) este în scădere, de la 90,7% în 1990 la 68,6% în 1997, în timp ce rata medie brută de cuprindere la toate nivelurile de învățământ se menține relativ constantă (62,9% în 1997, comparativ cu 62,4% în 1990).
- Cererea de locuri în învățământul superior este în creștere: dacă în 1990, rata brută de cuprindere în învățământul superior de 10,6% era printre cele mai reduse din Europa, în 1997 crește la aproape 23%, rămânând însă sub cota din țările dezvoltate (30-40% și chiar mai mult).
- Rată înaltă a **abandonului școlar**, potrivit unor analize ale fluxurilor școlare din învățământul obligatoriu, efectuate de M.E.N., la nivelul întregii țări este de **peste 2,0%**.
- **Subfinanțarea cronică a învățământului**. An de an fondurile publice alocate învățământului sunt cu câteva puncte procentuale sub cota stabilită prin legea învățământului (4% din PIB, Legea 84/95(96), Art. 169).

- Funcționarea unor unități școlare în condiții improprii. Astfel, peste 60% din unitățile de **învățământ primar**, asigurând școlarizarea a 15% din numărul elevilor din grupa de vârstă respectivă funcționează în regim de predare **simultană**.
- Importante **disparități teritoriale**, pe medii de rezidență și chiar pe sexe. Diferențe se înregistrează și la o serie de alți indicatori care caracterizează stocul și formarea capitalului uman.

În România – cu toate că au existat unele preocupări și încercări – formarea profesională continuă nu este în mod coherent reglementată. În principal, a fost și rămâne încă focalizată pe recalificarea și reintegrarea în activitate a șomerilor. Din păcate, atât sub aspectul cuprinderii șomerilor în cursuri, al reintegrării în activitate, al cheltuielilor făcute în acest sens și, nu în ultimul rând, al acreditării furnizorilor de calificare, rezultatele se mențin modeste și oscilante de la un an la altul. Severitatea cererii forței de muncă are o puternică incidență în susținerea motivației de învățare continuă, atât la nivelul agenților economici cât și al individului.

Fig. 2.2 Ponderea cheltuielilor publice de învățământ în PIB și respectiv în cheltuielile bugetului consolidat (în procente)

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

**Tabelul nr. 2.2
Indicatori ai capitalului uman în anul 1997**

	România	Nivel		Medii și sexe		
		Maxim	Minim	U	R	F
Indicele educației (1996)	0,853	0,953 (București)	0,766 (Giurgiu)	0,920	0,767	...
Copii de 7-14 ani necuprinși în scoli (%) (1996/1997)	5,6	12,5 (Harghita)	2,6 (Botoșani)	4,9	6,7
Durata medie de școlarizare (ani) (1992)	8,3	10,2 (București)	6,1 (Giurgiu)	10,0	6,4	9,5 (U) 5,7 (R)
Populația cu studii secundare, în % față de populația de 15 ani și peste - (1992)	71,9	81,3 (Brașov)	60,5 (Teleorman)	78,0	64,8	77,1 (U) 59,2 (R)
Populația cu studii superioare în % față de populația de 23 ani și peste - (1992)	6,5	16,5 (București)	2,6 (Călărași)	11,4	1,3	9,1 (U) 1,0 (R)

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

Dezvoltarea durabilă a României în secolul care vine este dependentă în măsură considerabilă de: reconsiderarea **investiției în capitalul uman** la toate nivelurile sistemului economico-social, stimularea motivației pentru învățarea permanentă, prin folosirea și recompensarea corespunzătoare a competențelor formate, consolidarea progreselor realizate în reforma învățământului, inclusiv a noilor capacitați instituționale, create în 1998, asigurarea cadrului legislativ și instituțional, compatibil cu cel european, capabil să formeze, evalueze și certifice competențele, pe baza unor criterii de performanță măsurabile.

2.3 Creșterea economică

2.3.1 În spațiul central și est-european, România dispune de un ansamblu de *premise favorabile* care, bine puse în valoare, pot constitui suport al dezvoltării durabile pe termen lung. Între acestea sunt

relevante: a) **capitalul natural**, chiar dacă procesul de degradare, respectiv lipsa de conservare și protecție a acestuia, s-au accentuat; b) **potențialul uman** sub aspect cantitativ și calitativ - a doua țară ca mărime din Europa Centrală și de Sud – Est, din punctul de vedere al dimensiunii populației; un grad relativ mai mare al numărului de tineri, o structură mai echilibrată pe grupe de vârstă; cost salarial mai redus; nivel convenabil de calificare a forței de muncă, deși în acest domeniu se conturează un fenomen de pierdere a avantajului comparativ deținut, o întârziere a pătrunderii în zona europeană a calificărilor; c) **o stabilitate politică** relativ mai mare, în condițiile unor conflicte acute sau latente în diferite puncte din regiune.

Pentru România, tranzitia la economia de piață se dovedește un proces mai complicat și mai îndelungat decât s-a sperat. România a avut un start mai anevoios decât în celealte țări din zonă, determinat, pe de o parte, de situația moștenită, iar, pe de alta, de concepția, coerența și viteza de realizare a reformei economice. În aceste condiții, dezechilibrele existente (între cerere și ofertă, structurale, teritoriale etc.) s-au accentuat; unele din mecanismele puse în funcțiune s-au gripat; noile instituții ale pieței create nu au atins gradul de maturitate necesar funcționării normale a piețelor, creării premiselor unei dezvoltări durabile a economiei. Nici semnalele și, respectiv, ajutoarele primite din mediul exterior nu au fost totdeauna pe măsura nevoilor, iar în alte situații, acestea din urmă au fost doar parțial utilizate.

În plan economic, s-au realizat o serie de progrese notabile în domeniile cum sunt:

- crearea cadrului instituțional al economiei de piață, deși actele normative necesită completări pentru funcționarea în sistem integrat a piețelor, potrivit noilor condiții din economie și exigențelor pregătirii economiei pentru integrare;
- liberalizarea economiei și deschiderea spre exterior (liberalizarea prețurilor, a comerțului exterior, eliminarea subvențiilor); lărgirea câmpului de acțiune a regulilor de joc ale pieței, în detrimentul intervenției administrative a statului;
- diversificarea formelor de proprietate, privatizarea și restructurarea economiei. Astfel, în anul 1998, ponderea sectorului privat a fost de 58,4% în PIB; 29,8% în producția industrială; 90,5% în cea agricolă; 78,2% în lucrări de construcții; 49% în comerțul exterior; 90,6% în comerțul cu amănuntul și 54,2% în servicii comerciale prestate populației. În 1998 56,5% din forța de muncă era ocupată în sectorul privat;
- descentralizarea actului de decizie, o mai mare autonomie locală, monopolizare, subsidiaritate;
- dezvoltarea relațiilor de parteneriat social, inclusiv prin crearea unor instituții și foruri speciale care funcționează în sistem tripartit.

2.3.2 Starea și evoluția economiei României sunt departe de a se înscrie pe coordonatele dezvoltării durabile. În ultimii zece ani, criza de structură șidezechilibrele moștenite, întârzierea în reforma economică și instituțională, incoerența și dezarticulările dintre componentele reformei economice, dintre economia nominală și cea reală, utilizarea haotică, distructivă a resurselor au determinat o evoluție descendentală, un declin prelungit al economiei. Impactul asupra mediului este sever: pe de o parte, risipa de resurse tinde să se cronicizeze, iar, pe de alta, economia, tot mai săracă, suportă cu dificultate costurile protecției mediului - și așa extrem de reduse, comparativ cu cele din economiile dezvoltate.

Evoluția economiei este marcată de distorsiuni având o puternică notă de **nonsustenabilitate**. Evoluțiile din economie poartă amprenta unei crize prelungite, a unei vulnerabilități crescânde, îndepărtându-se de cele din economiile dezvoltate, adâncind decalajele față de acestea.

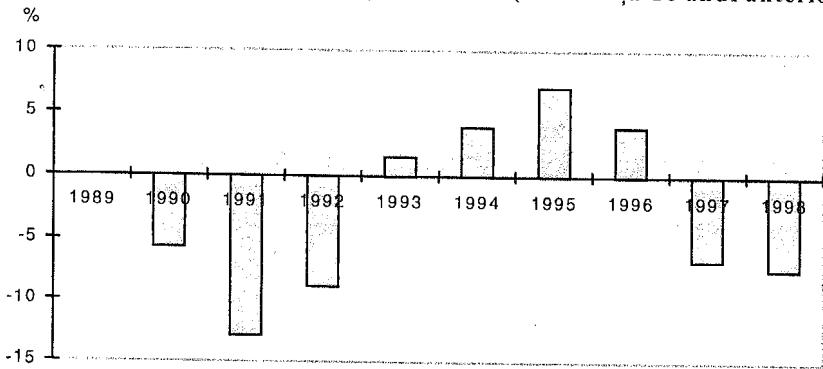
În economie s-au accentuat și amplificat puternice noduri de **tensiuni și presiuni**:

a) **Dezechilibre între producție și consum, în mod sistematic consumul fiind mai mare decât producția**; între consumul de factori de producție - eficiență și performanță economică. Întârzierea mult prea mare a reformei în economia reală, a restructurării întreprinderilor generatoare de pierderi, de arierate și blocaj financiar, de datorii către buget și de presiuni sociale, asociată cu stimularea insuficientă a mediului de afaceri se reflectă în evoluția indicatorilor macroeconomici.

i. În ajunul intrării în cel de al treilea mileniu, economia României este **fragilă și vulnerabilă la șocuri interne și externe**; capacitatea de creare a valorii adăugate, de eficiență și competitivitate s-a redus apreciabil, nivelul de trai și calitatea vieții se înscriu pe o pantă negativă; rigiditățile structurilor economice, disfuncționalitățile piețelor, slaba capacitate managerială, proporțiile în creștere ale economiei subterane, diferențierea veniturilor, normală într-o economie sănătoasă, se produce în condițiile scăderii nivelului de trai, ale extinderii fenomenului sărăciei (aproximativ 30% din populație se află sub pragul sărăciei, potrivit datelor Raportului Național al Dezvoltării Umane, 1998).

ii. **Produsul Intern Brut (PIB)** evoluează în total dezacord cu exigențele dezvoltării durabile. În 1998, reprezenta 76% din nivelul real al celui realizat în 1989. PIB/locuitor, calculat la paritatea puterii de cumpărare (PPC) a fost în 1998 sub 3679 \$ SUA, reprezentând doar cca. 23-24% din media UE.

Fig. 2.3 Variația anuală a PIB, 1989-1998 (+/- % față de anul anterior)

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

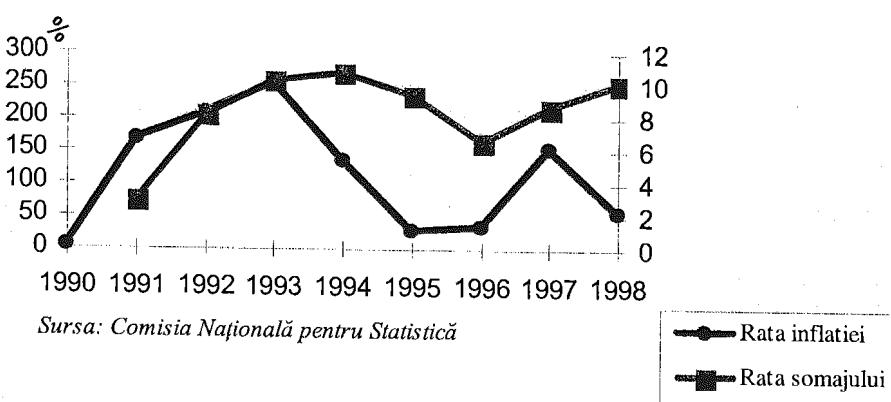
b) Derapaje ale ratei inflației, ale cursului de schimb și ale ratei șomajului cu efecte paralizante asupra economiei, descurajând economisirea, investițiile și demararea creșterii economice.

- Inflația înaltă este persistentă: după o scădere în 1995 și 1996 a ratei medii anuale a inflației, în 1997 a căpătat din nou caracteristici de hiperinflație (154,8%), în 1998 a fost de 59,1%.
- Deprecierea monedei naționale a avut un ritm alert, de la 21 lei pentru un dolar SUA în 1990 la peste 15622 lei/un dolar SUA la sfârșitul lunii mai 1999. Această dinamică, determinată de performanțele economice slabe, a indus scăderea încrederii în moneda națională, a alimentat sporirea prețurilor și a inflației.
- Șomajul - prin proporțiile sale, prin durata medie a rămânerii unei persoane în starea de șomaj - a devenit cronic, rata șomajului înregistrată în aprilie 1999 fiind de circa 11,6%, rata somajului feminin fiind de 11,5%, cca. o treime dintre șomeri fiind tineri, în șomajul cronic aflându-se aproape jumătate dintre beneficiarii de prestații pentru șomeri.

c) Tensiuni în **structura** economiei naționale.

- Modificările structurale ale economiei naționale sunt modeste și cu efect redus asupra protecției mediului.
- La crearea valorii adăugate brute principalele activități economice din agricultură și industrie contribuie cu 47,7%, în timp ce sectorul serviciilor, care a cunoscut o creștere după anul 1989, deține 37,8%, în special pe seama activităților de comerț, transport și turism.

Fig. 2.4 Ratele medii anuale ale inflației și șomajului în perioada 1990 – 1998

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică

- În ce privește industria ca principal factor de presiune asupra mediului, nu se constată modificări structurale semnificative. Declinul economic al activităților din minerit, extracție, metalurgie, siderurgie și chimie a slăbit presiunea asupra mediului, însă nu s-au inițiat măsuri de reabilitare a zonelor degradate.
- Experiența țărilor avansate a arătat că, în ultimele trei decenii, s-a produs o deplasare fermă a structurilor economice naționale în favoarea activităților "prietenoase" mediului. Consumul de resurse naturale și de energie, precum și volumul poluanților și al deșeurilor s-au redus pe seama declinului sectoarelor minier și extractiv, ca și al industriei grele tradiționale. În același timp a avut loc o creștere a industriilor de înaltă tehnicitate și nepoluante.

- Pentru România, îmbunătățirea structurii pe sectoarele economice, în concordanță cu cerințele protecției mediului, se impune ca o cerință majoră a dezvoltării durabile. Modificarea ponderii sectoarelor trebuie direcționată spre creșterea volumului valoric al producțiilor din agricultură, silvicultură, industrie, construcții și servicii (comerț, transporturi, poștă și telecomunicații, turism, hoteluri și restaurante, administrație publică și apărare, învățământ, sănătate și asistență socială și alte servicii prestate agenților economici și populației) pe seama progresului tehnologic și a îmbunătățirii performanțelor ecologice ale producției și produselor.

Dezvoltarea unei industrii naționale eco-eficiente va putea încuraja crearea unei piețe interne competitive de bunuri și servicii ecologice și totodată va genera oportunități profitabile pe piața externă.

d) În condițiile reducerii în termeni reali ai PIB, ale unei structuri ineficiente a comerțului exterior, ale insuficienței resurselor financiare și accesului dificil pe piețele externe de capital, ale depășirii în permanență a producției de către consum, evoluția economiei este marcată de **deficite structurale majore**. Soldul balanței comerciale și cel al contului curent este negativ, cu tendință de sporire în ultimii ani; an de an; bugetul este deficitar; iar datoria publică internă și datoria externă au o creștere accelerată, riscând să afecteze nivelul și calitatea vieții generațiilor viitoare (tabelul 2.3).

Evoluția unor indicatori economici 1990-1998

Tabelul nr. 2.3

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
- Datoria publică internă (mld.lei)	...	41,1	220,6	1001,9	3232,1	6119,3	11413,6	14000,0	31100,0
- Datoria externă (mil.\$)	230,0	1143,0	2479,0	3357,0	4597,0	5482,0	7209,0	8444,6	8967,0
- Ponderea în PIB a excedentului/deficitului bugetar (+/-%)	1,0	-3,2	-4,6	-0,4	-2,4	-2,9	-4,1	-3,9	-4,5

Sursa: Banca Națională a României, 1998

- **Balanța de plăti externe** a României, începând din 1990, înregistrează în mod sistematic deficite, în medie în jurul a 1,8 miliarde dolari pe an; în 1998, deficitul balanței comerciale era de 3,5 miliarde dolari (fob-cif). Aceeași tendință negativă – influențată de evoluțiile comerțului exterior, ale volumului datoriei externe și ale serviciului acestora - înregistrează și **soldul contului curent**. În 1998, acesta a fost de 3 miliarde dolari, reprezentând 7% din PIB, nivel superior celui acceptat de finanțatorii externi - în jur de 4,5% din PIB.
- **Datoria externă** a României, în condițiile unei fragilități crescânde a economiei, este generatoare, cel puțin în următorii câțiva ani, de tensiuni puternice. În 1998, datoria externă a ajuns la circa 8,9 miliarde \$, stocul de credite pe termen mediu și lung situându-se în vecinătatea a 30% din PIB. Deși, potrivit standardelor internaționale, aceasta se situează sub pragul de alarmă (60% din PIB), ceea ce creează puternice **tensiuni** în sisteme hold este **creșterea rapidă a serviciului datoriei externe**. În 1999, acesta atinge 3,2 miliarde \$, reprezentând 40% din volumul exportului, comparativ cu cota de alarmă de 25% din PIB. Explicațiile uneia asemenea tensiuni sunt multiple. Dincolo de eșalonarea și concentrarea unor plăti scadente în acest an (semestrul I), principalele dificultăți rezultă din: rigiditatea și structura exportului românesc(fob) plafonat în ultimii ani la cca. 8 miliarde \$/an, în timp ce importurile (cif) depășesc 11 miliarde \$/an, exportul continuând să se caracterizeze prin predominanța produselor energo-intensive și a celor cu valoare adăugată scăzută și/sau produselor cu grad redus de competitivitate, supuse unei concurențe dure pe piețele internaționale. Din această perspectivă, atenuarea tensiunilor și evitarea intrării în incapacitate de plată sunt dependente de: revigorarea exportului, prin stimularea producției și, mai ales, a produselor și serviciilor competitive; creșterea mai rapidă a exportului decât a importului și optimizarea raportului dintre ele; sporirea mai rapidă a exportului produselor românești comparativ cu media mondială. Numai în acest mod se poate asigura și menține la nivel corespunzător rezerva valutară a țării și evita riscurile financiare care ar putea să apară.
- **Deteriorarea portofoliului de credite** ale sistemului bancar, ca urmare a încercărilor de stabilizare macroeconomică care au antrenat sporirea dobânzilor.
- Acumularea unui volum mare de **credite neperformante** în **sistemul bancar** care reduce până la limita inferioară credibilitatea acestui sistem. Acest fenomen se asociază și cu comportamentul băncilor, orientat în principal pe activități speculative și mai puțin de susținere a activităților economice.

- **Deficitul bugetului consolidat al statului**, cu câteva excepții, oscilează în jurul a 2,5% din PIB. Bugetul pe anul 1999 este construit pe un deficit de 2,5%, ceea ce evident agravează gradul deusteritate la care sunt supuse cu deosebire unele sectoare importante din economie. Dacă însă la acest deficit se adaugă și deficitul cvasi-fiscal (arierate, credite neperformante etc. care, parțial se reflectă și în buget), ponderea deficitului în PIB este sensibil mai mare. De aici o concluzie, cheia pentru construcția și execuția bugetară are o dublă deschidere: ținerea sub control a deficitului bugetar prin politici de colectare a veniturilor și restructurarea economiei reale pentru reducerea proporțiilor și a impactului deficitului cvasifiscal.
- **Existența unui blocaj finaciар pe piață internă**.

e) **Rigiditatea pieței muncii, cu tensiuni între cererea și oferta de forță de muncă.**

- **Ocuparea forței de muncă se reduce și se precarizează.**
- Populația civilă ocupată, rata de participare și respectiv de ocupare scad în mod sistematic. În 1997, populația civilă ocupată s-a redus față de 1990 cu peste 1800 mii persoane, iar numărul de salariați cu peste 2500 mii persoane. Ponderea salariaților în populația ocupată a scăzut de la 75,1% în 1990 la 62% în 1999.
- **Structura populației civile ocupate** se modifică. Evoluțiile sunt însă contradictorii și în bună parte contraproductive, reflectând de fapt starea de criză a economiei.

Tabelul nr. 2.4

Structura populației ocupate pe sectoare 1990-1996

6.	% din total							
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Agricultură, silvicultură, pescuit	29,1	29,8	33,0	36,0	36,5	34,5	35,5	37,5
Industria și construcții	43,5	39,9	37,1	35,8	34,4	33,6	34,3	32,0
Servicii	27,4	30,3	29,9	28,2	29,1	31,9	30,2	30,0

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

Tendința în evoluția structurii populației civile ocupate evidențiază sporirea celei ocupate în agricultură. Capacitatea de ocupare a sectorului de servicii - din variate motive - se menține modestă și variabilă de la un an la altul.

- Populația subocupată, potrivit datelor AMIGO, în perioada 1994-1998, a deținut o pondere care a variat între 2,7 și 3,9% din populația civilă ocupată. Rate de subocupare sensibil mai ridicate se înregistrează la tineri (7,6% în 1997), bărbați (3,3%) și în mediul rural (4,4%).

f) **Descurajarea economisirii și a investițiilor.** În toți anii tranzitiei la economia de piață, capacitatea economică de a-și asigura o rată de acumulare corespunzător de ridicată ca suport al restrukturării și retehnologizării pe coordonatele eficienței și competitivității, a fost extrem de slabă și oscilantă. Raportul dintre rata de economisire și cheltuielile publice s-a degradat continuu, de la peste 24% în 1991 la mai puțin de 10% în 1998, în special pe seama reducerii economisirii și capitalizării noilor întreprinderi cu capital majoritar de stat.

- **Formarea brută a capitalului fix (FBCF).** Rata medie de investire, calculată ca pondere a FBCF în PIB (rata de acumulare) are valori modeste, cu variații mari de la an la an, pentru o economie în restrucrare masivă, ceea ce duce și la limitarea investițiilor pentru protecția mediului.

Tabelul nr. 2.5

Rata FBCF în PIB, 1990-1998 (%)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
19,8	14,4	19,2	17,9	20,3	21,4	23,1	22,0	18,1

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998.

Corespunzător se reduc și investițiile nete, în condițiile unor schimbări structurale prea puțin productive. Comparativ cu 1989, volumul investițiilor nete în 1997 a reprezentat 52,8%.

g) Nivelul de sănătate și durabilitate al economiei depinde și de **volumul resurselor** ce pot fi cheltuite pentru protecția mediului. În România, în anul 1997, cheltuielile totale pentru protecția mediului au fost de 3661,575 mld. lei, adică cca. 1% din PIB, în timp ce în țările dezvoltate acest procent este aproape dublu. Aceste cheltuieli pe activități sunt prezentate în Tabelul 2.6. Pentru ultimii ani tendința de evoluție a cheltuielilor de protecție a mediului a fost descrescătoare, în corelație directă cu tendința descrescătoare a investițiilor.

Tabelul nr. 2.6

Cheltuielile de protecție a mediului pe sectoare de activitate în 1997

Sectoare de activitate	Total	Prevenirea și combaterea poluării	Protecția mediului natural	Cercetare, dezvoltare, instruire	Administrația generală a mediului
Total:	3661575	3236220	254479	79818	88040
Agricultură	57994	16431	41244	15	304
Silvicultură	51979	147	51776	53	3
Industria extractivă	267465	181551	44094	35734	6086
Industria prelucrătoare	936270	900811	1841	6433	27185
Recuperarea deșeurilor	232239	232150	4	20	65
Energie electrică și termică, gaze și apă	1473967	1391769	68583	6333	7282
Transporturi	69430	62473	1893	4302	762
Administrație publică	108098	25060	33867	3319	45852
Colectarea și eliminarea deșeurilor, salubritate	361928	361854	50	22	2
Cercetare științifică	32954	8584	3436	20634	300
Alte sectoare	69251	55390	10709	2953	199

Sursa: Raportul Mediul Înconjurător în România, Ediția 1998, Comisia Națională pentru Statistică.

Evoluția principalelor aggregate macroeconomice a fost în permanent impas. Diversele mecanisme puse în operă, cel mai adesea insuficient coroborate, au avut efecte adverse. Ca atare, evoluția economiei s-a dovedit **costisitoare**, sub aspectul resurselor consumate, al racordării producției la cerințele pieței; povara moștenirii structurale - cu deosebire în industrie - a amendat sever costul tranzitiei. Din perspectiva dezvoltării umane, evoluția economiei a fost nesustenabilă, inflaționistă, pauperizantă, prezentând un grad mare de vulnerabilitate, în creștere, pentru o parte însemnată a populației.

În plus, o asemenea evoluție negativă a declanșat un fenomen de marginalizare a economiei României, în configurația economiilor europene, ceea ce tinde să o situeze într-o zonă critică. În absența reconsiderării în plan conceptual și a elaborării unei strategii globale, coerente, a dezvoltării pe termen scurt, mediu și lung, România se îndepărtează de țintele dezvoltării durabile.

2.4 Conservarea resurselor energetice

Evaluarea situației prezente arată ampioarea și complexitatea problematicii cu care se confruntă astăzi sectorul energetic din România: lipsa unei strategii energetice pe termen lung, coerentă cu strategia de dezvoltare durabilă; precaritatea și lipsa de coerență a legislației și a reglementărilor energetice; asigurarea independenței agenției naționale de reglementare, cadrul instituțional slab; procesul avansat de epuizare a rezervelor cunoscute de petrol și gaze naturale; politică inadecvată de preț al energiei; menținerea diverselor forme de subvenții, tehnologii învechite și ineficiente pe tot lanțul energetic (resurse – producere – transport – distribuție – consum); sustrageri importante de energie și combustibili; dificultăți în asigurarea cu combustibil, energie electrică și termică a orașelor și unităților industriale; export bazat în mare măsură pe produse energointensive; blocaj finanțier continuu și probleme valutare la achiziționarea combustibilului din import, inclusiv dependența de un furnizor unic extern de gaze naturale; nivel ridicat de poluare a mediului ambiant; exces de personal pe fondul unei presiuni sindicale ridicate; management energetic ineficient; autonomie administrativă și finanțieră redusă, bazată pe menținerea controlului statului în sectorul energetic etc.

Ineficiența energetică și intensitatea energetică de peste două ori mai mare decât în țările dezvoltate se explică prin ponderea ridicată în economie a unor industrii energointensive (metalurgie, aluminiu, ciment, petrochimie, materiale de construcții), ale căror produse au fost destinate exportului, nefiind prelucrate în continuare în țară sau o contribuție redusă la produsul intern brut, în raport cu resursele energetice consumate. La acestea se adaugă randamentele energetice globale reduse, uzura fizică și morală avansată a instalațiilor, utilizarea de cărbuni cu putere calorică redusă, prelucrarea de minereuri cu conținut mic de substanțe utile.

În general, dezvoltarea durabilă în contextul energetic național implică satisfacerea cererilor de energie, oriunde ar apărea acestea, nu prin creșterea furnizării de energie (inclusiv prin importuri), cu excepția energiilor regenerabile, ci datorită reducerii consumului prin tehnologii perfecționate, prin restructurarea economiei și schimbarea mentalității privind utilizarea eficientă a energiei.

În contextul prezentat, un scenariu fezabil al dezvoltării durabile pentru următorii 20 de ani ia în considerare o reducere a intensității energetice cu o rată medie anuală de 3 - 4 %.

CAPITOLUL 3

Cadrul juridic

3.1 Repere pentru un scenariu juridic al dezvoltării durabile

Transpunerea în plan juridic a obiectivelor dezvoltării durabile implică o evaluare prealabilă a legislației adoptate până în 1999, precum și stabilirea unui calendar legislativ în funcție de prioritățile identificate, luând în considerare atât obligativitatea aplicării *acquis-lui* comunitar, respectarea Convențiilor și Acordurilor privind protecția mediului la care România a aderat, posibilitățile financiare ale României, cât și necesitatea stabilirii unui echilibru între perspectivele creșterii economice și calitatea vieții etc.

Trebuie precizat că, sistematizarea cadrului juridic potrivit obiectivelor și principiilor Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă are ca punct de plecare momentul în care problema proprietății a fost clarificată atât juridic, cât și prin programele guvernamentale de implementare.

Reperele cadrului juridic privind dezvoltarea durabilă sunt următoarele:

- **Remodelarea regulilor privind guvernanța corporatistă și a regulilor de management public;**
- **Perfecționarea sistemului de parteneriat instituționalizat;**
- **Reglementarea accesului la informații publice;**
- **Asigurarea prin Consiliul Legislativ și prin ministere a unor interepetări unice ale legislației, în special în domeniul comercial și fiscal;**
- **Reglementarea sau perfecționarea mecanismelor de piață;**
- **Reglementarea de o manieră mai clară a serviciilor publice;**
- **Asigurarea protecției și conservarea resurselor naturale** (dimensionarea producției agricole, ocrotirea pădurilor, calitatea resurselor de apă, prevenirea schimbărilor climatice, gestiunea deșeurilor, calitatea aerului, alimentația publică etc.);
- **prevenirea deteriorării mediului;**
- **promovarea investițiilor** de capital autohton și străin pentru realizarea măsurilor și lucrărilor de protecția mediului, ținând seama de prioritățile pe termen scurt, mediu și lung;
- **reforma legislației muncii** (organizarea pieței forței de muncă, retribuții potrivit eficienței muncii, rețele de securitate socială, reglementarea echitabilă a șomajului, compensării și concedierilor colective etc.);
- **așezările umane**, amenajarea teritoriului, dezvoltarea rurală (problemele urbanizării, supraaglomerarea infrastructurilor, transportul, poluarea aerului, zgromotul etc.);
- **reorganizarea cercetării științifice și tehnologice, a învățământului, a pregăririi profesionale și a sistemului educației ecologice;**
- **perfecționarea cadrului legal privind tehnologia comunicațiilor și a informațiilor pentru a favoriza marile investiții în aceste domenii**
- **elaborarea unui Cod Etic al Mediului** pentru a determina renunțarea treptată la interesul imediat ce poate fi obținut dintr-o activitate economică, și determinarea unor schimbări comportamentale, primatul unor valori etice, solidaritate, echitate etc;
- **introducerea în legislație a Fondului de Mediu.**

3.2 Perspective

După cum rezultă din **Agenda 2000** pct. 3.6, România va trebui să-și mărească substanțial resursele financiare destinate mediului, să-și dezvolte capacitatea administrativă de realizare a măsurilor necesare și să introducă în dreptul intern întreaga legislație europeană. Legile ce se impun necesită un nivel ridicat de investiții și un considerabil efort administrativ –“conformarea deplină la normele europene putând fi asigurată pe termen lung”.

Strategia de față permite înlăturarea treptată a deficiențelor și atingerea pe termen lung a exigențelor europene, ceea ce înseamnă, implicit, realizarea cerințelor dezvoltării durabile, inclusiv printr-un cadru juridic corespunzător.

Scenariul probabil pentru România anilor 2020 indică o dezvoltare în ritm susținut, care va permite depășirea stadiului actual și a dificultăților majore semnalate. Ritmul mediu anual necesar și suficient al creșterii PIB/capita în următoarele decenii ar trebui să atingă cel puțin nivelul de 6,5%, ceea ce ar putea satisface exigențele integrării României în Uniunea Europeană.

Scenariul dezvoltării în ritm susținut va influența și evoluția cadrului juridic.

Pe plan juridic au fost avute în vedere următoarele coordonate:

- **reforma instituțiilor din domeniul justiției și afacerilor interne** (alinierarea legislației la normele comunitare, funcționarea justiției, respectul drepturilor fundamentale, primatul legii, reforma constituțională);
- **reforma administrației publice** (statutul autorităților locale – promovarea autonomiei și a democrației – statutul funcționarilor publici, noi sisteme de gestiune, reglementarea relațiilor la nivel central, regional și local) prin armonizarea legislației în funcție de *acquis-ul* comunitar;
- **răspunderea politică** (răspunderea față de electorat și față de Parlament);
- **răspunderea juridică** (înlăturarea corupției, primatul dreptului, separația puterilor);
- **conținutul și limitele dreptului de proprietate privată** (reglementarea fondului funciar și elaborarea legilor organice necesare privind dreptul de proprietate privată).

În ceea ce privește reforma instituțiilor din domeniul justiției și afacerilor interne, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește reforma administrației publice, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea politică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea juridică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește conținutul și limitele dreptului de proprietate privată, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar.

În ceea ce privește reforma instituțiilor din domeniul justiției și afacerilor interne, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește reforma administrației publice, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea politică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea juridică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește conținutul și limitele dreptului de proprietate privată, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar.

În ceea ce privește reforma instituțiilor din domeniul justiției și afacerilor interne, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește reforma administrației publice, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea politică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea juridică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește conținutul și limitele dreptului de proprietate privată, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar.

În ceea ce privește reforma instituțiilor din domeniul justiției și afacerilor interne, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește reforma administrației publice, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea politică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește răspunderea juridică, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar. În ceea ce privește conținutul și limitele dreptului de proprietate privată, se urmărește să se încerce să se aducă la un acord între interesul național și interesul comunitar.

Partea a II-a : Evaluarea potențialului pentru dezvoltarea durabilă în România

CAPITOLUL 4.

Evaluarea și conservarea Capitalului Natural

Pentru a garanta dezvoltarea socio-economică durabilă este absolut necesar să se asigure conservarea unei structuri diverse și echilibrate a Capitalului Natural și utilizarea resurselor și serviciilor produse de acesta, în limitele capacitatei de suport a componentelor sale.

4.1 Aerul

Manifestarea la scară globală a impactului activităților antropice asupra atmosferei poate conduce la consecințe pe termen lung asupra climei, la încălzirea acesteia, cu întregul cortegiu de consecințe de acum bine cunoscute, de la scară locală la nivel planetar, la reducerea stratului de ozon. Pe acest fond, care se manifestă la scară globală cu consecințe pe termen lung, se adaugă fenomenele la scară regională, cu consecințe nu mai puțin periculoase, chiar dacă la prima vedere, ele nu apar atât de clar extinse în timp ca schimbările climatice. Este însă evident că acidificarea depunerilor (umede și uscate) din atmosferă, care au un impact negativ asupra solului, apelor de suprafață și subterane, asupra florei și faunei, mai ales prin reducerea unor suprafețe întinse de păduri (așa cum s-a petrecut în Europa și se petrece astăzi în Africa, Asia și America de Sud), a reprezentat, prin modificarea mecanismelor de captură și fixare a carbonului la sol și prin modificarea albedoului suprafeței terestre, un element de intensificare a impactului poluării la scară regională asupra schimbărilor climatice. În sfârșit, la scară locală, în zonele urbane și/sau industrializate, caracterizate de nevoi mari de energie primară, episoadele de poluare s-au manifestat pe durate de la câteva ore la câteva zile și pe distanțe până la câteva zeci de kilometri. Aceste zone de intens impact antropic, care au evacuat în atmosferă milioane de tone de poluanți ai aerului la scară regională și globală, rămân în continuare locurile unde măsurile în domeniul protecției atmosferei trebuie să acționeze eficient.

a) Poluarea atmosferei

Evaluarea impactului activităților antropice asupra atmosferei în România trebuie făcută în condițiile nerealizării sistemului de monitoring integrat al mediului, în lipsa unui sistem de asigurare și control al datelor, a unei baze de date, atașată sistemului informațional de mediu și drept urmare, a unei asigurări credibile de informare publică. Totuși, cu titlu informativ se pot folosi, datele *Strategiei protecției mediului 1996*, alte date mai recente nefiind publicate de instituțiile abilitate. În perioada 1989 – 1994, emisiile de poluanți în atmosferă au fost următoarele:

Tabelul nr. 4.1
Emisiile de poluanți în atmosferă în perioada 1989 - 1994 (kg/an · loc)

Poluant	Anul					
	1989	1990	1991	1992	1993	1994
SO _x	65.1	56.5	44.6	41.0	40.0	40.0
NO _x	25.0	23.0	20.0	15.0	13.0	14.0
SOVNM	36.1	33.3	29.2	27.0	27.3	28.0
NH ₄	14.7	12.9	11.5	11.0	9.6	10.0

SOVNM – substanțe organice volatile altele decât metanul

Sursa: *Strategia Protecției Mediului, MAPPM, București, 1996*

Se remarcă evoluții în scădere ale emisiilor de poluanți între anii 1989 și 1994. Scăderea, așa cum se arată și în **Proiectul Băncii Mondiale - 1992**, s-a datorat declinului economic, fiind o caracteristică subregională a evoluției poluării aerului în Europa Centrală și de Est.

Caracterizarea, prin indicatori sintetici ai concentrațiilor de poluanți în atmosferă, nu este încă posibilă în România. Lipsa unor rețele locale de supraveghere a calității aerului, proiectate în conformitate cu norme de proiectare, exploatare, asigurare și control al calității datelor, precum și stocarea lor în baze de date asociate sistemului informațional de mediu, suportate financiar, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, de poluatori, reprezintă impedimentul major al evaluării corecte a impactului activităților antropice asupra atmosferei. Lipsa posibilităților de analiză a impactului

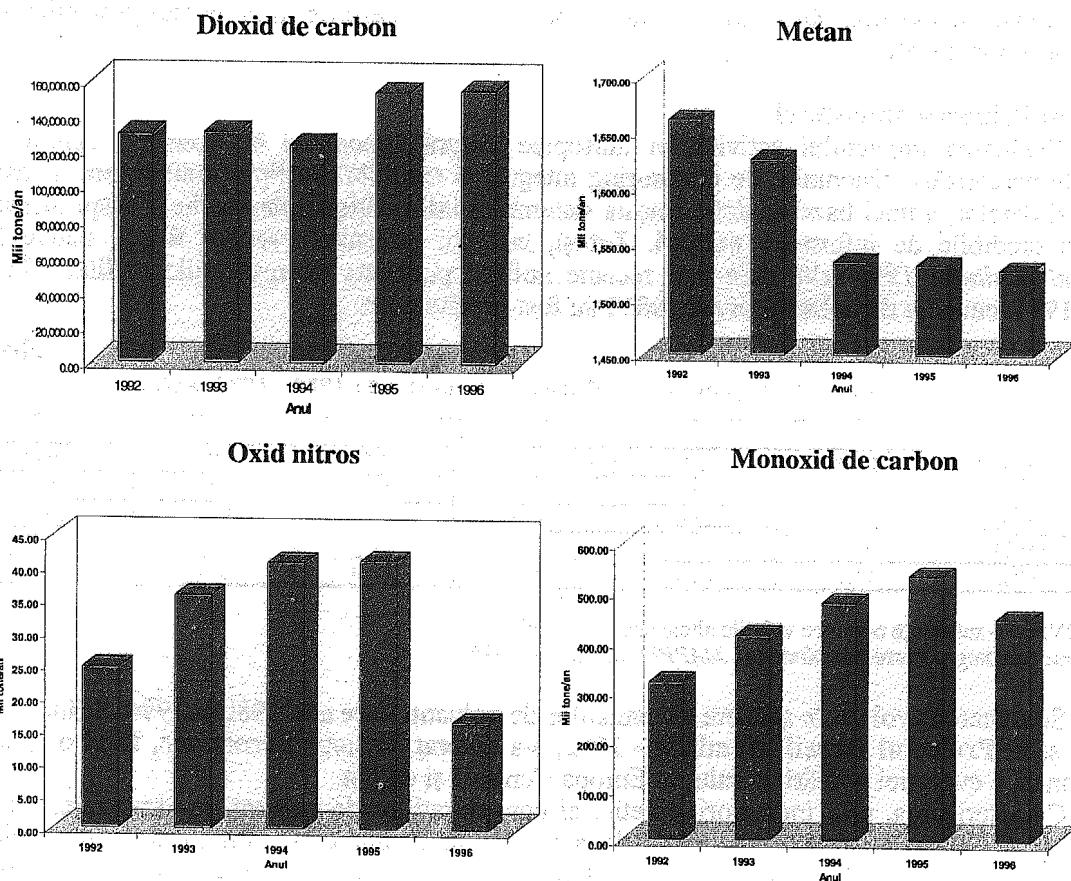
emisiilor asupra atmosferei și, prin intermediul acesteia, asupra apelor, solului, florei și faunei, dar și asupra construcțiilor și materialelor și infrastructurii, nu permite încă acordarea de credibilitate celor câteva planuri locale de acțiune și, cu atât mai puțin, planului național de acțiune pentru protecția mediului. Existenza unei legislații parțial elaborate în domeniu, multitudinea de ordine și necorelări ale domeniului protecției atmosferei cu celealte domenii ale protecției mediului sunt, și dacă nu vor fi luate măsuri urgente de remediere vor continua să fie, tot atâtea elemente de diferențiere și rămânere în urmă a României față de țările UE.

Neimplicarea administrațiilor locale la rezolvarea problemelor de protecția atmosferei, în conformitate cu principiul subsidiarității, este poate cea mai gravă eroare a strategiei de protecție a mediului. Niciodată instituțiile centrale sau din capitalele de județ, aparținând unei structuri distribuite, nu vor putea fi mai eficiente decât instituțiile locale, aflate lângă originea și efectele poluării aerului. Sub presiunea publicului, autoritățile alese și aparatul administrativ subordonat consiliilor locale sunt cele mai potrivite instituții care să elaboreze, să impună și să controleze activitățile de protecție a atmosferei. Folosind mecanismele de stimulare, dar și cele de impunere către agenții economici a măsurilor de reducere sub normele de emisie a evacuărilor de poluanți în atmosferă, pe baza principiului "poluatorul plătește", structurile puterii locale pot găsi nu calea închiderii sau opririi activității acestora, ci alegerea, în limitele prevăzute de legislație, a celor mai adecvate soluții de conformare extinse în timp, în limita de suport a resurselor și cadrului natural din zonă.

b) Evoluția emisiilor de gaze cu efect de seră în perioada: 1992 – 1996

Ca parte la Convenția Cadru asupra Schimbărilor Climatice (CCSC), România trebuie să aplice toate prevederile acesteia, mai ales pe cele legate de stabilizarea emisiilor de gaze cu efect de seră (altele decât cele prevăzute în Protocolul de la Montreal) la nivelurile anului 1990, pe durată actualului deceniu. Îndeplinirea acestei obligații, asumată de România ca parte la convenția menționată, nu este numai primul pas în atingerea obiectivului CCSC, ci un prim pas al strategiei naționale prin care "Scopul final este de a se asigura stabilizarea concentrațiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă la nivelurile care să permită prevenirea interferențelor antropice periculoase cu sistemul climatic. (CCSC, Art. 2.)"

Fig. 4.1. Evoluția emisiilor de gaze cu efect de seră

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1997

Chiar dacă România nu are o contribuție semnificativă la emisiile globale de gaze cu efect de seră (valorile emisiilor exprimate în Carbon, în perioada 1989-1994, au variat între 2,33 și 1,45 t/an locuitor, cu mult inferioare celor din țările dezvoltate), efectele lor asupra sănătății populației din anumite zone ale României nu pot fi neglijate. În figura 4.1 este prezentată evoluția emisiilor de gaze cu efect de seră în perioada 1992 – 1996, pe baza metodologiei recomandate de organismele tehnice ale CCSC.

Este de remarcat că, pentru atingerea obiectivului de mai sus, România ar fi trebuit deja să aplique un plan național de stabilizare a emisiilor de gaze cu efect de seră. Din păcate, acest plan nu există, deși ar fi putut constitui un element pozitiv de macromanagement durabil al economiei românești, în perioada de tranziție.

Restructurarea și reforma ar fi trebuit să prevadă și un plan de acțiune în domeniul protecției calității atmosferei, ca parte integrantă a unei politici și strategii naționale de mediu în vizion durabilă.

Analiza opțiunilor de stabilizare a emisiilor de gaze cu efect de seră poate fi realizată prin evaluarea criteriilor prezentate alăturat. Aplicarea acestor criterii diferitelor opțiuni fezabile în condițiile României va permite o structurare după priorități a opțiunilor și o alegere a celor care garantează șansele de respectare a angajamentelor asumate de țara noastră ca parte la CCSC.

Criterii de evaluare a opțiunilor de stabilizare a emisiilor de gaze cu efect de seră

- Impactul potențial al emisiilor de gaze cu efect de seră;
- Raportul cost/beneficiu;
- Impactul economic indirect, evaluat prin:
 1. creșterea utilizării forței de muncă în România;
 2. diminuarea impozitelor;
- Armonizarea cu strategia și planul național de acțiune pentru protecția mediului privind în special:
 1. reducerea emisiilor de poluanți ai aerului;
 2. eficiența în limitarea celorlalte tipuri de impact asupra elementelor de mediu;
- Eficiența politicii și politicii de implementare a opțiunilor;
- Durabilitatea opțiunilor;
- Armonizarea cu strategia de dezvoltare durabilă a României;
- Dispensabilitatea datelor de bază pentru realizarea evaluărilor:
 1. caracteristici tehnologice;
 2. costuri ale programelor de implementare.

4.2. Resursele de apă

Apa, ca resursă este necesară oricărei forme de viață și activități economice și sociale, iar gospodărirea acesteia reprezintă o ramură integratoare a economiei naționale. Spre deosebire de alte resurse, apa este singura care nu poate fi înlocuită și care se regenerează permanent printr-un proces natural, circuitul apei pe glob.

Cantitatea și calitatea resurselor de apă reprezintă un factor determinant care condiționează dezvoltarea generală a economiei naționale și a procesului de amenajare a teritoriului.

4.2.1 Caracteristicile resurselor de apă

România este străbătută de o rețea hidrografică relativ densă și are aproape întreaga suprafață (97,8%) cuprinsă în bazinul Dunării, cu excepția unor râuri din Dobrogea, care se varsă în Marea Neagră.

Resursele de apă ale României sunt constituite din ape de suprafață (râuri interioare, lacuri naturale și artificiale, fluviul Dunărea) și ape subterane. Apreciate pe baza analizei surgerii medii pe râurile interioare și pe Dunăre, funcție de condițiile fizico-geografice ale diverselor bazină hidrografice, precum și de stadiul de amenajare și dotare, acestea sunt prezentate în tabelul 4.2.

Resursele de apă ale Mării Negre nu se iau deocamdată în considerare, datorită dificultăților tehnice și economice ale procesului de desalinizare.

Principala resursă de apă a României, constituită din râurile interioare inventariază și codifică un număr de 4.864 cursuri de apă, cu o lungime de 78.905 km. Într-un an hidrologic mediu se asigură surgerea unui volum de cca. 40 mld. m³. Din totalul surgerii medii de suprafață, 99,8% se face în Dunăre și numai 0,2% în Marea Neagră.

O caracteristică de bază a acestei categorii de resursă o constituie variabilitatea foarte mare în spațiu, astfel:

- ponderea mare în zona montană, care aduce jumătate din volumul total scurs, la o cotă de numai 17% din suprafața țării;

- variația debitului mediu specific de la mai puțin de 1 l/s și km^2 în zonele joase ale Câmpiei Române, cea mai mare parte a Dobrogei, Câmpia Siretului inferior, extremitatea sud-vestică a Câmpiei Timișului și Aradului, la 1,5 l/s și km^2 în cea mai mare parte a Câmpiei Române inclusiv Câmpia Olteniei și zona colinară a Olteniei și Munteniei, Podișul Transilvaniei, Podișul Someșan, cea mai mare parte a Moldovei și zona de câmpie din partea de vest a țării și până la 40 l/s și km^2 în zonele înalte ale munților Făgăraș și Retezat.

Tabelul nr. 4.2

Resursele de apă

Categoria de resurse	Resursă teoretică mld. m^3	Resursă tehnic utilizabilă mld. m^3	Resurse tehnic utilizabile în condițiile actuale de amenajare mld. m^3
Râuri interioare	40	25**	13
Dunăre	85*	30	10
Ape subterane	9	6	3
TOTAL	134	61	26

* - reprezintă 1/2 din stocul mediu multianual scurs pe Dunăre în secțiunea Baziaș;

** - cuprinde cca. 5 mld. m^3 resursă asigurată în regim natural.

Sursa: Compania Națională "Apele Române", 1999.

O altă caracteristică o reprezintă variabilitatea foarte pronunțată în timp, viituri puternice primăvara - începutul verii, urmate de seceze prelungite. În medie, raportul $Q_{\min}/Q_{\max}=1/200$, iar pe anumite cursuri de apă el poate fi chiar de 1/1000 sau chiar 1/2000.

Fluiul Dunărea, al doilea ca mărime din Europa, cu o lungime de 2850 km, din care 1075 de km pe teritoriul țării noastre (37,7%), are un stoc mediu la intrare în țară de 170 miliarde m^3 . Caracterul său internațional, impune anumite limitări în utilizarea apelor sale și, din acest motiv, s-a considerat ca resursă numai jumătate din volumul mediu multianual scurs pe Dunăre în secțiunea Baziaș.

Resursele de apă subterană sunt cantonate în straturile acvifere freatice, de medie și mare adâncime.

Raportat la populația actuală a țării, rezultă o resursă specifică, utilizabilă în regim natural, de cca. 2705 $\text{m}^3/\text{loc. și an}$, sub media pe Europa, care este de 4000 $\text{m}^3/\text{loc.}$

Pentru regularizarea debitelor de apă, s-au realizat peste 1900 lacuri importante, dotate cu toate uvragele aferente utilizării complexe a apei, însumând un volum total de peste 13 miliarde m^3 , la nivelul anilor 1996. De asemenea, s-au realizat peste 2000 km canale și galerii de derivărie pentru transferul resursei de apă din bazinele excedentare în bazinele deficitare, sau în cadrul același bazin hidrografic.

La problemele "cantitative" ale apei, cu care se confruntă societatea actuală, se adaugă din ce în ce mai pregnant și cele de "calitate" a apelor.

Supuse proceselor de contaminare cu agenți poluanți de o mare diversitate, apele devin în unele situații improprii utilizării lor, astfel încât raportul resursă-cerință capătă o semnificație mult mai complexă.

Din lungimea totală a râurilor investigate în 1997, 21.726 km, 12.491 km (57,5%) s-au încadrat în categoria I de calitate; 6.104 km (28,1%) în categoria a II-a de calitate; 1.252 km (5,8%) în categoria a III-a de calitate și 1.879 (8,6%) în afara limitelor admisibile. Situațiile cele mai defavorabile privind calitatea ce se află în afara limitelor admisibile s-au produs în cadrul bazinelor hidrografice: Ialomița - cca. 44,8%, Prut 21,1% și Mureș-Aranca 7%.

Față de anul 1989, se constată o îmbunătățire a calității apelor râurilor interioare. Astfel, ponderea sectoarelor de râu cu apă de calitate bună (cat. I și a II-a) a crescut de la 35% și respectiv 25% în anul 1989 la 57,5% și respectiv 28,1% în anul 1997, iar ponderea sectorului de râu cu apă de calitate proastă (categ. a III-a și categ. D-degradat) a scăzut de la 18% și respectiv 22% în 1989 la 5,8% și respectiv 8,6%, ca urmare a reducerii activităților industriale, a retehnologizării proceselor de producție, a aplicării mecanismului economic în domeniul gospodăririi apelor și a aplicării unor măsuri coercitive folosințelor care poluează.

La apele subterane se remarcă tendința de depreciere a calității, atât ca urmare a insuficientei protecției a stratelor acvifere față de agresiunea apelor uzate, mai ales în zona platformelor industriale, precum și din cauza persistenței efectelor cauzate de aplicarea uneori incorectă a îngășămintelor și a pesticidelor.

Zonele cu grad ridicat de poluare sunt situate în bazinele: Ialomița - conul aluvionar Prahova-Teleajen; Argeș - valea Dâmbovnicului; Săsar - zona Baia Mare; Jiu - zona aval Tg. Jiu; Barcău - aval Suplacu de Barcău.

Se înregistrează o diminuare sistematică a calității apelor Dunării, datorită descărcării unor cantități tot mai mari de ape uzate de-a lungul întregului său bazin, cu efecte importante asupra florei și faunei acvatice din Dunăre și Delta.

Cerințele de apă s-au mărit de la 1,4 mld. m³ în anul 1950, la peste 20 mld. m³ în anul 1989 datorită creșterii populației, dezvoltării industriei și a agriculturii.

După anul 1989, cerința s-a situat în jurul valorii de 12 mld. m³ iar prelevarea de apă a utilizatorilor a variat între 9,8 și 10,5 mld m³/an.

Cauzele care au generat scăderea volumelor de apă prelevate din surse, sunt următoarele:

- producția industrială a scăzut, ceea ce a determinat o scădere corespunzătoare a cantităților de apă efectiv prelevate, acestea fiind de cca. 70-75% față de cele prelevate în anul 1989;
- folosirea apei pentru irigații a marcat o creștere accentuată, situându-se la cca. 12-22% față de anul 1989, datorită în mare parte dificultăților întâmpinate în asigurarea funcționalității sistemelor de irigații, precum și a lipsei beneficiarilor de apă.

4.2.2 Dezvoltarea și gospodărirea durabilă a resurselor de apă

Pentru gospodărirea durabilă a resurselor de apă, comunitatea internațională reunită în cadrul Conferinței privind Apa și Mediul ce a avut loc la Dublin în ianuarie 1992 și a Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul și Dezvoltarea ținută la Rio de Janeiro în iulie 1992, recomandă guvernelor aplicarea următoarelor principii :

- **principiul bazinal** - resursele de apă se formează și se gospodăresc pe bazine hidrografice. Gospodărirea rațională a resurselor de apă cere o abordare globală, care să îmbine problemele sociale și dezvoltarea economică, cu protecția ecosistemelor naturale. O gospodărire durabilă a resurselor de apă poate fi făcută numai la nivelul întregului bazin hidrografic prin integrarea tuturor utilizatorilor de apă.
- **principiul gospodăririi unitare cantitate-calitate** - cele două laturi ale gospodăririi apelor fiind într-o strânsă legătură, apără ca necesară o abordare unitară, care să conducă la soluții tehnico-economice optime pentru ambele aspecte;
- **principiul solidarității** - planificarea și dezvoltarea resurselor de apă presupun colaborarea tuturor "factorilor" implicați în sectorul apelor: statul, comunitățile locale, utilizatorii, gospodării de apă și ONG-urile;
- **principiul "poluatorul plătește"** - toate cheltuielile legate de poluarea apei și mediului sunt suportate de cel care a produs poluarea;
- **principiul economic - beneficiarul plătește** - apă are o valoare economică în toate formele ei de utilizare și trebuie să fie recunoscută ca un bun economic. Gospodărirea apei ca bun economic, reprezintă o cale importantă în realizarea unei exploatari eficiente și echitabile și în conservarea și protecția resurselor de apă.

Aceste principii fundamentează concepția de gospodărire integrată a apelor care îmbină problemele de folosire a acestora cu cele de protecție a ecosistemelor naturale.

Gospodărirea durabilă a resurselor de apă vizează următoarele obiective:

a) **Asigurarea alimentării continue cu apă a folosințelor și, în special, a populației prin:**

- realizarea de noi surse de apă, în special a unor lacuri de acumulare cu folosință complexă în zonele deficitare în apă. Resursele de apă subterană de adâncime se vor utiliza cu precădere pentru alimentarea cu apă a satelor și orașelor;
- economisirea apei și reducerea pierderilor din rețelele de distribuție a apei din orașe, unități economice și locuințe;
- realizarea unor sisteme separate de alimentare cu apă pentru industrie și pentru populație, în vederea reducerii costurilor de potabilizare a apei.

b) **Îmbunătățirea calității resurselor de apă prin:**

- retehnologizarea proceselor de producție prin utilizarea unor tehnologii curate - nepoluante;
- realizarea de noi stații de epurare și modernizarea celor existente în scopul reducerii substanțelor poluante evacuate în apele de suprafață și apele subterane;
- elaborarea unui cadru normativ necesar pentru crearea de rezervații hidrologice și hidrogeologice în vederea protejării unor bazine și acvifere vulnerabile;
- îmbunătățirea sistemului de pârghii economice din domeniul resurselor de apă prin reactualizarea prețurilor, tarifelor și penalităților pentru produsele și serviciile de gospodărire a apelor și mărirea amenziilor pentru sancționarea contravențiilor din domeniul apelor. Implementarea sistemului de bonificații pentru folosințele care demonstrează o preocupare constantă în domeniul protecției calității apelor;
- implementarea unor metode și mijloace de prevenire, limitare și diminuare a efectelor poluărilor accidentale;
- îmbunătățirea educației privind grija pentru un mediu acvatic curat, trebuie să fie continuă, începută în școală - evident la cote mai ridicate decât se face în prezent - ea trebuie să fie continuată la locul de muncă.

c) **Reconstrucția ecologică a râurilor prin:**

- îmbunătățirea și respectiv realizarea unor habitate corespunzătoare conservării biodiversității;

- asigurarea unor debite suficiente pe cursul de apă, mai mari decât debitul ecologic, pentru protecția ecosistemelor acvatice;
 - asigurarea continuității de debit pe cursul de apă pentru facilitarea migrației speciilor piscicole.
- d) reducerea riscului producerei unor inundații prin:
- realizarea unor acumulări cu folosințe complexe prevăzute cu volum de protecție contra inundațiilor;
 - realizarea unor îndiguri în combinație cu păstrarea unor zone umede în lungul cursurilor de apă;
 - interzicerea amplasării de construcții în jurul zonelor inundabile.
- e) crearea comitetelor de bazin - prin implicarea tuturor "actorilor" din domeniul apelor: statul, comunitățile locale, utilizatorii și gospodarii de apă.

4.3 Resurse minerale

4.3.1 Resurse metalifere și nemetalifere

Rezervele geologice de resurse metalifere și nemetalifere din zăcăminte (proprietate a statului) care pot fi exploatare cu actualele tehnologii miniere sunt evaluate în prezent la:

- 40 milioane tone minereuri auro-argentifere
- 90 milioane tone minereuri polimetalice
- 900 milioane tone minereuri cuprifere
- 4 miliarde tone sare

În subsolul teritoriului țării se mai găsesc zăcăminte de minereuri cu metale radioactive, rare, fier-mangan, bauxită precum și o diversitate de substanțe nemetalifere și roci folosite în industrie.

Principalii consumatori de produse miniere sunt:

- metalurgia neferoasă, siderurgia, chimia - pentru produse din minereuri (concentrate metalice)
- industria clorosodică, consumul domestic - pentru sare
- siderurgia, industriile hârtiei, ceramicii, sticlei, maselor plastice, cauciucului, lacurilor și vopselelor, electrotehnică și alimentară - pentru substanțe nemetalifere.

Rezervele de minereuri de metale neferoase și auro-argentifere sunt cantonate în zăcăminte mici și mijlocii sub aspect cantitativ și cu potențial metalic redus.

Conținuturile în metal ale minereurilor extrase sunt reduse. Valoarea metalurgică (valoarea produselor metalurgice) a unei tone de rezervă din zăcăminte exploatare în România este de 5-7 \$/t, respectiv de 3-4 ori mai mică decât zăcăminte ce se exploatează pe plan mondial în condiții de rentabilitate.

Calitate relativ redusă au și zăcăminte de substanțe nemetalifere.

Ca efect al caracteristicilor geologică-miniere defavorabile ale zăcămintelor în exploatare, și a conținuturilor scăzute de metale în minereuri, precum și din cauza fiabilității reduse a utilajelor tehnologice din dotare, costurile produselor miniere sunt în general mai mari decât prețurile de vânzare pe piață, astfel că statul sprijină prin subvenții bugetare producția de minereuri și concentrate de metale neferoase și prețioase.

4.3.2 Resurse energetice

a) Țări și gaze

România dispune pe uscat și pe mare de o suprafață cu posibilități de acumulare a hidrocarburilor de aprox. 130.000 km², dar condițiile geologice sunt diferite, cu influențe sensibile asupra activității de explorare și exploatare.

Lucrările seismice și de foraj geologic până la adâncimea de 4000 m sunt avansate în toate unitățile geologice, exceptând zona Carpaților Orientali, unde tectonica este foarte complicată, tehnologiile de prospecție disponibile nu sunt suficiente, iar căile de acces nu permit o dezvoltare sistematică a lucrărilor geologice.

Potrivit unor estimări ale Departamentului american de proiecții (LIS Survey), România dispune de rezerve de țări de cca. 200 mil. tone și, respectiv, de resurse de gaze naturale de cca. 400 mld. m³ concentrate la adâncimi mai mari de 4000 m și în condiții geologice complicate.

Potențialul actual este constituit din rezervele existente (73,4%) și rezerve de perspectivă (26,6%).

Din totalul rezervelor existente în zăcăminte de gaze naturale, cca. 64% sunt cu presiuni mai mari de 20 atm., din care în Depresiunea Transilvaniei, principalul furnizor de gaze al țării, numai 57% din rezerve.

b) Cărbunele

În România, cărbunele ocupă un rol important în structura ofertei de surse primare de energie. Astfel, în anul 1998 cărbunele a deținut 20,6% din producția internă de surse primare de energie.

Rezervele geologice de cărbuni, exploataabile în condiții tehnico-economice actuale, sunt estimate la 3,433 mld. tone din care: 2,620 mil. tone lignit, 0,759 mil. tone huilă, 0,054 mil. tone cărbune brun.

Impactul calității cărbunelui asupra principalilor consumatori, cât și asupra pieței cărbunelui este influențat de următorii factori: costul producerii energiei la consumatori, care este afectat de caracteristicile calitative ale cărbunelui; gradul de poluare ridicat prin arderea incompletă și eliminarea gazelor și cenușilor provenite, la care se adaugă scoaterea din circuitul economic a unor suprafețe mari prin exploatarea în carieră. Totodată, tehnologiile utilizate în extractia și prepararea cărbunelui sunt sub nivelul celor utilizate în țările UE datorită, pe de o parte, fiabilității reduse a utilajelor și echipamentelor specifice și, pe de altă parte, condițiilor geominiere ce nu permit metode avansate de exploatare. **Toate aceste condiții specifice duc la costuri ridicate de producție și la necompetitivitatea acestei ramuri a industriei extractive românești față de țările UE.**

Problemele care se pun în stabilirea strategiei de dezvoltare a industriei extractive a cărbunilor vizează atât limita economică și energetică de exploatare a zăcămintelor atrase în circuitul economic cât și limita până la care pot fi utilizati pentru producerea energiei electrice și termice.

Rezervele de lignit și cărbune brun sunt situate în proporție de peste 80% în Bazinul Carbonifer Oltenia. Din totalul rezervelor geologice de bilanț, 70,6% le reprezintă zăcămintele în exploatare care pot asigura producția pentru o perioadă de 60 ani.

4.4 Resursele de sol

a) Principalele probleme pe care le ridică solurile din România

În perioada 1960-1989, în România, în scopul creșterii producției agricole globale, s-a dus o campanie puternică pentru creșterea suprafeței solurilor agricole, mai ales arabile, luându-se în cultură și soluri cu riscuri mari de degradare. Ca urmare, în perioada 1989-1996, renunțându-se parțial la solurile slab productive, suprafața solurilor agricole a scăzut cu circa 310 mii ha și a celor arabile cu circa 770 mii ha, rămânând în cultură încă mari suprafețe de terenuri cu soluri supuse degradării, cu slabă vocație pentru o agricultură eficientă. În schimb, a crescut suprafața terenurilor abandonate cu circa 43% ajungând la circa 450 mii ha. În prezent, sunt 14.788,7 mii ha soluri agricole (0,65 ha/locuitor), din care 9.338,9 mii ha soluri arabile (0,41 ha/locuitor) și 6.690,3 mii ha soluri forestiere (0,3 ha/locuitor). Totodată trebuie reținut că cca. 80% din solurile agricole și cele arabile ca și însemnate suprafețe de soluri forestiere, sunt afectate, mai mult sau mai puțin, de unul sau mai multe procese sau fenomene dăunătoare ori factori limitativi sau restrictivi. Încă nu există date suficiente pentru a se putea face o evaluare, cât mai aproape de realitate, a acestor fenomene și procese dăunătoare pentru mediul înconjurător, starea sănătății populației și economia națională. Totuși, se apreciază că numai producția agricolă pierde anual circa 20%, iar pentru restaurarea calității solurilor agricole, ca și pentru reconstrucția ecologică a solurilor din zonele puternic degradate, ar fi necesară, o investiție de circa 25-30 miliarde dolari SUA, eșalonată pe 15-25 ani.

b) Obiective și măsuri majore ale strategiei privind protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor

Utilizarea durabilă a solului implică menținerea celor trei funcții ecologice ale acestuia: (i) producția de biomasă; (ii) filtrarea, tamponarea și transformarea materiei și apei pătrunse în sol și (iii) habitat pentru organisme, inclusiv om. Gospodărirea durabilă a solului înseamnă, în fond, combinarea tehnologiilor și activităților urmând politica menită să asigure integrarea principiilor socio-economice cu preocupările privind mediul înconjurător, astfel încât să se realizeze concomitent: bioproducțitatea, securitatea alimentară, protecția calității solului, viabilitatea economică și acceptabilitatea socială. Aceste cinci obiective constituie, de fapt, pilonii gospodăririi durabile a solului, iar reușita acestora este asigurată numai dacă ele se realizează simultan. Această simultaneitate poate fi realizată dacă se acționează în principal asupra unui obiectiv - protecția calității solului.

Ameliorarea și menținerea pe termen lung a funcțiilor solului și contracararea deteriorării lor sunt obiectivele primordiale ale strategiei privind protecția, ameliorarea și utilizarea durabilă a solurilor din România care pot fi realizate dacă se ia în considerare întregul ansamblu de factori implicați: naturali, socio-economi și culturali. Pentru elaborarea și transpunerea în viață a unei asemenea strategii, la nivel național și local, este necesar să se îmbunătățească cadrul legislativ, instituțional și operațional, și să se instituie măsurile necesare pentru a se asigura:

- limitele maxime admisibile cu privire la degradarea solurilor;
- promovarea deciziilor la nivel guvernamental, județean și comunal în sprijinul protecției, ameliorării și utilizării durabile a solului;
- identificarea problemelor, cauzelor și remediilor, inclusiv urmărirea unei mai bune înțelegeri a legăturilor dintre acestea; inventarierea arealelor cu probleme și prioritarea acțiunilor;
- evaluarea daunelor și a tendințelor lor printr-un sistem de studii de impact și monitoring;

- aplicarea măsurilor preventive conform cu “principiul precauționar” și a celor corective cu apelarea la principiul “poluatorul plătește”;
- trecerea la strategiile proactive preventive;
- dezvoltarea și îmbunătățirea structurii și operativității instituțiilor de cercetare și de învățământ implicate în aceste probleme;
- programe analitice școlare cu referiri la importanța solurilor și protecției lor pentru dezvoltarea durabilă;
- informarea și conștientizarea populației asupra resurselor de sol și rolului lor pentru mediul înconjurător și dezvoltarea durabilă;
- încurajarea, stimularea și sprijinirea tuturor celor care doresc să se implice și să acționeze în amenajarea și utilizarea durabilă a solului;
- sprijinirea prin programe speciale a utilizării durabile a solului în cadrul exploatațiilor agricole mici, care reprezintă sursa majoră de alimente pentru populația rurală și un furnizor de produse agroalimentare pentru piața urbană.

Toate acestea trebuie să se integreze într-un Program național de amenajare și utilizare durabilă a solurilor, cu obiective și termene bine precizate, concretizate în proiecte, naționale și regionale, cum sunt:

- îmbunătățirea sistemului național de cercetări și studii pedologice și agrochimice pentru cunoașterea detaliată a resurselor de sol ale țării și fundamentarea măsurilor de protecție, ameliorare și utilizare durabilă a lor în diferite scopuri;
- instituirea și implementarea sistemului informatic geografic național pentru cunoașterea și gestiunea resurselor de sol;
- modernizarea sistemului național de monitoring al calității solurilor pentru supravegherea, evaluarea, prognoza, avertizarea și intervenția operativă cu privire la evoluția calității solului;
- modernizarea bazei naționale de date privind resursele de sol și a sistemului național informatic în acest domeniu;
- sisteme expert privind valorificarea maximală a capacitații productive a solurilor în diferite scopuri fără a dăuna calității mediului;
- cunoașterea potențialelor naturale și stabilirea celor mai corespunzătoare moduri de folosință a terenurilor, inclusiv a celor din zonele și regiunile cu probleme speciale privind solurile (soluri erodate, aride, saline, poluate chimic, distruse prin exploatare minieră la zi, cu exces de apă din lunci și Delta Dunării etc.) care să răspundă atât cerințelor dezvoltării economice cât și protecției mediului înconjurător;
- reabilitarea și reconstrucția ecologică a solurilor.

Litoralul românesc al Mării Negre

Litoralul românesc al Mării Negre, având o lungime de cca. 243 km, se află în prezent într-o intensă și continuă degradare prin eroziune marină. *Linia de litoral se retrage cu rate anuale variind de la câțiva metri la 15-20 m pentru litoralul deltei (între Sulina și Capul Midia) și cca. 0,2 - 0,5 m pentru litoralul cu faleze (Constanța-Vama Veche).*

Cauzele degradării prin eroziune. Procesele de eroziune a litoralului au cauze atât naturale (cum sunt schimbările climatice globale și modificările nivelului mării), dar mai ales antropice. Printre **activitățile antropice** cu impact deosebit asupra stării litoralului pot fi amintite lucrările hidrotehnice de pe Dunăre și de pe principaliii săi afluenți, amenajările portuare și alte lucrări inginerești costiere. Lucrările hidrotehnice realizate pe Dunăre și pe principaliii săi afluenți au determinat reducerea aportului de sedimente al Dunării în zona litorală cu peste 50 % față de valorile înregistrate înainte de construcția barajelor. S-a creat astfel un mare dezechilibru sedimentar în zona de coastă, ceea ce a provocat activarea procesului de eroziune. Amenajările portuare și alte lucrări inginerești costiere, cum sunt: digurile de protecție a șenalului navigabil Sulina, digurile de protecție a porturilor Midia, Constanța Sud și Mangalia, lucrările de protecție litorală de pe plajele turistice determină și ele mari perturbări ambientale în zona litorală.

Tendințe. Luând în considerație schimbările climatice globale și ridicarea generală a nivelului mării, precum și condițiile geo-ecologice regionale ce caracterizează geosistemul Dunăre - Delta Dunări - Marea Neagră, se poate aprecia pe termen mediu că procesul de eroziune a litoralului românesc va fi cel puțin la fel de activ ca în ultimele două decenii. Previziunea pe termen lung evidențiază o activare a eroziunii plajelor, și aceasta mai ales din cauza scăderii în continuare a aportului de material nisipos în zona litorală, a ridicării continue a nivelului mării, precum și a unui nivel energetic din ce în ce mai ridicat al factorilor hidrometeorologici.

Prevenirea eroziunii litoralului. Problema proceselor de degradare prin eroziune a litoralelor este o problemă considerată de multe state ca fiind de importanță națională. Eroziunea plajelor duce la pierderi de teritoriu, dar mai ales compromite industria turismului creând pagube însemnante economiilor naționale și afectează, uneori chiar ireversibil, starea ecologică a zonei litorale.

4.5 Diversitatea biologică

Având baza legală stabilită în 1930, prin apariția primei legi de ocrotire a monumentelor naturii, activitatea de cunoaștere și punere sub ocrotire a capitalului natural din România a cunoscut o continuă dezvoltare până în anii '60, după care i-a fost acordată din ce în ce mai puțină importanță, fiind practic abandonată în anii '80. În primii 3 ani după 1990, activitatea de conservare a naturii cunoaște o revigorare care duce la declararea Rezervației Biosferei "Delta Dunării", la ratificarea majorității convențiilor internaționale privind conservarea biodiversității, elaborarea proiectului pentru noua lege a mediului, planuri de înființare a 12 parcuri naționale predominant în zone montane, declararea de noi arii protejate etc. După 1993, activitatea de conservare a biodiversității este din nou aproape abandonată, astfel că, în momentul de față, acest domeniu se găsește la aproximativ același nivel. Mai mult decât atât, nici chiar obiectivele Strategiei Naționale pentru Conservarea Biodiversității elaborată în 1996 nu au fost respectate, astfel încât este foarte probabil ca datorită caracteristicilor perioadei actuale (legislație confuză și uneori în contradicție, supraexploatare etc.) și a lipsei totale de interes din partea instituțiilor abilitate, situația în privința diversității biologice să fie deteriorată (este foarte dificil de apreciat cât de mult, neexistând informațiile necesare).

Protecția biodiversității trebuie să fie clar preventivă și orientată spre biotopurile cu grad sporit de sensibilitate și a celor supuse impactului antropic.

În perioada actuală, principalele probleme legate de diversitatea biologică și conservarea ei sunt următoarele:

a) Diversitatea specifică:

- ◆ Deși, spre deosebire de faună (unde există lacune mari în privința numărului de specii care trăiesc pe teritoriul României), numărul speciilor vegetale este cunoscut, la ambele categorii nu există decât date disparate privind situația actuală a populațiilor naturale aparținând diferitelor specii.
- ◆ Lipsa informațiilor privind starea actuală a majorității populațiilor sălbaticе nu permite aprecierea gradului în care speciile respective sunt amenințate, sau pe cale de dispariție și, de aici, imposibilitatea de a le pune sub ocrotire.
- ◆ Aceleași motive sunt valabile și în privința "Cărții Roșii a României", nepublicată nici până în prezent.
- ◆ Nu există cunoștințe asupra numărului și situației populațiilor diferitelor specii autohtone de plante de cultură și rase de animale domestice.

b) Diversitatea ecosistemă:

- ◆ Nu se cunoaște numărul tipurilor de ecosisteme naturale existente, disponerea și ponderea lor pe teritoriul României (programul de ecoregionare desfășurat între anii 1991-1993 s-a încheiat la nivelul ecoregiunilor secundare) dar, sunt cunoscute cele pericolite și amenințate mai acut.

c) Conservare:

- ◆ Din anii '50, când existau 23 specii de plante și 24 de specii de animale ocrotite, nici o altă specie nu a mai fost declarată legal ca specie ocrotită pe teritoriul României.
- ◆ Rețeaua Națională de ARII Protejate (statuată de Legea Protecției Mediului nr. 137/1995) compusă din zonele declarate oficial ca protejate și care are în componență un număr care variază, în funcție de sursa consultată, între 500 și 800 arii protejate, există doar teoretic, în teren fiind practic nefuncțională.
- ◆ Nu se cunoaște starea actuală a marii majorități a zonelor declarate ca ocrotite.
- ◆ Rețeaua Națională de ARII Protejate nu cuprinde toate tipurile de ecosisteme existente pe teritoriul României, ea fiind cantonată cu precădere în regiunile deluroase și montane.
- ◆ Parcurile Naționale, cu excepția Rezervației Biosferei "Delta Dunării", sunt nefuncționale, nedispunând de planuri de management, infrastructură și personal.

d) Legislativ:

- ◆ Nu există până în momentul de față o lege specifică a ARIILOR PROTEJATE (Legea Protecției Mediului stabilisce măsuri generale de conservare a naturii și statuează existența Rețelei Naționale de ARII PROTEJATE).
- ◆ Există numeroase contradicții legislative (vezi Legea Protecției Mediului și Codul Silvic, Legea Vânătorii și Convențiile de la Berna și Bonn ratificate de România).
- ◆ Convențiilor internaționale privind conservarea diversității biologice ratificate de România, care, conform Constituției, devin parte integrantă din legislația internă, nu li se respectă recomandările și nu sunt aplicate în teren.
- ◆ Convențiilor internaționale privind conservarea diversității biologice ratificate de România, care, conform Constituției, devin parte integrantă din legislația internă, nu li se respectă recomandările și nu sunt aplicate în teren.

Dunărea și Delta Dunării

Având mai mult de 1000 km pe teritoriul României, Dunărea, împreună cu Lunca inundabilă și Delta au reprezentat întotdeauna o parte importantă a capitalului nostru natural. În urma activităților antropice desfășurate în amonte și pe teritoriul țării noastre (aflată în proporție de 97,8% în bazinul Dunării), au survenit modificări atât în regimul hidrologic cât și în privința calității apei fluviului, cu influențe negative asupra ecosistemelor deltaice și a celor din nord-vestul Mării Negre.

Lucrările de îndiguire executate în anii 60 pe o distanță de aproximativ 800 km de-a lungul malului românesc în scopul obținerii de terenuri arabile, au dus practic la dispariția luncii inundabile. Efectele acestei acțiuni, la fel ca în cazul tuturor sistemelor mari, au apărut mult mai târziu și s-au manifestat prin:

- eutrofizarea apelor din Delta Dunării și, parțial, din nord-vestul Mării Negre, datorată eliminării efectului de filtrare a nutrienților proveniți din practicarea agriculturii intensive și deversările neepurate ale orașelor riverane, posibil numai prin existența unor lunci inundabile;
- schimbarea spectrului specific piscicol și scăderea dramatică a populațiilor de pești cu valoare economică ridicată (în special a crapului) datorate dispariției zonelor cu apă puțin adâncă din lunca inundabilă, propice depunerii icrelor și hrănirii puietului.

O altă acțiune ale carei efecte nu au fost luate în seamă a constat în construirea barajelor și formarea lacurilor de acumulare necesare obținerii energiei electrice. Apariția acestora a dus la modificarea regimului inundărilor și la scăderea cantității de aluviuni transportată de Dunăre, datorată decantării apelor, având ca efect modificări majore în dinamica litoralului românesc. Un alt efect al barajelor construite îl constituie întreruperea căilor de migrație pentru reproducere a unor specii de sturioni cu mare valoare economică.

Delta Dunării este cea mai mare zonă umedă din Europa. Structura foarte diversă a ecosistemelor naturale, în cea mai mare parte neafectate de activitățile antropice, a facut ca Delta Dunării împreună cu complexul lagunar Razelm-Sinoe să fie declarată Rezervație a Biosferei și, de asemenea, să fie înscrisă în Convenția de la Ramsar și pe lista Patrimoniului Mondial Cultural și Natural.

Ca urmare a eliminării luncii inundabile, capacitatea Deltei Dunării de a reține nutrienții a fost depășită începând cu anii 80, și actual este afectată de o puternică eutrofizare, care a dus la reducerea sau pierderea macrofitelor submerselor, schimbarea spectrului specific algal, perifitic și epifitic și la proliferarea speciilor competitive în condiții de exces de nutrienți (ex. algele verzi-albastre).

În afara pierderilor cauzate de eutrofizare, diversitatea biologică a Deltei a fost, și este încă, afectată de modificarea sau distrugerea unor habitate prin modificarea regimului hidrologic datorat deschiderii unor canale artificiale sau tăierii meandrelor (ex. Brăul Sf. Gheorghe), prin transformarea unor mari suprafețe în zone agricole (ex. Pardina) sau piscicole (ex. Holbina, Ceamurlia, Popina etc.), sau prin schimbarea calității apei (ex. transformarea lagunei salmastre Razelm, în lac cu apă dulce).

4.6 Pădurea

În anul 1998 fondul forestier al României cuprindea 6,37 milioane ha (respectiv 26,7% din suprafața țării), din care 6,23 mil. ha sunt acoperite cu păduri. Majoritatea pădurilor aparțin statului, în proprietate privată fiind în prezent doar circa 336 mii ha. Este în curs procesul de retrocedare a altor păduri către foștii proprietari.

Volumul lemnos pe picior este estimat la peste 1,37 miliarde m^3 , cu o medie a creșterii curente de 5,6 m^3 /an/ha și un volum mediu la hectar de 215 m^3 . Din acest punct de vedere România se situează pe un loc de frunte în Europa, dar, ca efect al politicilor forestiere nesustenabile a înregistrat un continuu regres, fiind depășită de multe țări europene, care au asigurat o dezvoltare durabilă a pădurilor.

Alți indicatori ai resurselor forestiere sunt prezentați în tabelul 4.3, de unde rezultă:

- un potențial economic relativ redus al pădurilor, volumul normal al recoltelor de lemn fiind de cca. 16 milioane m^3 în 1998, față de 21 mil. m^3 cât a fost cu 4 decenii în urmă;
- accesibilitatea redusă a fondului forestier, densitatea rețelei de drumuri forestiere fiind de numai 6,2 m/ha;
- pădurile au un rol ecologic de protecție a mediului, de aceea aproximativ 50% din pădurile României sunt încadrate în categorii de protecție (a apei, solului, climei, a genofondului și ecofondului).

Prin marea capacitate de metabolizare a dioxidului de carbon și stocarea lui în biomasa și humusul forestier, pădurile României sunt o puternică barieră antientropică, oferind efecte benefice cu mult în afara granițelor țării. De exemplu, în România raportul dintre emisiile de CO₂ și absorția acestui gaz de către păduri este cu mult mai mic decât în alte țări ale Europei (Germania, Marea Britanie, Elveția și.a.).

O bogată și diversificată faună cinegetică întregește zestrea forestieră a României (cerb - 30 mii exemplare, căprior - 150 mii, urs - 5,5 mii, lup - 3 mii etc.).

Cu toate că pădurile ocupă 26,7% din teritoriul țării, acest procent se situează foarte aproape de procentul minim necesar, de 25%, stabilit pe plan mondial.

Tabelul nr. 4.3

Indicatori ai resurselor forestiere ale României

Nr. crt.	Indicatori	Cantități
1.	Suprafața fondului forestier - păduri, din care: - păduri de foioase - păduri de răshinoase	6,37 mil. ha 6,25 mil. ha 70 % 30 % peste 50 %
2.	Păduri cu funcții speciale de protecție Fond lemnos pe picior - la hectar	peste 1.300 mil. m ³ 215 m ³
3.	Creșterea curentă	5,6 m ³ an ⁻¹
4.	Posibilitatea pădurilor	16,7 mil. m ³ an ⁻¹
5.	Densitatea rețelei de drumuri forestiere	6,2 m ha ⁻¹
6.	Biodiversitatea specifică	peste 12000 specii

Sursa: Date statistice ale Ministerului Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului, cu completări, 1999.

a) Caracteristici ale stării actuale a pădurilor și ale silviculturii românești

- Reducerea sub limita critică a suprafeței pădurilor: de la 80-85 % cât a fost procentul de împădurire naturală, la 26,7 % în prezent și cu mari diferențieri zonale:
 - * numai 7 % în zonele de câmpie, tocmai unde se aridizează climatul, se intensifică secetele excesive și de lungă durată și unde se rezimte efectul negativ al schimbărilor climatice globale;
 - * doar 28 % la coline și dealuri, unde se intensifică eroziunea solului și alunecările de teren;
 - * 55 % la munte, unde își au sorginte marile inundații catastrofale.
- Chiar dacă este mai lent, regresul suprafeței pădurilor continuă și în prezent, spre deosebire de celelalte țări europene.
- Scăderea drastică a biodiversității pădurilor, îndeosebi a numărului de tipuri de ecosisteme. Există pericolul ca pădurile - cel mai mare depozitar de biodiversitate al țării (circa 12 mii specii) - să fie puternic sărăcite sub raportul diversității biologice, cu grave consecințe ecologice, economice, culturale și sociale. Zeci de tipuri de ecosisteme au dispărut, unele chiar înainte de a fi cunoscute sub raport științific. Un exemplu tipic este substituirea practic integrală a pădurilor naturale din Lunca Dunării cu arborete artificiale instabile, constituite doar din câteva clone de plopi euramericanii. Tăierile rase și cvasirase au contribuit considerabil la îngustarea biodiversității și destabilizarea pădurilor României. Trebuie însă semnalat că în România, spre deosebire de alte țări, mai există întinse masive forestiere naturale virgine și cvasivirgine de o excepțională biodiversitate și stabilitate (exemplu: pădurile de fag din Banat și nordul Olteniei), care sunt inaccesibile.
- Epuizarea resurselor forestiere exploataabile ca urmare a exploatarilor extensive, când în multe bazine forestiere s-a recoltat de 3-10 ori mai mult decât capacitatea de producție a pădurilor legat de existența drumurilor forestiere. În consecință, în 4 decenii, volumul normal al recoltărilor a scăzut cu circa 40%; în perioada de tranziție a scăzut supraexploatarea oficializată, dar s-au amplificat tăierile ilicite.
- Agravarea stării de sănătate a pădurilor în ultimii 10 ani, din cauza secetelor, poluării, păsunatului, lucrărilor hidrotehnice și a altor cauze. Acum, patru arbori din 10 sunt bolnavi, iar aproape doi sunt grav bolnavi. Precară este starea de sănătate a pădurilor de stejar, salcâm, molid și brad. Cele mai periclitante sunt pădurilor din zonele de câmpie și coline, mai ales cele din sudul și sud-estul țării, tocmai acolo unde procesul de aridizare a climei se accentuează în direcția dezertificării.
- Dezechilibrarea ecologică a ecosistemelor forestiere, prin uniformizarea structurii lor compoziționale și verticale: aproape 50 % din pădurile țării se află în această stare. În consecință, se amplifică uscările în masă ale unor păduri, ca și doborâturile și rupturile produse de vânt și zăpadă (în ultimii 5 ani aceste calamități au afectat peste 10 mil. m³ de lemn). Îngustarea suprafeței pădurilor și dezechilibrarea ecologică a lor explică, în mare măsură, amplificarea inundațiilor, alunecările de teren și a secetelor excesive. Se dovedește că, în România, consecințele hazardurilor naturale și ale schimbărilor climatice globale tind să ia amploare, astfel încât se conturează necesitatea unei silviculturi în condiții de risc.

Exemplele pot continua, dar toate arată o dinamică îngrijorătoare a stării pădurilor sub raport structural, al sănătății și al potențialului condițiilor naturale de vegetație.

Din păcate, în paralel, se constată un **regres silvicultural** concretizat în reducerea volumului lucrărilor silvice: de regenerare, îngrijire, protecție, de reconstrucție ecologică a arboretelor, de accesibilizare a fondului forestier, din lipsa resurselor financiare.

Împădurirea terenurilor degradate și crearea de perdele forestiere de protecție au fost practic abandonate, în timp ce: i) eroziunea hidrică se extinde pe 7 mil. ha (din care pe 2 mil. ha eroziunea este foarte gravă), iar eroziunea eoliană afectează 0,4 mil. ha; ii) secetele excesive se produc frecvent pe 7 milioane ha; iii) alunecările de teren se extind pe 0,7 mil. ha; iv) există 2150 bazine hidrografice cu manifestări torențiale. Aceste procese antropice tind să se amplifice.

La toate acestea se adaugă întârzierea nepermisă a autenticei reforme și a restructurării instituționale a silviculturii, ca și tergiversări în adoptarea unei legislații forestiere românești armonizată cu cea europeană. Blocajul financiar, săracia populației rurale și penuria de conștiință forestieră sunt alte cauze care împiedică gestionarea durabilă a pădurilor.

Cele prezentate mai sus se coreleză cu o anemică voință politică pentru protejarea și dezvoltarea durabilă a pădurilor (acțiune componentă a dezvoltării durabile a țării), clasa politică manifestând interes doar pentru exploatare forestiere și reconstituirea dreptului de proprietate asupra pădurilor, dar în mică măsură pentru gestionarea lor durabilă. Parlamentul și partidele politice nu conștientizează rolul fundamental al pădurilor pentru: i) asigurarea echilibrului ecologic al țării; ii) redresarea și dezvoltarea durabilă a economiei naționale și a culturii.

b) Acțiuni strategice pentru gestionarea durabilă a pădurilor României

- **Asigurarea integrității fondului forestier național**, în condițiile și cu respectarea situației rezultate în urma schimbării formei de deținere și proprietar, în acest scop fiind necesare dispoziții legislative severe care să împiedice reducerea suprafeței pădurilor sub orice formă (bineînțeles cu unele excepții aprobată numai prin decizii de rang superior). O atenție deosebită urmează să se acorde conservării vegetației forestiere din afara fondului forestier, inclusiv pădurilor denumite "pășuni împădurite", în suprafață de peste 400 mii ha, aflate acum în pericol.
- **Întregirea fondului forestier național** până la nivelul optim de 35% din teritoriul țării (cu diferențe zonale: 10% la câmpie, 25% la dealuri, 65% la munte), etapizat după cum urmează:

Niveluri (ani):	1999	2010	2020	În perspectiva îndepărtată
Fond forestier (% din suprafață țării)	26,7	28	31	35

Mijloacele prin care se poate realiza acest obiectiv strategic sunt următoarele:

- * împădurirea de terenuri degradate și abandonate din terenul agricol (65 mii ha până în anul 2010 și 300 mii ha până în anul 2020);
- * crearea de perdele forestiere de protecție a câmpului și antierozionale (2.000 km până în anul 2010 și 10.000 km până în anul 2020);
- * înființarea de zone verzi în jurul orașelor și altor localități, precum și corectarea torenților (2.500 km de rețea torențială până în anul 2020).
- **Reconstrucția ecologică a pădurilor deteriorate structural** de factori naturali și antropici, inclusiv renaturalizarea forestieră a unor zone din Lunca Dunării și luncile unor râuri interioare, acțiune care urmează să fie extinsă treptat până la 20.000 ha anual în perioada anilor 2000-2020 și pe 30.000 ha anual în perioada anilor 2010-2020.
- **Menținerea volumului recoltelor anuale de lemn la nivelul posibilității pădurilor** (16 - 16,2 mil. m³/an în perioada anilor 2000-2010 și 16,5 - 17,5 mil. m³ în perioada anilor 2010-2020). La aceste resurse forestiere urmează să fie redimensionată și restructurată industria de prelucrare mecanică și chimică a lemnului, precum și exportul de produse lemnoase. Exportul de lemn brut sau cu grad redus de prelucrare este păgubitor pentru economia națională.
- Pentru recoltarea resurselor oferite de păduri se impune **dotarea fondului forestier cu drumuri** în vederea accesibilizării celor 2 mil. ha de păduri de munte neaccesibile sub raport economic, în următoarea dinamică:

Niveluri (ani)	1995	2000	2010	2020
Drumuri (m/ha)	6,2	6,3	7,5	12,0

Costurile considerabile necesare acestei acțiuni (circa 50.000 \$SUA/km) vor putea fi acoperite prin finanțări multiple: autofinanțare, buget, sprijin financiar internațional.

- Creșterea gradului de înzestrare logistică a silviculturii în principal pentru informatizarea ramurii și mecanizarea lucrărilor silvice și de exploatare a lemnului. Astfel, mecanizarea lucrărilor de împădurire va trebui să atingă nivelul de 40% în anul 2005 și de 60% în anul 2020.
- Conservarea biodiversității și asigurarea stabilității, sănătății și polifuncționalității pădurilor prin:
 - * ocrotirea cu mijloace specifice a celor circa 400 mii ha de păduri naturale virgine și cvasivirgine din Carpații României, tezaur național și european inestimabil. Pentru cercetarea

- științifică a acestor păduri se propune înființarea în România a unui institut internațional al pădurilor virgine;
- * constituirea până în anul 2005 de rezervații naturale și parcuri naționale pe cel puțin 10% din suprafața pădurilor, având în vedere toate tipurile de ecosisteme forestiere din țară;
 - * conservarea ecosistemelor forestiere vulnerabile, cum sunt cele din silvostepă, de la limita superioară a vegetației forestiere, pădurile situate pe carsturi și altele;
 - * aplicarea de tratamente intensive, cum sunt tratamentul codrului grădinărit, tratamentul codrului cvasigrădinărit și alte tratamente cu perioadă lungă de regenerare, tratamente care să asigure realizarea de arborete amestecate, cu structură mozaicată (conform cu noul model european). Tăierile rase trebuie diminuate drastic;
 - * revizuirea concepției privind operațiunile culturale în sensul conservării și ameliorării biodiversității;
 - * schimbarea concepției referitoare la tăierile de igienă în sensul menținerii în arborete a unei anumite proporții de arbori morți, defectuoși și vârstnici dar valoroși pentru conservarea biodiversității;
 - * conservarea diversității staționale, inclusiv a microstațiunilor, condiție esențială pentru conservarea diversității biologice;
 - * promovarea speciilor forestiere autohtone locale, dând prioritate celor cu creștere lentă în tinerețe, dar susținută la vârste înaintate, capabile să formeze păduri optim biodiversificate, durabile și polifuncționale. Față de compozitia actuală (1999) (31% răšinoase, 30% fag, 18% stejari și 21% alte specii), va trebui ca în anul 2020 să se ajungă la următoarea formulă: 28% răšinoase, 34% fag, 22% stejari, 16% alte specii de foioase, acordând o importanță deosebită speciilor de mare valoare (frasin, paltin, cireș, sorb etc.);
 - * crearea de culturi cu specii forestiere repede crescătoare în afara fondului forestier în scopul reducerii presiunii economice asupra pădurilor naturale (100 mii ha în anul 2010 și 150 mii ha în anul 2020);
 - * conducerea arboretelor la vârste optime și adoptarea de cicluri relativ mari în scopul creșterii durabilității și a eficienței economice;
 - * combaterea dăunătorilor pădurii prin mijloace preponderent biologice;
 - * ecologizarea tehnologiilor de exploatare a lemnului și reconsiderarea acestei activități ca importantă componentă a silviculturii;
 - * gestionarea durabilă pe baze ecologice a faunei cinegetice.
- Certificarea pădurilor și a produselor acestora, pe principii internaționale recunoscute.

Condițiile naturale ale României sunt favorabile pentru o *silvicultură a lemnului de calitate superioară*, bine plătită în prezent și viitor.

În esență, se propune adoptarea conceptului european modern al silviculturii apropiată de natură, promovată de Uniunea Europeană PRO SILVA (1997).

Așadar, pentru promovarea unei silviculturi durabile vor fi necesare modificări fundamentale, schimbări de concepție în sensul unei gestionări durabile a pădurilor.

În același scop, se solicită adoptarea de criterii și indicatori necesari pentru monitorizarea gestionării durabile a pădurilor, dând curs recomandărilor formulate prin convenții internaționale, însușite și de partea română, dar rămase neaplicate.

Totodată, silvicultura românească trebuie să procedeze de urgență la certificarea lemnului, după criteriile și noile convenții internaționale, având în vedere că această certificare reprezintă un excelent instrument de control economic pentru gestionarea durabilă a pădurilor.

O problemă distinctă, de o deosebită complexitate, se referă la gestionarea durabilă a pădurilor retrocedate și a celor care se vor înapoia foștilor proprietari, persoanelor fizice și juridice. Fără o legislație adecvată și prevederi instituționale specifice și suport finanțiar din partea statului, această necesară măsură va avea consecințe dramatice pentru echilibrul ecologic al țării. Pentru multe păduri, cum sunt cele care îndeplinesc importante funcții ecologice, trebuie studiată posibilitatea acordării de compensații bănești sau în natură în schimbul rămânerii acestor păduri în proprietatea statului. O altă soluție constă în gestionarea pădurilor private, pe bază de contract, de către ocoalele silvice ale statului sau prin ocoale private strict controlate de către stat.

Dispoziția legislativă referitoare la respectarea regimului silvic este, desigur, necesară, dar neficientă. Legea trebuie să conțină, în plus, toate acele condiții care să asigure respectarea regimului silvic, cum sunt cele privind: crearea structurilor instituționale adecvate; subvenționarea de către stat a proprietarilor forestieri obligați prin lege, în beneficiul societății, la măsuri sau activități neprofitabile sau la renunțarea la altele aducătoare de profit.

Privatizarea totală a activităților conexe silviculturii va fi benefică pentru reușita gestionării durabile a pădurii, ca și preluarea de către silvicultură a responsabilității exploatarilor forestiere, care

trebuie efectuate cu agenții economici privați prestatori de servicii, sau chiar în regie. Privatizarea urmează să fie extinsă și în domeniile: execuției drumurilor forestiere, producției puietilor, corectării torenților, combaterii dăunătorilor etc.

Dezvoltarea și gestionarea durabilă a pădurilor necesită subvenționarea substanțială de către stat a multor lucrări silvice nerentabile sub raport economic, dar foarte necesare din punct de vedere ecologic, cu deosebire în cazul pădurilor aflate în proprietatea persoanelor fizice.

Punerea în aplicare a acestui amplu program pentru gestionarea durabilă a pădurilor României va depinde și de finanțări externe. Avem în vedere acțiuni benefice și de mare interes pentru comunitatea internațională, cum sunt cele privind: reabilitarea terenurilor degradate, conservarea biodiversității inclusiv ocrotirea pădurilor virgine, accesibilizarea fondului forestier, renaturalizarea Luncii Dunării, crearea rețelei naționale de perdele forestiere de protecție.

CAPITOLUL 5

Evaluarea și dezvoltarea capitalului antropic

5.1 Agricultura și securitatea alimentară

Dezvoltarea și modernizarea agriculturii în România trebuie să aibă ca obiectiv principal crearea unor sisteme și structuri moderne și eficiente menite să asigure:

- produse alimentare și nealimentare pentru piața internă și disponibilități pentru export, în condițiile cerințelor crescânde pentru calitate;
- protecția resurselor naturale - solul, apa, aerul și biodiversitatea, resurse limitate care, în condițiile globalizării agriculturii, vor deveni o problemă strategică mondială;
- menținerea patrimoniului funciar al agriculturii la standarde de calitate superioară, atât prin eliminarea deregărilor provocate de propria-i activitate cât și prin acționare, ca factor de reducere și anulare a efectelor dăunătoare produse de industrializare și urbanizare.

a) Resursele și deficiențele tehnico-economice ale agriculturii

România dispune de un fond funciar total de 23,8 milioane ha, cu o suprafață de 14,8 mil. ha, teren agricol din care: 9,3 mil. ha teren arabil, 3,4 mil. ha pășuni, 1,5 mil. ha fânețe, 0,3 mil. ha vii, 0,3 mil. ha livezi. Deficiențele Legii fondului funciar nr. 18/1991 și, mai ales, modalitatea cu totul necorespunzătoare de aplicare a acesteia, au dus la fărâmîțarea excesivă a terenurilor agricole (peste 40 milioane de parcele detinute de 4,5 milioane de gospodării cu o medie de 2,25 ha/familie).

Populația rurală în anul 1997 era de 10.155 mii de locuitori (45,1% din total), din care 3.322 mii lucrau în agricultură. Populația ocupată în agricultură prezintă un avansat grad de îmbătrânire (32,2% între 50 și 64 de ani, 23,5% peste 64 de ani și numai 26,6% între 15 și 34 de ani). Circa 93,6% din populația activă a absolvit școala primară, din care 56% are pregătire profesională medie, 6,4% este neșcolarizată, iar specialiști cu studii superioare sunt în număr de circa 50.000. Numai 4% din noii proprietari agricoli dispun de energie mecanică proprie, 36,3% doar de energie animală, restul bazându-se pe muncă manuală. Agricultura este practicată pe o mare varietate de tipuri de exploatații, de la forme primitive, empirice până la cele mai moderne, acestea din urmă fiind totuși, încă, în număr foarte mic, dar cu tendință de extindere.

Tractoarele, în număr de 164.756, din care 124.286 în sectorul particular, ca și celelalte mașini agricole, nu pot asigura efectuarea lucrărilor în perioadele optime, cu atât mai mult cu cât au un grad avansat de uzură fizică și morală.

Îngrășăminte, chimice ca și pesticidele, sunt folosite în cantități tot mai mici. Dacă până în 1990, în agricultură, s-au aplicat 1113 mii tone/an substanță activă îngrășaminte chimice, începând cu anul 1991, cantitățile folosite au scăzut drastic ajungând în 1998 la 383 mii t/an substanță activă, iar îngrășăminte organice se folosesc în mică măsură. Efectul este diminuarea recoltelor care, de fapt, se realizează pe seama elementelor nutritive din rezerva naturală a solului, cu o întreagă suită de efecte dăunătoare atât pentru cantitatea și calitatea recoltelor cât și pentru calitatea solului și a mediului.

Structura culturilor agricole este dominată de ponderea semnificativă a cerealelor aproximativ 70% (grâu, porumb) și a plantelor tehnice și industriale (floarea soarelui, cartof și sfeclă de zahăr) în jur de 15%. Structura și rotația culturilor, în totalitatea lor, încă nu răspund cerințelor securității alimentare și industriilor prelucrătoare, cerințelor diversificate ale pieței, precum și dezvoltării unei agriculturi durabile.

Zootehnia contribuie cu cca. 46% la valoarea producției agricole totale. Evoluția efectivelor de animale, după 1990, a fost marcată de o tendință accentuată de scădere la toate speciile. În anul 1998 efectivele de animale au ajuns la apoximativ jumătate față de anul 1989, respectiv 3835 mii capete bovine, 7097 mii capete porcine, 9547 capete ovine și caprine și 66620 capete păsări.

Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică în sprijinul agriculturii, reprezentate printr-un corp de circa 2.000 de cercetători, în pofida dificultăților, uneori insurmontabile, mai ales de ordin finanțier, oferă elemente de fundamentare științifică a producției agricole care, în conjunctura actuală, se aplică integrat într-un număr foarte restrâns de exploatații.

Investițiile pentru agricultură au reprezentat, în anul 1998, 16% din totalul investițiilor în economia națională, respectiv, 7.243,5 miliarde lei, din care pentru construcții 122,3 miliarde lei și pentru utilaje 5.795 miliarde lei, iar pentru utilaje din import 29,2 miliarde lei.

În 1998, producția agricolă a avut o valoare adăugată brută, în prețuri curente, de **52.764,2 miliarde de lei**, contribuind cu **15,6%** la produsul intern brut. A participat la export cu produse în valoare de **381 milioane USD**, din care alimente și animale vii în valoare de **266 milioane USD**.

Deficiențele cu care se confruntă agricultura și care fac ca randamentele să fie scăzute sunt determinante, în principal, de următoarele cauze:

- lipsa unor tipuri de exploatații viabile în condițiile diversității de forme de proprietate, de administrație și exploatare a resurselor agricole, astfel dimensionate și organizate încât să poată utiliza din plin tehnica și tehnologiile eficiente economic și ecologic;
- lipsa unor sisteme și structuri de producție agricolă, capabile să asigure recolte la nivelul ofertei ecologice și posibilităților tehnicii și tehnologiilor existente;
- inexistența unei piețe funcționale a inputurilor de proveniență industrială;
- decalajul crescând între prețurile produselor industriale și agricole;
- decapitalizarea majorității exploatațiilor agricole;
- aplicarea unui sistem inefficient de susținere financiară a producătorilor;
- monopolizarea sistemelor de aprovizionare a agricultorilor și desfacerii produselor lor;
- insuficiența diverselor servicii de extensie și consultanță pentru agricultori;
- lipsa unei politici adecvate de protecție a producătorilor agricoli cu privire atât la producerea produselor cât și la desfacerea lor pe piața internă și externă.

b) Politici și măsuri de dezvoltare a agriculturii durabile în România

Agricultura reprezintă pentru România ramura de bază a economiei, considerată ca **prioritate națională strategică**, având în vedere condițiile specifice, favorabile țării – cadru natural și socio-economic.

În sprijinul acestei susțineri sunt de reținut:

- potențialul global al producției agricole și zootehnice, ca efect al ponderii mari a terenurilor agricole și calității acestora, ca și a modului de repartiție geografică, situând România în rândul țărilor cu potențial agricol ridicat din Europa;
- ponderea importantă a populației rurale și a celei ocupate în agricultură;
- contribuția semnificativă a agriculturii la realizarea PIB;
- mediul rural cu peisaje agrosilvice atractive, proprii unui agroturism modern, ce poate fi dezvoltat ca ramură economică de prim rang.

Măsurile care trebuie avute în vedere pentru dezvoltarea agriculturii sunt următoarele:

- crearea de sisteme și structuri viabile de organizare, producție și gestionare a exploatațiilor agricole de dimensiuni optime, moderne, adecvate aplicării tehnicii și tehnologiilor eficiente în producția agricolă, specifice diferitelor condiții ecologice, luând în considerare pluralismul categoriilor de proprietate în agricultură;
- ajustarea structurală a producției agricole prin crearea unei structuri adecvate ramurilor și subramurilor agriculturii corespunzător potențialului resurselor funciare și ansamblului de factori pentru agricultură;
- înzestrarea tehnică și tehnologică a agriculturii prin relansarea și dezvoltarea ramurilor industriale autohtone pentru agricultură;
- elaborarea și implementarea sistemelor, mecanismelor și pârghiilor economico-financiare, potrivit cerințelor de competitivitate internă și externă și compatibilizare cu PAC ale UE;
- ajustarea echitabilă a raportului de prețuri industrie-agricultură;
- politici adecvate de stimulare, susținere și protecție a producătorilor agricoli;
- demopolizarea sistemelor de aprovizionare a agricultorilor și de desfacere a produselor lor;
- stimulente pentru diversificarea producției agricole și pentru creșterea valorii adăugate a acesteia;
- atestarea profesională a producătorilor agricoli și a celor ocupati în activități conexe agriculturii;
- intensificarea informării, transferului rezultatelor cercetării, precum și îmbunătățirea sistemului de extenție și consultanță agricolă;
- promovarea strategiilor de reorganizare și funcționare a unităților de cercetare-dezvoltare din agricultură și industrie alimentară;
- reconsiderarea proporției fondurilor atribuite de la bugetul de stat pentru cercetare-dezvoltare în agricultură în raport cu rolul și importanța agriculturii în economia națională și asigurarea unui sistem ritmic de dotare și înzestrare materială a unităților de cercetare-dezvoltare din agricultură și industrie alimentară;
- restrucțuirea și reorganizarea învățământului agricol de toate gradele corespunzător noilor cerințe ale dezvoltării durabile a agriculturii și mediului rural.

Tranșpunerea în viață a acestor măsuri necesită inițierea și aplicarea unor reglementări legislative, precum și elaborarea și implementarea unor studii și proiecte.

Că etapizare a dezvoltării durabile a agriculturii în România, este necesar să se aibă în vedere următoarele obiective majore, care trebuie să se regăsească, în măsura cuvenită, în politici, strategii, programe și planuri de acțiune, la nivel național și local:

- pe termen scurt – stimularea fiscală și prin alte mijloace specifice, a micilor exploatații agricole bazate pe producția de subzistență, cu realizarea unor disponibilități pentru piața internă și externă;
- pe termen mediu – realizarea pe scară largă de exploatații familiale rentabile, producătoare de produse agricole pentru piața internă și externă;
- pe termen lung – preponderența exploatațiilor agricole familiale și manageriale moderne, producătoare de produse agricole, competitive pe piața internațională și cu contribuție substanțială la produsul intern brut.

În contextul acestei etapizări, este necesar să se aibă în vedere o restructurare radicală a utilizării terenurilor agricole, protejând la maximum pe cele favorabile pentru agricultură,

Pentru a putea vorbi de o dezvoltare durabilă în agricultură trebuie ținut cont, în primul rând, de procesul de privatizare a agriculturii, de etapele acestui proces și, mai ales, de ponderea pe care proprietatea privată o va avea la sfârșitul acestuia în domeniul agriculturii.

Politica fondului funciar, în concordanță cu cerințele agriculturii durabile trebuie să realizeze, până în 2020:

- asigurarea mijloacelor moderne de producție pe circa 3,0 milioane ha teren arabil;
- asigurarea mijloacelor de producție de nivel tehnologic mediu pe circa 2,5 milioane ha teren arabil;
- asigurarea cu mijloace de producție de nivel tehnologic relativ scăzut pe circa 1,2 milioane ha teren arabil;
- reducerea suprafeței arabile, prin trecerea la pajiști și păduri, a suprafețelor puternic afectate de fenomene și procese dăunătoare, mai ales eroziune și alunecări de teren, care, împreună cu circa 450 mii ha terenuri abandonate, vor face obiectul împăduririi, întăririi sau altor utilizări eficiente economic și ecologic.

Pentru a se asigura că agricultura funcționează fără să afecteze mediul înconjurător este necesar să se aibă în vedere, în cadrul unui sistem adecvat de monitoring, o serie de indicatori agro-ambientali pe baza căror să se identifice arealele teritoriale și tehnologiile cu riscuri pentru mediul înconjurător și, totodată, să se determine dacă acele riscuri sunt acceptabile din punct de vedere social sau al mediului.

În conjunctura actuală și de perspectivă, dezvoltarea agriculturii, mediului rural și agroturismului trebuie să constituie obiective majore în programele de investiții; acestea asigură recuperare rapidă și sigură a investițiilor și generare de beneficii semnificative pentru milioane de întreprinzători.

5.2 Energia

a) Politica în domeniul energiei electrice și termice în contextul modificărilor economice

Politiciile energetice ale țărilor occidentale au fost direcționate, după crizele petroliere, către:

- asigurarea energiei necesare creșterii economice;
- asigurarea securității energetice;
- ameliorarea impactului asupra mediului ambiant la nivel local și regional.

Problemele legate de poluarea transfrontieră (ploile acide datorate, în special, emisiilor de SO₂ și NO_x) au determinat ca, în timp, politiciile energetice să includă o componentă importantă orientată spre creșterea eficienței utilizării energiei.

Ultimii 20 de ani au adus schimbări tehnologice deosebite în domeniul producerii energiei. Această evoluție a permis:

- descentralizarea producerii energiei electrice, folosirea CCTG permitând scăderea costului investiției specifice pentru unitățile de generare mai mici;
- reducerea impactului asupra mediului ambiant;
- obținerea unei structuri raționale de resurse energetice, necesară pentru o dezvoltare durabilă a economiei.

Integrarea economică și politică a României în structurile UE va însemna respectarea condițiilor impuse de două importante documente din domeniul energiei: Tratatul Cartei Energiei și Protocolul pentru Eficiență Energetică, care stabilesc condiții de cooperare în domeniul energiei și conțin următoarele prevederi importante:

- promovarea stabilirii prețurilor energiei pe baza pieței;
- reflectarea costurilor și beneficiilor referitoare la mediul ambiant pe întregul ciclu energetic;
- promovarea eficienței energetice, utilizarea combustibililor curați și a resurselor regenerabile de energie.

Prin Protocolul pentru Eficiență Energetică, țările semnatare, printre care se numără și România, se obligă să-și stabilească și să implementeze strategii de creștere a eficienței energetice pe întregul lanț energetic resurse-producere-transport-distribuție-utilizare;

În concluzie, se poate afirma că pentru România dorința integrării în UE va însemna:

- organizarea sectorului energiei în acord cu structurile internaționale;
- respectarea normelor de protecție a mediului în acord cu legislația și practicile de aderare la UE;

- alocarea de resurse financiare și stimularea investițiilor pentru reducerea impactului generării și utilizării energiei asupra mediului ;
- creșterea eficienței energetice.

b). Producerea energiei electrice și termice

SITUATIA ACTUALA:

- Capacitatea instalată (tabelul 5.1), producția de resurse de energie (tabelul 5.2) și gradul de utilizare a capacitații instalate în centrale pentru anul 1998

**Tabelul nr. 5.1
Capacitatea instalată și puteri medii produse în centralele CONEL, 1998**

	Capacitate instalată		Putere electrică medie produsă		Grad de utilizare %
	MW	%	MW	%	
TOTAL	17657	100,0	5975	100,0	33,8
Centrale termoelectrice cu cărbune	6794	38,5	1832	30,7	27,0
Centrale termoelectrice cu hidrocarburi	4221	23,9	1297	21,7	30,7
Centrale hidroelectrice	5942	33,7	2146	35,9	36,1
Centrala nuclear electrică	700	3,96	700	11,7	100,0

Sursa: CONEL

La producătorii independenți se mai găsește instalată o capacitate de circa 850 MW.

Nivelul cererii de putere electrică a scăzut în anul 1998 la 6074 MW.

- Principalele performanțe ale centralelor aflate în exploatarea CONEL
Conform datelor CONEL, costul mediu total de producere s-a situat în 1997 la circa 190.000 lei/MWh livrat.
Randamentul de producere a energiei electrice în termocentrale se situează în jurul valorii de 33%, sub valorile curente pe plan internațional pentru centrale cu cărbune (ex. cca. 38% în Marea Britanie). Performanțele scăzute realizate în centralele CONEL se datorează, în principal, vârstei instalațiilor, calității scăzute a combustibililor folosiți și a activităților de întreținere și reparații, precum și scăderii consumului de energie electrică și termică.

**Tabelul nr. 5.2
Producția de resurse de energie primară a României, 1998**

mii t.c.c. (echivalent cărbune 7000 kcal/kg.)

Cărbune net	7229,8
Titei	8719,8
Gaze naturale utilizabile	16184,5
Energie hidroelectrică și nuclearo-electrică	2974,7

Sursa: Buletinul Statistic nr. 1/1999

Emisiile poluante generate de activitățile din sectorul energetic s-au situat în anul 1995 la 51536 tone. Ponderea emisiilor de CO₂ fiind de peste 95%, iar a celor de SO₂ de circa 2% (Sursa: Black Sea Energy Center, Energy Review of Romania, 1999). Ca urmare a punerii în funcțiune a grupului 1 și, funcție de asigurarea resurselor financiare, a grupului 2 de la CNE Cernavodă, precum și prin realizarea programului de investiții pe care CONEL și l-a propus, se estimează o scădere a emisiilor poluante la circa 34000 tone în anul 2010.

ENERGIA NUCLEARĂ

În prezent, România produce energie electrică din resursă nucleară în reactorul nr. 1 de la Cernavodă cu un grad de exploatare de 85%.

Viitorul în energetică este, în primul rând, caracterizat de nevoia de a face economie de energie. Totuși se poate aprecia că în următoarea perioadă (20-25 ani) evoluția consumului de energie va crește probabil cu 2,5 - 3% pe an, fără salturi spectaculoase; energia nuclearo-electrică nu va reuși să preia locul preponderent actual al cărbunelui, al combustibilului gazos sau al celui lichid dar, ca sursă alternativă de energie, constituie o opțiune importantă în reducerea presiunii asupra mediului pe care o reprezintă combustibilii fosili și chiar hidrocentralele, ce perturbă grav echilibrul ecologic din bazinele fluviilor sau râurilor a căror energie o folosesc în producerea de energie electrică.

PERSPECTIVE

- Necesitatea unei strategii nucleare guvernamentale împreună cu adoptarea unei legi nucleare care să ofere o protecție în adâncime a industriei nucleare.

- Întreprinderile din acest domeniu ar putea fi grupate în cadrul unei strategii:
 - Eșalonul I** – întreprinderi cheie care vor trebui să conserve “know-how”-ul, dotările, producția minimă și personalul specializat;
 - Eșalonul II** – întreprinderi de importanță economică deosebită, profilul lor de fabricație fiind validat de tendințele similare pe plan mondial sau de necesități interne strigente;
 - Eșalonul III** – întreprinderi de importanță economică susținute parțial și de stat numai în măsura în care au posibilități reale de redresare și rentabilizare;
 - Eșalonul IV** – restul întreprinderilor implicate în sectorul nuclear, care nu mai sunt rentabile (costurile de exploatare și/sau investițiile în retehnologizare nu asigură un raport cost beneficiu favorabil).
- Necesitatea finanțării acestei restrukturări: prin **constituirea unui fond de protecție și dezvoltare a industriei nucleare**.

c) Transportul și distribuția energiei electrice și termice

SITUAȚIA ACTUALĂ

Capacitatea instalată în rețeaua de transport și distribuție este cu mult mai mare decât tranzitele de putere vehiculate la etapa actuală, dar exploatarea necorespunzătoare și lipsa automatizărilor determină o creștere a pierderilor de energie. Conform datelor CONEL, pierderile în aceste rețele erau în 1997 de circa 11%. Pierderile se situează la valori mari mai ales în rețelele de distribuție de medie și joasă tensiune. Acestea din urmă se află într-o stare tehnică deosebit de precară, ceea ce impune realizarea rapidă a unor lucrări majore de modernizare și retehnologizare.

Sistemul de transport și distribuție a energiei termice se află atât în proprietatea CONEL, a municipalităților, cât și a unor consumatori (companie comercială sau regie locală), lungimile acestora depășind 16.000 km. Problemele cu care se confruntă acest sistem sunt deosebite, mai ales datorită consumurilor proprii mari în producerea energiei electrice și termice, de cca. 2 ori mai mari față de producătorii similari din piața internațională, datorită eficienței scăzute a schimbătoarelor de căldură, a randamentelor scăzute din sistemele de pompare, a lipsei sistemelor de măsurare, a izolației necorespunzătoare a conductelor (numai aceste pierderi situañndu-se între 5-10%) etc.

Capacităile instalate în centralele CONEL corespund, în general, tehnologiei anilor '70. Astfel, peste 47% din instalații sunt în exploatare de peste 21 ani. Conform Legii 15/1994 privind amortizarea capitalului, echipamentele din aceste instalații au durata normală de utilizare expirată. Circa 37% din instalații se află în exploatare de 11 până la 20 de ani. Instalațiile cu vârste sub 10 ani reprezintă mai puñin de 16% din capacitatele existente.

TENDINȚE:

- Creșterea performanțelor instalațiilor la valorile de proiect.
- Promovarea tehnologiilor curate.
- Casarea unitătilor vechi și cu performanțe scăzute.

MĂSURI PENTRU REDUCEREA IMPACTULUI ASUPRA MEDIULUI AMBIANT:

- Pentru protecția calității atmosferei:
 - * reducerea emisiilor de SO₂ și NO_x prin trecerea la utilizarea combustibililor cu conținut redus de sulf (1-2%) și prin controlul procesului de combustie;
 - * reducerea emisiilor de particule prin îmbunătățirea gradului de reținere al filtrelor electrostatice;
 - * dotarea instalațiilor energetice cu echipamente de monitorizare și filtrare a emisiilor poluanțe, cu instalații de desulfurare.
- Pentru protejarea apelor:
 - * retehnologizarea instalațiilor de tratare și epurare a apelor uzate.
- Pentru protejarea solului:
 - * evitarea pierderilor de substanțe poluanțe și a infiltrării lor în sol și subsol;
 - * reducerea suprafețelor haldelor și recultivarea acestora;
 - * în cazul resistemantizării rețelelor electrice, introducerea de echipamente mai compacte, care să se încadreze în estetica mediului înconjurător.
- Evaluarea și luarea în considerare la analiza soluțiilor energetice a costului impactului acestora asupra mediului ambiant.
- Promovarea și stimularea producerii de energie din surse regenerabile.
- Luarea în considerare a producerii de energie electrică și căldură prin incinerarea deșeurilor, cu efecte asupra reducerii poluării mediului ambiant, coordonat cu politica de gospodărire a orașelor.

d) Utilizarea energiei

SITUATIA ACTUALA:

Referitor la *produția de resurse energetice* primare, balanțele energetice evidențiază *dependența în proporție de peste 36% de importul acestor resurse* (1998). Față de alte țări din UE, de exemplu Austria, Belgia etc., în care resursele de energie primară depind în proporție de peste 50% de importuri, țara noastră are o dependență mai redusă. Totuși, importul resurselor energetice, de ordinul a 2,2 miliarde de USD pe an, grevează balanța financiară a economiei românești.

Dependența ridicată de importurile de țări, gaze naturale și produse petroliere (reprezentând peste 80% din total importuri) în 1998, subliniază necesitatea diversificării surselor, mai ales în privința gazelor naturale. În prezent, depindem de un singur furnizor de gaze naturale și anume, Federația Rusă, ceea ce este, din punct de vedere economic și strategic, nerecomandabil.

Tabelul nr. 5.3

Structura consumului de energie electrică în România, 1998

	mil. kwh
Total resurse	53666,5
Consum final din care:	46213,7
În economie	37957,8
Iluminat public	397,7
Populație	7858,2

Sursa: Buletinul Statistic nr. 1/1999

Industria deține încă o pondere ridicată în total consum energetic, aproximativ 60%. Se remarcă creșterea ponderii consumului populației față de anul 1989, când acesta reprezenta doar circa 8% din total consum. În ultima perioadă consumul industrial a scăzut continuu, ca urmare a recesiunii economice și a punerii în aplicare a unor programe de restructurare.

Situatia actuală a utilizării energiei în România pune în evidență următoarele aspecte:

- industria reprezintă cel mai mare consumator de energie (cu o pondere de peste 60% din total),
- economia națională depinde în proporție de circa 36% de importul de resurse energetice

e) Direcții de acțiune în sectorul energiei pentru o dezvoltare durabilă în România:

- promovarea tehnologiilor eficiente de producere a energiei și cu efecte reduse asupra mediului ;
- creșterea eficienței energetice la consumator;
- promovarea de reglementări și standarde;
- folosirea unor instrumente fiscale adecvate;
- intensificarea activității de cercetare-dezvoltare;
- introducerea și stimularea creșterii competiției în piața internă a energiei.

Promovarea tehnologiilor eficiente de producere a energiei electrice și termice și cu efecte reduse asupra mediului:

- Măsuri adresate tehnologiilor clasice din centralele electrice existente:
 - * îmbunătățirea performanțelor componentelor elementare (cazan, turbină, conducte etc.), în sensul diminuării pierderilor energetice și exergetice;
 - * creșterea performanțelor ciclului termodinamic (creșterea presiunii și temperaturii inițiale, introducerea supraîncălzirii intermediare repetitive, creșterea gradului de preîncălzire regenerativă, coborârea presiunii de condensație);
 - * limitarea emisiilor de noxe în atmosferă.
- Introducerea și dezvoltarea instalațiilor bazate pe cicluri combinate gaze - abur (CCGA).
- Mărirea eficienței prin producerea combinată a mai multor forme de energie prin extinderea în țara noastră a sistemului de cogenerare (producere combinată de energie electrică și căldură).

Creșterea eficienței energetice la consumatori:

- promovarea tehnologiilor electrice, acolo unde se dovedește a fi economic (tehnologii de încălzire, de uscare, sisteme de reglaj pentru acționări electrice etc.);
- utilizarea pompelor de căldură (deci, utilizarea resurselor energetice secundare);
- extinderea automatizării și monitorizării proceselor.

Promovarea de reglementări și standarde, care pot asigura eliminarea de pe piață a echipamentelor și tehnologiilor ineficiente. În principal, acestea se referă la:

- standardizarea aparatelor electrocasnice;

- standardizarea unor procese utilizatoare de energie;
- norme energetice pentru clădiri.

5.3 Industria

5.3.1 Importanța industriei în dezvoltarea economico-socială

Analizele comparative, cu privire la competitivitatea economică globală, reliefiază faptul că toate țările dezvoltate, cu standarde ridicate ale calității vieții și dezvoltării umane, cu pondere importantă în circuitul mondial de valori, au o industrie dezvoltată și competitivă, fiind în același timp inițiatoarele proceselor de inovare tehnică și științifică, cu efecte benefice în progresul tuturor sectoarelor economice și sociale. Aceste argumente explică dezvoltarea industrială susținută, chiar și în țările care nu dispun de resurse semnificative proprii, de materii prime industrializabile (Japonia, Coreea de Sud, Elveția etc.), dar și tendința evidentă a țărilor în curs de dezvoltare, care dispun de asemenea resurse, de a asigura prelucrarea lor prin dezvoltarea industriei naționale.

Asigurarea competitivității industriale, în contextul globalizării economiei mondiale, constituie un obiectiv de primă importanță al strategiei de dezvoltare durabilă, atât în Uniunea Europeană și celelalte țări dezvoltate, cât și în țările în curs de dezvoltare. Ca urmare, pe ansamblul economiei mondiale, în perioada 1981-1997, producția industrială totală și cea a industriei prelucrătoare au crescut cu 40 și respectiv 44%, ambele devansând creșterea P.I.B. Creșterea cea mai importantă (82%) s-a înregistrat în țările în curs de dezvoltare, pronozele estimând menținerea acestei tendințe și în următorii 10-15 ani.

Interesul special acordat competitivității industriei, factor care influențează direct șansele creșterii economice, derivă din impactul semnificativ pe care industria îl are asupra P.I.B. și a veniturilor bugetare, asupra dezvoltării comerțului exterior, ocupării forței de muncă (în producție și în serviciile pentru producție) și creșterii generale a nivelului de calificare.

Dezvoltarea industriei prelucrătoare contribuie la valorificarea resurselor naturale de materii prime, la modernizarea infrastructurii celorlalte ramuri ale economiei, la stimularea cercetării științifice și la creșterea gradului de înzestrare a populației cu bunuri de consum, în corelare cu ameliorarea puterii de cumpărare.

În situația României, asigurarea prin importuri, peste o anumită limită, a dotărilor necesare modernizării sectoarelor economice și a infrastructurilor acestora, nu este posibilă decât în măsura în care pot fi asigurate mijloacele valutare de plată. Deficitul actual al balanțelor de comerț exterior și de încasări și plăți externe, precum și estimările pentru următorii 5-10 ani, conduc la concluzia că resursele valutare sunt insuficiente, ceea ce ar duce la îndepărtarea orizontului de timp în care se poate realiza integrarea în structurile europene.

În acest context, pentru a realiza o creștere economică sustenabilă pe termen mediu și lung de cel puțin 6-7% pe an, care să permită apropierea treptată de performantele țărilor din U.E., România trebuie să conceapă și să aplice, pe baza unor analize și a unor scenarii credibile, instrumente de politică industrială și macroeconomică, stimulând dezvoltarea durabilă selectivă și creșterea competitivității, în primul rând, a sectoarelor productive (industria, agricultură, construcții), care, prin efecte propagăte, pot genera dezvoltarea serviciilor pentru producție și a sectorului terțiar în ansamblu.

Experiența țărilor dezvoltate, a căror bunăstare a fost inițiată și susținută de dezvoltarea industriei, dar și a altor țări, în care industria a reprezentat suportul creșterii sustenabile pe termen lung a P.I.B. și a exportului, confirmă valabilitatea acestei politici.

Analiza experienței acestor țări, între care există diferențieri politice, economice și sociale, precum și de mărime și potențial (teritoriu, resurse naturale, populație) pune în evidență o serie de factori comuni care au favorizat dezvoltarea industrială și anume:

- **Transferul tehnologic și investițiile străine de capital**, ca urmare a asigurării unui mediu economic atractiv.
- **Ratele înalte de economisire și de investiții (25 - 35%)**.
- **Expansiunea capacitatei de absorbție a pieței interne și a potențialului de export**.
- **Creșterea spectaculoasă a productivității muncii și a pregăririi profesionale a forței de muncă**, susținute de disciplină și spirit de echipă, de sentimentul datoriei și respectul față de autorități.

Este de remarcat că progresele înregistrate în ultimii ani de unele țări din Europa Centrală și de Est (Cehia, Polonia, Ungaria, Slovacia) au avut la bază, în proporții diferite, aceiași factori de influență, dar și un ritm accelerat de reformă și restrukturare.

Din păcate, în România nu există un concept global, care să integreze politicile macroeconomice cu cele sectoriale în scopul asigurării unui mediu adecvat pentru dezvoltarea durabilă.

5.3.2 Strategia de dezvoltare durabilă a industriei românești

PREMISĂ

a) Potențialul natural de resurse industrializabile

Deși nu reprezintă un criteriu limitativ pentru dezvoltarea industrială, potențialul natural de resurse industrializabile constituie un factor de avantaj comparativ, care trebuie luat în considerare la evaluarea structurii dezirabile a industriei și a creșterii economice durabile.

Resurse minerale.

În România, au fost identificate și conturate rezerve geologice la peste 120 substanțe ce pot constitui obiectul activității industriale. După volumul rezervelor existente și de perspectivă, acestea pot fi grupate astfel:

- **Rezerve ce pot asigura timp îndelungat activitatea industrială**, dacă cererile pieței și evoluția tehnologiilor de extracție și prelucrare vor permite valorificarea la prețuri competitive, în contextul respectării riguroase a protecției mediului. În această categorie pot fi încadrate rezervele de cărbune energetic, minereuri cuprifere, de plumb, zinc și molibden, sare, calcar, ape minerale, unele materiale pentru industria sticlei, ceramicii și materialelor de construcții.
Conținutul redus de substanțe utile ale minereurilor neferoase, cheltuielile ridicate pentru protecția mediului, atât la extracție cât și la prelucrare, precum și puterea calorifică redusă a cărbunilor energetic, reprezintă dezavantaje care, cel puțin pe termen scurt și mediu, vor conduce la restrângerea sau cel mult la menținerea actualului nivel de producție în sectoarele respective (metalurgia neferoasă și termoenergetica pe cărbune).
- **Rezerve care nu pot asigura decât pe termen limitat** (circa 30 ani) producții apropiate de cele actuale, aşa cum este cazul petrolului și gazelor naturale. Având în vedere că, pentru acoperirea consumului industrial și energetic (inclusiv pentru populație) se apelează și în prezent la import, iar România dispune de o rețea de transport și depozitare (care se dezvoltă și se modernizează), precum și de capacitați importante de prelucrare primară și secundară, rezultă că majorarea, la nevoie, a cantităților importate este fezabilă, atât din sursele tradiționale (Federația Rusă și Orientul Mijlociu), cât mai ales din zona Mării Caspice. Racordarea la rețeaua Vest-europeană de transport al gazelor naturale poate asigura diversificarea surselor de aprovizionare și creșterea siguranței livrărilor.
Strategia de consum în industrie a resurselor totale de țări și gaze naturale trebuie să urmărească utilizarea cu prioritate, în industria chimică și petrochimică, a resurselor indigene, care sunt superioare calitatativ celor din import.
- **Rezerve care satisfac în mică măsură necesarul industrial**, atât în prezent cât și în perspectivă, cum sunt minereurile feroase, cărbunele cocsificabil, bauxita și baritina, la care importurile depășesc 90% din necesar.
- **Rezerve care prezintă interes pentru industrie, dar care se valorifică în mică măsură sau deloc**, datorită nerezolvării unor probleme tehnice sau tehnologice, care să le facă rentabile. În această situație sunt minereurile de uraniu, nisipurile de titan și zirconiu, apele geotermale, distenul etc.

Resurse vegetale și animale.

În acest domeniu, România dispune de un potențial important și diversificat care, printr-o politică economică adecvată față de agricultură, pomicultură și zootehnie, poate conduce la creșterea substanțială a producției actuale, cu impact favorabil asupra următoarelor subramuri ale industriei:

* **Industria alimentară, a băuturilor și tutunului** (preparate și conserve din carne și pește, brânzeturi, unt, margarină, ulei, produse de panificație, zahăr și produse zaharoase, conserve din legume și fructe, vin, alcooluri etilice de fermentație, bere, produse din tutun etc.);

* **Industria textilă și a confecțiilor din textile** (fire, țesături și confecții din lână, in, cânepă și mătase, sau în combinații cu fibre artificiale și sintetice);

* **Industria de pielărie, încălțăminte și a confecțiilor din blanuri și piele** (din piei de ovine, bovine, porcine, blanuri de animale de crescătorie și vânat);

* **Industria medicamentelor** (valorificarea plantelor medicinale și a unor extrase din organe animale).

Resurse forestiere.

Potențialul actual al pădurilor poate asigura exploatarea anuală a peste 16 milioane m³/an masă lemnoasă, care în cea mai mare parte se valorifică prin prelucrare în industria mobilei, a celulozei și a semifabricatelor pentru diferite utilizări (cherestea, plăci aglomerate și fibrolemnă, placaje, furnire, uși și ferestre, împrejmuiri din lemn etc.).

Majorarea contribuției acestui sector al industriei la creșterea economică este posibilă numai prin creșterea gradului de valorificare a masei lemnioase (reducerea exportului de bușteni, cherestea și alte produse de prelucrare primară și creșterea ponderii producției și exportului de mobilă, unde este necesară îmbunătățirea substanțială a nivelului de calitate și a designului).

Resurse hidroenergetice.

Potențialul hidroenergetic, tehnic amenajabil, este utilizat în prezent în proporție de cca. 40% și a asigurat în ultimii ani peste o treime din producția de energie electrică.

Finalizarea lucrărilor de investiții în curs de execuție ar putea majora cu 20% producția de energie hidroelectrică, ajungând ajunge la 19500 GWh/an, în condițiile unei hidraulici normale.

Având în vedere avantajele evidente ale hidroenergiei, din punct de vedere al dezvoltării durabile (resursă regenerabilă și nepoluantă), precum și celealte utilizări și facilități potențiale ale amenajărilor hidroenergetice (alimentarea cu apă a localităților rurale și urbane, regularizarea unor cursuri de apă pentru reducerea efectelor inundațiilor, amenajări turistice și sportive etc.), este necesară și oportună reconsiderarea politicii de investiții în acest domeniu.

Reducerea consumurilor specifice de materii prime, materiale și energie, precum și recuperarea și reintroducerea în circuitul productiv a deșeurilor și a materialelor rezultate din casări, și a altor materiale ce pot fi reciclate, constituie o resursă potențială importantă pentru industrie, care în România este cu mult mai puțin valorificată decât în alte țări.

Potențialul de economisire a energiei, în țările UE, a fost estimat la 30%, în contextul unor consumuri specifice cu 10-50% mai mici decât cele existente în diferite activități din industria noastră. Situația este asemănătoare și la consumurile specifice de materii prime și materiale pe unitatea de valoare adăugată. În acest context, se poate evalua că, prin optimizarea macrostructurii, punerea în valoare a potențialului de economisire a materialelor și energiei, precum și de reciclare a materialelor recuperabile, se poate asigura cea mai mare parte a resurselor materiale necesare creșterii economice (sporului de valoare adăugată) în următorii 15 - 20 de ani.

b) Potențialul productiv

Numărul de întreprinderi (agenți economici), cu activitate preponderent industrială, era la sfârșitul semestrului I 1998 de peste 37.000 față de 2.224 în 1990. Cele mai multe întreprinderi funcționează în industria alimentară, a băuturilor și tutunului (25,5%), în industria textilă, a confecțiilor, pielăriei și încăltăminte (21,6%) și în prelucrarea lemnului și producția de mobilier (18,3%), sectoare în care începând din 1991 au luat ființă, din inițiativa privată, un mare număr de întreprinderi mici. Ca urmare, ponderea întreprinderilor mici și mijlocii reprezintă 95,7% grupate astfel după mărime:

- ◆ 72,5% micro (sub 10 salariați);
- ◆ 17% mici (peste 10 și sub 50 salariați);
- ◆ 6,2% mijlocii (peste 50 și sub 250 salariați).

După numărul de salariați, dimensiunea medie s-a redus de la 1.652 la cca. 63 de salariați/întreprindere, iar la întreprinderile proprietate publică de interes național, de la 2.045 la 959 salariați/întreprindere. Dimensiunea medie a întreprinderilor cu capital integral privat era în 1996 de 21 de salariați, iar în 1998 de 29 salariați.

Capacitățile de producție, majoritatea puse în funcțiune în perioada 1965-1985, pe bază de licențe, know-how, utilaje și instalații achiziționate în mare parte de la firme de prestigiu din țările dezvoltate, au contribuit la creșterea potențialului și a competitivității în acea perioadă, la dezvoltarea culturii industriale și a nivelului general de calificare a forței de muncă, un număr important de specialiști și muncitori fiind școlarizați la firmele licențiatore. După 1980, a apărut un proces continuu de uzură morală, în paralel cu cea fizică, care s-a amplificat în perioada rambursării forțate a datoriei externe, proces care a continuat și după 1989, ca urmare a involuției cheltuielilor de investiții și pentru cercetare-dezvoltare, resursele valutare fiind folosite mai ales pentru consum.

c) Potențialul uman.

În industrie lucrează 2.224 mii de salariați (trim. IV 1998), reprezentând cca. 1/4 din populația civilă ocupată (față de aproape 37% în 1990) și 44 % din numărul total al salariaților.

- În perioada 1991-1998 personalul din industrie s-a redus cu peste 40%, disponibilitățile de personal înregistrându-se aproape în întregime în industria prelucrătoare și în special în industriile textilă, pielărie și încăltăminte, mașini și echipamente și mijloace de transport.
- **Ponderea principalelor subramuri** în totalul forței de muncă din industrie (100%) se prezintă astfel: 7,1% în industria extractivă; 8,8% în sectoarele de energie electrică, termică, gaze și apă; 10,6% în industria alimentară, a băuturilor și tutunului; 16,1% în industria textilă și a confecțiilor; 3,2% în industria pielăriei și încăltăminte; 10,7% în prelucrarea lemnului, producția de celuloză, hârtie și mobilier, 7,6% în chimie, petrochimie, rafinarea țățeiului prelucrarea cauciucului și a maselor plastice;

5,9% în metalurgie; 10,7% în industria de mașini și echipamente; 7,2% în industria mijloacelor de transport; 4,4% în industria materialelor de construcții, sticlei și ceramică; 3,8% în construcții metalice și produse din metal; 3,9% în industria de echipamente electrice și optice.

- **Structura forței de muncă pe grupe de vîrstă** (anul 1996) este mai echilibrată decât în celelalte ramuri ale economiei și creează premise pentru dezvoltarea durabilă a industriei. Personalul cu vîrste până la 50 de ani reprezintă peste 90% din total, iar ponderea celor cu vîrste până la 35 de ani este de circa 42,2%.
- **Problemele deosebite** care trebuie luate în considerare în strategia de dezvoltare durabilă se referă la conceperea și aplicarea efectivă a unui sistem organizat de perfecționare a pregătirii profesionale și manageriale în concordanță cu evoluția tehnică și tehnologică mondială, reabilitarea activității de cercetare-dezvoltare, oprirea exodului de specialiști cu înaltă calificare în alte țări, și reconversia forței de muncă disponibilizată, îndeosebi pentru dezvoltarea și specializarea serviciilor.

d) Competitivitatea industriei românești.

Declinul accentuat al producției și gradul redus de folosire a capacitaților de producție denotă reducerea competitivității în majoritatea sectoarelor energo, material și capital intensive.

O evoluție relativ satisfăcătoare s-a înregistrat în industriile de echipamente de comunicații, autoturisme, unele categorii de echipamente electrice, confecții textile, materiale de construcții, mobilier din lemn, anvelope, antibiotice, produse clorosodice etc. ca urmare a investițiilor de capital străin și a privatizării, precum și a unor modernizări tehnologice.

Involuția producției industriale a fost determinată în principal de **capacitatea lentă de adaptare la modificările intervenite în structura piețelor de desfacere** după 1989, de **calitatea necorespunzătoare a actului managerial la nivel microeconomic** (tehnic, finanțier, comercial și de personal), **în special la întreprinderile cu capital majoritar de stat**, neadaptate la cerințele economiei de piață.

O influență majoră a avut, de asemenea, **decapitalizarea accentuată și mediul economic nestimulativ, ritmul lent al privatizării și restrukturării, cadrul legislativ incoerent și instabil**, care a descurajat investitorii străini, **implicarea redusă a sistemului bancar autonom în susținerea procesului de reformă, folosirea insuficientă a oportunităților create de Acordul de Asociere la UE** (asistență tehnică și finanțieră, asimetria regimului tarifar, clauzele de salvagardare etc.)

e) Privatizarea

Evoluția sectorului privat în industrie a fost mai lentă decât în alte ramuri economice. În anul 1997, contribuția industriei la valoarea adăugată brută creată în sectorul privat al economiei a fost de 25,9%, superioară ponderii sale în cifra de afaceri.

În unele domenii, sectorul privat este dominant: lacuri și vopsele (85%), cosmetice (93%), detergenți (74%), preparate din carne (67%), uleiuri comestibile (63%), pâine (75%), bere și vin (peste 60%), sticlărie de menaj (86%), porțelan de menaj (79%), editarea și tipărirea de ziare (94 și respectiv 75%), anvelope, confecții textile, centrale telefonice automate (peste 50%) etc.

Ponderi semnificative și cu tendințe evidente de creștere se înregistrează în industria pielăriei și a încălțămintei, prelucrarea lemnului, industria cimentului și a materialelor de construcții, industriile de medicamente, îngășaminte chimice, autoturisme de oraș etc.

Sectorul privat are o pondere foarte redusă în sectoarele capital intensive: industria extractivă, producția de energie electrică și termică, metalurgie, rafinării și petrochimie, mașini și echipamente, celuloză și hârtie etc.

Este de remarcat că **în sectorul privat al industriei productivitatea muncii este net superioară celei din sectorul de stat**, 29,7% din totalul populației ocupate în ramură realizând în 1997 peste 43% din valoarea adăugată brută. Este rezultatul unui management microeconomic mai eficient, unei politici active de investiții și de amortizare a capitalului fix.

OBIECTIVE ȘI DIRECȚII DE ACȚIUNE

Involuția activității industriale și a activității economice în ansamblu, începând din anii '80, declinul accelerat și dezechilibrele macroeconomice cronice din ultimii nouă ani, denotă că pe lângă factorii obiectivi, generați de dificultățile procesului de tranziție, **evoluția economico-socială a României a fost influențată negativ de lipsa unei strategii globale integrate**, care să definească pragmatic pe termen mediu și lung, **opțiunile și obiectivele principale ale dezvoltării economice pe principalele ramuri, și care să evalueze și să optimizeze impactul asupra dezvoltării umane**.

În acest context, strategia industrială de dezvoltare durabilă trebuie să urmărească **ameliorarea competitivității și realizarea pe această bază a unei creșteri economice stabile și de durată, în consonanță deplină cu protecția mediului**. Acest obiectiv nu reprezintă un deziderat ci o necesitate, fără de care nu este posibilă integrarea avantajoasă în structurile europene și în circuitul mondial de valori, în condițiile globalizării economiei mondiale și eliminării treptate a barierelor tarifare și netarifare.

Ponderea de 31-32% a industriei și de 16 - 20% a agriculturii în realizarea PIB, superioară celor existente în unele țări dezvoltate, nu duce la concluzia că activitatea în aceste două ramuri importante ale

economiei trebuie să scadă, deoarece ponderile se raportează la o valoare mult mai redusă a PIB pe locuitor, iar contribuția altor ramuri, și în special a sectorului terțiar al serviciilor, este foarte redusă.

O creștere medie anuală a valorii adăugate în industrie de 6-6,5% în următorii 15-20 ani se estimează ca fezabilă, dar atingerea acestui obiectiv presupune o modificare de esență în concepția cu privire la resursele creșterii economice, prin realizarea unei dinamici superioare a valorii adăugate brute, comparativ cu cea a consumului intermediar.

În acest scop principalele direcții de acțiune ar putea fi următoarele:

a) **Conturarea dinamică a unei macrostructuri industriale dezirabile**, ținând seama de următoarele criterii:

- **Dimensiunea pieței interne și perspectivele de creștere a capacitatei de absorție a acesteia pe termen mediu și lung, atât la bunuri de consum cât și la bunuri de capital.**
- **Interferențele și efectele propagate** între industrii, celelalte ramuri economice și infrastructuri, care dispun de condițiile cele mai favorabile de dezvoltare (agricultură, transporturi și comunicații, construcții și lucrări publice și edilitare, etc.). După acest criteriu, în profilul dezirabil al industriei trebuie să fie cuprinse, de exemplu, industriile din amontele agriculturii (de tractoare și mașini agricole, îngășăminte, echipamente de irigații, antidăunători etc.), precum și cele din avalul acesteia (industria alimentară, a băuturilor și tutunului, industria textilă și a confecțiilor din textile, blanuri și piele).
- **Contribuția la valorificarea eficientă și competitivă**, prin prelucrare cât mai avansată, a resurselor naționale și atrase de materii prime, materiale și energie și implicit la creșterea valorii adăugate pe unitatea de resurse consumate.
- **Volumul și nivelul tehnic al capitalului fix**; gradul de atractivitate și perspectivele realiste de atragere a capitalului străin și autohton în procesul de modernizare, pentru ameliorarea competitivității, în funcție de randamentul cheltuielilor de capital (termenul de recuperare din profit).
- **Potențialul actual și cel prognozat de creștere a volumului și eficienței exportului** și a valorificării resurselor materiale și energetice înglobate direct sau indirect în produsele exportate, pe baza evaluărilor rezultate din studiile de piață și a efectelor favorabile estimate ca rezultat al privatizării și restructurării microeconomice. O comparație cu alte țări care aspiră la integrarea în UE, evidențiază poziția dezavantajoasă a României, al cărui export pe locuitor este mai mic de 4 ori decât al Ungariei, de 6-7 ori decât al Cehiei și Slovaciei și de 12 ori decât al Sloveniei. Având în vedere că în România 95% din export se realizează din industrie, dar acesta s-a plafonat în ultimii 3 ani la cca. 8,3 - 8,4 mld. \$SUA, relansarea exportului reprezintă nu numai un suport important al creșterii economice, dar și al reducerii deficitului balanței de comerț exterior și al stabilizării cursului monedei naționale.
- **Înscrierea în tendințele mondiale privind sectoarele industriale în expansiune**, purtătoare de tehnologii înalte sau necesare societății informaționale, precum și capacitatea de rădare tehnologică (potențialul de a difuza produse sau servicii în alte sectoare economice și sociale).

Pe baza criteriilor menționate, sectoarele industriale, care pot fi grupate în trei categorii, ar trebui să beneficieze de aplicarea unor instrumente specifice de politică industrială, care să permită accelerarea procesului de restructurare selectivă, de dezetzatizare (cu excepția monopolurilor naturale care rămân în proprietate publică) și de stimulare a investițiilor de capital străin și autohton.

Prima categorie o reprezintă **industriile strategice**, care asigură satisfacerea unor nevoi fundamentale și au implicații majore asupra funcționării sistemului socio-economic, securității energetice, apărării naționale și sănătății publice, atât în situații normale cât și în situații speciale. În această categorie pot fi incluse: producția, transportul și distribuția energiei electrice și termice, extracția, prelucrarea, transportul și stocarea hidrocarburilor, industria de apărare, fabricarea unor substanțe și produse farmaceutice (antibiotice, vaccinuri etc.) utilizabile în regim de urgență, în situații de epidemii, dezastre și calamități.

A doua categorie sunt **industriile care pot influența semnificativ creșterea economică durabilă, schimburile economice externe, modernizarea infrastructurilor și altor ramuri economice**, sau pot genera efecte propagate importante în ocuparea forței de muncă, creșterea productivității, valorificarea resurselor de materii prime și materiale. În această categorie pot fi incluse unele subsectoare din: industriile care susțin modernizarea agriculturii și valorificarea produselor agricole, silvice și zootehnice, echipamentele de telecomunicații, tehnică de calcul și software, mijloacele de transport, metalurgia feroasă și neferoasă de prelucrare secundară, produsele macromoleculare prelucrate, industriile de confecții, mobilier și hârtie, industria electronică de montaj, de echipamente pentru protecția mediului, unele grupe de mașini și echipamente și componente pentru acestea, industria materialelor de construcții, recuperarea deșeurilor și a materialelor reciclabile.

A treia categorie o reprezintă restul sectoarelor și subsectoarelor din industria extractivă și din industria prelucrătoare.

b) Restructurarea intrasectorială trebuie să urmărească ameliorarea structurii și a performanțelor produselor și modernizarea tehnologiilor din întreprinderile viabile sau cu perspective de a deveni competitive, indiferent de sectorul căruia îi aparțin, deoarece fiecare industrie cuprinde întreprinderi viabile și întreprinderi fără perspective, iar în situația economică actuală, este dificil să se prevadă care industrii vor fi capabile să devină poli de creștere, fără analize sectoriale și studii de piață aprofundate, elaborate de patronate, asociații profesionale și agenți economici.

Concentrarea resurselor financiare și umane pe un număr mai redus de produse și, în unele cazuri, pe componente de produs, și promovarea cooperării cu firme de prestigiu din țările dezvoltate, poate contribui la ameliorarea într-un timp mai scurt a competitivității, la creșterea exportului, a productivității muncii și a valorii adăugate.

Închiderea sau reconversia supracapacităților de producție și a celor cu uzură fizică și morală avansată și fără perspective de a deveni competitive.

c) Alinierea la standardele europene și internaționale, care poate constitui un catalizator pentru creșterea exporturilor și, în același timp, un suport pentru ameliorarea valorificării resurselor consumate și implicit a valorii adăugate..

d) Specializarea ofertei de export pe produse cu grad avansat de prelucrare, crearea de structuri specializate pentru cercetarea pieței, și pentru promovarea intereselor proprii pe terțe piețe.

e) Revigorarea, valorificarea eficientă și dezvoltarea potențialului propriu de cercetare-dezvoltare, asigurarea de cofinanțări și credite pentru realizarea de produse și tehnologii performante de interes național.

f) Accelerarea procesului de privatizare constituie o sursă potențială importantă pentru stimularea liberei inițiative în scopul valorificării potențialului industriei, creșterii flexibilității de adaptare la cerințele pieței interne și externe în vederea creșterii ofertei competitive de mărfuri și servicii.

Participarea în anumite proporții a capitalului privat autohton, alături de cel străin, constituie o premisă a creșterii economice durabile, în interes național.

g) Creșterea performanțelor manageriale și susținerea de către stat a formării și perfecționării managerilor, indiferent de forma de proprietate, este o premisă esențială pentru creșterea competitivității industriei. Experiența mondială demonstrează că managementul are un rol decisiv în succesul sau insuccesul privatizării, având în vedere că administrarea și conducerea întreprinderilor moderne nu revine de regulă acționarilor ci managerilor. Investiția în management reprezintă în toate țările, dar cu deosebire în țările în curs de dezvoltare sau care au o experiență redusă în economia de piață, domeniul cel mai profitabil și cu cele mai mari efecte asupra competitivității și creșterii economice pe termen mediu și lung;

h) Dezvoltarea serviciilor pentru producție, din amontele acestora (cercetare-proiectare, inginerie tehnologică, testări, prospectarea pieței etc.), din interiorul procesului (gestiune, întreținere și reparații, asigurarea calității etc.) precum și a celor din aval (distribuție, publicitate, service), care a devenit o condiție, nu o alternativă, în competiția pe piață și mai ales în creșterea exportului, prin dezvoltarea ofertei de pachete de produse și servicii.

i) Creșterea potențialului concurențial, prin promovarea concentrării industriale și industrial-financiare sub forma asocierilor de tip holding, în special de tip "strategic și finanțier". Tendințele de accentuare a acestui proces în economia mondială sunt stimulate de fenomenul de globalizare, de eliminare treptată, dar rapidă, a barierelor tarifare și netarifare. Aceasta favorizează realizarea unor cerințe importante ale creșterii economice durabile prin:

- *elaborarea și operaționalizarea unor strategii coerente pe termen mediu și lung*, cu privire la valorificarea optimă a resurselor materiale limitate, prin realizarea unor cicluri de prelucrare cât mai avansată, cu efecte favorabile asupra valorii adăugate și ocupării forței de muncă;
- *creșterea potențialului finanțier și de cercetare-dezvoltare, optimizarea utilizării capitalurilor proprii și atrase*, pentru investițiile destinate modernizării produselor și tehnologiilor, cercetării pieței, organizarea cooperării internaționale, perfecționarea profesională și managerială etc., în funcție de randamentul economic al cheltuielilor;
- *dezvoltarea și consolidarea relațiilor de parteneriat cu întreprinderile mici și mijlocii*.

j) Protecția mediului în condițiile creșterii economice din industrie. Deși România nu este o țară cu un grad ridicat de poluare în ansamblul său, poluarea depășește cu mult normele admise în 14 zone industriale. În perioada 1990 - 1998 emisiile de agenți poluanți în atmosferă s-au redus semnificativ. Reduceri, dar mai mici, s-au înregistrat și la poluarea apelor, și a solului. Acest progres s-a înregistrat, în principal, ca urmare a declinului producției industriale și, într-o proporție mai redusă, pe seama cheltuielilor de capital destinate protecției mediului, această problematică devenind o componentă a politiciei industriale din România abia în ultimii ani. Obiectivele programului de reducere a poluării în industrie vizează în principal îndeplinirea obligațiilor ce decurg din convențiile internaționale, acordurile bi și multilaterale cu prevederi în domeniul protecției mediului, la care România este parte, crearea și dezvoltarea sistemului de autocontrol al emisiilor poluante la nivelul întreprinderilor, încadrarea în prevederile legale privind protecția mediului.

Programul de lucrări pentru reducerea poluării, care cuprinde peste 400 de proiecte din industriile chimică și petrochimică, extractivă, energetică și metalurgie se referă în majoritate la zonele intens poluate, și urmăresc concomitent atât reducerea poluării cât și creșterea eficienței economice. Realizarea acestor proiecte, al căror cost a fost estimat la cca. 4 mld. dolari, eşalonati pe o perioadă de 10 ani, va fi condiționată de posibilitățile de asigurare a surselor de finanțare.

Tranzitia către dezvoltarea industrială durabilă trebuie să se bazeze pe prevenirea poluării prin abordarea procedurilor de analiză a compatibilității produselor și proiectelor industriale cu mediul ambient, pe toată durata de viață a acestora. Introducerea costurilor de reducere a poluării în calculele antreprenoriale ar putea favoriza extinderea utilizării tehnologii curate.

Un scenariu posibil de creștere economică în industrie prin luarea în considerare, în primul rând, a factorilor intensivi (reducerea consumurilor specifice de materiale și energie, unde există un potențial de economisire semnificativ, creșterea valorificării prin îmbunătățirea performanțelor produselor și accelerarea amortizării capitalului fix) ar putea asigura creșterea valorii adăugate brute cu o dinamică mai ridicată decât a producției industriale și a consumului intermediar.

	Rate medii anuale (%)			
	2000	2001 - 2005	2006 - 2010	2011 - 2020
Valoarea adăugată brută	1,5	5,5 - 5,9(5,7)	8,0 - 8,6(8,3)	5,5 - 5,7(5,6)
Producția industrială		4,0 - 4,5	5,5 - 6,0	4,0 - 4,5
Consumul intermediar		2,5 - 3,1	3,0 - 3,4	2,5 - 3,3

Scenariul de mai sus conduce la o creștere medie anuală a valorii adăugate în perioada 2001 - 2020 de 6,3%, în condițiile unor creșteri fezabile ale producției industriale (după declinul de cca. 50% înregistrat în ultimii 10 ani) și al consumului intermediar (prin valorificarea potențialului important de economisire a materialelor și energiei).

S-a estimat că privatizarea și creșterea calității managementului microeconomic, precum și măsurile și instrumentele de macrostabilizare vor favoriza relansarea procesului investițional (inclusiv a investițiilor străine), destinat modernizării selective a industriei și creșterii competitivității.

Creșterea economică în industrie se va baza, practic în întregime, pe industria prelucrătoare, ținând cont de scăderea preconizată a industriei extractive și evoluția mai lentă a industriei energetice.

5.4 Transporturile

Sectorul transporturilor a fost și rămâne în continuare un consumator important de energie (hidrocarburi și energie electrică). Raportat la anul 1989 consumul de hidrocarburi a crescut cu cca. 35%, reflectând în principal modificările produse în structura pe moduri a volumului de transport.

În aceeași perioadă gradul de motorizare a înregistrat o creștere remarcabilă, cu o rată de cca. 11% pe an la vehiculele rutiere private de transport pasageri, 4% autobuze și 6% la vehicule pentru transportul de marfă.

Rețeaua de drumuri publice are 73.260 km, exclusiv străzile orașenești, din care 14.683 km drumuri naționale (4.058 km deschiși traficului internațional). La nivelul anului 1998, rețeaua de căi ferate cuprindea 11.014 km.

Cantitativ, ca urmare a modificărilor și reașezărilor structurale impuse de trecerea la economia de piață, volumul de transport - mărfuri și călători - a suferit o regresie accentuată. La nivelul anului 1998 în transportul de mărfuri s-a realizat un volum de prestații de 62,4 mld. tone km din care 19,7 mld. tone km cale ferată și 15,8 mld. tone km pe căile rutiere, iar în transportul de călători 24,2 mld. căl. km din care 13,4 mld. căl. km pe calea ferată și 9 mld. căl. km pe căile rutiere.

De asemenea, trecerea la economia de piață a produs profunde modificări și în ceea ce privește modul de organizare a unităților de transport specializate, și, respectiv a formei de proprietate asupra mijloacelor de transport, materializate în special în creșterea numărului de societăți comerciale cu capital

mixt sau privat. În prezent, în sectorul de transport și activități conexe sunt autorizați, licențiați și operează cca. 12.250 agenți economici ce reprezintă 6% din efectivul salariaților din economie.

În contextul cadrului legislativ existent, societățile comerciale și agenții economici privați își desfășoară activitatea în deplină autonomie și libertate de acțiune, Ministerul Transporturilor, ca autoritate de stat, diminuându-și rolul de gestionar/administrator în favoarea celui de reglementare, autorizare și licențiere.

Accesul pe infrastructurile de transport este liber și nediscriminatoriu pentru toți operatorii de transport. Condițiile de utilizare sunt asigurate, cu precădere, de companiile naționale rezultate din reorganizarea societăților din sectorul transporturilor.

Obiectivul principal al politicii din domeniul transportului să constituie restructurarea sistemului național de transport și asigurarea funcționării acestuia, în vederea realizării unui sistem de transport omogen, conectat din punct de vedere al infrastructurii la coridoarele pan europene, care să includă prin ramificații localitățile din zonele izolate și cele defavorizate. Această restructurare trebuie să aibă în vedere realizarea unei înalte calități a serviciilor de transport oferite, atât în ceea ce privește traficul intern, cat și în traficul internațional.

O preocupare prioritară o reprezintă asigurarea finanțării din surse externe sau interne a proiectelor majore, vizând cu prioritate modernizarea infrastructurii de transport, oferind astfel și un cadru pentru stimularea dezvoltării altor sectoare sau activități. Această acțiune urmărește și ocuparea într-un grad mai mare a forței de muncă, un loc de muncă în transporturi inducând existența a 5 locuri de muncă în activități conexe directe, reparării, construcții, servicii).

Se are în vedere implicarea administrațiilor centrale și locale, precum și a agenților economici, în asigurarea resurselor financiare necesare pentru luarea măsurilor necesare pentru reducerea impactului transporturilor asupra mediului (printre care se numără limitarea riguroasă a nivelului emisiilor poluante și controlul în trafic al acestor emisii).

Politica în domeniul asigurării unei dezvoltări durabile a sectorului transporturi are în vedere următoarele acțiuni generale:

- **În domeniul creării pieței interne reglementări concentrate în special pe restrângerea nivelelor de poluare în limitele stabilite în standardele Comunității Europene.** Armonizarea legislativă și fiscală, garantarea liberei concurențe, acces nediscriminatoriu, liberalizarea pieței, reabilitarea și modernizarea infrastructurii și echipamentelor, asigurarea interconectării și interoperabilității între rețelele și modurile de transport, reabilitarea calității și diversificarea serviciilor de transport și a serviciilor conexe, dezvoltarea unei culturi manageriale comerciale pentru conducerea companiilor/societăților de transport, internalizarea costurilor externe, garantarea libertăților comunitare (bunuri - vehicule cu motor, servicii, persoane - dreptul de stabilire), încheierea acordurilor de transport cu UE în curs de negocieri, respectiv Acordul UE privind transportul ocazional de pasageri, Acordul între România și UE privind tranzitul rutier de mărfuri, Acordul între CE și țările asociate (inclusiv România), Norvegia și Islanda privind crearea unei zone comune de aviație.
- **În domeniul realizării rețelei pan europene de transport și conectării acesteia la corridorul TRACECA (Transport Corridor Europe – Caucasus – Asia),** concentrarea resurselor financiare (de la bugetul de stat și din finanțări externe) pentru modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de transport, atragerea de noi finanțări nerambursabile prin Programul PHARE, în acest scop. Există deja fonduri speciale destinate îmbunătățirii și dezvoltării infrastructurii de transport (fondul special al drumurilor publice, fondul special al aviației civile. În ceea ce privește conectarea la corridorul TRACECA, un rol important poate fi jucat de corridorul pan european nr. VII, Dunărea (realizează legătura între Europa occidentală și Marea Neagră prin intermediul Canalului Dunăre-Marea Neagră), care se constituie într-o soluție de transport ieftină și cu un grad de poluare redus.
- **În domeniul garantării siguranței circulației și a securității călătorilor și mărfurilor,** alinierea la standardele tehnice; modernizarea infrastructurilor, echipamentelor și mijloacelor de transport, omologarea tehnică a vehiculelor rutiere, reglementarea transportului de mărfuri periculoase, implementarea și aplicarea Sistemului de Control al respectării prevederilor convențiilor internaționale de către navele maritime (PSC și PSI).
- **În domeniul protecției și conservării mediului** materializarea conceptului de transport durabil, utilizarea modurilor de transport ecologice; utilizarea de mijloace de transport performante tehnic și operațional; implementarea tehnologiilor de depoluare specifice, aplicarea măsurilor preventive pentru limitarea efectelor poluării (de exemplu inspecția și controlul în trafic al stării tehnice a autovehiculelor rutiere, licențierea agenților economici pentru efectuarea de servicii sau activități conexe transporturilor, promovarea mecanismelor financiare menite să favorizeze utilizarea modurilor de transport mai puțin poluante și care presupun un consum mai redus de combustibil).
- **În domeniul protecției sociale:** compensații acordate disponibilităților, crearea de noi locuri de muncă, recalificări, asigurări de sănătate prin Casa de Asigurări de Sănătate a Transporturilor.
- **În domeniul reorganizării și ale reformei instituționale:** reorganizarea și restructurarea regiilor autonome, externalizarea activității de inspecție-control din cadrul ministerului și înființarea unor

autorități ca organisme tehnice specializate de supraveghere și control, crearea și dezvoltarea structurilor de implementare și de control al modului de aplicare a legislației, creșterea gradului de utilizare a resurselor umane, concentrarea asupra problemelor de amenajare a teritoriului și planificare a transporturilor. Facilități pentru încurajarea cercetării și dezvoltării în domeniul vehiculelor cu consum redus de combustibil și tehnologii alternative pentru transporturi.

Pe moduri de transport se are în vedere:

- **În general**, extinderea transporturilor combinate și intermodale cu folosirea unui material rulant specializat, cu performanțe ridicate privind consumul de energie și de afectare a mediului, introducerea gestiunii centralizate a traficului de marfă (platforme intermodale), îmbunătățirea sistemelor regionale și naționale de eliberare a biletelor în traficul feroviar de călători, introducerea sistemelor de plată electronică prin folosirea sistemelor informaticе evolute. Se aplică, în transportul aerian, sistemul BSP Romania, care facilitează vânzarea din foarte multe puncte din țară, a biletelor de călătorie pentru toate companiile aeriene care operează în România.
- **În transporturile rutiere**: pentru vehiculele rutiere importate, se aplică, începând din 1998, normele EURO 2, iar, în ceea ce privește vehiculele rutiere produse în România, aceste norme se vor aplica cu începere de la 1 ianuarie 1999).
- **În transporturile feroviare**: creșterea utilizării tractiunii electrice a trenurilor, utilizarea de material rulant performant care să permită viteză sporită, realizarea de unități modulare la trenurile de marfă, extinderea utilizării ramelor electrice și diesel în transportul de călători, introducerea unor sisteme – tehnologii moderne de încărcare – descărcare a mărfurilor.
- **În transporturile navale**: înlocuirea navelor clasice cu nave perfectionate, modernizarea operațiilor de încărcare – descărcare.
- **În transporturile aeriene**: continuă procesul de înlocuire a aeronavelor vechi neperformante și se continuă dotarea cu aeronave moderne, performante. Astfel, în flota TAROM se află 8 aeronave Boeing 737 seria 300, 6 aeronave ATR 42 seria 500, 2 aeronave Airbus 310; se urmărește dotarea cu aeronave tip Boeing 737 seria 700 și înlocuirea aeronavelor Airbus 310 cu aeronave Airbus 330.

Strategia în domeniul transporturilor va fi aplicată combinând acțiuni la nivel guvernamental cu politici relevante la scară regională și urbană. Recentea "Carte Verde a mediului urban", editată de Comisia Europeană, arată că soluțiile pentru problemele mediului urban sunt date de către strategiile urbane (inclusiv cele privitoare la transporturi), constituind elemente de bază în procesul de realizare a obiectivelor globale.

5.5 Comunicațiile

Elaborarea politicilor și strategiilor de dezvoltare a comunicațiilor nu poate lipsi din doctrina dezvoltării durabile a României, în concordanță cu interesele naționale și cu cerințele colaborării internaționale.

Plecând de la aceste considerente, au fost definite obiectivele strategice:

- configurarea SISTEMULUI NAȚIONAL DE COMUNICAȚII pentru crearea Societății Informaționale în România;
- racordarea României la fluxurile informaționale mondiale pentru integrarea în SOCIETATEA GLOBALĂ.

Acestea reprezintă în același timp direcții integratoare care sintetizează orientările fundamentale ale societății moderne.

Configurarea Sistemului Național de Comunicații este orientată spre caracteristica sa principală, respectiv de infrastructură a sistemului Informațional Național cu rolul de preluare, prelucrare, transport și livrare a informației sub toate formele sale (voce, date, imagini).

Tendințele evidente de integrare a tehnologiilor de comunicații cu cele informatici dău vectorul principal de dezvoltare a societății. Accesul liber prin rețeaua Internet a informațiilor ierarhizate și structurate este cel mai bun exemplu. Implicațiile acestor tehnologii sunt majore în societatea modernă, prezentând foarte multe avantaje dar și pericole, în funcție de buna credință a utilizatorilor.

Protecțarea informațiilor vehiculate prin autostrăzile informaționale precum și rezolvarea unor probleme intrinseci cum este Y2K, sunt sarcini majore ale informaticienilor care trebuie să întărească încrederea utilizatorilor pentru a crește volumul comerțului electronic și al multor alte activități ce duc la rezolvarea unor probleme umanitare, sociale și de creștere a gradului de instruire (telemedicina, tele-learning, tele-working etc.).

Statul trebuie să se preocupe îndeaproape de corelarea dintre dezvoltarea sistemului național de comunicații și cel de edificare a Societății Informaționale, instrumentul principal fiind elaborarea corelată a Strategiei Comunicațiilor și a Strategiei de Informatizare a economiei și societății.

Obiectivele tactice de: separare a funcțiilor de strategie și reglementare, pe de o parte și de operare, pe de altă parte, au fost deja realizate iar liberalizarea treptată a piețelor și rețelelor de comunicații precum și crearea unui mediu de afaceri concurențial, prin reglementarea interconectării

rețelelor și a interoperabilității serviciilor, sunt în curs de desfășurare. De asemenea, urmează a fi separată instituțional și funcția de gestionare a resurselor naturale de cea de reglementare și de supraveghere a piețelor.

Una din primele condiții de înțelegere a problemelor acestui sector este necesitatea conștientizării faptului că resursele - planul național de numerotare și frecvențele radio - deși mai puțin tangibile, sunt limitate ca orice alte resurse naturale.

Gestionarea lor judicioasă și protejarea lor conform principiilor de protecție a mediului, sunt elemente esențiale ale reformei normative, instituționale, tehnologice și comerciale, la care se adaugă politicile sectoriale ale operatorilor naționali, în curs de elaborare.

Armonizarea reglementărilor, normativelor și tehnologiilor interne cu cele europene precum și cooperarea regională în domeniul comunicațiilor sunt decizii politice extrem de importante.

Nu trebuie neglijată nici participarea activă și reprezentarea României în principalele organisme internaționale implicate în luarea deciziilor majore privind dezvoltarea comunicațiilor - cel mai dinamic sector economic mondial. Armonizarea treptată a reglementărilor interne cu cele internaționale constituie contribuția noastră la integrarea României în Uniunea Europeană și la interconectarea Sistemului Național de Comunicații la cel regional și mondial.

Fluxul comunicațiilor și nivelul tehnologic și de utilizare a celor mai noi servicii cu valoare adăugată sunt o măsură foarte precisă a nivelului de dezvoltare economică a unei țări. Ca urmare, strategia de dezvoltare durabilă trebuie să aibă în vedere inclusiv părghiile de încurajare a creșterii numărului de utilizatori și a fluxului transmisiilor de voce, date și imagini prin sistemul național de comunicații, inclusiv prin politici vamale și tarifare flexibile.

5.6 Tehnologia informației

Această strategie prevede obiective globale pe termen scurt (până în anul 2000) și pe termen mediu-lung (până în anul 2005).

Obiectivele strategiei pe termen scurt sunt:

- Realizarea infrastructurii informaționale naționale, suport al informatizării administrației publice locale și centrale (până la nivelul municipiilor);
- Dezvoltarea industriei naționale de produse și servicii specifice tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC), cu prioritate a industriei de software;
- Crearea contextului favorabil utilizării pe scară largă a tehnologiei informației și comunicațiilor în toate ramurile economice și sociale și armonizarea cu reglementările Uniunii Europene în acest domeniu.

Obiectivele strategiei pe termen mediu-lung sunt:

- Extinderea infrastructurii informaționale (până la nivelul comunelor);
- Atingerea unui nivel de informatizare a societății românești care să permită integrarea în societatea informației din Europa.

Strategiile pe termen scurt și mediu-lung trebuie să fie durabile, dar și dinamice, ținând cont de dezvoltarea tehnologică fără egal care se manifestă în acest domeniu. Prin urmare, realizarea obiectivelor prezentate mai sus trebuie să fie înfăptuită prin:

Extinderea și modernizarea infrastructurii naționale:

- realizarea unui nucleu informațional constituit din nomenclatoarele și clasificările de interes general, registrele permanente (populație, unități teritorial-administrative și artere de circulație, agenți economico-sociali, cadastru general și.a.), băncile de date publice (legislație, indicatori sintetici, obiecte de patrimoniu, brevete și invenții și.a.);
- realizarea infrastructurii de comunicații de date a administrației publice, inclusiv în sistemul justiției;
- asigurarea cadrului legislativ specific dezvoltării și utilizării tehnologiei informației compatibil cu reglementările europene și internaționale (libertatea informației, protecția și securitatea datelor, protecția persoanelor fizice față de prelucrarea datelor cu caracter personal, documentul electronic, proprietatea intelectuală în domeniul bazelor de date, autoritatea de reglementare și autoritatea de control în informatică, răspunderi și sancțiuni pentru frauda informatică).

Asigurarea resurselor umane și pregătirea populației pentru societatea informațională

- formarea de specialiști de înaltă competență în TIC;
- susținerea dezvoltării și a transferului tehnologic pentru societatea informațională;
- ridicarea nivelului de cultură generală prin utilizarea TIC;
- conștientizarea și formarea unei atitudini favorabile din partea publicului.

Dezvoltarea de produse și servicii TIC, cu prioritate a producției software pentru export

- stimularea ofertei de produse TIC prin încheierea de parteneriate strategice cu mari producători de TIC, dezvoltarea de parcuri tehnologice, acordarea de facilități fiscale etc.;

- stimularea cererii de produse și servicii TIC mărgind treptat circulația în cât mai multe domenii a documentelor electronice;
- introducerea unui sistem riguros de asigurare și certificare a produselor și serviciilor TIC în vederea creșterii calității acestora.

Utilizarea TIC în vederea susținerii reformei în administrația publică

- asigurarea informatizării omogene și coordonate a instituțiilor din administrația publică centrală și locală, inclusiv în domeniul justiției, pentru îmbunătățirea serviciilor publice, simplificarea procedurilor și practicilor administrative;
- optimizarea comunicării și fluxurilor de informații între instituții;
- generalizarea treptată a schimbului de informații bazat pe documente electronice;
- asigurarea accesului la informația publică prin mijloace TIC (centre de informare, ghișee unice, chioșcuri electronice etc.);
- asigurarea compatibilității și interoperabilității sistemelor informatici din administrația publică la nivel național și internațional prin metodologii, norme și standarde;
- coordonarea achizițiilor publice de produse și servicii TIC conform cu reglementările europene și
- monitorizarea fondurilor de informatizare prevăzute în proiectele de asistență și cooperare internațională.

Dintre acțiunile enumerate mai sus, următoarele sunt **prioritare**:

- Realizarea infrastructurii informaționale naționale: infrastructura de comunicații și nomenclatoarele, registrele și băncile de date de interes național.
- Crearea condițiilor stimulative pentru dezvoltarea de produse și servicii TIC, cu prioritate a industriei software pentru export.
- Încurajarea proiectelor informatici, menite să susțină reforma în administrația publică și în justiție și îmbunătățirea serviciilor publice pentru cetățeni.
- Participarea activă la programele europene privind societatea informațională și armonizarea legislației naționale cu cea europeană.
- Asigurarea specialiștilor de înaltă competență în domeniul TIC și creșterea expertizei profesionale prin programele de cercetare-dezvoltare naționale.
- Educarea și formarea continuă a tinerilor și a populației active pentru societatea informației.

5.7 Turismul

Situația actuală a turismului în România

Principali indicatori ai activității turistice au avut, în anul 1998, valorile următoare:

• capacitatea de cazare turistică existentă (mii locuri)	287
• capacitatea de cazare turistică în funcțiune (mii locuri *zile)	53164
• turiști cazați în unități specializate (mii)	5552
din care străini (mii)	810
• înnoptări în unități turistice (mii)	19183
din care pentru străini (mii)	2207

Din valorile prezentate, mai sus rezultă o disponibilitate efectivă a locurilor de cazare de numai 50,7% și un indice de utilizare a capacitațiilor în funcțiune de 36,1%.

Pentru orizontul anului 2020, este de dorit și este posibilă creșterea semnificativă a capacitații de cazare turistică fără construcții suplimentare, prin sporirea disponibilității efective a spațiilor existente la cel puțin 85%, a gradului de ocupare a locurilor disponibile la 60%, astfel încât, păstrând proporția de 14,6% a turiștilor străini față de totalul turiștilor găzduiți, să putem primi peste 6 milioane de turiști din străinătate, față de cei 810 mii veniți în 1998.

Dezvoltarea durabilă în turism, cu prezervarea resurselor naturale, se poate realiza doar într-un context de măsuri care se referă la:

- definirea precisă a obiectivelor activității turistice la nivel macro-economic și micro-economic;
- diversificarea ofertei și spectrului turistic, inclusiv din punct de vedere geografic prin privatizare (poate duce și la crearea de locuri de muncă);
- direcționarea turismului de masă spre câteva arii turistice de importanță maximă;
- impunerea unor standarde superioare de calitate prin educarea consumatorilor interni de servicii turistice și realizarea de investiții, în calitatea componentei tehnice a serviciilor oferite;
- creșterea calității funcționale, relationale, prin reorientarea culturii de organizare și perfectionarea pregăririi agentilor economici implicați în oferta turistică, în special în tehnici de studiu al pieței, de orientare a eforturilor în concurența externă și internă, în localizarea concurenței și în folosirea conștientă a mediului, parte a investițiilor în activitatea turistică;

- repartizarea judicioasă a cheltuielilor de întreținere a mediului între ofertanții și consumatorii de servicii;
- crearea unei "imagini de marcă" pentru turismul românesc, prin sublinierea diferențelor distinctive, în primul rând, față de oferta țărilor vecine, și evidențierea avantajelor competitive pe care le posedă România, cum ar fi: varietatea reliefului, prețurile avantajoase, multiculturalitatea, unicitatea anumitor rezervații și ale unor monumente culturale sau ale naturii sub protecție internațională etc.
- asocierea activității turistice cu preocupările de protecție a mediului și cu sprijinirea regenerării resurselor naturale.

Statul, trebuie să pună în funcțiune cel puțin un sistem național de informare rapidă asupra facilităților turistice și de transport, indiferent de proprietar, un sistem național de informare a agenților economici ce activează în aceste domenii asupra rezultatelor lor și oportunităților apărute (pentru orientare strategică și benchmarking) și un sistem de pregătire și de educație continuă pentru salariații care trebuie să asigure creșterea calității serviciilor oferite.

Obiectivele strategice de dezvoltare a turismului:

- Valorificarea superioară a condițiilor și factorilor existenți și ridicarea calității și competitivității.
- Reforma structurală și organizatorică, în scopul organizării activităților turistice și creării mecanismelor de funcționare a acestora conform cerințelor economiei de piață.
- Dezvoltarea calificării forței de muncă din turism, instrument esențial pentru asigurarea unei poziții concurențiale durabile.
- Îmbunătățirea și dezvoltarea activității de marketing și promovare are drept scop crearea unei imagini turistice pozitive și corecte a României pe piețele furnizoare, recâștigarea și dezvoltarea piețelor, perfecționarea mecanismelor și instrumentelor activității de marketing, inclusiv a modului de finanțare.
- Integrarea turismului românesc în tendințele europene și mondiale, inclusiv de înlesnire a fluxurilor turistice înspre și în România privind: dezvoltarea și promovarea unui turism durabil, armonizarea reglementărilor specifice turismului cu prevederile legislative ale țărilor Uniunii Europene, armonizarea sistemelor statistice, asigurarea și menținerea pe plan intern a unui climat de siguranță și securitate a turiștilor, eliminarea obstacolelor referitoare la mișcarea liberă și facilitarea circulației turistice interne și internaționale, dezvoltarea Cadrului de colaborare internațională la nivel guvernamental și al sectorului public, a asociațiilor profesionale din turism, participarea activă în cadrul organismelor internaționale și elaborarea documentelor pentru integrarea europeană pe linie de turism.
- Asigurarea protecției, securității și siguranței turiștilor.
- Perfecționarea cadrului juridic necesar atingerii obiectivelor de dezvoltare a turismului, de creare și perfecționare a mecanismului de funcționare a acestuia vizează evaluarea nivelului actual de reglementare și stabilirea necesităților, armonizarea cadrului normativ cu legislația internațională.
- Corelarea politiciei în domeniul turismului cu politica economică națională, prin stabilirea propunerilor legislative și a măsurilor concrete care să faciliteze dezvoltarea turismului.

5.8 Comerțul

Evoluția comerțului românesc a avut în ultimii ani o direcție de dezvoltare asemănătoare cu economia în ansamblul ei, comerțul exterior fiind însă, evident, supus și influenței factorilor externi ce țin de trendurile pieței mondiale.

Astfel, capacitatea redusă de producție a economiei naționale generată atât de o nevoie acută de retehnologizare, de un climat legislativ și de aplicare efectivă a măsurilor de reformă neadecvat, de creșterea importurilor în general precum și de prăbușirea unor piețe externe (criza asiatică, piața Rusiei, războaiele din Iugoslavia, reducerea relațiilor comerciale cu țările din imediata vecinătate) au condus la diminuarea exporturilor în favoarea creșterii importurilor. Ca o consecință, s-au înregistrat deficite importante ale balanței comerciale cu efecte negative asupra economiei în ansamblul său.

Un alt aspect care și-a pus amprenta asupra caracteristicilor comerțului exterior românesc este faptul că România a început să expore produse cu un grad mai mic de prelucrare, adeseori în condiții de ineficiență economică, reducându-și în același timp exporturile complexe care pentru anumite sectoare sau pe anumite piețe puteau fi caracterizate ca exporturi "tradiționale" românești (ex. obiective la cheie în domeniul construcțiilor-montaj, fabrici de ciment, centrale electrice și.a. pe piețe din Orient sau Africa, tractoare, autocamioane și alte echipamente pe piețe din Asia sau America Latină etc.). Acest lucru s-a datorat în mare parte lipsei capacității de finanțare pe termen mediu și lung pe piața românească, sistemul bancar din România neajungând în mod sistematic să poată oferi, la nivelul solicitat, condiții de finanțare la fel de avantajoase ca cele obținute de concurenții externi. Pe lângă acest lucru, exportatorii români n-au beneficiat nici de toate schemele de facilități de suport ale statului care sunt oferite în țările cu tradiție în domeniul exportului, în plus adăugându-se și problema cursului de schimb care, în ultimii 9 ani, nu a avut ca trăsătură dominantă favorizarea exporturilor.

Exporturile românești au crescut într-un ritm moderat, dar nu au reușit să devanzeze importurile (în special în ultimii ani) pentru a echilibra balanța comercială (tabelul nr. 5.4).

Evoluția balanței comerciale în perioada 1992 – 1998

Tabelul nr. 5.4

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	mil. \$
Export (fob)	4363,4	4892,2	6151,3	7910,0	8085,0	8428,9	8299,6	
Import (cif)	6257,0	6522,5	7107,6	10282,1	11435,8	11275,4	11821,0	
Sold	-1893,6	-1630,3	-956,3	-2372,1	-3350,8	-2848,6	-3521,4	

Sursa: Centrul Român de Comerț Exterior

Pornind de la ideea de bază potrivit căreia o țară își poate compara (măsura) performanțele economice interne cu cele ale economiei mondiale prin performanțele comerțului său exterior (a exporturilor), precum și de la procesul de globalizare economică, România nu are altă șansă decât să-și adapteze procesele de dezvoltare economică, inclusiv oferă comercială cu tendințele economiei mondiale. În prezent, se înregistrează un grad scăzut de încadrare activă a economiei românești în economia mondială (0,14% din comerțul mondial și cca. 1% din PIB-ul mondial). În consecință, liberalizarea sau deschiderea către exterior a pieței naționale nu este suficientă pentru România ci ea trebuie însoțită de o restructurare economică ce poate permite asimilarea acesteia pieței internaționale.

În contextul actual însă, acest lucru trebuie realizat pornind de la o creștere economică durabilă care permite dezvoltarea unor politici comerciale, în ansamblul politicii economice, care țin cont și de restricțiile impuse de protecția mediului, aceasta fiind modalitatea care poate asigura înglobarea ofertei românești în cea mondială. Această cerință reprezintă și condiția necesară realizării obiectivului general al României de aderare la UE.

Pe lângă componenta de comerț exterior, în definirea politicilor comerciale, care să se înscrie pe traiectoria dezvoltării durabile, trebuie definită și prioritatea internă. Piața internă s-a dezvoltat în ultimii ani beneficiind de liberalizarea totală a comerțului, prețurilor ca și de dorința de consum a populației. Aceasta însă nu a oferit o dezvoltare coerentă, care să țină seama de cerințele creșterii economice durabile și să pună pe primul plan producătorii autohtoni și produsele românești.

Pornind de la rolul multiplicator al comerțului exterior în economia națională, de la necesitatea echilibrării balanței comerciale precum și de la nevoia de integrare a economiei românești în circuitul global mondial orientarea spre export a economiei este o prioritate.

Exportul poate constitui sursa cea mai rapidă de creștere economică (capacitatea de absorbtie a pieței externe existând, pe când cea a pieței interne se va dezvolta mai lent, în timp, și ca o consecință a unei creșteri economice durabile ce poate genera bunăstare).

Un alt rezultat imediat al creșterii exporturilor (realizate în condiții de eficiență economică) îl poate reprezenta șansa pentru surmontarea lipsei (cronicizate) de valută și modernizarea capitalului de producție învechit.

În acest sens se impun o serie de direcții de acțiune:

- identificarea unor priorități de produse (și servicii) precum și de piețe, a unor "nișe" posibile care să permită exportului românesc să se integreze mai repede în procesul globalizării (pe baza unor avantaje comparative);
- completarea și punerea în funcțiune a unui sistem coherent de mecanisme și facilități (și cu sprijinul statului), pentru stimularea exporturilor și crearea unor condiții de competitivitate egale exportatorilor români cu cele ale concurenților lor externi;
- promovarea (în continuare) a alianțelor strategice (naționale și transnaționale);
- stimularea parteneriatului de afaceri atât între sectorul public și privat cât și între cel autohton și străin;
- actualizarea/renegocierea, încheierea unor acorduri comerciale bi/multilaterale care pot relansa exporturile către zone identificate ca fiind de interes;
- dezvoltarea zonelor libere și încurajarea activităților specifice;
- stimularea cu precădere a exporturilor cu un grad ridicat de prelucrare și valoare adăugată în detrimentul celor cu nivel scăzut de prelucrare, materii prime sau deșeuri refolosibile – stimulare ce trebuie creată prin instrumente de piață (politici fiscale, vamale);
- definitivarea unui cadru juridic (ansamblu de reglementări) coherent, stimulator și stabil pentru exportatorii români care să fie compatibil cu legislația internațională în domeniu;
- promovarea exportului de produse și servicii ecologice, fructificând avantajele României comparativ cu alte țări.

Pentru ca politica în domeniul comerțului exterior să devină o pârghie în realizarea unei creșteri economice este necesară și o politică riguroasă de corelare a importurilor cu obiectivul

fundamental de realizare a unui echilibru dinamic al schimburilor comerciale externe prin care creșterea exporturilor să o devanțeze pe cea a importurilor. Astfel se impun:

- identificarea și definirea priorităților în structura importurilor (pe produse, țări, zone);
- evaluarea impactului importurilor asupra producătorilor naționali și formularea unor măsuri de protecție comercială în conformitate cu practicile și regulile convenite pe plan internațional în acele sectoare în care politicile economice naționale impun acest lucru;
- stimularea (prin pârghii de piață) cu prioritate a importurilor care contribuie la creșterea exporturilor.

Astfel de măsuri adoptate, atât timp cât respectă cadrul legal internațional și practicile în domeniu, și se concretizează prin utilizarea unor pârghii de piață și nu prin măsuri administrative cu caracter discriminatoriu, pot reprezenta instrumente de politică economică (comercială) ce au ca scop o dezvoltare economică.

Piața internă trebuie, însă, să reprezinte și ea o componentă determinantă în procesul creșterii economice, punându-se accent și pe componenta de protecție a mediului (constrângeri ce țin mai ales de norme privind ambalajele, etichetele, depozitarea mărfurilor, perisabilitatea și generarea de deșeuri și.a.).

Cu toate progresele făcute în domeniul comerțului intern (prin adoptarea unor reglementări în domeniu), piața internă trebuie să se dezvolte într-o serie de direcții după cum urmează:

- dezvoltarea cadrului juridic și instituțional corespunzător creării pieței interne unice (introducerea și aplicarea unor principii și practici de concurență, crearea unui cadru instituțional, integrarea licențelor de distribuție într-un sistem informațional unic al Registrului Comerțului, alinierea la normele și standardele internaționale). În acest proces de definitivare a legislației trebuie ținut cont și de concluziile dialogului permanent care trebuie dezvoltat cu asociațiile profesionale și organizațiile neguvernamentale;
- restructurarea și modernizarea rețelei de distribuție a produselor (organizarea piețelor "en gros", promovarea comerțului cu amănuntul prin rețele moderne de magazine, creșterea gradului de dotare tehnică a rețelelor de distribuție);
- supravegherea concurenței, protecției consumatorului, mediului și calității vieții (formularea unor politici în acest domeniu, ordonarea pieței și protecția consumatorilor împotriva abuzurilor prin licențierea comercianților, realizarea unei compatibilități a sistemelor de protecție a consumatorilor cu cele din UE);
- ridicarea nivelului general de educație și de calificare profesională în domeniul distribuției.

Pentru o dezvoltare a pieței interne, pe lângă măsuri punctuale privind îmbunătățirea cadrului de derulare a comerțului interior este nevoie de un întreg set de reglementări care să conducă la îmbunătățirea mediului general de afaceri în România.

În acest context, se încadrează și necesitatea luării unor măsuri care să relanseze piața internă a bunurilor și serviciilor pentru consum și investiții, prin stoparea declinului cererii populației pentru mărfuri și servicii și stimularea în continuare a acesteia (măsuri ce țin de politica de fiscalitate, încurajarea vânzărilor cu plata în rate, adoptarea unor programe naționale și regionale în domeniul infrastructurii).

O altă orientare a politicii comerciale interne ar putea ține seama de dezvoltarea cu precădere a cererii interne de produse autohtone. În afară de nevoia de creștere a calității ofertei de produse românești, care ar dirija automat o parte mai mare a cererii către acestea, se pot adopta, pe anumite perioade, o serie de măsuri care să creeze avantaje economice utilizatorilor de produse și servicii create în țară..

Politica în domeniul comerțului trebuie să constituie o componentă esențială a politicii economice prin care România își propune o creștere durabilă, iar în cadrul acesteia accentul trebuie pus pe dezvoltarea exporturilor și a cooperării internaționale în domeniul comerțului.

Obiectivul strategic de bază avut în vedere dezvoltarea comerțului exterior românesc este **realizarea unui echilibru dinamic al schimburilor comerciale externe prin promovarea și stimularea exporturilor, asigurându-se creșterea acestora într-un ritm superior creșterii importurilor.**

Această prioritate, pe care în momentul de față România trebuie să o accepte, poate determina **orientarea economiei românești către export, ținând însă cont de necesitatea dezvoltării unui export eficient**, care să aibă în spate dezvoltarea acelor ramuri economice ce se încadrează în cerința de protecție a mediului, singura combinație care se înscrie în parametrii dezvoltării durabile.

Politica comercială a oricărei țări reprezintă o pârghie esențială pentru creșterea sa economică având însă un impact direct asupra utilizării resurselor. În acest context trebuie privită influența negativă directă și indirectă pe care liberalizarea tot mai accentuată a comerțului o are asupra mediului, în special în țări cu o economie mai puțin dezvoltată. Propunerile de liberalizare mai accentuată a comerțului, care au fost discutate în cadrul ultimei runde GATT, pot avea un impact direct asupra unor măsuri de protecție a mediului și standarde deja adoptate atât în țările dezvoltate cât și în cele în curs de dezvoltare. În cadrul actual al reglementărilor GATT (din care și România face parte) țări care produc în condiții de grijă și protecție față de resurse (față de mediu) pot deveni mai puțin competitive decât cele care nu țin cont de

mediu (prin internalizarea costurilor de mediu produsele pot deveni mai puțin competitive decât altele). Astfel, în mod paradoxal, deși statele lumii au conștientizat pericolul epuizării resurselor și degradării mediului punându-și în centrul strategiei de dezvoltare durabilitatea, totuși comerțul internațional (care este cea mai semnificativă dimensiune a activității economice globale) nu se încadrează încă, prin măsurile de continuă liberalizare, în această tendință. Este însă inevitabil ca viitorul să țină seama de această determinantă. Tot mai multe state se protejează împotriva distrugerii propriilor resurse și acest lucru va ajunge repede și la comerț. Astfel, noul acord GATT va trebui măcar să evalueze și să determine modele și procese privind exploatarea resurselor. Preocuparea pentru resurse pornește de la țările dezvoltate care, și din punct de vedere al mentalității dar și al posibilităților financiare, sunt primele ce iau măsuri de conservare și protecție a lor. Dar, țările cu o economie mai puțin dezvoltată, a căror structură a comerțului (exportului) este caracterizată de exploatarea resurselor, trebuie să fie în special conștiente de nevoie de protecție a acestora și de dezvoltare a unui export cu grad înalt de prelucrare, căci, altfel, vor ajunge repede la epuizarea propriului capital natural. În acest moment în care România încearcă să prefigureze o dezvoltare pentru următorii 20 de ani trebuie să pună cont și în domeniul politicii comerciale de orientarea către exporturi înalt prelucrate și obținute în condiții de utilizare judicioasă a resurselor, această tendință fiind una a globalității și care se va regăsi din ce în ce mai mult în reglementările internaționale ale comerțului, altfel, chiar dacă pe un termen scurt va reuși să intre în circuitul internațional va fi repede secătuită de resurse, făcând dificilă (și scumpă) propria-i supraviețuire.

5.9 Știință și tehnologie

Tendințe și particularități ale științei și tehnologiei (ST) în perioada de tranziție

Reforma sistemului ST în perioada 1990 – 1999, în bună măsură a fost dependentă de evoluția de ansamblu a economiei naționale, care a oferit acestui domeniu resurse materiale și financiare reduse, comparativ cu tendințele pe plan mondial. Încercările de schimbare a cadrului instituțional organizatoric și implementare a mecanismelor de funcționare a acestuia nu au condus decât în mică măsură la rezultatele scontate.

Principalele tendințe favorabile ale reformei ST în această perioadă se referă la:

- accordarea autonomiei funcționale a instituțiilor de cercetare, în ceea ce privește stabilirea de relații cu străinătatea, în paralel cu elaborarea de priorități și planuri privind CDT pentru perioada 1999 – 2002;
- introducerea sistemului de finanțare competitivă în anumite segmente ale cercetării fundamentale și aplicativă la nivelul Agenției Naționale pentru Știință, Tehnologie și Inovare;
- participarea instituțiilor de cercetare la diferite programe și proiecte de cercetare – dezvoltare (CD) internaționale bilaterale și multilaterale în cadrul UE sau al altor organisme internaționale, ceea ce contribuie la facilitarea integrării sistemului național al ST în structurile internaționale, ca și la transferul internațional de cunoștințe științifice;
- începutul procesului de creare și dezvoltare a unui sector privat al ST.

Concomitent s-au manifestat și o serie de tendințe nefavorabile în sectorul ST care au condus adesea la concluzia că în prezent, sectorul respectiv se află într-o situație de "supraviețuire" precară. Aceste tendințe se referă la:

- reducerea severă a personalului de cercetare astfel că, la finele anului 1997, în unitățile de cercetare – dezvoltare existau 38.365 salariați față de 74.736 în 1991;
- concentrarea celei mai mari părți a salariaților CD în sectorul public, peste 79%, în timp ce în țările cu economie de piață, în medie 50 % din acest personal aparține sectorului privat, și slaba legătură dintre cercetare și industrie, sau, în termenii pieței, dintre cerere și ofertă, îndeosebi în domeniul cercetării aplicative;
- îmbătrânirea personalului din cercetare datorită neattractivității domeniului pentru tineri, care caută locuri de muncă superior remunerate; în anul 1997 cercetătorii cu vîrstă de peste 40 de ani reprezentau 61,8%, iar cei până la 30 de ani respectiv 12,7% din numărul total al cercetătorilor;
- alocarea unor fonduri scăzute cu mult, în comparație cu alte țări, pentru cheltuieli de CD, ceea ce se repercuzează negativ atât asupra stimulentelor salariale pentru rezultate deosebite, cât și gradului de dotare cu tehnică și aparat modernă;
- lipsa unui sistem criterial obiectiv de stabilire a priorităților în cercetare și accordarea unei însemnatăți minore domeniului sau chiar ignorarea acestuia în favoarea unor urgențe fără implicații strategice pe termen lung;
- inconsistenta sistemului de evaluare a reprezentanților cercetării și de remunerare a acestora, în funcție de meritele și contribuțiile științifice reale;

Tabelul nr. 5.5

**Numărul efectiv al salariaților
pe activități, tipuri de unități și forme de proprietate
în anul 1997**

	Total salariați		Din care, în activitate		
	număr	%	de cercetare-dezvoltare	%	de producție
Total	92822	100,0	57714	100,0	14446 100,0
În unitățile de cercetare dezvoltare	73473	79,1	38365	66,5	14446 100,0
Forma de proprietate					
• publică (de stat)	66961	72,1	34664	60,1	12897 89,3
• mixtă	4642	5,0	2678	4,6	1182 8,2
• privată	1870	2,0	1023	1,8	367 2,5
În unitățile de învățământ superior	5627	6,1	5627	9,7	-
Forma de proprietate					
• publică (de stat)	5558	6,0	5558	9,6	-
• privată	69	0,1	69	0,1	-
În unitățile economice cu colective de cercetare – dezvoltare	13722	14,8	13722	23,8	-
Forma de proprietate					
• publică (de stat)	10381	11,2	10381	18,0	-
• mixtă	2274	2,5	2274	3,9	-
• privată	1067	1,1	1067	1,9	-

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

- scăderea numărului de brevete cerute și eliberate inclusiv datorită folosirii rezultatelor oficiale ale cercetării românești pe căi netransparente și neoficiale în alte țări;
- ponderea scăzută a sectorului privat și, în consecință, o slabă dezvoltare a cercetării - dezvoltării.

Tabelul nr. 5.6

**Cheltuieli totale de cercetare – dezvoltare
pe surse de finanțare în anul 1997**

	Total cheltuieli pentru cercetare–dezvoltare -milioane lei-	% față de total
Cheltuieli totale:	1465004	100,0
• Cheltuieli curente	1362229	100,0
• Pentru cercetări cu caracter aplicativ	909200	66,7
• Pentru dezvoltări experimentale	263200	19,3
• Pentru cercetări fundamentale	189900	14,0
Cheltuieli totale pe surse de finanțare:	1422056	97,1
• Fonduri publice	621106	42,4
• Proprietăți (microproducții, servicii)	484251	33,1
• Agenți economici	249493	17,0
• Unități din învățământul superior	22167	1,5
• Asociații cu scop nelucrativ	8	-
• Altele (inclusiv credite)	45031	3,1
Fonduri din străinătate	42949	2,9

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică, 1998

Scăderea ponderii finanțării cercetării – dezvoltării din fondurile publice pe seama creșterii ponderii fondurilor proprii sau de la agenții economici, deși în aparență ar pleda pentru capacitatea de autosușinere financiară a cercetării, în fapt, a avut loc o eliminare dramatică în termeni absoluchi a fondurilor cheltuite pentru CD. CD reprezintă o activitate cuprinsă în programe speciale care se află la interfață cu toate celelalte domenii ale economiei (tabelul 5.6).

În volumul cheltuielilor pentru cercetare – dezvoltare, cheltuielile de capital au o pondere scăzută, comparativ cu volumul cheltuielilor curente (tabel 5.7). Industria prelucrătoare și sectorul guvernamental absorb cea mai mare parte a cheltuielilor de CD, ceea ce pare firesc dat fiind rolul de generare și difuziune a progresului tehnic în această ramură.

Tabelul nr. 5.7

**Cheltuieli totale (curente și de capital) efectuate pentru activitatea
de cercetare – dezvoltare pe sectoare de execuție și ramuri în anul 1997**

- mld. lei prețuri curente -

	Cheltuieli totale	Cheltuieli curente	Cheltuieli de capital
Total	1465,0	1362,2	102,8
Sectorul întreprinderi	1192,2	1113,8	78,4
Agricultură, silvicultură, piscicultură	155,6	151,1	4,5
Industria extractivă	60,8	60,0	0,8
Industria prelucrătoare	745,9	676,3	69,6
Alimentară, băuturi, produse din tutun	9,8	8,5	1,3
Textilă, produse textile, confecții, blănuri, pielărie și încălțăminte	25,3	24,9	0,4
Prelucrarea lemnului (exclusiv mobilă)	2,8	1,9	0,9
Celuloză, hârtie	8,8	7,9	0,9
Prelucrarea țigărilor (coacșificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari)	10,4	9,7	0,7
Chimie, fibre sintetice și artificiale	96,5	93,9	2,6
Prelucrarea cauciucului și mase plastice	7,4	7,2	0,2
alte produse din minerale nemetalice	29,5	27,7	1,8
Metalurgie	59,6	54,2	5,4
Construcții metalice, mașini și echipamente	484,5	429,1	55,3
Mobilier și alte activități neclasificate	11,2	11,1	0,1
Energie electrică și termică, gaze și apă	166,3	164,9	1,4
Construcții	20,9	20,0	0,9
alte activități	42,7	41,4	1,3
CERCETARE - DEZVOLTARE	12,5	11,8	0,7
Sectorul guvernamental	231,0	210,5	20,5
Sectorul învățământ superior	41,8	37,9	3,9

Sursa: Comisia Națională pentru Statistică

Dezvoltarea durabilă în România este de neconceput fără aportul substanțial al CD, care, în viitor va necesita stabilirea unor priorități interdependente, printre cele mai importante fiind:

- crearea unui sistem național de difuzare tehnologică a căruia menire principală rezidă în asigurarea rapidă a transferului de inovații și tehnologii din țară și străinătate, chiar dacă rolul cercetării în acest caz este mai degrabă aplicativ, experimental, de dezbatere – rolul acestui sistem ar consta în înlesnirea întâlnirilor dintre cerere și ofertă ca și cofinanțarea introducerii de noi tehnologii;
- dezvoltarea unor centre de cercetare la nivel de firmă, pe baza eforturilor proprii sprijinite din fonduri speciale ale statului;
- intensificarea procesului de fundamentare și control al programelor naționale de cercetare finanțate de la buget, pe baza competiției, în concordanță cu nevoile reformei și ale Dezvoltării Durabile;
- aplicarea unui sistem de remunerare a cercetătorilor în funcție de valoarea științifică a activităților lor și rezultatelor;
- racordarea CD la nevoile industriei societății informaționale îndeosebi pentru domeniile: telecomunicații, audiovizual, comerț electronic, capital de risc precum și pregătirea de forță de muncă în acest domeniu;
- participarea CD din România la cât mai multe forme de cooperare științifică internațională, îndeosebi la cele organizate în cadrul Uniunii Europene.

5.10 Gospodăria deșeurilor

Situată actuală

În România, ca și în alte țări, impactul deșeurilor asupra mediului a crescut alarmant în ultimii 20 de ani, administrarea necorespunzătoare a acestora generând contaminări ale solului și ale pânzei freatici precum și emisii de metan, CO₂ și gaze toxice, cu efecte directe asupra sănătății populației. Spațiile de depozitare au ajuns la saturatie, iar găsirea altora noi a devenit o mare problemă.

Pentru țara noastră, reciclarea materialelor reprezintă o prioritate a strategiei de dezvoltare durabilă din următoarele considerente:

- Resursele naturale la unele categorii de materii prime sunt sărace sau insuficiente. Prelucrarea industrială a resurselor sărace se realizează în condiții necompetitive sau la limita competitivității, iar importul de completare nu poate fi realizat decât în limita permisă de balanța conturilor curente.

- Completarea resurselor, prin reciclarea deșeurilor de metale neferoase, oțel, hârtie, sticlă etc. se poate realiza cu costuri mai mici; ca urmare a economiilor semnificative ale consumurilor specifice de energie și apă precum și a reducerilor importante ale poluării și deșeurilor miniere (comparativ cu extragerea substanțelor utile din minereuri).

Avantajele reciclării materialelor

Tabelul nr. 5.8

Materialul Reciclat	Reduceri de consum %		Reduceri ale poluării %		Diminuarea deșeurilor miniere - % -
	energie	apă	Poluarea aerului	Poluarea apei	
Oțel	47 - 74	40	85	76	97
Aluminiu	90 - 97	8 - 10	95	97	10 - 12
Hârtie	23 - 74	58	74	35	-
Sticlă	4-32	50	20	-	80

Sursa: Comisia Națională de Reciclare a Materialelor

Analiza comparativă a gradului de recuperare a deșeurilor la principalele materiale reutilizabile, reliefă o situație relativ apropiată în România față de media europeană la fier vechi și plumb dar și existența unor diferențe semnificative la alte materiale; la care atât gradul de recuperare cât și cel de participare la asigurarea resurselor totale este net inferior (tabel nr. 5.9):

**Recuperarea deșeurilor și participarea la asigurarea resurselor totale
în România față de media europeană**

Tabelul nr. 5.9

Materialul reutilizabil	Grad de recuperare		Grad de participare la asigurarea resurselor totale	
	România	Media europeană	România	Media europeană
Cupru	39	45	30	36
Aluminiu	33	40	10	24
Hârtii și cartoane	23	40	32	40
Sticlă	11	53	11	60
Mase plastice	7	25	9	20
Anvelope uzate	15	50*	X	X

Sursa: CNRM, 1999

O analiză specială este necesară cu privire la deșeurile casnice sau similare acestora (provenite din comerț, turism, instituții publice etc.) atât în mediul urban cât și în cel rural, volumul acestora în țara noastră depășind în prezent 5 milioane t/an. În acest domeniu sunt necesare măsuri ferme pentru ameliorarea managementului activităților principale: sortare și depozitare primară, colectare, transport și depozitare finală, precum și în ceea ce privește alegerea tehnologiilor optime de prelucrare a acestora după criterii economice și ecologice, în funcție de cantitatea și conținutul fizico-chimic al deșeurilor.

În această situație, pentru aglomerările urbane mari (cu peste 200 000 de locuitori), recuperarea energetică a deșeurilor solide urbane este interesantă cu precădere în incineratoare cu recuperare energetică și reconversie, cu cogenerare sau mixte. În România nu există incineratoare cu instalații de recuperare energetică, ci numai un număr redus de incineratoare de capacitate mică (până la 0.5 t/h), fără recuperare energetică, în timp ce în unele țări dezvoltate recuperarea energetică se utilizează la aproape 60% din deșeurile urbane.

Pentru așezările urbane mici și pentru cele rurale, gropile de gunoi ecologice, cu fermentare anaerobică, reprezintă soluția cea mai economică. În 1999, în țara noastră există o singură groapă ecologică, în municipiul Constanța.

- O problemă deosebită o reprezintă deșeurile periculoase și cele radioactive, care prezintă un risc ridicat pentru populația expusă și costuri mari de protecție. În România nu există o evidență sistematică, obligatorie și exactă asupra volumului tuturor categoriilor de deșeuri periculoase și a spațiilor de depozitare și nici cu privire la costurile necesare și la cheltuielile anuale efective pentru neutralizarea acestora și decontaminarea zonelor infestate.

Administrarea deșeurilor radioactive rezultate din industria extractivă a uraniului (sterilul cu conținut de radioizotopi naturali), a celor provenite de la Centrala nuclearoelectrică de la Cernavodă, precum și din instalațiile de cercetare și producție de izotopi radioactivi, ca și reabilitarea unora din zonele de depozitare, reprezintă o problemă de actualitate, România trebuind să se încadreze în reglementările europene ale domeniului.

Direcții de acțiune și măsuri

- Elaborarea unei strategii și a unui program național pentru îmbunătățirea managementului deșeurilor, precum și de programe ale administrațiilor publice locale, care să cuprindă principalele acțiuni, competențe și responsabilități pentru minimizarea cantităților de deșeuri și creșterea gradului de recuperare.
- Completarea cadrului legislativ și a reglementărilor locale (în special în orașe) cu privire la administrarea deșeurilor de toate categoriile (norme, drepturi, obligații, restricții, instrumente și mecanisme de stimulare sau constrângere etc.), armonizate cu reglementările și normele existente în Uniunea Europeană.
- Optimizarea relațiilor de parteneriat între firmele de reciclare și administrațiile publice locale.
- Crearea rețelelor de colectare selectivă și valorificare a deșeurilor reciclabile și implicarea responsabilă a administrațiilor publice locale în aceste activități.
- Stimularea prin instrumente economico – financiare a producătorilor interni, în vederea creșterii ofertei competitive de instalații, echipamente și accesorii specifice industriei de reciclare (inclusiv prin cooperare cu firme străine), precum și descurajarea exportului unor resurse de materii secundare valoroase (deșeuri de metale neferoase, fier vechi, etc.);
- Stimularea producției care generează cantități mai mici de deșeuri sau ambalaje generatoare de deșeuri;
- Inițierea unui program pentru inventarierea tuturor cantităților de deșeuri periculoase și a spațiilor contaminate, evaluarea riscurilor potențiale generate de acestea, a costurilor pentru neutralizare și a surselor posibile de finanțare.
- Crearea rețelei de monitorizare a deșeurilor toxice, a celor radioactive și inițierea demersurilor pentru取得 de resurse tehnice și financiare, rambursabile și nerambursabile, pentru monitorizarea și administrarea acestor deșeuri.
- Instituirea unui sistem mai eficient de difuzare a informațiilor și experienței mondiale în domeniul tehnologiilor curate, de educare pentru creșterea responsabilității sociale și individuale și de motivare și implicare a populației în deciziile privitoare la reducerea și valorificarea deșeurilor.

5.11 Servicii financiare

Reforma instituțiilor pieței financiare a fost o componentă esențială a activității Executivului și Parlamentului în ultimii 9 ani. Dinamica schimbărilor din acest domeniu a fost susținută politic, chiar dacă nu toate măsurile aplicate au avut efecte pozitive sau au fost evaluate în prealabil din perspectiva efectelor.

5.11.1 Sistemul bancar

Sistemul bancar a trecut printr-o transformare rapidă în ultimii 9 ani, numărul băncilor comerciale fiind de 45, din care 36 persoane juridice române, iar 9 filiale sau sucursale ale băncilor străine.

Pe lângă băncile comerciale funcționează: Casa de Economii și Consemnațiuni, ca bancă de depozit și credit, în principal, pentru persoane fizice, reorganizată în societate bancară pe acțiuni, EXIMBANK, și unele bănci cooperatiste.

a) Reglementările bancare și supervizarea

Activitatea băncilor este reglementată de Legea bancară nr. 58/1998, iar înființarea lor de Legea nr. 31/1991 privind societățile comerciale, republicată. Legea bancară prevede că toate băncile comerciale trebuie autorizate și înregistrate de Banca Națională.

Băncile comerciale sunt abilitate să se angajeze în operații bancare, ce includ: depozite, acordarea de credite, emiterea de garanții, scrisori de credit și alte instrumente financiare, servicii de depozitare, intermediere și acordarea de consultanță. Băncile comerciale sunt, de asemenea, abilitate să împrumute și să comercializeze valute străine și pot fi membre în Asociația Bursei de Valori.

Banca Națională autorizează și supervizează toate băncile comerciale, având dreptul de a emite reglementări pentru a asigura echilibrul financiar al băncilor comerciale, inclusiv stabilirea nivelului pentru capitalul înregistrat al băncilor comerciale, stabilirea limitelor pentru expunerea la risc a creditelor, raportarea financiară, gestionarea și controlul surselor valutare.

Banca Națională are autoritatea de a controla înregistrările contabile și alte documente ale băncilor comerciale cu scopul de a-și executa sarcinile sale de supervizare. Politica Băncii Naționale este de a inspecta fiecare bancă comercială cel puțin o dată pe an sau chiar mai frecvent, dacă sunt identificate nereguli. Dacă se constată o încălcare a Legii bancare, Banca Națională poate impune penalități care se pot întinde de la o înștiințare scrisă la impunerea unei amenzi de până la 1% din capitalul subscris al băncii.

a2) Rezerve minime obligatorii

Rezervele minime obligatorii fac parte din instrumentele de control al masei monetare. Modificările asupra acestui instrument au pus numeroase bănci în dificultăți de adaptare la condițiile restrictive prevăzute de noul regulament al rezervelor obligatorii.

a3) Rezervele minime de capital pentru acoperirea riscului creditelor

Băncile sunt obligate să mențină în conturile deschise la Banca Națională a României nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii ca medie zilnică pe durata perioadei de aplicare. La 15.03.1999 Banca Națională a României a stabilit limita minimă a capitalului social al unei bănci la 100 miliarde lei (aprox. 641,000 \$ S.U.A. la cursul din luna mai 1999). Ratele dobânzilor plătite la rezervele minime obligatorii, aferente lunii mai 1999 (perioada de aplicare), sunt:

- 8,5% pentru rezervele minime obligatorii constituite în lei;
- 3,15% pentru rezervele minime obligatorii constituite în dolari S.U.A.

a4) Fondul de rezervă obligatoriu

În concordanță cu Legea bancară, fiecare bancă românească trebuie să-și stabilească o rezervă generală pentru a-și acoperi riscul de credit. Începând cu 1 ianuarie 1995, Banca Națională a adoptat reguli specifice referitoare la creșterea rezervei generale la 2% din soldul creditelor existente la sfârșitul fiecărui an. Cu aprobatarea Consiliului de Administrație al băncii, rezerva generală trebuie folosită exclusiv pentru acoperirea pierderilor ce pot surveni în urma contractării creditelor existente și numai după aceea pentru alte măsuri de reacoperire cum ar fi creditele sau alte pierderi.

a5) Clasificarea creditelor

În 1994, Banca Națională a adoptat reguli specifice referitoare la clasificarea creditelor făcute de băncile românești. S-au stabilit, de asemenea, provizioane de risc în funcție de fiecare credit din clasificare.

a6) Lichidarea

În completare la Legea nr. 64/1995 privind falimentul cu privire la reorganizarea și lichidarea întreprinderilor, băncile fac obiectul Legii nr. 83/1998, în cazul în care sunt în stare de insolvență.

O bancă este considerată insolventă dacă se află în una din următoarele situații: banca nu a onorat integral creațele certe, lichide și exigibile, de cel puțin 30 de zile, sau valoarea obligațiilor băncii depășește valoarea activului său.

b) Privatizarea bancară

Ca rezultat al rolului important pe care băncile comerciale îl au în economie, dar și din motive politice, Guvernul a decis ca procedurile privind privatizarea băncilor să fie reglementate separat de societățile comerciale din alte sectoare. În acest sens, Parlamentul a aprobat Legea privatizării băncilor la care statul este acționar în aprilie 1997 (Legea nr. 83/1997).

Legea prevede ca toate privatizările din sectorul bancar să fie precedate de o evaluare făcută de o firmă de consultanță, în conformitate cu standardele internaționale. Este, de asemenea, prevăzut ca nici un investitor să nu poată deține mai mult de 20% din capitalul unei bănci, cu excepția instituțiilor financiare reputabile. Legea nu prevede ce se înțelege prin "instituții financiare reputabile", dar lasă să se înțeleagă că sunt acceptate bănci străine reputate. Pe cale de consecință, legea interzice accesul persoanelor fizice sau al societăților comerciale la o cotă mai mare de 20% din totalul acțiunilor cu drept de vot emise de o bancă ce se privatizează. Legea prevede, de asemenea, că pregătirea privatizării băncilor ține de competența unei comisii, numite de Guvern, din care fac parte reprezentanți ai FPS, ARD și BNR. Legea nr. 83/1997 se completează, după caz, cu Ordonanța de Urgență care reglementează înființarea Agenției de Valorificare a Activelor Bancare.

Până în prezent, în baza Legii nr. 83/1997 au fost privatizate Banca Română de Dezvoltare, în care Société Générale a devenit acționar majoritar (51% din capitalul majorat al BRD). Valoarea tranzacției: 200 milioane \$ S.U.A. De asemenea, în baza acestei legi a fost finalizată în luna aprilie 1999 privatizarea Banc Post, în care General Electric Capital Corporation și Banco Portugues de Investimento au achiziționat 45% din acțiunile băncii pentru 42,8 milioane \$.

În cursul anului 1999, este posibil ca statul român să privatizeze BANCOREX. Valoarea acestei bănci este apreciată la 700 miliarde lei, după reducerea capitalului social.

c) Dezvoltarea unui sistem de asigurare a depozitelor

În 1996 prin OG 39 s-a înființat Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar, în scopul garantării rambursării depozitelor constituite la societățile bancare de către deponenți persoane fizice, în caz de faliment bancar.

La data de 5.02.1999 Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar a comunicat plafonul de garantare a depozitelor constituite de deponenți-persoane fizice, la suma de 35.362.000 lei pe deponent (acest plafon se indexează cu indicele prețurilor de consum). Plafonul este valabil pe semestrul I al anului 1999.

Sistemul de garantare nu se aplica persoanelor juridice.

d) Fondurile de garantare a creditelor

Fondurile de garantare a creditelor sunt instituții financiare care, în calitate de terț garant - fidejusor - sprijină societățile comerciale prin acordarea de garanții la împrumuturile contractate prin bănci. Fondurile existente garantează până la 70% din valoarea creditului, eliberând o scrisoare de garanție/contract de cătușe solicitantului.

Sistemul de fonduri de garantare a creditelor a apărut în 1992 prin înființarea Fondului Român de Garantare a Creditelor și a Fondului Rural de Garantare a Creditelor. Totuși, activitatea fondurilor a fost reglementată legal abia prin O.G. nr. 23/1999.

Până în iunie 1999, în România erau înființate 4 fonduri de garantare a creditelor: Fondul Român de Garantare a Creditelor, Fondul Rural de Garantare a Creditelor, Fondul de Garantare a Creditelor Nord-Est și Fondul de Garantare a Creditelor Sud-Est.

Sistemul fondurilor de garantare a creditelor nu face parte propriu-zis din structura sistemului bancar, dar contribuie la extinderea rețelei de clienți ai băncilor prin serviciile pe care le oferă. Din păcate, sistemul riscă să fie compromis, datorită amendamentelor senatorilor și deputaților la Legea de stimulare a IMM-urilor, care prevăd înființarea unui fond de stat pentru garantarea creditelor. Trebuie precizat că, sistemul este reglementat în țările UE, într-o formă primară, încă din 1917 și s-a extins în anii '50.

e) Valuta și convertibilitatea leului românesc

Operațiunile valutare la conturile curente nu fac obiectul unor autorizații ale Băncii Naționale, dar trebuie să fie derulate în conformitate cu practicile internaționale, normele valutare și reglementările emise de către Banca Națională.

Operațiunile valutare corelate cu conturile de capital trebuie să fie autorizate de către Departamentul de Control Valutar al Băncii Naționale. Persoanele juridice rezidente (altele decât societățile bancare autorizate să execute operațiuni valutare) trebuie, de asemenea, să obțină autorizație pentru deținerea și utilizarea de fonduri aflate în conturi bancare. Nerezidenții pot repatria profitul și capitalul rezultat din investițiile directe.

Trebuie subliniat că, potrivit normelor valutare emise de BNR, băncile pot desfășura operațiuni valutare în cont de capital fără nici un fel de restricții.

f) Situația financiară a băncilor

O parte din băncile comerciale, în special cele controlate de stat, au fost nevoite din motive politice să crediteze în perioada 1991-1996 marile întreprinderi controlate de stat, precum și sectorul agricol, încalcându-se principiul autonomiei de funcționare, implicit reglementat prin Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată.

Din această cauză, de pildă, BANCOREX și Banca Agricolă au trecut prin dificultăți financiare majore, statul fiind forțat să preia o parte din creditele lor neperformante și să le finanțeze. Totuși, cel puțin una din aceste bănci, respectiv Banca Agricolă, a reușit între timp să se redreseze financiar, datorită unui plan de restructurare convenit de BNR cu Banca Irlandei.

Analiza situației sistemului bancar la jumătatea anului 1999 relevă totuși că, în ciuda întăririi disciplinei financiare în sectorul bancar, încă există credite neperformante, acestea concentrându-se într-o proporție covârșitoare la câteva bănci controlate de stat sau constituite din inițiativă privată (Bancorex, Banca Agricolă, Banca Albina, Bank-Coop, Columna, Dacia Felix și Credit Bank). Situația poate fi explicată atât prin lipsa de corelare a politicilor de stabilizare macroeconomică adoptate de Banca Națională a României cu politicile de ajustare structurală adoptate de Guvern în perioada 1991-1992, 1995-1996 și în cursul anului 1998, cât și datorită reglementărilor lacunare ale BNR până în 1997 privind respectarea de către băncile comerciale a unor reguli prudentiale stricte. Mai mult, au existat momente în care BNR a finanțat bănci aflate în dificultate, cum ar fi Banca Dacia Felix, măsuri de natură să accentueze fragilitatea sistemului bancar.

Pe ansamblu, dacă se exclud băncile cu dificultăți financiare, dintre cele enumerate, proporția creditelor neperformante în totalul creditelor acordate la nivelul sistemului bancar românesc nu depășește 30% și mai puțin de 20% din activele totale. Totuși, ponderea lor ar putea să crească pe măsură ce se apropie scadențele, iar măsurile de întărire a disciplinei financiare la nivel de întreprindere nu se întăresc. Este posibil, de asemenea, ca necorelarea măsurilor de ajustare structurală cu cele de macrostabilizare să mențină sau să determine o creștere a portofoliului creditelor neperformante și, implicit, fragilitatea sistemului bancar. În acest context, trebuie precizat că în ultimii ani multe credite performante au devenit

neperformante datorită creșterii spectaculoase a dobânzilor. Din această cauză, s-a ajuns în situația delicată în care criticele societăților comerciale s-au concentrat în mod nedrept asupra băncilor comerciale, cu toate că, măsura de creștere a dobânzilor a fost permanent un efect al întârzierii aplicării unor măsuri de ajustare structurală în economie.

În acest context, trebuie apreciată măsura Executivului de a înființa o instituție specializată în recuperarea creditelor neperformante, respectiv Agenția de Valorificare a Activelor Bancare (AVAB), cu toate că există semne de întrebare cu privire la performanțele viitoare ale acestei instituții guvernamentale, din moment ce statul nu a fost nici până în prezent un bun creditor, iar sistemul de recuperare nu se bazează pe mecanisme de drept privat. Prin comparație, trebuie precizat că și în Cehia s-a înființat o bancă de stat pentru recuperarea creațelor neperformante, în anul 1991, fără ca aceasta să fi înregistrat rezultate pozitive. Trebuie menționat, totodată că, alte mecanisme eficiente de restructurare a portofoliului creditelor neperformante, reglementate legal prin O.U. nr. 9/1998 privind fondurile de restructurare, ori mecanisme care restructurează portofoliul de creațe bugetare, dar cu implicații favorabile și în ceea ce privește relația dintre bănci și societăți comerciale, cum este O.U. nr. 15/1998, din păcate, nu sunt utilizate. Din această cauză, pe ansamblu, măsurile adoptate de Guvern în scopul redresării financiare a băncilor și restructurării financiare a întreprinderilor sunt private în mod secvențial, iar legile sunt aplicate izolat unele de altele.

Se speră totuși că, programul de restructurare și privatizare a băncilor controlate de stat convenit de Guvern cu BIRD ar putea rezolva pe termen scurt (iunie 2000) aceste probleme.

5.11.2. Piața asigurărilor

Piața asigurărilor din România este reglementată prin 2 acte normative, care, de principiu, asigură compatibilitatea sistemului cu normele UE.

În România își desfășoară activitatea peste 30 societăți de asigurare. Piața asigurărilor pe viață și a asigurărilor pentru automobile este dominată de 2 societăți controlate de stat, iar celelalte servicii de câteva companii străine.

Pe ansamblu, însă, piața asigurărilor este nedezvoltată, pe de o parte datorită scăderii gradului de economisire al populației, cât și unei lipse de cultură cu privire la avantajele serviciilor de asigurare.

5.11.3 Piața valorilor mobiliare

Piața valorilor mobiliare a fost creată în România în 3 faze. Începând cu 1993 a fost reglementată printr-o ordonanță a guvernului organizarea și funcționarea fondurilor de investiții, iar în 1994 și 1995, piața valorilor mobiliare și a burselor de valori și piața OTC.

Potrivit legislației în vigoare, piața valorilor mobiliare cât și funcționarea piețelor reglementate ține de competența CNVM, ca instituție de reglementare și supraveghere.

Din punct de vedere instituțional, piața de capital din România este considerată a fi una dintre cele mai bine structurate din centrul și estul Europei, dar în ansamblu această piață nu a avut o evoluție constant pozitivă, datorită existenței unui sistem bancar fragil, ce funcționează încă izolat de economie și piața valorilor mobiliare, a restricțiilor BNR cu privire la accesul băncilor de investiții străine la piața titlurilor de stat și funcționarea pieței secundare a titlurilor de stat, accesului limitat la informații, precum și managementului insuficient adaptat cerințelor economiei de piață. Totodată, piața valorilor mobiliare a fost permanent afectată de un sistem legislativ conex (reglementări fiscale, sistem contabil, sistem de amortizare pentru investiții și.a) confuz și inadecvat domeniului, precum și reticenței statului de a privatiza societățile comerciale prin Bursa de Valori București sau piața RASDAQ, ca modalitate de susținere a acestor piețe și de creștere a lichidității. Mici scandaluri, cu privire la modul de efectuare a tranzacțiilor cu înregistrare la Registrul Român al Acționarilor au afectat și mai mult încrederea investitorilor, aspecte care au contribuit la menținerea la stadiul de supraviețuire a pieței valorilor mobiliare, începând din a doua jumătate a anului 1998.

De asemenea, slaba dezvoltare sau slaba implicare a investitorilor instituționali (fonduri mutuale, societăți de asigurări, fonduri de pensii, bănci etc.) pe piața de capital, nu a fost în măsură să susțină și să permită apoi dezvoltarea acesteia. Fondurile mutuale, deși se pare că au depășit criza din 1996 prin realizarea de rentabilități superioare altor tipuri de investiții, nu depășeau 1500 mld. valoare de activ net la sfârșitul lui mai 1999, un singur fond (Fondul Național de Investiții) deținând 80% din piață. Produsele societăților de asigurări cu implicații asupra pieței de capital (asigurări cu capitalizări în fonduri de investiții) sunt și ele în stadiu incipient al dezvoltării lor.

În anul 1998 și în prima jumătate a anului 1999 evoluția pieței valorilor mobiliare a fost fluctuantă, fără a se reuși o stopare pe termen lung a tendinței de scădere.

Aceasta lipsă de atraktivitate a pieței de capital s-a suprapus crizei financiare internaționale și neglijenței statului în listarea la bursă a societăților celor mai atractive pentru investitori.

Lichiditatea pieței s-a diminuat lent dar constant, iar prețurile acțiunilor au scăzut, mai ales după retragerea unor investitori străini de portofoliu. Actorii principali ai pieței au fost investitorii care au urmărit consolidarea pozițiilor prin concentrare sau prin preluarea unor poziții de acționari semnificativi.

La sfârșitul anului 1998 indicele BET al BVB a fost de 377,7 puncte, ceea ce relevă o reducere cu 50,2 % comparativ cu decembrie 1997, chiar dacă numărul de societăți înscrise la cotă s-a majorat cu 51%. S-a înregistrat o reducere a tranzacțiilor în perioada 1997-1998 cu 46,3% datorită în principal scăderii prețurilor. Capitalizarea bursieră de 3922,5 miliarde lei la finele lui decembrie 1998 a fost cu 22,4% mai mică decât în anul anterior, ponderea acesteia în PIB fiind în cei doi ani în scădere de la 2,02% în 1997 la respectiv 1,2% în 1998. Tot în această perioadă, s-a înregistrat o scădere a valorii medii a unei tranzacții cu 28,8%. Datorită neîndeplinirii criteriilor de cotare la bursă o serie de societăți comerciale aflate în dificultăți financiare au fost retrase temporar sau definitiv de la cotă.

Și pe piața RASDAQ, în anul 1998 și în prima jumătate a anului 1999 s-a înregistrat un indice mai scăzut al activității (chiar dacă numărul companiilor a crescut), iar valoarea medie a tranzacțiilor s-a redus.

Activitatea de privatizare în cadrul FPS a reprezentat în a doua jumătate a anului 1998 și în prima jumătate a anului 1999 un segment particular al pieței de capital și s-a caracterizat printr-o mărire a numărului de societăți privatizate ca și a încasărilor din vânzarea acțiunilor statului, utilizându-se un număr mai mare de tehnici și metode de privatizare, inclusiv prin intermediul BVB, RASDAQ și al băncilor de investiții internaționale, comparativ cu anul 1997. Cu toate acestea, numărul societăților comerciale privatizate prin Bursa de Valori București și piața RASDAQ a fost modest (9% din capitalul total privatizat în 1998), FPS concentrându-se asupra vânzării pachetelor reziduale de acțiuni, a acțiunilor emise de societăți comerciale cu probleme financiare sau a acțiunilor emise de societăți cu un capital social mic. Din această cauză, atraktivitatea și, pe cale de consecință, lichiditatea pieței nu a avut cum să crească în cursul anului 1998, situația menținându-se și în anul 1999.

Noile modificări aduse la legislația privatizării sunt de natură să afecteze și mai mult activitatea BVB și a pieței RASDAQ, având în vedere introducerea prețului minim de ofertă la toate vânzările de acțiuni. Datorită faptului că FPS deține, în numele statului, acțiuni la un număr mare de societăți comerciale listate la BVB sau piața RASDAQ, vor apărea mari discrepanțe între cota acestora pe piață și prețul de ofertă stabilit de FPS sau alte instituții publice implicate. În aceste condiții, aproape toate privatizările se vor face prin scăderea prețului de ofertă, măsură ce va influența în mod negativ lichiditatea pieței.

Contribuția pieței titlurilor financiare negociabile la asigurarea premiselor necesare dezvoltării durabile în România este incontestabilă, în esență asigurând circulația liberă a capitalurilor, ceea ce înseamnă atragerea de fonduri de pe piețele internaționale private de capital în investiții de portofoliu și în investiții directe, având în vedere corelația între acestea. În aceste condiții, piața valorilor mobiliare se poate dezvolta dacă Guvernul, de comun acord cu BNR își corelează politicile în scopul liberalizării pieței titlurilor de stat, schimbările sistemului de management al privatizării și introducerii unui sistem fiscal coherent, stabil și stimulativ.

Direcții de acțiune și măsuri:

- Diversificarea instrumentelor de investiții de pe piețele de capital: acțiuni, obligații, titluri de stat etc.
- Crearea mecanismelor de funcționare a pieței activelor de acoperire a riscului: contractele la termen, *futures* și *options* cu active de bază (dobânzi, valute, indici bursieri) care să permită investitorilor acoperirea riscurilor pentru pozițiile luate pe piața *spot*.
- Îmbunătățirea condițiilor de informare a investitorilor de pe piața de capital prin:
 - * reglementări stricte privitoare la furnizarea de date și informații de către emitenții de valori mobiliare privind activitatea curentă proprie și evenimentele care pot produce o schimbare de atitudine a investitorilor față de titlu respectiv;
 - * realizarea de către organisme de autoreglementare a unor suporturi de informații cu date despre emitenți, ușor accesibile oricărui investitor;
 - * adoptarea treptată a sistemului de raportare a rezultatelor activității emitenților potrivit normelor contabile internaționale (IAS) utilizate de bursele europene, care să facă posibilă corelarea și comparabilitatea cotațiilor de pe piețe cu rezultatele emitenților, atât pentru investitorii autohtoni, cât și pentru cei străini.
- Îmbunătățirea condițiilor legislative în vederea asigurării dezvoltării investitorilor instituționali, fonduri de investiții, fonduri de pensii, societăți de asigurări etc., singurii capabili să susțină dezvoltarea pieței de capital.

CAPITOLUL 6

Evaluarea și dezvoltarea capitalului social

6.1 Populația și dezvoltarea umană

Situată demografică

Schimbările politice, economice și sociale de după anul 1989 au afectat considerabil și continuu să afecteze demografia României în toate segmentele sale. Am putea distinge modificări care s-ar fi produs indiferent de noul context economic și dezvoltări care își au cauza și mecanismul în criza pe care o traversează țara. Scăderea natalității și amplificarea migrației externe, îndeosebi în 1990-1992, pot fi plasate în prima categorie de schimbări; în cea de-a doua, ar trebui incluse creșterea mortalității, reculul nupțialității, restructurarea fluxurilor migratorii interne.

În perioada 1990-1997 populația României a scăzut cu aproximativ 350 mii locuitori (1,5%). După recensământul populației din 7 ianuarie 1992 s-a înregistrat o scădere a populației cu 284 mii locuitori până la 1 ianuarie 1998. Nu este o scădere mare și nu credem că scăderea de până acum, în sine, trebuie să preocupe. Sunt însă câteva aspecte și consecințe care nu pot fi neglijate. Dacă reducerea numărului populației ar fi provenit numai din scăderea natalității, evoluția ar fi mai degrabă pozitivă pe plan economic, o serie întreagă de cheltuieli pe care le fac părinții și societatea pentru sarcină, maternitate, îngrijirea copilului etc. reducându-se apreciabil. În realitate, la scăderea numărului populației a contribuit, și contribuie încă, și deteriorarea stării de sănătate și creșterea mortalității populației, o evoluție care a agravat de fapt starea negativă a fenomenului dinainte de 1990.

Opt ani de scădere a natalității înseamnă tot atâtea generații din ce în ce mai mici la baza piramidei vârstelor. De fapt, ar mai trebui să adăugăm un număr de astfel de generații, pentru că în nici un fel nu ne putem imagina o redresare de substanță a natalității pe termen scurt și chiar mediu, indiferent de contextul economic al următorilor ani, dacă luăm în considerare inerția fenomenelor demografice și complexitatea mecanismelor cauzale.

Există cu certitudine un cost economic și un cost demografic al tranzitiei. Costul demografic este aproape imperceptibil pentru generațiile actuale. Îl vor cunoaște însă generațiile viitoare, când marile dezechilibre demografice produse după 1989 vor avea efecte negative pe plan economic și social.

Dacă demografia României ar avea caracteristicile țărilor dezvoltate, neintervenția statului ar fi atitudinea cea mai motivată. Nu suntem însă într-o astfel de situație. Dimpotrivă, demografia României este una bolnavă, din ce în ce mai bolnavă, și maladia va lăsa urme adânci și după vindecarea ei. Nu se poate imagina o autentică dezvoltare durabilă a țării fără ieșirea din criza demografică în care se află. Această ieșire implică o stopare a declinului economic, o redresare și un progres bine instalat. O astfel de evoluție pe plan economic va atrage în mod automat ameliorarea situației demografice. Ambele componente majore ale evoluției numărului populației – natalitatea și mortalitatea – ar trebui să reacționeze pozitiv la un context economic net diferit de cel actual. Mai sensibilă ar urma să fie mortalitatea, unde rezervele sunt considerabile. Scăderea mortalității ar trebui să fie mai puțin vizibilă la nivelul ratei brute a mortalității, pentru că – indiferent cât de pozitive vor fi evoluțiile celor două componente – procesul de îmbătrânire demografică oricum își va continua cursul și își va pune amprenta pe valoarea acestui indicator grosier. Efectele pozitive ale socio-economicului asupra mortalității ar urma să fie vizibile în primul rând la nivelul ratelor de mortalitate pe vîrstă și, mai ales, al duratei medii a vieții, acolo unde diferențele dintre țările dezvoltate și România apar la adevărată lor dimensiune. Impactul unui context economic diferit de cel actual asupra natalității (fertilității) populației va fi mai complex. Factorii de scădere a natalității existau încă din anii '60. Acțiunea lor a fost însă împiedicată, într-o măsură mai mare sau mai mică, de politica pronatalistă forțată a vechiului regim. Rapiditatea cu care scăderea s-a instalat în 1990 este semnificativă în acest sens. Criza economică de după 1992 a accentuat tendința de scădere.

Admitând teza unor efecte demografice pozitive ale redresării economice și înscrerii României pe curba creșterii economice stabile, ne putem imagina – pe termen lung – atingerea uneia din următoarele situații demografice: continuarea scăderii naturale; atingerea unui echilibru între natalitate și mortalitate (creștere naturală nulă); revenirea la o creștere demografică. Însă ce semnificație ar avea cele trei situații din perspectiva dezvoltării durabile?

Menținerea scăderii numărului populației ar rezulta, ca și astăzi, dintr-o valoare mai ridicată a ratei brute a mortalității în raport cu rata brută a natalității (chiar dacă la alte valori ale celor două componente). Numai că rata brută a mortalității ar fi în acest caz o rezultantă a schimbărilor din structura pe vîrstă (accentuarea îmbătrânirii) și nu expresie fidelă a stării de sănătate. Durata medie a vieții ar fi net

superioară celei de astăzi. Cu alte cuvinte, continuarea scăderii naturale ar fi calitativ diferită de cea actuală. Populația ar continua însă să scadă și atunci se va pune – ca și în cazul celorlalte două potențiale situații, de altfel – problema fundamentală a opțiunii: **de ce fel de populație are nevoie România deceniilor viitoare?**

Dacă se va aprecia că o populație mai mică este mai avantajoasă pentru dezvoltarea durabilă sub toate fațetele și dimensiunile acesteia (ca și din alte rațiuni), nu se impune intervenția statului pentru modificarea evoluției celor două variabile. În schimb vor fi necesare investiții în ameliorarea capitalului uman (educație și sănătate). Dacă adoptăm o astfel de decizie, vom observa însă că ea implică totuși o anumită opțiune pentru numărul populației: scăderea pe care o acceptăm nu va putea continua oricât, o “barieră” fiind în logica lucrurilor. Ajungem astfel la problema optimului demografic, în condițiile dezvoltării durabile.

Cel de-al doilea scenariu, al unei creșteri demografice nule, rezultată din evoluții paralele pozitive ale natalității și mortalității sub impactul dezvoltării, pare mult mai atractiv. Mai întâi, o astfel de stare presupune efecte pozitive prealabile ale socio-economicului asupra natalității și mortalității. Apoi, și în acest caz se va pune aceeași problemă fundamentală: dorim o populație staționară sau una în creștere (excludem, după cum se poate deduce, ipoteza unei populații mai mici decât cea atinsă “natural”)? Atingerea stării de staționaritate va implica urmărirea atentă a celor două componente și menținerea lor la valori cvasiidentice, ceea ce nu va fi ușor.

Pentru o populație în creștere se impun măsuri fie de stimulare a natalității, pentru a o împinge deasupra nivelului mortalității, fie de reducere a mortalității, pentru a realiza același raport dar din celalătă parte, fie modificarea nivelului ambelor variabile. În ambele cazuri mijloacele nu pot fi decât economice. Pe lângă cost, trebuie luate în considerare și efectele asupra structurii pe vîrstă. Oricum, scenariul revenirii la o populație în creștere prin efectele redresării economice, progresului și creșterii susținute pare cel mai puțin probabil.

Tabelul nr. 6.1
Caracteristici posibile ale populației României în ipoteza unei evoluții staționare
(pe termen foarte lung), în ipoteza unei evoluții crescătoare și în ipoteza menținerii
mortalității, fertilității și migrației externe la valorile din anul 1996

Anul	Nr. pop. - în mii -	RBN - la 1000 loc -	RBM	RCN	RTF - la 1 femeie -	E(0)	Bărbați Femei	Pop. 60+ - în % -	RD
Varianta “ECHILIBRU”									
1996	22608	10,2	12,7	-2,5	1,30	65,1	72,8	17,7	47,4
2000	22396	12,1	12,3	-0,2	1,50	66,5	73,5	18,7	46,4
2010	22682	14,8	11,8	3,0	2,07	70,0	76,0	19,0	47,7
2020	23014	11,4	10,9	0,5	2,07	73,0	79,0	21,7	54,4
Stare staționară	23900	11,9	11,9	0,0	2,07	76,6	82,4	29,8	70,2
Varianta “CREȘTERE”									
1996	22608	10,2	12,7	-2,5	1,30	65,1	72,8	17,7	47,4
2000	22394	12,1	12,3	-0,2	1,50	66,5	73,5	18,7	46,4
2010	22874	16,3	11,7	4,6	2,30	70,0	76,0	18,8	49,0
2020	23534	12,5	10,6	1,9	2,30	73,0	79,0	21,2	57,4
Varianta “REPER”									
1996	22608	10,2	12,7	-2,5	1,30	65,1	72,8	17,7	47,4
2000	22309	10,5	13,1	-2,6	1,30	65,1	72,8	18,7	45,6
2010	21308	9,8	14,8	-5,0	1,30	65,1	72,8	19,0	41,0
2020	19764	7,8	15,9	-8,1	1,30	65,1	72,8	21,6	41,5

RBN = Rata brută a natalității; RBM = Rata brută a mortalității; RCN = Rata creșterii naturale;

RTF = Rata totală a fertilității (copii la o femeie); E(0) = Speranța de viață la naștere;

RD = Raportul de dependență (Pers. 0-14 ani + pers. 65 ani și peste la 100 pers. de 15-64 ani)

Sursa: Ghețău, 1998.

Nu vedem – acum – nici un avantaj al unei populații în creștere. Din orice perspectivă am privi lucrurile, o populație staționară pare să fie cea mai avantajoasă pe termen lung. Oricum, o populație umană aflată pe un teritoriu limitat va trebui să-și stopeze cândva creșterea (ca și populația mondială) și credem că nu sunt decât avantaje, dacă la o astfel de stare se va ajunge mai repede. Densitatea populației României – 95 loc./kmp. (CNS, 1998) este mai mare decât cea a Europei, 32 în 1995, dar mai mică decât cea din țările Europei de Sud și Vest (Națiunile Unite, 1997). Echilibrul populație - mediu - resurse greu regenerabile se poate mai bine conserva, ameliora și transmite generațiilor viitoare în condițiile unei astfel de densități, admittând că ravagiile poluării din unele regiuni ale țării vor fi neutralizate (cu costuri enorme, evident).

Menținerea actualelor caracteristici ale componentelor evoluției populației – Varianta “REPER” – conduce la o evoluție devafirabilă dezvoltării durabile.

O paralelă între variantele "ECHILIBRU" și "CREȘTERE" nu evidențiază avantaje structurale semnificative pentru cea din urmă variantă. Gradul de îmbătrânire demografică este cu puțin superior în varianta "ECHILIBRU", dar este compensat de un mai bun raport de dependență.

Realizarea unei populații staționare nu este o chestiune de orizont mediu, ci de orizont lung și foarte lung. Perturbațiile din piramida vârstelor și vor pune multă vreme amprentă pe dimensiunea fluxurilor de evenimente demografice, nașteri și decese îndeosebi. Esențial este să se ia în considerare populație prin asigurarea unei fertilități situate la pragul de înlocuire a generațiilor (2,07 copii la o femeie) și constantă în timp. În contextul unei populații staționare prioritatea o va avea calitatea populației (starea sănătății, nivelul de instruire). Aici este dezirabilă intervenția statului prin politicile sale sociale, sanitare, educaționale, prin politica sa demografică.

România este, în context european, o țară cu densitate medie a populației. Disparitățile teritoriale ale acestei densități nu ar trebui să constituie un motiv de preocupare din perspectiva dezvoltării durabile. Schimbările care ar putea apărea în distribuția teritorială a populației vor fi consecințe naturale ale unei dezvoltări economice diferențiate regional. Eventuale dezechilibre demografice regionale preocupante care s-ar putea naște din dinamici economice diferite, vor putea fi corectate prin pârghii economice adecvate (îndeosebi prin politici fiscale diferențiate).

Țările europene dezvoltate nu au adoptat, cel puțin în perioada postbelică, politici care să vizeze o modelare a demograficului (în termeni de creștere naturală a populației) în funcție de exigențe ale economicului (exceptând, poate, cazul Franței). Au folosit însă politici selective de imigratie pentru a acoperi necesarul de forță de muncă în anii de creștere economică rapidă din decenile postbelice. Pe termen lung, aceste politici au creat însă situații extrem de complexe și sensibile (a se vedea cazul Franței și al Germaniei, de pildă). România nu va putea lua în considerare o astfel de alternativă, dacă economicul ar impune-o cândva. Dezvoltarea durabilă ar trebui astfel concepută și realizată încât să considere dimensiunea populației drept o variabilă exogenă. Nu însă și calitatea populației, iar investițiile în capital uman ar fi prioritare (cele destinate educației, sănătății, mediului).

Dezvoltarea durabilă a României nu poate avea un obiectiv final mai important decât asigurarea unui înalt standard de viață a populației țării, a generațiilor viitoare, cu menținerea unui echilibru între om și natură. În opinia noastră, o populație staționară răspunde cel mai bine la aceste deziderate ale dezvoltării durabile.

6.2 Starea de sănătate

Starea de sănătate actuală în România este rezultatul evoluției ei în ultimii 50 de ani. După 1955 am asistat la o îmbunătățire continuă a stării de sănătate până la începutul anilor '70, după care a fost observată o stagnare sau înrăutățire a principalilor indicatori de evaluare a stării de sănătate.

Răspunsul sănătății la condițiile economico-sociale reprezintă un efect pe termen lung al interacțiunii complexe a determinanților proximali (directi) și distali (indirecti). Modificările induse în starea de sănătate de condițiile de viață deosebit de grele din anii premergători perioadei de tranziție li se adaugă în prezent efectul dificultăților legate de constrângerile materiale și sociale care sunt generate inherent de schimbările de sistem.

După 1989, la deteriorarea stării de sănătate a populației contribuie și următorii factori:

- reducerea venitului real al familiei paralel cu creșterea numărului (ponderii) familiilor care se găsesc sub pragul de sărăcie;
- structura dezechilibrată a bugetului familiei în sensul acordării unei ponderi din ce în ce mai mari pentru alimente și reducerii celor destinate serviciilor (aici sunt incluse și cheltuielile pentru sănătate) și procurării de bunuri de folosință îndelungată;
- stressul, standardul de viață scăzut, somajul, insecuritatea socială, creșterea frecvenței în populație a celor cu stil de viață nesănătos (a consumatorilor de alcool, a fumatelor, apariția consumatorilor de droguri etc.);
- reforma lentă a serviciilor de sănătate, legislație insuficientă, permisivă, deficitară, incompletă;
- reducerea în termeni reali a cheltuielilor pentru sănătate efectuate de către stat dar și a celor efectuate de familie, de persoane.

Speranța de viață la naștere (tabel nr. 6.2), indicator sintetic al stării de sănătate, după 1989 a avut o tendință de scădere ajungând în 1995-1997 la 68,95 ani; față de țările dezvoltate, valorile României sunt cu 6-7 ani mai mici.

Reducerea s-a făcut pe baza scăderii speranței de viață a bărbătilor, pentru femei indicatorul având o tendință de stagnare sau chiar de ușoară creștere. În mediul rural speranța de viață este mai mică decât în mediul urban, în 1997 fiind de 67,8 ani. Tendința de scădere a duratei medii de viață în rural a fost ușor mai accentuată decât în urban (o pierdere 0,86 ani în rural și 0,70 ani în urban în perioada 1994-1996 în raport cu perioada 1990-1992).

Indicatori ai stării de sănătate

Indicator	Ani					
	1970	1980	1989	1995	1997	1998
Speranța de viață la naștere - total (ani)	67,3		69,7	68,95		
la bărbați (ani)	65,1		66,6	65,19		
la femei (ani)	69,5		71,7	73		
Rata mortalității generale %	9,5	10,4	10,7	12,0	12,4	12
Rata mortalității la % născuți vii	49,4	29,3	26,9	21,2	22,3	20,5
Rata mortalității materne la % născuți vii	1,2	1,3	1,7	0,5	0,4	0,4

Sursa: Anuarul de Statistică Sanitară. Ed. 1998

Printre țările europene România continuă să se găsească în rândul celor cu nivelurile cele mai crescute ale mortalității infantile atingând în 1998 valoarea de 20,5% de născuți vii, în scădere față de anul 1997 (22%). Peste 60% din totalul deceselor din primul an de viață se produc în perioada postneonatală (1-11 luni). Rata mortalității postneonatale în mediul rural este de peste 1,5 ori mai mare decât în mediul urban. Principalele cauze de deces sunt bolile aparatului respirator (în special pneumonia și bronhopneumonia) urmată de cauzele de morbiditate și mortalitate perinatală și malformații.

Ameliorarea îngrijirilor prenatale și perinatale, a asistenței la naștere, alături de o îmbunătățire a condițiilor socio-economice, educația populației sunt factori care pot contribui la o evoluție favorabilă a ratei mortalității infantile.

Specialiștii consideră că aproximativ 18-20% din întreaga patologie poate fi atribuită acțiunii nefavorabile a factorilor de mediu asupra populației. În consecință, factorii de mediu pot contribui la determinarea nivelului ratei de mortalitate, dar în special a ratei de mortalitate specifice prin boli infecțioase și parazitare, tumori, boli ale aparatului respirator, accidente și traumatisme.

Începând din 1966 asistăm la o tendință continuă de creștere a ratei brute de mortalitate rezultantă a fenomenului de îmbătrânire a populației și a deteriorării continue a stării de sănătate.

România se găsește printre țările europene cu cele mai crescute niveluri ale ratei de mortalitate. Constant, intensitatea fenomenului de mortalitate în mediul rural este mai mare decât în cel urban (cu 60% mai mare în 1998). Creșterea mai rapidă a nivelului de mortalitate în rural a făcut să se majoreze diferența față de urban.

Cele mai importante cauze de deces, în România, în 1998, au fost bolile aparatului cardiovascular (61,8% din totalul deceselor) urmate de tumori (14,6%), accidente și traumatisme (6,3%), bolile aparatului digestiv (6,0%) și bolile aparatului respirator (5,9%). Se remarcă în anul 1998 modificarea modelului mortalității pe cauze, bolile aparatului respirator coborând pe locul 5, similar modelului țărilor vest europene. Din totalul deceselor, după calculele Comisiei Naționale pentru Statistică 18% au fost decese evitabile.

Sporul natural, direct dependent de natalitatea și mortalitatea generală, crește în 1998 față de 1997 de la -1,9% la -1,5%, dar continuă să rămână negativ. Cel mai mic spor natural s-a înregistrat în 1996 de -2,5%.

Pierderile de ani de viață prin deces prematur (înaintea vîrstei de 65 ani) sunt în creștere. În 1996 s-au pierdut 1.703.000 ani de viață prin deces prematur, 51,2% în mediul rural și 48,8% în mediul urban. În mediul rural, spre deosebire de cel urban, bolile aparatului respirator (în special cele acute) generează principala pierdere de ani potențiali de viață (APVP) (tabelul 6.3).

Principalele aspecte ale morbidității sunt:

- Creșterea importantă a incidenței tuberculozei de la 51,2 cazuri noi de tuberculoză/100.000 locuitori în 1986 la 95,8 în 1997; 26,3 la 100.000 la grupa de vîrstă 0-14 ani. Din totalul deceselor prin boli transmisibile, 6,7% au fost provocate de TBC. Între 1989-1998 incidența TBC la copii a crescut de 3 ori.
- Creșterea numărului de cazuri de SIDA. În timp, aspectul epidemic s-a modificat, căci după 1992 încep să devină din ce în ce mai frecvente cazurile la adulți. România continuă totuși să fie una din țările cu număr mare de cazuri de îmbolnăvire la copii. Pe primul semestru al anului 1998 s-au înregistrat 273 cazuri noi de SIDA din care 70% la copii.
- A crescut mult numărul cazurilor noi de sifilis, de la 23,2 bolnavi la 100.000 locuitori în 1990, la 34,2 la 100.000 locuitori în 1998.

Tabelul nr. 6.3

Cauzele pierderilor de ani de viață

Grupe de boli	APVP		DALY	
	Număr absolut	%	Număr absolut	%
Cardio-vasculare	342.702	20,15	1.311.125	33,32
Cancer	240.250	14,11	500.717	11,04
Boli respiratorii acute	219.210	12,88	197.577	4,36
Accidente	357.782	21,02	495.697	10,93
Boli diareice	11.916	0,26
Boli respiratorii cronice	97.736	2,15
Tuberculoza	45.117	2,65	49.516	1,09
Tulburări mentale	26.702	1,57	230.407	5,08
Alte cauze	470.109	27,62	1.441.032	31,77
Total	1.701.872	100,00	4.535.723	100,00

APVP = ani potențiali de viață pierduți (deces înaintea vârstei de 65 ani);

Sursa: Institutul de Sănătate Publică București, 1997

DALY = ani ajustați pentru incapacitate consecutivă îmbolnăvirii;

Sursa: Institutul de Management al Serviciilor de Sănătate București, 1997

Modelul prevalenței bolilor (frecvența cazurilor noi și vechi de boală într-o populație) evidențiază creșterea frecvenței bolilor degenerative, cu etiologie plurifactorială, mulți factori ținând de stilul de viață. Principalele boli cronice diagnosticate, în populația peste 15 ani a României, în 1997, au fost bolile aparatului circulator, bolile aparatului digestiv, bolile reumatismale, bolile de metabolism și nutriție și bolile genitale, la femei.

Stilul de viață. Ancheta din iunie 1994 efectuată, prin interviu, de către Centrul de Calcul și Statistică Sanitară pe un eșantion național a evidențiat că 36 % dintre persoanele chestionate erau fumătoare. Frecvența maximă se întâlnește la persoanele de 25 - 44 ani (atât la femei cât și la bărbați); 56 % dintre intervievați recunosc consumul de alcool (37 % consumând ocazional).

Bolile profesionale. În România, conform raportărilor anuale efectuate de medicii de medicina muncii din Direcțiile de Sănătate Publică, o treime din numărul mediu de salariați sunt expuși uneia sau mai multor noxe la locul de muncă, datele prezentate fiind relative în condițiile perioadei actuale, în care au loc schimbări rapide la nivelul economiei.

Un fapt alarmant îl reprezintă expunerea a peste 24,97% din acești salariați la un nivel al noxelor peste limitele maxime admise.

Într-o măsură mai mică sau mai mare, această situație contribuie și la durata medie de viață scăzută (speranța de viață la naștere și la diferite vârste) în România. (Expunerea la noxe profesionale cu concentrații crescute are efect direct asupra organismului și indirect asupra produsului de concepție al femeilor gravide care lucrează în astfel de condiții).

Condițiile nocive de muncă pot dăuna stării de sănătate, atât prin acțiunea specifică a acestor noxe (bolile profesionale), cât și prin cauzarea sau agravarea unor maladii generale, boli multifactoriale, unde componenta profesională se implică în contextul altor cauze, cunoscute sau nu – bolile legate de profesiune.

Analiza repartiției cazurilor pe ramuri de producție arată că în țara noastră cele mai multe cazuri de îmbolnăvire profesională au fost declarate în ramura extractiei minereurilor (542 cazuri), în domeniul construcțiilor de mașini (502 cazuri) și metalurgie (242 cazuri).

Epidemiologia bolilor profesionale în România se constituie într-un tablou privind cazurile de îmbolnăvire "clasice", bine definite și cunoscute prin prisma relației factor de risc mediu de muncă-boală.

La nivel mondial, tabloul clasic este în schimbare, deoarece prin îmbunătățirea condițiilor de muncă, alte „riscuri” legate de tehnologiile moderne și stressul legat de creșterea responsabilității în muncă, de competiție, de incertitudinea locului de muncă poate declanșa sau agrava o serie de boli preexistente, amenințând sănătatea angajaților.

Situată pe județe a bolilor profesionale declarate în 1998 este prezentată în figura 6.1.

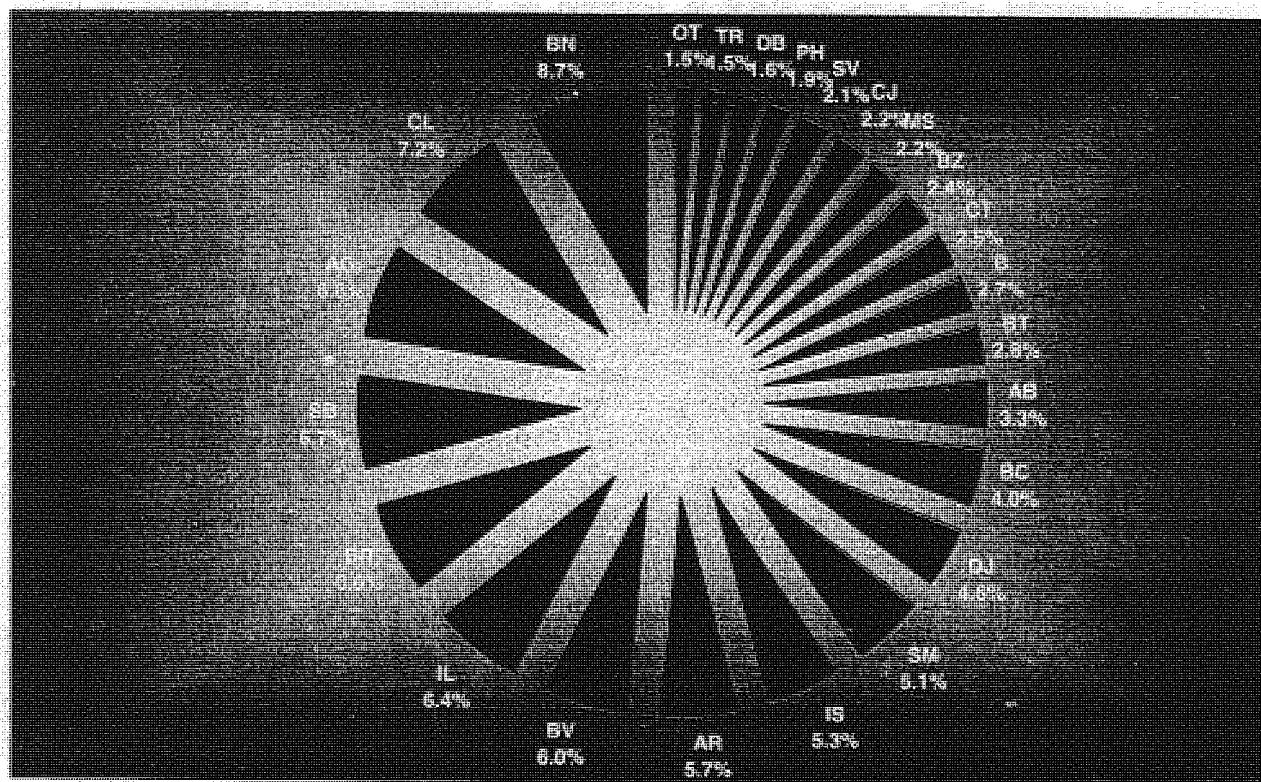
Diferențele teritoriale oglindesc în primul rând deosebirile existente în profilul ramurilor de producție și al agresivității factorilor de risc, ce depășesc de multe ori limitele admise.

Variațiile mari numerice ale cazurilor noi de îmbolnăvire profesională declarate pot fi explicate prin următoarele criterii obiective:

- există diferențe ale nivelului de industrializare între județe;
- există trăsături proprii ramurii și tipului de industrie din fiecare județ;
- număr insuficient de medici cu pregătire de medicina muncii la nivelul țării.

În condițiile unor schimbări rapide la nivel economic, a devenit extrem de dificilă posibilitatea unor evidențe corecte a angajaților expuși la noxe profesionale.

Fig. 6.1 Proporția incidentei bolilor profesionale la nivel județean

Sursa: Institutul de Sănătate Publică, Secția de Medicină a Muncii, București, 1999

Sistemul de sănătate

România, ca de altfel toate țările din Europa Centrală și de Est, după al doilea război mondial și-a dezvoltat un sistem de sănătate finanțat de la bugetul statului (buget realizat prin taxe și impozite), cu unități publice pentru oferirea de servicii de sănătate și cu un personal medical competent.

Declinul economic a condus la o subfinanțare cronică a sistemului de sănătate. La aceasta se adaugă și o eficiență internă scăzută, caracteristică majorității unităților medico-sanitare.

Acoperirea populației cu medici situează România printre țările europene cu valorile cele mai scăzute cu diferențe importante între rural și urban. Serviciile medicale primare (consultațiile la dispensar) ce revin la un locuitor sunt în descreștere, adresabilitatea populației la serviciile medicale secundare (spital), mai costisitoare, este mai mare. Lipsa sau numărul redus al medicilor de dispensar și dotarea precară a acestor unități medicale au condus la această situație. Deși în perioada 1991-1992 reducerea numărului de paturi de spital a fost de peste 30.000, indicii de utilizare a paturilor sunt mici (ineficiența actului managerial).

După 1989 se observă:

- reducerea accesului la serviciile medicale prin creșterea numărului de persoane care revin la un medic de medicină generală în special în mediul rural și prin creșterea numărului de dispensare medicale rurale fără medic;
- deteriorarea continuă a calității serviciilor medicale din sectorul public, ca urmare a subfinanțării cronice, lipsei concurenței, lipsa unei cointeresări materiale și/sau morale a diverselor categorii de personal;
- specializările medicale sunt orientate în interes profesional, nu al nevoilor reale comunitare;
- structură dezechilibrată a serviciilor medicale preponderența serviciilor curative față de serviciile preventive și reabilitare;
- apariția unui sector privat de sănătate și a farmaciilor particulare a reprezentat un pas important în îmbunătățirea calității actului medical; accesibilitatea economică la acest tip de servicii este totuși limitată.

O analiză a influenței ratei de creștere a produsului intern brut asupra cheltuielilor de sănătate arată că în medie nu există diferențe substanțiale între sumele cheltuite între țările cu venituri mici și medii și că procentul alocat sănătății nu începe să crească decât atunci când produsului intern brut per locuitor atinge o anumită valoare, fapt demonstrat în cazul țărilor cu rată înaltă de dezvoltare (7000-8000\$ per locuitor).

Strategie. Scopul strategiei este de a asigura fiecărui dreptul fundamental la sănătate. **Obiectivele strategiei** sunt: acces echitabil la serviciile de sănătate, creșterea speranței de viață, ameliorarea calității vieții, scăderea morbidității și eficientizarea sistemului sanitar.

Actiunile necesare pentru atingerea obiectivelor vizează sistemul de sănătate și determinanții stării de sănătate:

- accelerarea ritmului reformei sistemului de sănătate, descentralizarea deciziilor, generării și utilizării fondurilor;
- armonizarea legislației naționale cu legislația comunitară;
- diminuarea până la eliminare a inechitațiilor în accesibilitatea geografică și financiară la serviciile de sănătate, implicarea comunității în atragerea și stabilizarea mediciilor la nivel local, atragerea de surse financiare pentru sistemul de sănătate la nivel local (sponsorizări, implicarea organizațiilor neguvernamentale);
- rezolvarea priorităților naționale: boile cardio-vasculare, oncologice, accidentele (politraumatisme și arsuri), transplantul de organe, terapie intensivă și suportivă (dializa);
- creșterea ponderii fondurilor alocate serviciilor preventive și de reabilitare;
- îmbunătățirea sistemului informațional medical care să permită factorilor de decizie și populației cunoașterea adecvată și în timp real a riscurilor și problemelor de sănătate, inclusiv evaluarea acțiunilor întreprinse;
- utilizarea unor instrumente adecvate în managementul resurselor (analizele cost-eficacitate, cost-beneficiu, etc.);
- ameliorarea supraviețuirii prin reducerea, în următorii 10 ani, a mortalității infantile la nivel de 12-15%, a mortalității materne la 0,30%, creșterea speranței de viață cu 1-2 ani; inversarea tendințelor pentru tuberculoză, SIDA, boli infecțioase, accidente;
- promovarea unui stil de viață sănătos prin acțiuni în mass-media, școli, servicii medicale primare pentru reducerea frecvenței fumatului, consumului de alcool, sedentarismului și abuzului (consumului) de droguri - factori de risc comuni bolilor cronice degenerative și promovarea principiilor de alimentație sănătoasă;
- creșterea ponderii populației (100% în urban și 50% în rural) cu acces la apă potabilă sigură și în cantitate suficientă.

6.3 Educația

6.3.1. Educația și conștientizarea publicului

Antrenarea societății pe traiectoria dezvoltării durabile depinde de capacitatea și abilitatea actorilor implicați (factori politici și de decizie, specialiști, organizații guvernamentale și neguvernamentale, precum și publicul larg) de a adopta și pune în aplicare programe, strategii și planuri de acțiune bazate pe modele conceptuale specifice dezvoltării durabile. Pentru aceasta este necesară satisfacerea unei serii de condiții dintre care un rol cheie îl au:

- Educația publicului pentru a permite accesul la informație, interpretarea și înțelegerea corectă a acesteia și participarea publicului la actul decizional.
- Folosirea specialiștilor pentru diverse compartiamente ale structurii instituționale (formarea și dezvoltarea resurselor umane de profil).

Tranziția către o dezvoltare durabilă presupune schimbarea mentalităților, a modului de a gândi și aciona față de mediul înconjurător, în vederea menținerii impactului uman în cadrul domeniului de stabilitate al sistemelor ecologice (sisteme suport al vieții) rezultă necesitatea pregătirii publicului larg pentru schimbările ce pot fi contradictorii cu sistemul de valori cu care este obișnuit. Este necesară deci schimbarea atitudinilor personale și a practicilor, ceea ce nu înseamnă numai utilizarea mai durabilă a resurselor dar și modificarea mecanismelor economice pe plan național și internațional, a comerțului și politicilor interstatale de cooperare pentru realizarea tranziției globale către o dezvoltare durabilă.

Schimbări în formarea școlară și universitară:

- Programe care încurajează dezvoltarea personalității, cum ar fi educația spirituală, etică și socială, ca și dezvoltarea capacitaților practice, fizice și mai ales creaționale, indispensabile pentru om, care, prin natura sa, este dispus spre creativitate.
- De asemenea, trebuie să se încurajeze formarea unei conștiințe ecologice și sociale, precum și educarea în sensul solidarității și al toleranței față de cel apropiat și față de celealte popoare.
- Elevii trebuie să învețe și în afara școlii. Astfel trebuie să se suprime separarea existentă între școală și hobby, în așa fel încât muzica, teatrul, pictura, muncile manuale și tehnica, cât și jocul să fie integrate în școală.
- A învăța să gândești într-un sistem de interdependență trebuie să fie obiectivul constant al învățământului. Școala trebuie să califice elevii în așa fel încât ei să poată înțelege interesele care stau

la baza conflictelor sociale și individuale, să fie capabili să rezolve conflictele personale în mod solidar, să-și formeze propriile interese în acord cu cele sociale, să le exprime și să le utilizeze într-o acțiune comună.

- Sprijinirea și dezvoltarea posibilităților de formare universală pentru toți membrii societății, indiferent de vârstă.
- Suprimarea restricțiilor de admitere în universități.

6.3.2. Educația pentru mediu

Sistemul educațional actual din România se caracterizează prin lipsa acută a unei preocupări organizate, coordonate, sistematizate pentru problemele legate de educația pentru mediu. În ciuda faptului că se vorbește tot mai mult, în majoritatea domeniilor, despre abordarea ecologică a problematicii lumii contemporane, materialul bibliografic referitor la aceste aspecte, publicat în țara noastră este extrem de redus.

De modernizarea învățământului românesc depinde posibilitatea de a alege, în viitor, între un mediu curat și sănătos, un public informat și educat, care conștientizează rolul său în dinamica societății sau un mediu degradat sub acțiunea antropică și un public care ignoră și este indiferent la aceste probleme.

Sarcina supraviețuirii în condiții de sărăcie reclamă utilizarea extensivă a resurselor naturale, generând procese care deregleză mecanismele ordinii biologice și produce tot felul de probleme de mediu. Degradarea mediului care rezultă diminuează calitatea vieții și creează un cerc vicios între deteriorarea ecosistemelor și sărăcie.

La nivelul României, similar marii majorități a statelor central și est europene, acest proces este întreținut și amplificat, de atitudinea actuală a factorilor de decizie și politici, a publicului larg față de relația sistemului social uman (SSU) cu capitalul natural care poate fi caracterizată de următoarele elemente definitorii:

- Dezvoltarea sistemului socio-economic uman s-a bizuit și se bizuie și în prezent, pe principiul eronat după care capacitatea de suport și resursele generate în sistemele ecologice sunt nelimitate.
- Capacitatea de diluție a atmosferei și hidrosferei ar fi rămas foarte mari, ca și capacitatea de retenție a sedimentelor și solului.

Această atitudine a avut consecințe în următoarele planuri:

- Tranziția promovată de factorii de decizie din România către economia de piață presupune stimularea consumului și exploatarea resurselor fără nici o restricție, precum și dispersia sau acumularea și depozitarea deșeurilor.
- Privatizarea este proiectată și aplicată fără o analiză prealabilă a eficienței unităților industriale, a impactului lor asupra densităților fluxurilor materiale și energetice, a originii fluxului de materii prime și nu în ultimul rând a "datoriei pentru mediu" acumulate de fiecare unitate și a "datoriei potențiale".
- Se menține o structură a subsistemului economic neechilibrată, dominată de câteva sectoare industriale predominant prelucrătoare de materii prime (petrochimie, metalurgie, siderurgie) sau care produc bunuri cu un grad mare de risc (industria chimică), bazate pe tehnologii vechi și mari consumatoare de resurse convenționale și dispersia produșilor secundari rezultați în procesele tehnologice în raport cu capacitatea de diluție a mediului acvatic și troposferei sau cu capacitatea de retenție a sedimentelor și solului.
- Nu s-a înțeles sau se neglijeaază rolul unei baze științifice care ar fi trebuit să permită caracterizarea tipurilor de sisteme ecologice de pe teritoriul țării noastre, capacitatea lor productivă durabilă (nu expresia productivității lor la un moment dat) și cea de suport precum și dimensionarea activității de utilizare a resurselor și serviciilor generate în concordanță cu acestea.
- Acțiunile concrete s-au limitat aproape exclusiv la înregistrarea efectelor negative ale presiunii exercitate prin intermediul factorilor antropici și măsurarea emisiilor punctiforme.
- Se încearcă anularea, limitarea sau preîntâmpinarea efectelor dereglatătoare prin decizii sau măsuri elaborate în condițiile lipsei sau existenței unei baze științifice incomplete. Deciziile astfel elaborate frânează dezvoltarea economică, fapt care conduce la politici și strategii de protecție a mediului cu caracter curativ, limitat în spațiu și timp ce au ca rezultat reducerea ratei deteriorării fără a preveni și controla procesul.
- Instituțiile și metodologia pentru producerea și evaluarea calității datelor și respectiv a "stării factorilor de mediu" pe de o parte și transferul cunoștințelor științifice în strategiile și programele de management al mediului pe de alta, s-au dezvoltat lent.
- Progresul tehnologic a urmărit aproape exclusiv performanța în a substitui componentele în regim natural și seminatural ale capitalului natural și creșterea accesului la resurse și a ratei de utilizare a acestora. Progresul tehnologic a permis astfel diversificarea gamei de resurse regenerabile (inclusiv solul și apa) și a celor neregenerabile (combustibili fosili și minereuri) utilizate și creșterea densității fluxurilor energetice și materiale.

- Depozitarea deșeurilor sau a substanțelor chimice cu grad mare de toxicitate în condiții improprietăți, fără o evaluare a impactului acestora asupra calității mediului și stării de sănătate a populației. Lipsa infrastructurii pentru reciclarea sau depozitarea în siguranță a deșeurilor.
- Sistemul legislativ, precum și cele de normare și reglementare care vizează relațiile sistemului social uman cu corespondentele capitalului natural sunt incomplete, cu multe contradicții, confuze și neoperatională.
- Informarea, educarea și respectiv formarea resursei umane sunt structurate în forme greu accesibile și neperformante.

În acest context limitativ, luând în considerare faptul că pe de o parte capitalul natural autohton conservă încă eterogenitatea, capacitatea productivă și de suport care pot susține deopotrivă restructurarea și creșterea economică, iar pe de altă parte că România nu este, și în orizontul de timp de aproape un secol nu va fi, o țară suprapopulată, necesitatea unei dezvoltări economice sănătoase, viabile și de durată, fundamentată științific și bazată pe o administrare judicioasă a resurselor naturale care să permită conservarea mediului și sănătatea umană reprezintă o cerință prioritară.

6.3.3 Pregătirea specialiștilor

După 1989, când s-a făcut publică deteriorarea mediului și s-au văzut dimensiunile reale ale poluării, cu consecințele sale tot mai grave asupra biodiversității, inclusiv a sănătății oamenilor, s-a pus și problema pregătirii specialiștilor în domeniul protecției mediului. În acest sens s-a înființat un număr mare de facultăți cu secții de ecologie și protecția mediului, cu plan de învățământ separat începând chiar cu anul I de facultate, iar ecologia ca disciplină de sine stătătoare a început să fie predată în tot mai multe facultăți tehnice și economice.

După unele opinii soluția înființării unui număr mare de unități de învățământ universitar (secții, specializări) este discutabilă, atât în ceea ce privește numărul unităților și mai ales orientarea (conținutul) ce li s-a dat. Iată câteva argumente aduse în acest sens:

- Poluarea este un fenomen complex și limitarea/anihilarea ei constă nu doar în a pregăti specialiști care să-l combată, cât în determinarea (realizarea) unei conștientizări a întregii societăți de cauzele sale și consecințele întotdeauna nocive. Pentru aceasta este nevoie să fie folosite toate mijloacele de influențare și de educare a tuturor membrilor societății și în primul rând școala; de la grădiniță și până la cursurile postuniversitare, pentru orice specializare. Pentru combaterea unor accidente “poluatoare” ar putea fi pregătiți specialiști în număr limitat.
- Într-o întreprindere/activitate socio-economică, întregul personal, de la manager general la muncitor, în afară de activități și responsabilități individuale trebuie să promoveze sau să respecte acele măsuri, acele procese tehnologice, acele activități acceptate de la început prin avize. Este absolut necesar să se dezvolte tehnologii “curate” care să utilizeze la maximum materiile prime și ale căror “deșeuri” trebuie să devină inofensive.
- Buna pregătire profesională trebuie completată prin cursuri postuniversitare, prin masterat, prin programe speciale, cu cunoștințe “ecologice”, care să ducă la înțelegerea legităților ce guvernează procesele induse în mediu de activitățile omului. Aceasta nu exclude, ci impune ca în Curricula oricărei facultăți să fie introdus un curs privind impactul real sau potențial pe care îl produce activitatea profesională pentru care se pregătește studentul asupra mediului.

Sunt puține astăzi tehnologiile “curate” și numai înaltul profesionalism al specialiștilor ce lucrează într-un domeniu poate contribui la îmbunătățirea tehnologiilor existente, la înlocuirea lor treptată cu cele nepoluante, care deși sunt mai costisitoare, devin în timp mult mai eficiente din punct de vedere al protecției mediului și al stării de sănătate al populației.

6.4 Consumul populației

- În calitate de componentă a dezvoltării durabile, **consumul populației** reflectă concomitent un ansamblu interconectat de elemente cantitative și calitative care exprimă **starea**, în raport cu mediul economic, socio-cultural și politic, inclusiv caracteristicile acestuia, în care ființează, cu nevoile și aspirațiile lor, oamenii. Dacă luăm în considerare că omul este factor activ al mediului, protecția consumului populației este și una din finalitățile explicate ale dezvoltării durabile. Din această perspectivă, tranzitia la economia de piață în România - cu toate progresele înregistrate în planul construirii și funcționării piețelor, a unor instituții ale acestora - nu a condus la soluții eficiente în plan societal și individual. Dimpotrivă, dezechilibrele moștenite în materie de consum al populației s-au agravat.
- Veriga principală a legăturii dintre producție și consum o constituie, în condițiile economiei de piață, **venitul, dimensiunea și structura acestuia**.

Reducerea severă a veniturilor populației în condițiile modificării și diversificării surselor de formare a acestora, scăderea puterii de cumpărare - efect direct al declinului economic, al inflației

persistente, al scăderii eficienței și competitivității, reducerii și precarizării ocupării forței de muncă - se reflectă în dimensiunea, configurația și tendințele modelului de consum al populației. Dezarticulările, inconveniențele și întârzierile în realizarea reformei economice, capacitatea limitată de răspuns, caracterul său mai ales corectiv și punctual, întârziată în raport cu urgența (prioritatea) satisfacerii unor nevoi - multe din ele fundamentale - au accentuat tendințele, apărute încă în anii '80 de **îndepărțare de modelele de consum din țările dezvoltate**, amplificând, totodată "nervozitatea" modelului în vigoare și "presiunea" sa social-economică.

Una din trăsăturile consumului în România este tendința de creștere a autoconsumului (care ajunsese chiar la o pondere de peste 30% în 1996). Tendința este contrară celei din țările cu un nivel ridicat de trai, unde dimpotrivă, dependența consumatorilor de piață crește. Un alt element care reflectă o tendință contrară pentru consumul românesc față de cel din țările dezvoltate este ponderea veniturilor din prestații sociale în venitul global al unei gospodării care a fost de 15,6% în 1996, 17,8% în 1997 și de 18,7% în 1998 față de 20-25% în țări central europene.

Modelul actual de consum al populației - judecat prin prisma structurii cheltuielilor și al consumului mediu al unor produse de bază sau al celui de calorii - întrunește caracteristici ale modelelor din țările în curs de dezvoltare. Nu dă încă semnale perene de ameliorare. Este departe de a fi expresie și suport al dezvoltării durabile.

În ce privește **structura** remarcăm, înainte de toate, concentrarea cheltuielilor gospodăriei pentru **procurarea de alimente**, deci pe **consumul alimentar**: Ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale de consum (%) în anul 1998 au fost: 57% în totalul gospodăriilor, 63% în gospodăriile de șomeri, 47% la cele de patroni.

Concentrarea pe consumul alimentar, se derulează în condițiile în care consumul de produse alimentare în unități naturale se situează, în fapt, la cca. jumătate din cel realizat în țările dezvoltate.

Cheltuielile pentru **locuință și înzestrare cu bunuri** - în condițiile liberalizării prețurilor, eliminării în cea mai mare parte a subvențiilor, inclusiv a celor încrucisate - au fost în 1996 în jur de 20% din cheltuielile totale de consum. În condițiile în care consumul alimentar și cel legat de locuință înghite la nivelul unor gospodării 70-80% din total, este evident că resursele disponibile pentru satisfacerea altor nevoi care țin de dezvoltarea umană se comprimă sever, în unele situații dramatic, cu efecte dure pe termen lung. Astfel, în 1998, din totalul cheltuielilor bănești pentru mărfuri nealimentare cumpărările de bunuri de folosință îndelungată reprezintă numai 8% la salariați și țărani, 4% la șomeri și 3% la pensionari.

Cheltuielile pentru **servicii medicale și medicamente**, ca și cele pentru **cultură, învățământ, educație**, care au semnificație deosebită pentru dezvoltarea durabilă sunt, în raport cu nevoile, cel puțin pentru anumite tipuri de gospodării, mult diminuate, având practic caracter rezidual. Astfel, în 1996, față de o pondere medie de 4,8%, acestea se dispersează în limite largi, între 1,9% în gospodăriile de țărani și 9,4% în cele de patroni.

Dincolo de structura cheltuielilor de consum ca atare, distribuția gospodăriilor în funcție de criteriul mărimii acestor cheltuieli pune în evidență discrepanțe și inegalități.

Un studiu făcut în 1996 pe categorii de gospodării după nivelul cheltuielilor / adult echivalent și a mediilor de rezidență reflectă discrepanțe foarte mari în ce privește consumul între extreame. Dacă la consumul alimentar variațiile sunt mici (2,5-2,6 ori), acestea cresc la mărfurile nealimentare (între 7 și 16 ori funcție de mediul de rezidență) și ajung foarte mari în domeniul consumului de servicii de educație, cultură, agrement și sănătate (de la 10 la 36 de ori).

Obiective pe termen mediu și lung ale politicii consumului și veniturilor populației

Modernizarea modelului de consum, înscrierea sa pe traectoria dezvoltării durabile. Integrarea strategiei în materie de consum al populației în strategia globală a dezvoltării. Aceasta implică:

- asigurarea unui nivel și a unei structuri echilibrate - normale din punctul de vedere al principiilor științifice - a cheltuielilor de consum și a consumului de bunuri și servicii în unități fizice;
- asigurarea până în anii 2000 - 2002 a satisfacerii nevoilor fundamentale și deplasarea fermă spre satisfacerea unora superioare, esențiale pentru dezvoltarea durabilă;
- diversificarea și îmbunătățirea calității serviciilor sociale;
- parteneriat între sectorul public și cel privat în asigurarea serviciilor sociale;
- protecția consumatorului.

Mijloace de acțiune

Pe termen mediu:

- stoparea declinului economic. Relansarea creșterii economice și orientarea acesteia spre dezvoltarea umană;
- stimularea dezvoltării producției și pieței interne de bunuri și servicii de consum;
- sporirea veniturilor populației;
- calmarea inflației și aducerea acesteia în limite raționale;

- întărirea capabilității și responsabilității guvernării în orientarea și susținerea, prin instrumente economice, a schimbării modelului de consum, în eliminarea malformațiilor;
- accelerarea reformelor în domeniul serviciilor sociale, crearea condițiilor de funcționare a acestora; complementaritate între serviciile sociale asigurate de sectorul public și cel privat, cu accent deosebit pe serviciile de sănătate, securitate socială, învățământ;
- intensificarea - prin măsuri adecvate de educație, supraveghere și control - a protecției consumatorului.

Pe termen lung:

- creștere economică durabilă; sporirea eficienței, competitivității și ocupării forței de muncă;
- reducerea decalajelor în materie de nivel de dezvoltare, productivitate, competitivitate, venituri și consum față de țările dezvoltate, înainte de toate față de cele din UE;
- sporirea ponderii serviciilor comerciale; formarea și dezvoltarea unei piețe competitive a serviciilor;
- finalizarea reformelor din domeniul serviciilor sociale; depășirea vîrfului de criză financiară în acest sector;
- dezvoltarea cercetării impactului structurii consumului asupra dezvoltării durabile;
- crearea unui sistem informațional adecvat și operațional;
- acțiuni educative;
- protecția susținută a consumatorului.

6.5 Societatea civilă și rolul diferitelor categorii sociale

Pentru implementarea obiectivelor, politicilor și mecanismelor inițiate de guvern în domeniul Agendei 21, angajarea și implicarea tuturor grupurilor sociale este absolut necesară. Gradul de participare a populației la actul decizional condiționează realizarea dezvoltării durabile.

Relația dintre autoritățile locale și cetățenii pe care acestea îi deservesc reprezintă principala componentă în evaluarea democrației locale. În momentul de față, în România nici una dintre părți nu acționează la nivelul așteptărilor în cadrul acestei relații bilaterale, cu toate că ea depinde în mare măsură de dorința de colaborare, de competența și experiența celor implicați.

Situată însă se prezintă mai bine în cazul în care această relație se stabilește între autoritatea publică (locală) și cetățenii asociați într-o anume structură: organizație neguvernamentală, asociație sau fundație. Acțiunea colectivă oferă cetățenilor mai multă reprezentativitate, uneori chiar legitimitate, față de demersurile lor individuale, astfel încât se pot stabili relații de colaborare între administrația publică și ONG-uri (sau alte forme), uneori sub formă de parteneriate, acestea fiind evoluții ale proceselor democratice într-o societate.

Fiecare persoană, grup sau organizație ar trebui să aibă acces la informațiile deținute de către autoritățile naționale, relevante pentru mediu și dezvoltare, inclusiv despre produsele și activitățile cu impact potențial asupra mediului, precum și la informațiile despre măsurile de protecție. Accesul tuturor la informație și la actul de decizie trebuie să fie nediscriminatoriu. Numai astfel se poate realiza un parteneriat social care să susțină eforturile comune pentru o dezvoltare durabilă.

Principiul 10. Declarația de la Rio de Janeiro, 1992

Politicele de mediu se realizează cel mai bine cu participarea tuturor cetățenilor implicați în mod relevant în procesul de aplicare a acestora.

6.5.1 Rolul femeilor

Integrarea totală, egală și cu efecte pozitive, a femeilor în toate activitățile de dezvoltare este recunoscută și promovată de către comunitatea internațională prin declarații, convenții și numeroase planuri de acțiune.

Decada femeilor - egalitate, dezvoltare și pace

- Declarația de la Nairobi – 1985
- Declarația de la Beijing – 1995

În România, femeile constituie un potențial uman important prin ponderea lor în totalul populației, în populația activă, în profesioni socio-umane și prin gradul de educație.

Gradul de școlarizare al femeilor în perioada 1990 - 1997 a fost de aproximativ 95,4%, cu mari diferențe între urban și rural. Rata brută de cuprindere școlară în învățământ arată de asemenea diferențe semnificative între urban (78,6%) și rural (40,4), pe medii sociale și pe grupuri etnice.

Participarea femeilor la viața economică, reflectată prin ponderea lor în populația activă și pe grupe de ocupații, statut profesional, arată că deși este sensibil egală cu cea a bărbaților, există disparități în ceea ce privește accesul femeilor la nivel decizional, inclusiv politic. Rata șomajului la femei în perioada 1990 - 1997, a fost întotdeauna mai mare și de mai lungă durată decât la bărbați, afectând în mod special femeile din grupul de vîrstă 15 - 24 de ani.

Starea de sănătate a populației feminine din România este marcată de rata crescută a mortalității prin cancer, deces la naștere și rata crescută a avorturilor. În medie, o femeie din România are 3 - 4 avorturi pe durata vieții, în timp ce în țările Vest Europene se înregistrează mai puțin de 1 avort pe durata vieții. Deși în prezent, sunt legalizate formele moderne de contracepție, majoritatea femeilor recurg încă la avort și la metodele tradiționale pentru a-și regla fertilitatea și a evita o sarcină nedorită (Proiectul "Policy" România).

Principalele probleme cu care se confruntă femeile din România sunt:

- Cadrul psihosocial bazat pe valori patriarcale;
- Legislația nestimulativă pentru dezvoltarea lor în cadrul familial și social;
- Oferta slabă/lipsa unor instituții și servicii adaptate nevoilor femeilor.

Organizațiile de femei au tradiție în România încă din secolul trecut, având inițial un rol caritabil sau cultural. În perioada comunistă acestea au avut caracter de masă și conotații preponderent politice. Dupa 1990 femeile s-au implicat activ în organizații neguvernamentale, asociații profesionale, sindicate și organizații pentru promovarea problemelor specifice.

Strategie

- Creșterea numărului de femei (10%) care să ocupă poziții la nivel de decizie, inclusiv politici, planificare, consultanță și management în domeniul mediului și al dezvoltării prin specificarea în ofertele de angajare/concurs că este stimulativă participarea femeilor și prin aplicarea unei politici de personal echilibrată în raport cu ponderea femeilor în societate.
- Stimularea prin mecanisme finanțare-sponsorizare a programelor și materialelor care promovează importanța rolului femeilor pentru societate și de modificare a mentalității atât a femeilor cât și a bărbaților despre locul lor în societate și familie (consiliere maritală, terapie de grup, prezentare de modele).
- Revizuirea, adoptarea și aplicarea legislației care interzic violența împotriva femeilor cu impunerea unor măsuri administrative, sociale și educationale pentru a se elibera orice formă de violență îndreptată împotriva femeilor (specificare în Codul Penal, introducerea sancțiunilor prin prestari de servicii în folosul comunității publicitate).
- Promovarea de către organizațiile de femei a unor inițiative legislative care să reducă suprasolicitarea femeilor (la orice vîrstă) și, acasă și în afara caselor: înfrințarea de către guvern, autorități locale, salariați, a mai mulți creșe și gradinițe pentru copii; promovarea de tehnologii casnice ecologice dezvoltate și îmbunătățite prin consultarea femeilor.
- Dezvoltarea de programe care să stabilisească și să stimuleze sistemul medical preventiv și curativ, orientat pe problemele femeilor (sănătatea reproductorii, planificarea familială, îngrijirea prenatală, educația și informarea despre responsabilitatea de fi parinti). Programele ar trebui să susțină rolul productiv și reproductive al femeii și să acorde atenție specială necesității de a furniza servicii medicale nedorită.

6.5.2 Rolul tinerilor și copiilor

Participarea tinerilor la elaborarea și implementarea politicii de dezvoltare durabilă este implicită deoarece modul de dezvoltare al societății afectează direct viața lor în prezent și în viitor. Ei reprezintă aproximativ 30% din populație, contribuția lor intelectuală și abilitatea lor de a susține cu entuziasm o cauză aduc o perspectivă deosebită, care trebuie luată în considerare.

Gradul de cuprindere școlară în învățământul secundar este foarte diferit între urban și rural și pe județe. Numărul celor care urmează o formă de învățământ universitar este cel mai scăzut comparativ cu celelalte țări din Estul Europei. Ponderea tinerilor în totalul șomerilor este de 50,96% cu mici diferențe regionale.

Principalele probleme cu care se confruntă acest grup social sunt legate de:

- lipsa locuinței/dificultăți de procurare a acesteia la întemeierea familiei;
- perfecționarea profesională;
- participarea la viața publică și politică;
- abuzul și dependența de droguri;
- organizațiile care se ocupă de problemele tinerilor.

Conservarea și protejarea capitalului natural existent se face în primul rând în interesul copiilor. Ei sunt grupul cel mai vulnerabil la efectele degradării mediului ambiant și social atât în țările dezvoltate,

cât și în țările în curs de dezvoltare. De asemenea ei reprezintă cel mai receptiv segment social față de un mod ecologic de a gândi. Interesele specifice copiilor trebuie luate în considerare în procesele și acțiunile de mediu și dezvoltare, pentru a le asigura durabilitatea.

O atenție deosebită trebuie acordată categoriilor de copii dezavantajați: copiii din zone poluate, din zone izolate, copiii străzii, cei care au suferit abuzuri. Pentru rezolvarea problemelor ridicate de aceștia trebuie creat cadrul legislativ, implementarea lui revenind structurilor guvernamentale și organizațiilor neguvernamentale pentru copii.

Declaratia despre dreptul copiilor la un mediu sănătos

- 1997 – Summit-ul celor 7 mari puteri economice și Rusia

Prevenirea expunerii este singurul mijloc efectiv de a proteja copii împotriva pericolelor reprezentate de un mediu nesănătos.

Strategie

- Promovarea dialogului dintre tineret și guvern la toate nivele și stabilirea de mecanisme care să permită accesul tinerilor la informații, oferindu-le astfel ocazia de a prezenta opinile lor privind deciziile guvernamentale în implementarea strategiei de dezvoltare durabilă.
- Asigurarea accesului tinerilor de ambele sexe la educație secundară și universitară și de alegere a unei cariere în concordanță cu vocația fiecaruia.
- Combaterea șomajului la populația tânără prin stimularea ocupării posturilor pe baza competenței.
- Dezvoltarea și implementarea unor programe de pregătire profesională care să asigure accesul la locuri de muncă alternative.
- Promovarea pentru și cu participarea tinerilor a unui stil de viață sănătos și a unei implicări active în problemele comunității.
- Integrarea problematicii copiilor în politicile și strategiile de mediu și dezvoltare la nivel local, regional și național; asigurarea alocației de subzistență și studiu, dreptul la resurse naturale, locuință și facilități educationale și de petrecere a timpului liber, controlul poluării și toxicitații în zonele rurale și urbane.
- Introducerea în procesul educational a aspectelor de mediu și dezvoltare cu accent pe responsabilizare și participare.
- Integrarea copiilor din România în circuitul internațional al valorilor spirituale (culturale, științifice, tradiții etc.)

6.5.3 Organizații neguvernamentale

Organizațiile neguvernamentale joacă un rol cheie în modelarea și realizarea implicării comunității în dialogul democratic. Credibilitatea ONG-urilor constă în participarea responsabilă și constructivă la dezvoltarea societății. Organizațiile institutionalizate și neinstitutionalizate trebuie să fie recunoscute ca parteneri la implementarea politicilor și strategiilor de dezvoltare durabilă.

Deși câteva organizații neguvernamentale, înființate înainte de cel de-al doilea război mondial sau chiar la începutul secolului, au reușit să se mențină și să depășească perioada totalitaristă, mișcarea neguvernamentală din România a cunoscut o revigorare explozivă abia începând cu anul 1990. Crearea noilor organisme neguvernamentale a fost posibilă prin reactualizarea Legii Nr. 21 din 1924 privind înființarea și funcționarea asociațiilor și fundațiilor. În momentul de față nu se cunoaște precis numărul asociațiilor neguvernamentale din România, dar, după cele mai recente estimări (Catalogul Organizațiilor Neguvernamentale din România 1997) se pare că acesta se apropie de 11000. Conform aceleiași surse, distribuția lor în funcție de mediul rezidențial este: București 23% (735), mediu urban (reședință de județ) 58%, mediu urban (fără reședințele de județ) 12% și rural 7%.

În privința activităților în domeniul protecției mediului în "Catalogul ONG" publicat de REC în 1997 pentru organizațiile cu acest profil, în România figurează 210 ONG cu activități orientate spre instruire și educație de mediu (88%), protecția mediului în teren (65%) și conservarea naturii, prevenirea poluării și conștientizare (52%). Ca număr de membri, mai mult de jumătate dintre acestea (65%) au până în 50 de membri și doar câteva au peste 3000. Finanțarea lor este preponderent externă. Finanțarea internă este făcută în principal de birourile locale ale REC (88%), Fundației Soros (23%), Asociației Ecumenice a Bisericilor (15%) și, în mai mică măsură, de USAID, Know How Fund și MilieuKontact Oost-Europa.

Pentru a-și îndeplini funcțiile de reprezentare a cetățenilor în relația cu administrația ONG-urile trebuie să fie în permanență "termometrul" "societății (comunității) și să fie extrem de mobile pentru a putea să-și (re)orientize acțiunile în funcție de nevoile acesteia. Astfel ONG-urile au rol important atât în identificarea unor probleme ale comunității cât și în organizarea măsurilor ce trebuie luate pentru corectarea lor catalizând și resurse pe care administrația nu le are (în măsura posibilului).

Activitatea ONG-urilor nu trebuie privită ca o alternativă sau un substitut al administrației ci de regulă ea oferă un mod complementar de acțiune pentru rezolvarea unor probleme ale cetățenilor (prin încurajarea sectorului guvernamental în adoptarea unor soluții, influențarea lui, prin participare și colaborare cu instituții ale administrației, prin educare și sensibilizare atât a cetățenilor cât și a administrației).

Parteneriatul administrație publică – ONG este una din formele prin care părțile se decid să atingă un scop. Ea poate fi formală sau informală și poate îmbrăca relații diferite: consultarea ONG de către administrație prin metode diverse, subvenționarea unor activități a ONG de către administrație “în beneficiul public”, contractarea unor servicii prestate de ONG-uri pentru administrație.

Relațiile dintre diferitele asociații ale cetățenilor și administrația publică depind mult de cadrul juridic în care acestea își desfășoară activitatea (care în România în prezent este permisiv dar nu suficient de stimulator pentru dezvoltarea acestui concept de “utilitate publică”) dar și de voința reală a autorităților de a ține seama și de a colabora constructiv cu acestea.

Proiectul de lege elaborat de ONG-ii în care se elimină restricțiile privind numărul membru al asociațiilor, se precizează că persoanele juridice de drept privat sunt sunte numai controlul judecătar și restul la avizate prealabile ale altor ministeri și se reglementează facilitățile fiscale, nu a fost luat în considerare de către Parlament.

Alte legi promovate de societatea civilă, care nu au fost luate în considerare sunt: Legea Sponsorizării, Legea Finanțelor Publice Locale, Legea BUGERELOR Locale, Legea Serviciului Militar Alternativ, precum și modificările Codului Penal și Legii Poliției.

Cadrul legal coerent pentru desfășurarea activității asociațiilor de cetățeni este necesar atât pentru răcordarea la practicile europene cât și pentru definirea locului acestora în raport cu administrația și cu membrii acestora. Astfel este imperativă actualizarea Legii nr. 21/1924 privind înființarea și funcționarea asociațiilor și fundațiilor și sunt necesare adoptarea unor reglementări de natură fiscală care să stimuleze activități aducătoare de venit pentru aceste asociații, cu caracter non-profit, venituri care să susțină îndeplinirea obiectivelor organizațiilor (nu sporirea veniturilor membrilor ei).

După aproape 9 ani de existență, mișcarea ONG din România se confruntă cu următoarele probleme:

Cadrul Juridic:

Legea Nr. 21/1924 privind înființarea și funcționarea asociațiilor și fundațiilor este incompletă, neclară, neuniformă, inaplicabilă (lipsesc normele procedurale specifice, precum și cele de drept administrativ aplicate noilor reglementări), fără o legătură clară cu celealte mecanisme de aplicare a politicilor publice, economice sau administrative și nu integrează suficient participarea publică în procesul de adoptare a deciziilor.

Accesul la informație:

La sfârșitul anului 1998 mai era în vigoare Legea nr. 23/1971 cu privire la apărarea secretului de stat, completată cu HCM nr. 19/1972.

Un nou proiect de lege privind secretul de stat și serviciu a fost trimis la Parlament în 1998, dar el urmează logica proiectelor anterioare fiind caracterizat ca “urmărind limitarea drastică a accesului la informație, a liberei circulații a informațiilor și reinstaurarea unui control centralizat, care ar urma să fie exercitat de SRI”.

Relația cu mass-media:

În prezent acțiunile desfășurate de ONG-uri sunt slab reflectate în mass-media:

- cele 6 cotidiane centrale monitorizate au publicat în 1997, 3629 de materiale privind ONG. Principalele tipuri de materiale publicate au fost: știrile 70,5%, știri urmate de comentarii 18,2% și publicitate 5,2%;
- în presa locală, prezentarea acțiunilor întreprinse de ONG este mult mai bună. Din cele 188 de articole monitorizate în presa locală din 11 județe, repartitia pe genuri publicistice a fost următoarea: știri 77, relatări 39, reportaje 21, comentarii 21, anunțuri 13, note 10, interviuri 5, anchete 1 și editoriale 1;
- atitudinea ziaristilor față de subiectul abordat este: neutră 63%, pozitivă 30% și negativă 7%.

Percepția publicului despre sectorul non-profit este: 50% au foarte puțină încredere în ONG, 19% au foarte multă încredere și 31% din cei chestionați nu au o opinie formată (sondaj CURS 1998, finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă).

Strategie

Dezvoltarea mecanismelor care să permită ONG-urilor să fie parteneri responsabili și efectivi în procesul de protejare a mediului și dezvoltare durabilă:

- accesul la informații corecte și la zi;
- stabilirea unui dialog permanent cu structurile guvernamentale;
- instrumente financiare de stimulare a activității (de exemplu, Fondul de Mediu).

6.6 Așezările umane

Rețeaua de așezări umane în România

Sensul dezvoltării durabile a așezărilor umane îl constituie asigurarea unui mediu construit sănătos și coerent sub raport funcțional și cultural, la nivelul localităților urbane și rurale, precum și al rețelei de localități din teritoriu, în condițiile păstrării echilibrului față de complexul de resurse ale Capitalului Natural.

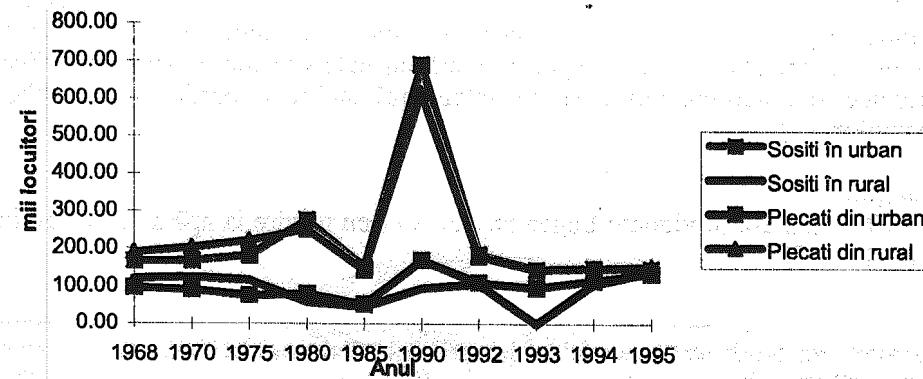
a) Fenomenul urbanizării.

Urbanizarea (sub raportul populației care locuiește în localitățile declarate orașe), reprezintă o tendință constantă a așezărilor din România, cu amplitudini semnificative datorate industrializării masive a anilor '70-'80, precum și relaxării cadrului legislativ de după anul 1990.

b) Migratia.

Anul 1990 a reprezentat un veritabil soc demografic pentru marile orașe, cu consecințe în planul supraîncărcării disponibilului locativ și al tuturor rețelelor de dotări și servicii aferente locuirii urbane, dar și asupra gradului de urbanitate al locuitorilor.

Fig. 6.2 -Migratia internă - schimbarea de domiciliu

Pentru ultimii ani se constată și o migratie importantă spre rural. Față de celelalte țări europene, ponderea populației urbane este sensibil mai mică, iar ritmul estimat de creștere al acesteia începe să scadă.

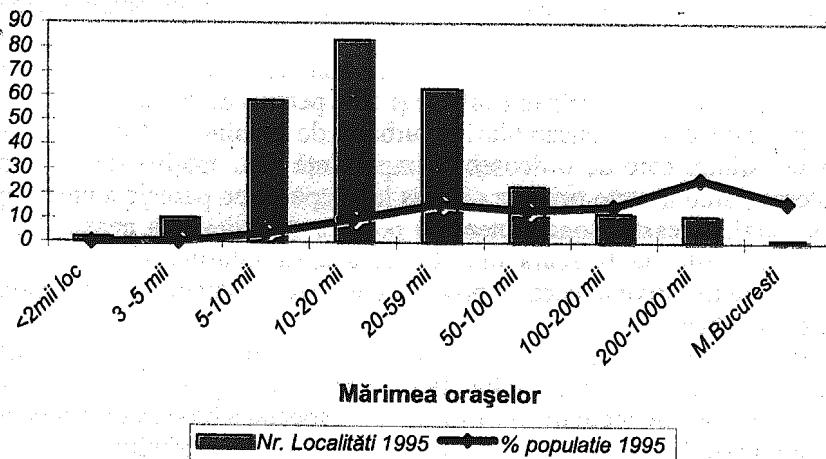
Migratia forței de muncă spre urban conduce la fenomene de depopulare, a spațiului rural și a orașelor mici, cu consecințe nefavorabile în ceea ce privește dinamica dezvoltării social-economice.

c) Bilanțul așezărilor umane din România (populație, număr așezări).

În prezent, rețeaua orașelor din România cuprinde peste 260 orașe.

Concentrarea celei mai mari părți a populației rurale în cadrul comunelor având o mărime de 2000 - 10000 locuitori, și a aproape jumătate din populația urbană în orașe cu mărimea de 20000 - 200000 locuitori, sugerează atenția deosebită care trebuie acordată dezvoltării acestora prin stimularea ofertei de locuri de muncă și servicii, în vederea fixării populației în teritoriu și reducerea migratiei către centrele urbane.

Fig. 6.3 Mărimea orașelor și repartiția populației

d) Riscuri naturale și așezările umane în România.

Activitatea seismică semnificativă, desele alunecări de teren și inundații, constituie elemente cu impact negativ asupra durabilității componentelor fizice și stabilității demografice ale localităților.

Aspecte structurale ale așezărilor umane

a) **Trama stradală.** Trama stradală aleatorie a multor sate, precum și caracterul răsfirat al acestora împiedică o dezvoltare spațial-urbanistică favorabilă extinderii rețelelor edilitare. În mediul urban, tipurile de țesut stradal traseele străzilor constituie una dintre cauzele principale ale lipsei fluentei traficului auto.

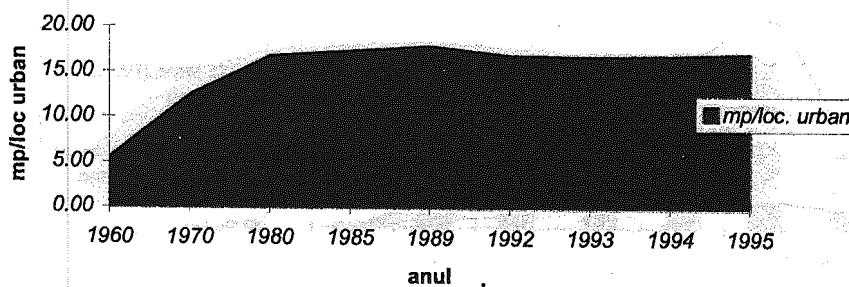
b) **Ocuparea (utilizarea) terenului.** Fenomenul caracteristic perioadei de după 1990 este extinderea intravilanului (inclusiv cea abuzivă) atât în rural cât și în urban, concomitent cu schimbarea destinației unor terenuri, precum și fragmentarea parcelelor.

Localitățile rurale sunt în cea mai mare parte tributare existenței gospodăriilor de subzistentă, localizate în cadrul lotului locuinței din intravilan.

Lipsa monitorizării ineficiente a utilizării parcelelor, inexistentă unei baze de date complete pentru acest aspect esențial al managementului așezărilor umane, conduce la dezvoltări și utilizări inadecvate ale terenurilor, cu consecințe nefaste pe termen lung.

c) **Spațiile verzi urbane.** Marile orașe, beneficiază din ce în ce mai puțin de prezenta spațiilor verzi, capitala țării Bucureștiul, fiind, după cum consemna un studiu statistic publicat de revista Național Geographic în 1996, capitala europeană cu cea mai mică suprafață de spațiu verde raportată la suprafața sa totală.

Fig.6.4 Evoluția suprafeței spațiilor verzi orașenești

Diminuării dinamicii creșterii suprafețelor de spații verzi din perioada realizării cu precădere a locuințelor (anii '80), i se adaugă desființarea spațiilor verzi existente, desele tăieri de arbori maturi, acestea fiind puse în relație cu creșterea masivă a numărului de locuitori.

d) Rețeaua de servicii și dotări urbane

Creșterea populației în marile orașe, a sporit presiunea asupra rețelelor de servicii urbane (rețelele edilitare, transport, educație, sănătate), care nu au fost redimensionate corespunzător de la sfârșitul anilor '70. În mediul rural, lipsa rețelelor de apă - canal constituie unul dintre principalele elemente de risc privind sănătatea.

Aprovizionarea cu apă potabilă a populației se realizează prin sisteme publice pentru 63% din populație: 92,3% pentru populația din localitățile urbane și 16% pentru cea din mediul rural.

În ceea ce privește dotarea ansamblurilor urbane de locuințe colective cu o serie de elemente spațiale și funcționale (dintre care de o deosebită importanță sunt spațiile de parcare, spațiile de joc și spațiile verzi), creșterea parcului auto privat a condus la ocuparea cu parcaje a unor suprafete ale spațiilor de joacă și spațiilor verzi. Aceasta, concomitent cu politica de îndesire a ansamblurilor de locuințe din anii '80, au făcut ca dotările de la scară orașelor și a ansamblurilor de locuințe urbane, să devină insuficiente, cu consecințe negative în ceea ce privește confortul ansamblului rezidențial.

e) Aspecte energetice

Datele disponibile atrag atenția asupra tehnologiilor de producere și distribuție a energiei destinate consumului casnic, asupra modelelor de consum al energiei casnice, dar și asupra calităților termotehnice ale construcțiilor de locuințe din România (în special a blocurilor din panouri mari din beton armat), a căror calitate modestă mărește impactul nefavorabil asupra mediului.

f) Imaginea urbană și cadrul comportamental.

Lipsa de repere-simbol, de personalizare și orientare a ansamblurilor de locuințe colective și a așezărilor umane în general, în condițiile absenței unei elementare culturi urbane și a informației urbanistice pentru marele public, rezultate ale urbanizării forțate și ale masivelor demolări, constituie un factor de depersonalizare a individului și generează fenomene de devianță comportamentală, element de scădere a calității așezării umane.

Fondul construit de locuințe

a) Structura fondului locativ pe medii

În intervalul 1977-1992, suprafața medie pe o locuință a crescut de la 29,6 mp la 33,8 mp, iar suprafața medie pe o persoană a crescut cu peste 30% (ajungând la 11,6 mp), evoluție care s-a făcut pe seama ruralului.

În prezent asistăm la o criză a locuinței în mediul urban, generată de:

- creșterea populației urbane;
- continua degradare a fondului construit existent, concomitent cu semnalarea unui excedent de spațiu locuibil în mediul rural;
- creșterea populației vârstnice și a familiilor cu venituri modeste;
- creșterea numărului familiilor monoparentale;
- impactul boom-ului demografic datorat perioadelor de interzicere a avorturilor.

b) Clădiri după materialele de construcție utilizate.

Cele mai multe clădiri de locuit sunt executate cu pereti din beton, cărămidă sau piatră și planșee din beton armat sau lemn, dar există un număr important de locuințe din paianță sau chirpici.

Fig. 6.5 – Materiale de construcție pentru locuințe în mediul urban

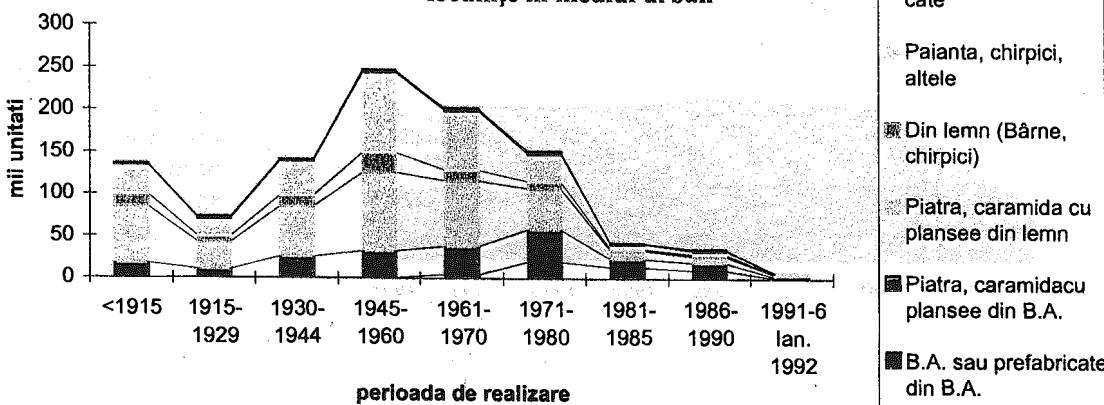
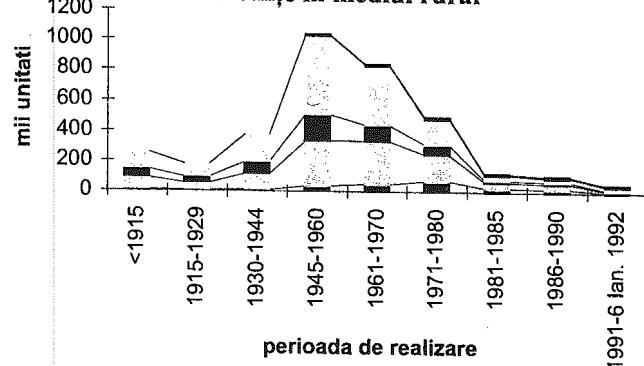

Fig. 6.6 – Materiale de construcție pentru locuințe în mediul rural

- Materiale neidentificate
Paianța, chirpici, altele
- Din lemn (Bârne, chirpici)
Piatra, caramida cu planse din lemn
- Piatra, caramida cu planse din B.A.
- B.A. sau prefabricate din B.A.

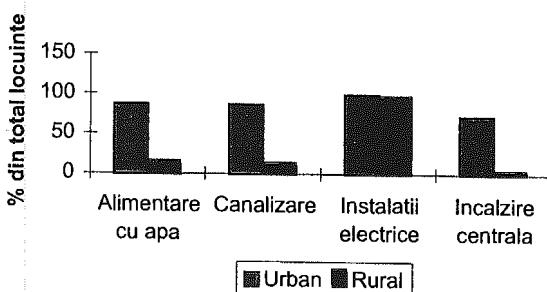
Materialele de construcție utilizate pentru locuințe în mediul urban sunt cu precadere energofage, neasimilabile circuitului natural, și nu permit restructurari functionale impuse de dinamica demografică. Locuințele din mediul rural sunt în bună parte realizate cu materiale și tehnologii locale, relativ perisabile.

c) Durata de serviciu a clădirilor de locuit.

Fondul de locuințe urbane are încă o rezervă de timp în ceea ce privește perioada de serviciu (locuințele colective realizate în perioada 1970-1990); pentru locuințele rurale, dar și pentru o importantă parte a celor urbane, în special locuințe individuale, vechimea lor implică un efort global important pentru reparații și pentru realizarea fondului de înlocuire.

d) Dotarea clădirilor cu instalatii.

Fig 6.7 – Dotarea locuințelor cu instalații

Situația nefavorabilă a dotărilor cu instalații interioare a locuințelor în mediul rural reprezintă principala problemă a calității locuirii în acest mediu.

Pe de altă parte, peste 13% din locuințele urbane nu posedă instalații interioare de apă, ceea ce relevă caracterul formal al urbanizării forțate a anilor '80.

Cadrul legislativ

Legislația din domeniu definește un cadru organizatoric și normativ revizuit și aliniat normelor internaționale, dar caracterizat de ineficiența controlului aplicării prevederilor sale, cu consecințe negative în planul calității clădirilor dar și în ceea ce privește aspectele arhitectural-urbanistice.

Obiective strategice pentru așezări umane

a) Obiective legate de activitatea generală de amenajare a teritoriului

Obiectivele planurilor de amenajare a teritoriului sunt conforme cu cele din Carta Europeană a Amenajării Teritoriului și privesc: gestionarea creșterii și repartiția spațială în teritoriu a activităților social-economice, dezvoltarea durabilă și echilibrată a regiunilor, elaborarea planurilor de ocupare a solului, dezvoltarea activităților economice în beneficiul condițiilor de viață ale locuitorilor orașelor, îmbunătățirea condițiilor de viață și a transportului, punerea în valoare a patrimoniului natural și construit, în condițiile utilizării optime a resurselor Capitalului Național.

b) Populația

- Integrarea în cadrul politicilor generale de amenajare a teritoriului a tuturor activităților social-economice, planificate spațial și temporar, în vederea menținerii capacitații de suport a mediului, la toate scările planificării spațiale: a țării, a regiunii, a județului, a așezării umane și a districtului urban.
- Continuarea procesului legislativ început în sensul alinierii la normele internaționale.
- Cooperarea regională între diferențele unități administrative, în baza unei regionalizări la nivelul teritoriului național.

- Stimularea stabilității forței de muncă în mediul rural și în orașele mici prin reducerea mișcărilor de pendulare a populației și asigurarea cu forță de muncă a întreg teritoriului național.
- Evitarea polarizării social-economice regionale și în cadrul așezărilor umane.

c) Resurse și teritoriu

- Repartiția activităților social economice în teritoriu în conformitate cu resursele regionale și locale.
- Stimularea utilizării resurselor economice alternative la nivel regional și local (mică industrie, exploatarea resurselor peisajere și cultural-etnografice).
- Diversificarea ofertei de produse agricole, conform resurselor eco-pedo-climatiche locale pentru localitățile rurale și a ofertei de servicii (comerciale, sănătate, educație, loisir, administrative, financiare, culturale, religioase) pentru localitățile urbane.
- Gestionarea diferențiată a zonelor defavorizate din punct de vedere demografic; social (venituri), activități economice, resurse (epuizate, incorrecte, nevalorificate).

Dezvoltarea orașelor intermediare (ca mărime), în vederea echilibrării ofertei de servicii și a reducerii migrației populației (centre polarizatoare sau orașe rurale).

Mentinerea unei relații structurale controlabile (gestionabile) între zonele construite, terenurile agricole și ecosistemele terestre și acvatice, în vederea păstrării viabilității acestora.

- Inventarierea și cercetarea la nivelul întregului teritoriului național, a zonelor cu risc de dezastre antropice și neantropice precum și planificarea pre-dezastru, inclusiv inventarierea și consolidarea sau dezafectarea clădirilor afectate de cutremur.
- Limitarea expansiunii orașelor – neocuparea zonelor libere, tampon și agricole, în vederea păstrării viabilității terenurilor agricole limitrofe așezărilor umane.

d) Așezarea umană și fondul construit

- Concentrarea spațială a așezărilor rurale concomitent cu dispersia populației în teritoriu în cadrul unor așezări (comunități) mici și mijlocii.
- Ridicarea standardului de locuire în mediul rural și urban, în special prin crearea rețelelor edilitare la sate și prin extinderea și întreținerea celor existente în orașe.

Restructurarea orașelor prin:

- Utilizarea mai eficiente a serviciilor existente (edilitare, transport, circulație și al fondului construit existent) (prin revitalizare), reducându-se necesitatea unor noi investiții.
- Păstrarea identității culturale a orașelor prin conservarea și reintegrarea în circuitul funcțional al construcțiilor și zonelor urbane cu valoare de patrimoniu.
- Crearea unei rețele de spații verzi, în conexiune cu ecosistemele din teritoriu.
- Creșterea gradului de integrare funcțională spațială între zonile orașelor, precum și cu teritoriul înconjurător.
- Dezvoltarea și întreținerea rețelelor edilitare în mediul urban și crearea rețelelor de apă-carieră în localitățile rurale.

- Asigurarea cu locuințe a tuturor locuitorilor orașelor și așezărilor umane în general.
- Dezvoltarea așezărilor umane în zone care nu sunt supuse riscurilor tehnologice producătoare de agenți poluanți.
- Reducerea pierderilor energetice datorate izolărilor termice necorespunzătoare la clădirile de locuințe.

e) Rețele de circulație

- Stimularea realizării de rețele de circulație capabile să deservească sisteme de așezări care să absoarbă afluxul de populație către mari orașe.
- Realizarea în interiorul orașelor mari și în teritoriul rețelei de localități a unui transport public cu înalt grad de acoperire, competitiv sub raport economic și al confortului cu cel individual.

f) Instrumente de gestiune a activității de amenajare a teritoriului

- Întocmirea unui cadru legislativ și a regulamentelor respective de aplicare în vederea gestionării responsabile a resurselor naturale și protecției mediului (inclusiv a resurselor peisajere și a patrimoniului cultural și istoric).
- Politici de credit stimulative pentru construcții sănătoase și durabile în mediul rural și urban.

Crearea cadrelui legal care să asigure informarea și participarea populației și a organizațiilor non-guvernamentale la elaborarea și aplicarea deciziilor.

- Crearea cadrelui legislativ flexibil și eficient pentru organizarea coordonării între diferite nivele de decizie, disponând de bugete adecvate, constituirea de parteneriate diverse între factorii interesați în dezvoltarea așezărilor umane, inclusiv pentru integrarea resurselor și activităților din sectorul public, privat și din cel comunitar / social.
- Integrarea analizei cost/beneficiu față de resursele mediului, în procesele de planificare teritorială, urbană, precum și pentru fiecare nouă investiție.

Partea a III-a: Scenarii și politici ale dezvoltării durabile

CAPITOLUL 7

Scenarii și coordonatele modelului de dezvoltare durabilă

Elaborarea direcțiilor principale ale Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă pornește, pe de o parte de la analiza situației existente, dar și de la eforturile făcute până în prezent în sensul definirii unor căi posibile de dezvoltare a României. Astfel sunt de menționat strategia de la Snagov privind integrarea în Uniunea Europeană și studiul prospectiv "România 2020".

Ceea ce este adus **conceptual nou** în elaborarea acestei strategii este **abordarea holistă** a multitudinii problemelor dezvoltării României și analiza pe termen lung a efectelor sale. Lucrarea nu se rezumă la creșterea economică ci prezintă, pentru prima oară, în mod concret problema **viitorului prin prisma resurselor**. Grija pentru conservarea resurselor naturale, utilizarea lor judicioasă și refacerea acestora, pentru păstrarea stării de sănătate a populației, securitatea alimentară, îmbunătățirea condițiilor de viață și educația continuă sunt tot atâtea puncte cheie ale noii maniere de abordare a viitorului. Dezvoltarea este necesară, dar ea, în actualul context, trebuie să însemne calitate și să fie realizată numai în limita capacitatii de suport a resurselor (naturale și umane) proprii sau atrasă. Problema atragerii resurselor trebuie privită, în primul rând, prin prisma costurilor dar și a rarității lor la nivel global.

În etapa actuală a tranzitiei, **cheia modificării** traectoriei României către o dezvoltare durabilă o reprezintă **gestionarea eficientă a resurselor în direcția competitivității interne și externe a bunurilor și serviciilor naționale**.

Sarcina societății românești, cu toate componente sale, este, pentru următorii 20 de ani și mai departe, **"să realizăm mai mult cu mai puține resurse"** pentru creșterea calității vieții generațiilor prezente și a celor viitoare și realizarea avantajelor competitive ale societății noastre.

Deși problema resurselor a devenit din ce în ce mai mult o problemă a lumii și nu a unei singure țări, nu doar dimensiunea globală impune gândirea unei dezvoltări pe termen lung a României în condiții "de durabilitate", ci și propria nevoie de protejare și conservare a capitalului său natural.

7.1 Condiții interne și externe

- Nivelul relativ scăzut de dezvoltare economico-socială a României și starea de tranzitie la mecanismele pieței concurențiale.
- Existenza unui capital natural național valoros, superior multor țări europene, care, în prezent, este insuficient protejat împotriva degradării și insuficient de clarificat în privința regimului de proprietate.
- Efectivul populației și dinamica sa, nu constituie un factor limitativ al dezvoltării durabile pe termen lung, raportat la resursele naturale și la teritoriul României.
- Supraexploatarea resurselor neregenerabile și regenerabile.
- Insuficienta adekvare a cadrului juridic și instituțional existent pentru necesitățile dezvoltării interne și compatibilității cu standardele internaționale.
- Necesitatea racordării eficiente a intereselor naționale la tendințele mondiale, în contextul intensificării procesului de globalizare a piețelor, este mai mult un deziderat decât un atribut al practiciei.
- Accentuarea tendințelor concurențiale pe plan mondial, care presupune o capacitate competitivă crescândă a agenților economici naționali și transnaționali.
- Manifestarea tendinței nefavorabile de adâncire a decalajelor dintre țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate ca sursă potențială de tensiuni, conflicte și dezechilibre.
- Existenza unor stări de conflicte militare în zonele limitrofe țării.
- Ponderea ridicată a populației ocupate în agricultură, care trebuie să scadă concomitent cu modernizarea acestui sector.

7.2 Principii și criterii

Dezvoltarea durabilă presupune ca **obiectiv general dezvoltarea umană continuă** realizată prin:

- creștere economică sănătoasă, eficient interdependentă cu mediul natural; parteneriatul economie-mediul trebuie să se manifeste compatibil pe orizonturile de timp scurt, mediu și lung;

- internalizarea externalităților (costurilor de mediu) negative și pozitive, respectiv a costurilor și beneficiilor marginale externe, prin mecanisme și instrumente de piață concurențială (economice), ca și prin intervenția reglatoare a statului (ansamblu de politici pe termen scurt, mediu și lung, standarde, reglementări juridice, penalități, taxe, impozite și.a);
- menținerea stocului de resurse regenerabile care nu trebuie să scadă în timp; restaurarea și creșterea acestuia, în condițiile îmbunătățirii nivelului de trai al populației; consumul de resurse neregenerabile trebuie astfel eșalonat în timp încât să poată fi înlocuit (compensat) de alte resurse;
- susținerea economisirii sau substituirii de resurse prin aplicarea rezultatelor științei și cercetării - dezvoltării tehnologice;
- stabilirea unor limite admisibile de efecte nocive asupra mediului și resurselor, generate de sistemul economic și încadrarea în aceste limite.

7.3 Scenarii

Principiul corelației între dezvoltarea economică și asigurarea durabilității este luat ca punct de plecare, împotriva imaginii de opoziție și adversitate dintre ele, imagine de largă circulație în literatura de specialitate (locuri de muncă versus salvarea resurselor naturale) sau în organisme internaționale (fractura între țările dezvoltate ce solicită măsuri ecologice și țările în curs de dezvoltare care le consideră obstile în programele economice, deseori echivalate cu un embargo industrial).

Este de remarcat că pentru țările emergente în economia globalizată, preocupările ecologice, concentrate în conceptul durabilității, introduc ideile de "patrimoniu", bunuri și interese publice, și de gestiune coordonată. Departe de a apela la măsuri administrative și la gestiunea centralizată, promovarea acestor idei poate fi adecvată realizată prin pârghiile legislative, criteriile științifice, "Cultura Durabilității" și practici economice durabile pe termen lung.

Definirea coordonatelor dezvoltării durabile în România presupune elaborarea unor scenarii pe baza unor metode perspective adecvate, în care să se reflecte relația dintre capitalul natural, economie și societate, în care abordările cantitative se împletește cu cele calitative, iar experiențele pozitive internaționale servesc drept puncte de referință.

În construirea acestor scenarii, se vaține seama de nivelul și ritmul de creștere al PIB, înțeles în sensul internalizării costurilor de mediu (externalităților), astfel încât acest indicator să fie corelat cu potențialul de suportabilitate al resurselor de care dispune România. Dar exprimarea progresului numai prin PIB este recunoscută în prezent ca deficitară, incluzând atât lucruri "bune" cât și "rele" (de exemplu costurile pentru deteriorarea mediului sunt în general evitate pentru a nu duce la scăderea PIB). Se impune adoptarea, așa cum o face deja un număr din ce în ce mai mare de economisti și unele organizații internaționale, a unui set de indicatori care să exprime creșterea calității vieții și care să înlocuiască PIB-ul ca unic indicator al dezvoltării.

Pornind de la aceste considerente și de la faptul că, pentru România, **aderarea la obiectivele Uniunii Europene** și, implicit, la standardele de viață din țările membre UE, constituie un obiectiv strategic pe termen lung, se poate lua ca punct de referință în elaborarea scenariilor media PIB/loc. din cele 15 țări UE la orizontul anului 2020. Astfel, în elaborarea variantelor posibile, se analizează ca indicator **creșterea anuală necesară a PIB/loc.** prin prisma corelării nivelului acestui indicator în România ca procent din PIB/loc. în țările UE și a perioadei de atingere a acestora. Totodată, acestei dinamici necesare îi sunt asociate principalele costuri investiționale și de forță de muncă.

a) **Primul scenariu denumit scenariul dezvoltării rapide** presupune intrarea relativ rapidă a României în rândul țărilor cu economie de piață dezvoltată în baza unui program coerent de Dezvoltare Durabilă susținut nu numai instituțional, ci și de "o sensibilizare socială" adecvată, cerință istoric nedezmințită a oricărei sfere de modernizare. Realizarea unei **rate medii anuale de creștere a PIB/loc de 8-10 %** ar apropiă România în proporție de 70-80% de nivelul PIB/loc din țările UE la orizontul anului 2020. În acest context, este benefică dezvoltarea cu prioritate a ramurilor în care investițiile au un potențial ridicat de recuperare pe termen scurt, cu beneficii mari și generare de noi locuri de muncă.

Un asemenea scenariu, deși are **gradul cel mai ridicat de dezirabilitate, nu este și cel mai probabil**, atât din punctul de vedere al evoluției proceselor de globalizare, cât mai ales datorită faptului că România nu dispune în prezent de resursele necesare realizării acestui ritm.

b) **Al doilea scenariu, denumit scenariul dezvoltării în ritm susținut sau scenariul competitivității** (pentru care se optează în strategie și care reprezintă scenariul optim pentru

dezvoltarea durabilă) se deosebește de primul printr-o evoluție comparativ mai lentă a dezvoltării, datorată în special exploatarii resurselor naturale regenerabile în limitele capacitatei de suport. Obiectivele și abordările rămân aceleași, doar procesul implementării dezvoltării durabile se va face cu o creștere medie anuală a PIB/loc de 6,5% care ar situa România (din punctul de vedere al PIB/loc) la orizontul anului 2020 la circa 50% din nivelul mediu al țărilor UE.

Pornind de la evaluarea actuală a capitalului natural și uman, precum și de la nevoia imprimării unui ritm rapid al schimbării, propunerea acestei variante este posibilă de atins pe baza unui efort susținut și eficient al utilizării resurselor disponibile. Conștientizarea necesității și posibilității acestei dinamici este fiabilă, indiferent de particularitățile doctrinare ale realizării ei. Este scenariul care ține seamă de nevoia unui ritm totuși susținut al creșterii economice bazat pe potențialul existent de resurse (evaluat în partea a II-a a lucrării) și care nu ignoră constrângările locale. Scenariul este în acord cu desfășurarea probabilă a mersului nelinear al globalizării, care nu o vor îndepărta totuși de la avansul ei dictat de progresele științifice și tehnologice ale secolului XXI. Scenariul "dezvoltării în ritm susținut" presupune și o evoluție mai accelerată a "mentalităților", în sensul pregătirii societății de a adopta și realiza obiectivele care o avantajează pe termen lung și de a-și asuma răspunderile adecvate.

Durabilitatea este mai ușor de realizat când procesele de deteriorare au fost opriate mai repede, iar competiția internațională face ca, în cazul dezvoltării în ritm susținut apropierea de nișe favorizante în sistemul global să poată permite această variantă de dezvoltare.

Acest scenariu are șansa să reducă decalajele față de țările dezvoltate, punând România într-o poziție mai avantajoasă față de provocările pe termen lung ale mileniului ce urmează.

Dinamica PIB în intervalul 2000-2020 se poate realiza în cadrul acestui scenariu în mai multe variante.

Dintre acestea s-a reținut ca varianta cea mai verosimilă, cea care presupune dinamici diferențiate, mai lente în prima etapă (2000-2005), ca urmare a unei inerții generate de starea prezentă a economiei, a unei dificultăți în transformarea rapidă a sistemului socio-economic și a structurilor acestuia, potrivit exigențelor durabilității.

Această diferență față de ritmul preconizat presupune ca, în perioada următoare, dinamica PIB/loc să fie superioară, astfel încât să se poată recupera abaterea în jos de la ritmul necesar de creștere pentru întreaga perioadă.

Tabelul nr. 7.1

Ritmul mediu anual necesar de creștere al PIB (valoarea adaugată)
în perioada 2000-2020, pentru asigurarea dezvoltării durabile

(%), preturi comparabile 1998

	Perioada	din care subperioadele:		
		2001-2005	2006-2010	2011-2020
PIB	6,5	4,6	8,0	6,7
din care pe sectoare				
- Primar	2,9	2,8	3,4	2,7
- Secundar	6,4	5,7	8,7	5,6
- Terțiar	8,4	5,0	9,9	9,3

Sursa: Ministerul Finanțelor, Direcția Generală de Prognoză, 1999

Diferențierea dinamicilor PIB pe subperioade relevă un devans substanțial pentru sectorul terțiar în intervalul 2006 - 2020, ceea ce este posibil îndeosebi ca urmare a procesului de globalizare în domeniul serviciilor. Sectorul secundar are o evoluție sinuoasă, atingând un vârf de dinamică în subperioada 2006 - 2010.

Tabelul nr. 7.2

Structura privatizată a produsului intern brut pe macrosectoare,
în perioada 2000-2020

(%), preturi comparabile 1998

	1998	1999	2000	2005	2010	2020
TOTAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
SECTOR PRIMAR	16.0	16.7	16.9	15.5	12.5	8.5
Agricultură, Silvicultură și altele	16.0	16.7	16.9	15.5	12.5	8.5
SECTOR SECUNDAR	36.9	36.6	36.5	38.5	39.7	35.5
din care:						
- Industrie	31.7	31.5	31.3	33.0	33.5	30.0
- Construcții	5.2	5.1	5.2	5.5	6.2	5.5
SECTOR TERȚIAR	47.1	46.7	46.6	46.0	47.8	56.0

Sursa: Ministerul Finanțelor, Direcția Generală de Prognoză, 1999

Rezultanta compunerii diferențiate pe cele trei sectoare fundamentale ale economiei este redată ca structură în tabelul 7.2. Acesta se înscrie în tendințele generale înregistrate pe plan mondial în țările cu economii dezvoltate, în condițiile în care modificările structurale au la bază creșteri în dinamici diferite în toate cele trei sectoare. În consecință sectorul primar își reduce ponderea substanțial, crescând corespunzător cea a sectorului terțiar.

c) **Al treilea scenariu al dezvoltării relativ lente**, care ar permite, în cel mai bun caz, atingerea unei proporții de circa 30% din nivelul mediu al PIB/loc al UE 15 în anul 2020, nu satisface cerința reducerii decalajelor, pentru o țară care își propune acest obiectiv. Acest scenariu reduce sensibil șansa generațiilor actuale de a realiza dezvoltarea durabilă, lăsând ca această sarcină, mult împovărată, să fie preluată de cele ce o succed. Creșterea preconozată nu garantează un avans al României în ceea ce privește locul său în ierarhia internațională, precum și în privința diminuării sărăciei și îmbunătățirii calității factorilor de mediu. Dacă scenariul este evident indezirabil, nu însemnă că posibilitatea realizării lui este eliminată. Ea poate fi luată în calcul, în condițiile risipei energiei intelectuale și culturale naționale, în direcții irelevante, ale perpetuirii inaceptabile a entropiei economice, sociale și ecologice.

d) **Al patrulea scenariu denumit scenariul pesimist**, presupune prelungirea unor perioade de declin economic dincolo de limitele posibilităților de relansare sănătoasă a economiei, determinată de o serie de factori de natură economică, socială și extraeconomică, inclusiv de posibile dezastre. Este evident că dezastrele create de om, ca, de exemplu, conflictele armate vor ține numeroase țări departe de linia emergenței, cufundându-le în etape lungi de suferințe. Există și catastrofe naturale care provoacă grave discontinuități în evoluția dezvoltării economico-socială și ecologică. Dar, este de remarcat că adoptarea unei strategii de dezvoltare durabilă, chiar și în aceste condiții, ușurează fie prevenirea, fie combaterea efectelor cataclismelor naturale. Rămâne apoi categoria catastrofelor naturale, cauzate de om, în lipsa prevederilor cerute de preîntâmpinarea lor. Exemplul istoric nu lipsesc: e suficient să amintim zonele de desert care acoperă terenuri altă dată gazdă ale unor culturi înfloritoare. În această privință, România nu este lipsită de primejdii, cum ar fi schimbarea regimului apei în urma tăierii pădurilor, degradarea solurilor, continuarea poluării aerului și apelor, degradarea condițiilor de trai ale populației etc.

Relația economie-mediu, în cadrul celor patru scenarii, are determinări cantitative și calitative distincte. Este de domeniul evidenței că țările cu un nivel mai ridicat de dezvoltare economico-socială se pot dovedi mai capabile să reziste la fenomene devastatoare. Prospectiva economică și ecologică, practicată frecvent de statele dezvoltate ia în considerare probabilitatea unor asemenea evenimente și acțiunile de minimizare a efectelor lor. Durabilitatea cuprinde și întărirea capacitații de redresare după accidente inevitabile sau greu previzibile.

7.4 Factori pentru realizarea scenariului dezvoltării în ritm susținut, scenariul competitivității

Pentru realizarea țintelor prezentate în scenariul de dezvoltare în ritm susținut trebuie urmăriți anumiți **fatorii primordiali** a căror evoluție constituie atât premisa creșterii PIB cât și căile de creștere a acestuia:

a) **Accelerarea schimbării formei de proprietate și garantarea proprietății private** este una din condițiile fără de care nu se pot realiza investiții pe termen lung și nici obiectivele dezvoltării durabile în România.

Proprietatea privată stă la baza dezvoltării eficiente și în condiții profitabile a oricărei activități economice. Aceasta stimulează spiritul de întreprinzător al tuturor agenților economici inclusiv al diferitelor segmente de populație ca bază a dezvoltării în orice domeniu economic. Această dezvoltare la nivelul întreprinzătorilor particulari trebuie înscrisă și în coordonatele propuse de modelul dezvoltării durabile.

Garantarea proprietății private trebuie să fie asigurată atât prin Constituție cât și prin legi organice. Este necesară, de asemenea, creșterea sectorului privat (privatizarea marilor întreprinderi, fondul funciar etc.)

În același timp, proprietatea publică, al cărei rol este binecunoscut, nu trebuie în nici un fel contrapusă celei private ci dimpotrivă trebuie să-i creeze acesteia de pe urmă un mediu general de afaceri care să maximizeze profitul întreprinzătorilor particulari.

b) **Investițiile** trebuie să beneficieze de un cadru juridic care să asigure deschiderea pieței spre investiții directe, liberalizarea mișcărilor de capital în interior și exterior, în concordanță cu acquis-ul comunitar, creșterea investițiilor pentru protecția mediului și retehnologizare.

Dezvoltarea unei țări se bazează pe formarea brută a capitalului fix, ca punct de pornire în procesul de acumulare, aceasta fiind diferită în funcție de nivelul și de ritmul de dezvoltare al fiecărei țări.

Având în vedere potențialul său economic, nevoia imperioasă de dezvoltare durabilă a României și atingerea țintelor propuse în acest sens, apare necesar ca, în perioada 2000-2020, rata medie a investițiilor brute în PIB să fie de cel puțin 20,5%, în perioada 2000 - 2005, și de 25% în perioada 2006 - 2020. Toate țările cu economii performante, în perioada de demaraj, au promovat politici investiționale active și implicit rate înalte ale formării brute de capital fix. Scenariul propus are în vedere necesitatea nu numai a unei ponderi ridicate a acumulării, dar mai ales o politică investițională în favoarea creșterii mai rapide a ramurilor și sectoarelor cu valoare adăugată ridicată, cu consum mare de știință și tehnologie (scientointensive), care să ridice tocmai nivelul de eficiență și competitivitate internă și externă ale economiei românești, volumul efortului investițional fiind pozitiv corelat cu ritmul mediu de creștere al PIB.

Nivelul investițiilor este direct influențat de procesul de economisire internă, precum și de atraktivitatea mediului economic național care determină interesul și absorbția eficientă a investițiilor străine de către economia națională.

Creșterea veniturilor va influența favorabil procesul de economisire internă, respectiv investițiile. În acest cadru, un rol în creștere îl vor avea economisirile populației (gospodăriilor). Este de presupus că acest proces va fi stimulat prin instrumente fiscale și alte măsuri de politică financiar-bancară, la care se adaugă și distribuția mai echitabilă a veniturilor ca reflectare a consolidării clasei de mijloc.

Se remarcă faptul că este în curs de formare un nou comportament investițional al agenților economici, bazat pe prerogativele și potențialul proprietății private, al liberei inițiative și managementului strategic.

Totodată trebuie avută în vedere necesitatea asigurării ca investițiile din resursele proprii ale României, bazate pe economisirea internă, să constituie factorul primordial determinant. Investițiile străine de capital, deși joacă un rol foarte important, nu pot suplini efortul investițional intern, caracterul lor complementar fiind totuși absolut necesar pentru dezvoltarea pieței interne de bunuri și servicii.

Alocarea eficientă a investițiilor pe sectoare, ramuri și domenii se va realiza într-o măsură tot mai mare pe baza semnalelor pieței și ale mecanismelor concurenței.

Esețial pentru o dezvoltare de tip durabil este realizarea unui program de investiții pe termen lung, neperturbat de conjuncturi și factori extraeconomici, și care să minimizeze volumul investițiilor neterminate și perioadele de execuție a proiectelor investiționale.

De o importanță deosebită este schimbarea radicală a politicii de creditare a investițiilor în sensul creșterii substanțiale a ponderii creditelor pe termen mediu și lung în totalul surselor de finațare a investițiilor. O altă direcție o reprezintă extinderea metodei *amortizării accelerate*, ca sursă investițională, potrivit cerințelor evitării consecințelor negative ale uzurii fizice și morale a tehnologiilor. Nu în ultimul rând dezvoltarea durabilă implică politici investiționale regionale adecvate obiectivelor amenajării teritoriului, eficienței economice și ecologice spațial echilibrate, nediscrepante.

c) **Forța de muncă și ocuparea sa**, dimensiune umană a dezvoltării durabile, capătă o pondere crescândă în proiectile pe termen lung ale scenariului pentru care s-a optat în strategie.

În Cartea Albă a UE, se consideră ca nucleu al noii construcții europene **dependența dintre creștere-competitivitate și ocupare**. Aceasta din urmă, în dubla sa calitate de factor și finalitate a creșterii economice – măsurată prin intensitatea ocupării sau productivitatea aparentă a muncii – este o prioritate a strategiilor de dezvoltare în primele două decenii ale mileniului trei.

În acest domeniu, o serie întreagă de reglementări privind piața forței de muncă necesită armonizări și concordanțe cu Directivele UE, îndeosebi în ce privește: concedierile colective (Directive nr. 75/129 CEE și nr. 92/56/CEE), protecția tinerilor în procesul muncii (Directiva Consiliului nr. 94/33 din 24 iunie 1994), îmbunătățirea condițiilor de muncă și inspecția acestora, în acord cu acquis-ul comunitar (în special cu Directiva nr. 91/533 din 14 octombrie 1991 privind obligațiile patronilor, Directiva nr. 93/104 CEE a Consiliului din 23 noiembrie 1993 privind organizarea timpului de muncă, Directiva – cadru a Consiliului nr. 89/391/CEE privind protecția sănătății și securitatea la locul de muncă, etc.).

Construcția unei economii performante, în condiții de integrare – globalizare, va fi însotită de însemnate mutații în structura de ocupare a forței de muncă.

Principalele coordonate ale evoluției structurii ocupării forței de muncă vor fi:

- reducerea ponderii populației ocupate în agricultură;
- menținerea la un nivel relativ constant, în jur de 30-32%, a populației ocupate în sectorul secundar, considerând că procesul masiv de ajustare structurală va fi încheiat;
- creșterea ponderii ocupării în sectorul terțiar no-speculativ și inefficient intermediar.

Cea mai importantă modificare căreia trebuie să-i facă față România este creșterea substanțială a cererii de forță de muncă calificată și înalt calificată, corespunzător cu reducerea celei necalificate și semicalificate.

Pentru a prelua pierderile de locuri de muncă din ramuri neperformante trebuie stimulate ramuri și activități cum ar fi:

- dezvoltarea, diversificarea și industrializarea activităților din mediul rural, (mica industrie în mediul rural, achiziționarea și prelucrarea produselor agricole; distribuția produselor agricole; servicii pentru agricultură și populația din mediul rural, inclusiv de învățământ, sănătate, asistență socială etc.);
- stabilirea unor priorități și orientarea – prin mecanisme de piață – a dezvoltării unor sectoare industriale, în măsură importantă, spre piața internă și export. (activități agro-alimentare, industria ușoară, textile, confecții, pielarie, încălțăminte, informatică, telecomunicații, infrastructură, construcții civile, etc.);
- relansarea dezvoltării serviciilor dintr-o triplă perspectivă:
 - revigorarea unor activități cu mare potențial de ocupare și de valoare adăugată: industria timpului liber, turismul intern și mai ales internațional, agroturismul și turismul rural;
 - impulsionarea dezvoltării unor servicii noi sau puternic legate de funcționarea economiei de piață: servicii bancare, financiare, de asigurări, servicii publice și private de intermediere pe piața muncii; servicii de cercetare-dezvoltare, inclusiv de transfer tehnologic și difuzare tehnologică; asistență socială pentru persoanele cu handicap sau servicii tip *loisir*;
 - pătrunderea și menținerea pe piața internațională a serviciilor a unor segmente de piață cu dezvoltare rapidă (informatică, comunicații, bănci, asigurări, consultanță, învățământ).

d) Deplasarea centrului de greutate al dezvoltării de la nivelul macro către microeconomie, baza economiei reale, constând în stimularea activității de producție la nivelul întreprinderilor, indiferent de mărime sau formă de proprietate, atât în domeniul industriei cât și al agriculturii, trebuie să reprezinte prioritatea în perioada următoare, pentru a asigura creșterea PIB, propusă în scenariul prezentat, astfel realizându-se cerința interfeței dintre economia reală, nominală și mediu.

e) Exportul și balanța comercială reprezintă corelația esențială în scenariul optim al evoluției comerțului exterior, ca factor de creștere economică durabilă în România, presupunând dinamici mai înalte ale exporturilor față de PIB și importuri.

Racordarea factorului comerț exterior la susținerea scenariului de dezvoltare în ritm susținut a României, la orizontul 2020, poate fi etapizată pe intervalul 2000–2020 cu obiective specifice astfel:

- diminuare a deficitului balanței comerciale, în anii 2000–2005;
- menținerea în limite acceptabile a unui deficit al balanței comerciale în perioada 2005–2020 care să nu pericliteze situația balanței de plăti externe;

Cresterea susținută a exporturilor necesită accelerarea reformei și a privatizării, ca premise ale ridicării nivelului de competitivitate. Încurajarea investițiilor directe de capital a căror producție este orientată către exporturi va contribui la schimbări eficiente în economia reală și creșterea gradului de competitivitate.

Scenariului **scenariul competitivității, de creștere în ritm susținut** a României în condițiile valorificării cât mai eficiente a potențialului său de resurse, se bazează pe **orientarea către o serie de priorități**:

- accelerarea schimbării formei de proprietate prin privatizare, împroprietărire, retrocedare;
- dezvoltarea unei administrații publice formată din servicii publice eficiente care să corespundă nevoilor cetățeanului;
- introducerea și dezvoltarea sistemului național de informatizare a administrației publice;
- dezvoltarea producției de tehnologia informației;
- **dezvoltarea accelerată a producției naționale de software**;
- asigurarea purtătorilor primari de energie și a energiei electrice și termice, în condiții de conservare a energiei, corelat cu nevoile de consum;
- lansarea unui program național de investiții publice în infrastructură: comunicații, transporturi, construcții civile (locuințe, bază materială pentru turism), sisteme de irigații, rețele electrice;
- dezvoltarea turismului (agroturismului);
- dezvoltarea producției agricole de cereale, leguminoase, plante tehnice, a zootehniei și industriei alimentare pentru asigurarea securității alimentare a populației;
- stimularea formării fermelor agricole dimensionale optime;
- relansarea sectoarelor industriale de mașini agricole, echipamente pentru irigații, îngrășăminte chimice pentru susținerea dezvoltării agriculturii;

- relansarea sectoarelor industriale de materiale de construcții, material rulant, tehnologia informației pentru a susține dezvoltarea infrastructurii;
- stimularea pieței industriei constructoare de mașini, aparate și echipamente necesare ecologizării economiei și societății;
- dezvoltarea unor producții și a pieței de produse și servicii ecologice;
- relansarea sectoarelor: autoturisme, autovehicule marfă și călători, textile, pielărie, mobilă, bunuri de larg consum, medicamente pentru asigurarea unor condiții normale de trai pentru populație;
- susținerea serviciilor comerciale aducătoare de valoare adăugată în PIB;
- **susținerea sectorului de sănătate și educație;**
- susținerea sectorului pentru producția de apărare;
- **ieftinirea creditelor** prin crearea mecanismelor și pârghii finanțare de piață, sprijinite de stat (prin pârghii și politici stimulatoare) care să susțină activități prioritare, potrivit politicilor economice promovate de guvern într-o etapă sau altă.

Aceste priorități au pornit de la nevoia de atingere a obiectivelor strategiei durabile (creșterea bunăstării și prosperității populației României) și ierarhizarea lor poate fi rearanjată de la o perioadă la alta, ca și de la un domeniu la altul.

7.5. Coordonatele și parametrii modelului de dezvoltare durabilă a României

Schimbarea traiectoriei de evoluție a României către direcția modelului de dezvoltare durabilă presupune în mod obligatoriu să se acționeze pe următoarele coordonate:

- Oprirea procesului de deteriorare a capitalului natural și a structurii genetice a populației.
- Restructurarea și redimensionarea economiei românești.
- Promovarea unui sistem complex și coerent de legi, care să asigure realizarea reformelor politice și economice, respectarea statutului de drept, aplicarea consecventă a acord-ului comunitar, îndeplinirea obligațiilor stabilite prin Acordul European instituind o asociere între România, pe de o parte, Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de altă parte (libera circulație a mărfurilor, a capitalurilor, a serviciilor și a persoanelor, piața concurențială, armonizarea legislației naționale cu legislația comunitară în special în legătură cu protecția mediului înconjurător etc.)
- Aplicarea unui pachet de măsuri eficiente pentru protecție socială în fazele critice ale procesului de restructurare și redimensionare a economiei. Dezvoltarea instrumentelor și capacitatea de reglementare a activității economiei de piață, cu scopul de a modifica structura socială în sensul creșterii ponderii clasei mijlocii și reducerea ponderii categoriilor sărace.
- Dezvoltarea unui sistem flexibil și performant de educație a populației și de formare a resursei umane inclusiv pregătirea oamenilor politici și de decizie în spiritul abordării holiste a activităților sectoriale și al analizei cost-beneficiu pe termen lung pentru a susține dezvoltarea durabilă din România.
- Stabilirea unui sistem de indicatori de dezvoltare durabilă: stare – presiune – răspuns, care să îmbine indicatorii de creștere economică cu aspectele cantitative și calitative ale conservării și utilizării durabile ale capitalului natural, pentru aprecierea valorii de piață a resurselor și serviciilor asigurate de capitalul natural și a instrumentelor și mecanismelor economice pentru promovarea soluțiilor viabile pe termen lung în orice sector socio-economic.
- Formarea unei infrastructuri instituționale suple, constituită din compartimente ale căror responsabilități sunt complementare și clar definite pentru evitarea paralelismelor și suprapunerilor.
- Crearea unor instituții ale societății civile care să funcționeze ca interfață între structurile guvernamentale, autoritățile locale și public.
- Realizarea unui parteneriat între structurile statului, ale sectorului privat și ale societății civile.
- Reducerea ratei de exploatare a resurselor neregenerabile, pe baza promovării în procesul de restructurare a economiei, tehnologiilor cu consumuri mici de materii prime și energie și pe baza colectării, reciclării sau reutilizării deșeurilor. Efectul trebuie să fie amplificat prin acțiuni complementare de identificare și folosire a surselor alternative de materii prime și energie.
- Dezvoltarea științei și tehnologiei privind capacitatea productivă și de suport a capitalului natural și pentru dezvoltarea tehnologiilor specifice dezvoltării durabile: tehnologii care minimizează consumurile de materii prime și energie și respectiv producția de deșeuri; tehnologii care utilizează materii prime și surse de energie alternative; tehnologii pentru captarea sau colectarea deșeurilor și pentru reciclarea acestora; tehnologii de neutralizare sau depozitare sigură a deșeurilor periculoase; biotehnologii pentru reabilitarea solurilor sau apelor poluate etc.
- Dezvoltarea sistemului de tehnologia informației pentru asistarea dezvoltării, politicilor, strategiilor și respectiv a planurilor de acțiune și a actelor de decizie.

- Reducerea treptată a nivelului de deteriorare a calității aerului, apei și solului până la pragul optim pentru procesele vieții.
- Echilibrarea structurii pe vârste și refacerea stării de sănătate a populației.
- Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a dinamicii sistemului socio-economic și a componentelor capitalului natural inclusiv a calității vieții, aerului și apei, în concordanță cu restul de indicatori ai dezvoltării durabile.

**Acțiuni cheie și angajamente ale Guvernului
pentru a realiza mai mult cu mai puține resurse**

- Relansarea investițiilor;
- Sustinerea continuă a educației, serviciilor de sănătate, transportului public, construcției de locuințe;
- Stabilirea unui sistem fiscal care să determine utilizarea împrumutului public doar pentru investiții și nu pentru consum în cadrul unui nivel stabil și prudent din PIB;
- Stimularea competiției în economie;
- Dezvoltarea industriilor care protejează mediul;
- Inițierea unor acțiuni de conștientizare publică a nevoii de protecție a mediului și conservare a resurselor naturale;
- Definirea opțiunilor strategice în domeniul turismului în condițiile protecției mediului;
- Permanenta îmbunătățire a eficienței utilizării resurselor;
- Promovarea unor programe privind recuperarea, reciclarea și reutilizarea materialelor și a deșeurilor.

CAPITOLUL 8

Politici economice pentru dezvoltarea durabilă

Elaborarea și promovarea politicilor economice pentru dezvoltare durabilă (DD) în România pornesc de la necesitatea stabilirii unei relații biunivoce dintre economie, societate în ansamblu său și natură, care vizează creșterea prosperității și bunăstării la nivel de individ și al comunității, pe termen scurt, mediu și lung în condițiile menținerii și protecției cantitative și calitative a capitalului natural în vederea satisfacerii optime a cerințelor generațiilor prezente și viitoare.

Obiectivele strategice și politice naționale ale dezvoltării durabile au la bază, și aplică în mod specific, ansamblul integrat al celor 27 de principii ale Declarației de la Rio de Janeiro asupra protecției mediului și dezvoltării, iunie 1992, acordând o atenție deosebită aspectelor ce decurg din situația de țară în curs de dezvoltare a României.

Având în vedere actuala situație de criză și interesele naționale de perspectivă, aceste obiective se încadrează în următoarele orizonturi de timp:

- a) **termen scurt - stoparea declinului economiei** prin măsuri de stimulare a economisirilor, investițiilor, producției de bunuri și servicii, a exportului și renunțării la producții nerentabile;
- b) **termen mediu - relansarea programelor de creștere economică durabilă** prin programe de restructurare economică și tehnologică a economiei, încheierea procesului de privatizare și crearea premiselor de aderare la UE;
- c) **termen lung - realizarea obiectivelor strategice generale ale dezvoltării umane**, prin măsuri și programe vizând:
 - **creșterea PIB/loc.** într-o dinamică, structură, distribuție și utilizare eficiente care să consolideze "clasa de mijloc", să repartizeze echitabil costurile economice, sociale și ecologice, să stea la baza coeziunii sociale a națiunii române și totodată să ne apropie de nivelurile țărilor dezvoltate din UE;
 - **reducerea șomajului la dimensiunile ratei sale naturale** și implicit stimularea ocupării ca mijloc de autoprotecție;
 - **diminuarea inflației**, în scopul minimizării efectelor sale nocive asupra consolidării economiei de piață și capacitatea antreprenoriale private.

Aceste obiective pe termen lung ale DD se regăsesc în forme specifice pe termenele scurt și mediu, și presupun mixuri de politici care să contribuie la eficientizarea funcționalității mecanismelor de piață și a instituțiilor statului de drept.

Totodată, România va participa, într-un spirit de cooperare și parteneriat global, la conservarea, protecția și refacerea sănătății și integrității ecosistemelor Terrei, ținând seama de responsabilitățile ce revin statelor referitoare la contribuția diferențiată la degradarea ambientală, de necesitatea eradicării sărăciei și descreșterii disparităților dintre state privind nivelul de trai și calitatea vieții.

8.1 O nouă abordare economică

Starea actuală de criză a economiei românești se datorează nu numai unor factori interni și externi, de natură obiectivă și subiectivă ci și unei abordări a procesului de tranziție la economia de piață fără a se ține seama în măsură necesară și suficientă de faptul că dezvoltarea durabilă trebuie realizată astfel încât să satisfacă în mod echitabil nevoile de dezvoltare și de mediu ale generațiilor prezente și viitoare.

Noua abordare economică pe care și-a propus-o strategia națională a DD se caracterizează prin cel puțin trei elemente distințe:

- a) **integrează sistemic problematica protecției mediului și a eficienței capitalului natural** în procesele dezvoltării cu un accent deosebit pe măsuri preventive, împotriva degradării mediului în paralel cu cele de reducere a poluării și refacere a calității factorilor de mediu;
- b) stabilește pe diferite domenii și ramuri **priorități, obiective, programe, măsuri și politici**, pe termenele scurt, mediu și lung, operaționale și convergente cu obiectivele DD la nivel macroeconomic, anterior menționate, relevându-se relația dintre efecte, rezultate și costuri precum și sursele posibile de asigurare a finanțării;
- c) consfințește principiul că **pacea, cooperarea, dezvoltarea și protecția mediului sunt interdependente și indivizibile** pentru sustenabilitatea dezvoltării economiei naționale.

Pentru prima dată, după anul 1990, în România se elaborează o strategie națională a DD cu participarea celor mai reprezentative grupuri de interes din societatea românească, ceea ce-i conferă consensualitate și fiabilitate pe termen lung, interesele economice și de protecție a mediului aflându-se în prim planul preocupărilor, pe baza cărora urmează a fi elaborate programe și mijloace de implementare la nivelul diferiților agenți economici.

8.2 Politici financiare

Principiul internalizării externalităților

Implementarea politicilor dezvoltării durabile în România este direct legată de strategia tranziției la economia de piață ai cărei piloni îi reprezintă privatizarea și restructurarea în termenii eficienței economice, sociale și ecologice.

Un rol deosebit, în acest proces îl are **principiul poluatorul plătește** (PPP), pe baza internalizării costurilor și prejudiciilor marginale externe la poluator ca și a beneficiilor marginale externe la generatorul acestora, prin diferite modalități și instrumente pe care le poate oferi piața concurențială și/sau reglementări la nivelul autoritaților locale, naționale și internaționale. Prin internalizarea costurilor se urmărește reflectarea costurilor sociale totale prin mecanismele de piață.

Internalizarea costurilor la nivelul poluatorului are ca prim scop inserția în sistemul economic a unor semnale de preț care să reflecte costurile de mediu, în funcție de dimensiunea economico-socială și gravitatea acestora, pe zone și medii sociale în România, PPP rezultă din nevoie de a se asigura politicilor ambientale un principiu comun de alocare a costurilor, care poate fi definit ca principiu non-subvenție.

Internalizarea beneficiilor marginale externe va folosi scheme de subvenții corective pentru acei operatori economici care produc terților și mediului o serie de avantaje pentru care aceștia nu plătesc.

Fără a situa pe plan secundar internalizarea externalităților pozitive prin subvenții corective, o atenție specială se va acorda în cadrul măsurilor strategice schemelor și politicilor de internalizare a costurilor la poluator prin taxe corrective sau alte mijloace, dată fiind ampioarea pe care a căpătat-o poluarea.

Instrumente economice

Pe măsură ce economia de piață va căpăta o extindere și consistență tot mai mare, instrumentele economice vor fi aplicate la un număr crescând de operatori economici.

Instrumentele și metodele economice utilizate pentru asigurarea DD oferă semnale ale pieței sub forma modificării prețurilor relative (de ex. impozitarea anumitor bunuri) și/sau a unui transfer finanțiar (plata unei taxe).

Instrumentele economice aplicate se vor caracteriza prin libertatea de alegere a agenților economici (poluatorilor) care pot selecta cea mai avantajoasă soluție, să plătească taxa de poluare sau, să investească în controlul și/sau reducerea poluării prin introducerea de tehnologii curate.

Principalele instrumente economico-financiare care se aplică vor fi:

- taxe și plăți pentru poluarea aerului, sonoră, a apei și solului etc;
- plăți efectuate de utilizator care reprezintă un mijloc de finanțare la nivelul autoritaților locale pentru colectarea și tratarea reziduurilor solide și a apelor infestate;
- taxe și plăți pentru producerea, consumul și depozitarea de bunuri și servicii poluante;
- taxe de înregistrare a unor produse cu risc de poluare;
- permise comercializabile de poluare bazate pe raportul dintre ofertă și cerere de permise în funcție de nivelul poluării;
- subvenții aplicabile limitat, în cazuri justificate (industria în dezvoltare, agricultură) și pe o anumită perioadă de timp.

Cele mai importante avantaje ale instrumentelor economico-financiare se referă la: ajustarea automată a poluării la nivelul taxelor; eficiența costurilor; flexibilitatea; creșterea veniturilor; conservarea resurselor și transmiterea lor generațiilor viitoare.

Strategia DD în România se va baza pe un sistem mixt de politici în care instrumentele economico-financiare vor fi utilizate complementar la reglementările directe, în acest mod oferindu-se posibilități suplimentare de reducere a poluării și surse de venit pentru finanțarea măsurilor privind mediul.

În funcție de factorul de mediu sau gradul de poluare, se va recurge la combinarea în grade diferite între reglementări și instrumente economico-financiare, în concordanță cu Agenda 21 a Conferinței ONU privind Mediul și Dezvoltarea (Rio de Janeiro 1992) ("Integrarea mediului și a dezvoltării în procesul decizional", Secțiunea C).

Introducerea instrumentelor economice va depinde de acceptabilitatea politică și de reforma fiscalității care va trebui să țină seama de introducerea sistemului de "eco-taxe", compatibil cu practicile și structurile fiscale existente.

Introducerea de eco-taxe va urmări să nu mărească povara fiscală, prin diminuarea quasi compensatorie a altor categorii de taxe și impozite.

Pe de altă parte, neutralitatea fiscală practicată în economia de piață, pentru a promova eficiență economică, nu poate exista decât în condițiile unei piețe concurente cvasiperfecte. Din acest motiv, schimbarea sistemului fiscal în scopul corectării eșecurilor pieței este pe deplin consistentă și compatibilă cu definiția neutralității fiscale în termeni reali. Obiectivul eco-taxelor nu este neutru, constând în influențarea în sens favorabil a comportamentelor poluatorilor și necesită diferențieri.

Planul de acțiuni care va susține strategia națională va lua în considerare o serie de dificultăți și capcane legate de eco-taxare, privind aspectele tehnice (lipsa de cunoștințe, dificultăți de monitorizare a emisiilor și de adaptare la condițiile specifice zonale, nevoia de adaptare la inflație), politice (grupuri de presiune, opoziția industriașilor și a poluatorilor etc.), distributive (grija de a nu avea impact nefavorabil asupra categoriilor de populație cu venituri mici), instituționale (dificultăți în adoptarea structurilor instituționale) și de comerț internațional.

Introducerea instrumentelor economico-financiare în politica DD în România se va realiza în următoarele scopuri: corectarea eșecurilor guvernării; crearea de structuri economice și financiare adecvate; definirea, garantarea și respectarea drepturilor de proprietate; sprijinirea proceselor de reformă și restructurarea economică; tratament egal pentru sectorul public și privat; combinarea funcțiilor instrumentelor economice de stimulare și creștere a veniturilor cu reforma fiscală și reglementările autorităților publice.

Mecanisme și resurse financiare

Finanțarea procesului de dezvoltare durabilă a României în vederea atingerii obiectivelor stabilite în strategie, presupune un efort finanțier la care trebuie să contribuie atât operatorii economici cât și statul, efort ce poate fi asistat și de alte instituții și organisme naționale și/sau internaționale.

În dimensionarea acestui efort trebuie ținut cont de costurile tuturor proiectelor care vor fi incluse în viitorul Plan Național de Acțiune, ce va fi realizat în vederea implementării Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă. O pondere importantă în necesarul de finanțare va fi determinată de nevoia de acoperire a cheltuielilor privind protecția (și refacerea) mediului.

Identificarea resurselor de finanțare a dezvoltării durabile indică, în primul rând, **fondurile proprii ale agenților economici** care va trebui să includă pe lângă cheltuielile specifice propriei dezvoltări și pe cele cu introducerea sau perfectionarea tehnologiilor antipoluante, proiectarea de produse ecologice, prevenirea și reducerea poluării, plata taxelor și.a.

O altă resursă pentru cheltuielile cu protecția mediului provine de la **bugetul statului și din încasările din privatizarea activelor statului**, în baza politicii adoptate privind dezvoltarea durabilă.

În afara surselor proprii (la nivel de operator economic sau stat), finanțarea dezvoltării durabile a României se poate asigura din surse aflate sub formă de credite rambursabile și/sau nerambursabile precum și din asistență externă, prin intermediul unor instituții financiare specializate.

Examinând necesarul de finanțare a componentei de protecție a mediului, pentru care până în prezent în România efortul nu a fost susținut și coerent, se observă că cea mai mare pondere în cheltuielile pentru protecția mediului este deținută de cheltuielile curente (circa două treimi), urmate de investiții (o treime). O pondere relativ scăzută revine cheltuielilor cu cercetarea, dezvoltarea, instruirea și administrarea generală a mediului.

În resursele totale pentru mediu, cele externe se estimează că vor avea o pondere de circa 10-15% anual, de unde rezultă că efortul propriu de finanțare va detine **rolul hotărâtor**.

Pentru atingerea țintelor dezvoltării durabile în contextul în care criteriile ecologice joacă un rol central, dezvoltarea fiind posibilă în limitele de susținere a capitalului natural, este imperios necesară examinarea tuturor posibilităților de finanțare pentru protecția și/sau refacerea mediului. Dimensiunea necesarului de finanțare va trebui corelată cu efortul investițional de care este nevoie atât în domeniul mediului, cât și pentru dezvoltarea celorlalte activități economice. În acest context, mobilizarea unui nivel mai mare al investițiilor străine directe în România, precum și a transferului de tehnologie urmează a fi încurajate prin politici naționale care să atragă investiții prin societăți mixte și alte modalități.

De asemenea, vor fi avute în vedere noi căi de finanțare printre care fonduri private, împrumuturi externe (în condiții avantajoase), utilizarea stimulentelor economice. În acest context, poate apărea ca utilă înființarea unei **instituții financiare specializate** care să finanțeze proiecte de mediu (în cadrul unor coordonate strategice stabilite), și care să nu fie orientată exclusiv spre maximizarea de profit, ci doar pe optimizarea veniturilor și beneficiilor în sens economic și ecologic.

8.3 Dezvoltarea sectorului privat și în special a IMM-urilor

8.3.1 Considerații generale

În cadrul sectorului privat, întreprinderile mici și mijlocii, ca număr, dețin o poziție determinantă. Ele prezintă, comparativ cu sectorul de stat și public, particularități privitoare la proprietate, management, finanțare, funcționalitate și performanțe, fiind sensibil diferite. În consecință, strategia privind dezvoltarea IMM-urilor trebuie:

- a) să ia în considerare particularitățile sectorului de IMM-uri, care implică obiective, abordări strategice, resurse, termene specifice lor;

- b) să integreze în mod armonios dezvoltarea sectorului de IMM-uri în evoluția de ansamblu a economiei românești, în baza unei strategii naționale globale, centrate pe creștere economică durabilă.

8.3.2 Premise

La baza dezvoltării IMM-urilor din România este necesar să se plaseze următoarele premise:

- IMM-urile constituie sectorul economic cel mai potent, dinamic și profitabil din România și cu cele mai mari perspective de dezvoltare;
- dezvoltarea rapidă și amplă a IMM-urilor reprezintă precondiția restrukturării, privatizării și demonopolizării de fond a economiei românești;
- IMM-urile private constituie singurul sector care poate să creeze locuri de muncă pentru a absorbi forța de muncă eliberată de sectorul de stat, ca urmare a restrukturării și modernizării;
- IMM-urile private sunt principalele surse ale constituirii clasei de mijloc, cu rol decisiv în asigurarea stabilității sociale și politice a României;
- IMM-urile private, datorită particularităților, necesită o abordare economico-socială sensibil diferită de cea din firmele din sectorul de stat, la baza căreia trebuie să se afle o strategie și politici specifice;
- armonizarea strategiei și politicilor dezvoltării IMM-urilor în România cu strategia și politicile economice generale și cele privitoare la IMM-urile din U.E.

8.3.3 Cauzele principale care grevează asupra dezvoltării I.M.M.- urilor

În elaborarea strategiei IMM-urilor trebuie pornit de la identificarea cauzelor care le grevează dezvoltarea și performanțele, în vederea eliminării sau diminuării lor substanțiale. Aceste cauze sunt:

- inaccesibilitatea spațiilor și echipamentelor neutilizate din societățile de stat;
- absența creditelor de dezvoltare și acces dificil la credite curente;
- fiscalitate mare;
- absența stimulentelor pentru investiții, dezvoltare și export;
- discriminarea IMM-urilor vis-a-vis de firmele de stat;
- birocratie mare privind înființarea și desființarea firmelor;
- posibilități reduse de garantare a creditelor;
- contacte reduse cu parteneri de afaceri străini;
- decizii și acțiuni ale administrației centrale și locale nefavorizante IMM-urilor;
- acces dificil la informații economice interne și externe;
- pregătirea managerială și economică necorespunzătoare a întreprinzătorilor;
- nivel scăzut al spiritului întreprinzător al populației;
- controale excesive și nejustificate asupra IMM-urilor;
- legislație economică incompletă, stufoasă și contradictorie;
- organizații de IMM-uri insuficient de puternice pentru a le apăra și promova interesele specifice;
- absența unui organism național cu participare guvernamentală și antreprenorială specializat pe IMM-uri;
- reținerea și chiar ostilitatea unei părți a populației față de întreprinzători și IMM-uri private.

8.3.4 Principalele resurse și oportunități pentru IMM-uri

O a doua bază de pornire în stabilirea strategiei IMM-urilor o constituie cunoașterea și luarea în considerare a principalelor resurse și oportunități pentru IMM-uri, existente în situația actuală a economiei și societății românești. În esență, acestea sunt următoarele:

- circa 40% din spații și echipamente neutilizate din societățile comerciale de stat, regiile autonome și companiile naționale;
- disponibilitatea pentru efort și timpul mare acordat activităților IMM-urilor de către majoritatea întreprinzătorilor români;
- nivelul bun de instruire generală și profesională a populației României;
- existența unor importante resurse naturale: petrol, gaze, cărbune, sulf, roci, păduri, ape etc., ce oferă obiect de activitate IMM-urilor;
- condiții naturale excelente pentru turism și agricultură;
- piața internă, reprezentată de cei 23.000.000 de consumatori, de dimensiune medie în Europa;
- poziția geo-strategică a României la intersecția unora dintre cele mai importante căi de comunicații;
- un sistem de învățământ cu un nivel și potențial apreciabile;
- existența unui mare număr de institute și centre cu profil de cercetare-dezvoltare;

- liniile de credite pentru export finanțate de băncile internaționale, derulate prin băncile românești (BRD, BC, BA etc) care oferă credite în valută unei anumite categorii de IMM-uri;
- creditele cu dobândă avantajoasă oferite de MMPS pentru IMM-urile care angajează șomeri;
- programele de asistență ale UE;
- apariția unor instituții financiare, cum ar fi Fondul Româno-American;
- accelerarea privatizării și restructurării economiei românești se va reflecta în noi resurse tehnico-materiale, umane și informaționale și nișe pe piață pentru IMM-uri;
- construirea în mare măsură a sistemului legislativ, instituțional, economic etc., care oferă, în cele mai multe privințe, un cadru mai propice pentru activitățile IMM-urilor.

8.3.5 Obiective și direcții de acțiune

Pornind de la cauzele care afectează dezvoltarea IMM-urilor și de la resursele și oportunitățile accesibile lor, pe de o parte și de la realitățile și abordările economice din UE, SUA și Japonia, pe de altă parte, propunem ca obiectiv strategic - realizarea unui mediu favorizant pentru înființarea, funcționarea și dezvoltarea IMM-urilor.

Pentru aceasta se recomandă acționarea cu prioritate în următoarele direcții principale:

- Accesul IMM-urilor private, prin închiriere sau leasing, la spațiile și echipamentele de producție neutilizate în societățile comerciale de stat și companiile naționale.
- Diferențierea impozitelor pe profit în funcție de ramura de activitate și de mărimea profitului.
- Neimpozitarea profitului reinvestit de IMM-urile din industrie, agricultură, construcții, transporturi și telecomunicații și reducerea la jumătate a impozitului pentru profitul reinvestit în servicii și comerț.
- Stimularea creării de locuri de muncă și a exportului IMM-urilor prin acordarea de facilități fiscale.
- Acordarea de facilități fiscale IMM-urilor care investesc în zonele economice confruntate cu probleme de restructurare deosebite sau cu un nivel scăzut de dezvoltare.
- Transformarea unei bănci de stat într-o bancă de dezvoltare (investiții) pentru IMM-uri, care să le acorde credite pe termen mediu și lung.
- Constituirea treptată a unui sistem de fonduri de garantare și cogarantare la nivel național și regional pentru finanțarea întreprinzătorilor.
- Participarea directă și permanentă a întreprinzătorilor la întâlnirile economice guvernamentale bilaterale și multilaterale cu alte țări.
- Înființarea unei bănci de informații naționale, specializată pe problemele IMM-urilor.
- Organizarea sistematică de programe de pregătire pentru întreprinzători, manageri și personalul de execuție din cadrul IMM-urilor.
- Introducerea în planurile de învățământ liceal și universitar, indiferent de profil, a unor discipline intreprenorial - manageriale.
- Realizarea unei puternice rețele naționale de centre de consultanță și pregătire managerial-antreprenorială pentru IMM-uri.
- Direcționarea unei părți semnificative din activitățile de cercetare-dezvoltare finanțate de la bugetul statului pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă IMM-urile.
- Dezvoltarea unei rețele naționale de incubatoare de afaceri și parcuri științifice.
Includerea reprezentanților organizațiilor de IMM-uri în organismele de conducere ale administrației publice centrale și locale.
- Organizarea unei campanii naționale în mass-media, în vederea îmbunătățirii imaginii întreprinzătorului, a percepției sale ca un simbol (personaj cheie) major al economiei de piață.
- Favorizarea dezvoltării organizațiilor IMM-urilor reprezentative.
- Fortificarea și perfecționarea Agenției de IMM-uri.
- Revizuirea legislației economice referitoare la IMM-uri în vederea eliminării elementelor contradictorii și neconcordanțelor.
- Suportarea parțială de către stat a costurilor serviciilor de consultanță acordate întreprinzătorilor de societăți de consultanță în management, marketing, drept comercial, implementarea standardelor ISO 9000 și ISO 14000.

Realizarea și implementarea unei strategii pentru IMM-uri calitativ superioare este condiționată de colaborarea strânsă permanentă între Agenția de IMM-uri și celelalte compartimente ale administrației centrale și locale, cu obiective și atribuții de natură economică, și organizațiile neguvernamentale de IMM-uri reprezentative național, în contextul strategiei globale a României.

8.4 Norme și standarde

Adoptarea principiului dezvoltării durabile în managementul viitor al economiei implică faptul că avem nevoie de a depăși bariera definițiilor convenționale.

Dezvoltarea durabilă este legată de cinci obiective: conservarea resurselor, dezvoltarea echilibrată, calitatea mediului, reducerea risipei de resurse, participarea colectivă.

Materializarea acestor obiective în acțiuni poate fi prezentată sub forma promovării afacerilor prietenoase mediului adică sub forma a ceea ce se recunoaște tot mai mult ca fiind numită "producție curată" sau " producție verde".

Evident, amenințarea presiunii crescute asupra resurselor, exercitată prin activități nedurabile (de exemplu, depășirea capacitatei de suport a ecosistemelor de a asimila reziduurile), a fost intensificată de creșterea consumurilor. Aceasta a fost oarecum limitată de creșterea eficienței cu care afacerile operează și de companiile care au trecut la utilizarea tehnologiilor care permit reducerea presiunii asupra resurselor sărăce sau vulnerabile.

Cel mai important element care trebuie subliniat este că tot mai multe companii, indiferent de dimensiunea și locul lor în piață, recunosc necesitatea considerării unui mediu de afaceri ecologic în locul unui simplu mediu de afaceri competitiv.

Companiile ar trebui să includă în rapoartele lor anuale un sumar al oricărora contribuții la profit, realizate prin reducerea utilizării de energie și materiale și prin lipsa unor cheltuieli generate de eliminarea deșeurilor în mediu .

O ară de interes particular, care determină o presiune constantă asupra atitudinii companiilor relativ la aspectele de mediu, este cea legată de modul în care este abordată respectarea obligațiilor de mediu. Există două modalități de a o face. Una conservatoare, legată de aşa numita practică reglementată, bazată pe un răspuns în limitele programelor de conformare ale actelor de reglementare de mediu. Practica aceasta este recunoscută ca o practică denumită "curativă", de departe de conceptul de "producție curată". În opoziție cu aceasta, este tot mai des solicitată practica preventivă, asociată. În egală măsură ea exprimă solidaritatea companiilor cu principiul prevenției, bazate pe o atitudine de inițiativă voluntară. Uniunea Europeană ca și organizația ISO (federatia asociațiilor de standardizare) încurajează și aplicarea acestui sistem de management de mediu, prin punerea la dispoziție a companiilor interesate în aplicarea sa a unui cadru riguros de evaluare a politicilor de firmă pentru utilizarea instrumentelor de management de mediu. Aceasta cere un sistem cuprinzător de management care să asigure implementarea coerentă, explicită și eficientă a politicilor de protecție a mediului la nivel de companie, realizate printr-o menținere la zi riguroasă. O propunere pentru realizarea sistemului de management de mediu este schema de eco-audit. Elementele incluse de schema de eco-audit a UE sunt următoarele: politica de mediu, obiectivele de mediu, un program de mediu și un sistem de management de mediu, inclusiv un program de eco-audit. Politica de mediu la nivel de companie va include măsuri tehnice și organizatorice destinate generării de informații și date necesare evaluării performanțelor activităților pentru fiecare amplasament industrial în parte, cu referințe directe la politica, obiectivele și programele de mediu a companiilor.

Schema de eco-audit recomandată de UE

Aspectele acoperite de schema includ:

- Impactul activităților: evaluarea, controlul și prevenirea lor.
- Managementul energiei, conservarea și alegere cele mai adecvate surse.
- Materii prime și apă.
- Reducerea deșeurilor, reciclarea, reutilizarea, transportul și eliminarea acestora.
- Alegerea proceselor de producție.
- Prevenirea accidentelor.
- Informarea, instruirea și participarea personalului.
- Informarea publicului și soluționarea diferențelor.

Evaluările pe baza schemei vor fi legate de o listă a "codului de bună practică managerială", iar auditul de mediu va acorda o atenție particulară sistemului de management de mediu aflat în operare.

Standardele sunt destinate oricărei organizații și permit ca aceasta să-și stabilească un sistem eficient de management, ca o fundamentare atât pentru performanțele explicate de protecție a mediului, cât și pentru realizarea obiectivă a procesului de eco-audit.

Declararea unei politici autentice de mediu, implementarea în cadrul companiilor pe baza unui standard care este elaborat și verificabil din mediul exterior, va conferi firmelor ce-l adoptă înțelegerea necesară atingerii unui nivel ridicat de flexibilitate în activitatea de producție și prezența în piață. Aceasta va contribui, desigur, la atingerea obiectivelor generale de protecție a mediului.

Producția curată trebuie să fie în concordanță cu principiul dezvoltării durabile în proiectarea și derularea planificării și a politicilor de dezvoltare economică.

Eforturile de a elabora un standard mondial a apărut după conferința de la Rio de Janeiro din 1992, când organizațiile neguvernamentale au făcut presiuni și asupra industriei să creeze un mecanism care să permită managementul mediului.

Sistemelor de Management de Mediu (SMM) li s-a acordat o atenție sporită în ultimii ani prin apariția standardizării internaționale în domeniu. Pionierul standardizării aparține Institutului Britanic de Standardizare, care a elaborat și publicat în 1994 standardul BS 7750. Acestei inițiative i-au urmat elaborarea la nivel european a planurilor de Eco-management și Audit (European Eco-management and Audit Schemes-EMAS) și ulterior, elaborarea standardelor ISO 14001 la nivel global. Toate acestea au condus la o orientare extrem de dinamică a organizațiilor, care a depășit interesul inițial al standardelor ISO 9000. Este foarte probabil ca Reglementările EMAS să fie armonizate cu cele ale ISO 14001.

ISO 14001 a fost elaborat având ca principal obiectiv aplicabilitatea sa la nivel global. Implementarea acestui standard a căpătat deja o largă răspândire. Totuși, Europa de Est manifestă o mare inertie în aplicarea și atestarea ISO 14001.

ISO 14001 face parte dintr-o serie de standarde de management de mediu, elaborate de Comitetul Tehnic 207 la nivelul ISO. ISO 14001 nu certifică produse ci doar procese și este fundamentat pe următoarele principii:

- Politica de mediu.
- Planificarea.
- Implementarea și funcționarea.
- Verificarea și aplicarea de măsuri corective.
- Revizuirea managementului.

Următoarele elemente furnizează o imagine globală a componentelor standardului:

Politica de mediu - Elaborarea unei declarații oficiale prin care să fie precizate obligațiile întreprinderii (organizației) privind problemele de mediu. Utilizarea acestei politici drept cadru de planificare și acțiune.

Aspectele de mediu - Identificarea aspectelor de mediu generate de produsele, activitățile și serviciile furnizate de întreprindere. Determinarea acestor aspecte care ar putea produce un impact semnificativ asupra mediului.

Cerințe legale și de altă natură - identificarea și asigurarea accesului la legile și reglementările relevante (precum și a altor cerințe suplimentare, la care subscrive întreprinderea).

Obiective și ţinte - stabilirea obiectivelor de mediu ale întreprinderii, în conformitate cu politica declarată, a aspectelor de mediu semnificative, considerarea părerilor părților interesate și a altor factori.

Programul de management de mediu - planificarea acțiunilor prin care se pot realiza obiectivele și ţintele.

Structură și responsabilități - stabilirea funcțiilor și a responsabilităților și furnizarea resurselor.

Instruire, conștientizare și competență - asigurarea instruirii angajaților, pentru a avea capacitatea să îndeplinească responsabilitățile legate de mediu, care le sunt atribuite.

Comunicare - stabilirea proceselor interne și externe de comunicare pentru problemele de management de mediu.

Documentarea SMM - menținerea informațiilor privind SMM și întreținerea corespunzătoare a documentelor aferente.

Controlul documentelor - asigurarea unei gestiuni eficiente a procedurilor și a altor documente privind SMM.

Controlul funcționării - identificarea, planificarea și gestionarea operațiunilor și activităților, în conformitate cu politica, obiectivele și ţintele întreprinderii.

Planuri de pregătire și reacție în caz de urgență - identificarea posibilelor cazuri de urgență și elaborarea procedurilor de prevenire și reacție.

Monitorizare și măsurare - supravegherea activităților cheie și urmărirea performanței.

Neconformare și acțiuni corrective și preventive - identificarea și corectarea problemelor apărute și prevenirea repetării acestora.

Înregistrări - păstrarea unei documentații adecvate a performanțelor înregistrate de SMM.

Auditul SMM - verificarea periodică a funcționării SMM, conform cu intențiile stabilite.

Revizuirea managementului - revizuirea periodică a SMM prin prisma conceptului de perfecționare continuă.

Implementarea unui sistem de management de mediu bazat pe ISO 14001 ajută la reducerea riscurilor de accidente care au impact asupra mediului, oferind încredere clienților în ce privește responsabilitatea societăților implicate în producție de a reduce în mod constant efectele asupra mediului.

CAPITOLUL 9

Politici sociale

Fundamentarea și promovarea politicii sociale se realizează pe baza prevederilor Constituției României, a tratatelor internaționale la care România este parte, respectând considerente și principii, precum:

- respectul față de demnitatea umană;
- eliminarea oricărei forme de discriminare în politica de protecție socială;
- promovarea parteneriatului social ca mijloc de control și de eficientizare a tuturor măsurilor de politică și de protecție socială; flexibilitatea, respectiv adaptarea măsurilor de protecție socială la necesitățile reale ale grupurilor sociale și persoanelor;
- orientarea, pe cât este cu putință, a obiectivelor și măsurilor de politică și protecție socială în direcția capacitarii, mobilizării și participării tuturor forțelor sociale la relansarea creșterii economice;
- descentralizarea treptată a mecanismelor de protecție socială și odată cu aceasta, angrenarea în activitatea de protecție socială a societăților comerciale, unităților administrației publice locale, a instituțiilor guvernamentale și organizațiilor neguvernamentale, societăților de caritate și persoanelor fizice, prin contribuții materiale, financiare și, sociale ale acestora, într-un cadru legal adecvat.

Prin obiectivele generale ale reformei pe plan social se urmărește restabilirea sau menținerea unor echilibre între resurse și nevoi, între măsurile de reformă și menținerea sistemelor existente, între protecție și autoprotecție, între nevoile actualei generații și cele ale generațiilor viitoare.

Experiența practică a demonstrat că resursele economice limitate reduc capacitatea de promovare a politicilor sociale, protecția socială rămânând un paleativ disproportional față de necesități.

În acest context, strategia de dezvoltare durabilă este concepută într-o unitate de sistem în care latura economică și latura socială trebuie să se afle în echilibru stabil.

9.1 Legislația muncii

Pentru adaptarea cadrului juridic și instituțional la normele europene Parlamentul României a ratificat Carta Social-Europeană Revizuită, document european fundamental în materia drepturilor sociale ale cetățenilor care, va asigura alinierea legișlației interne la standardele europene în materie. În domeniul raporturilor de muncă au fost aduse modificări legislației existente și au fost promovate reglementări noi (soluționarea conflictelor de muncă, contractul colectiv de muncă, dreptul la muncă al persoanelor fără cetățenie română, modalitățile prin care cetățenii români pot lucra în străinătate, soluționarea litigiilor în domeniul muncii și protecției sociale):

În anul 1998 a intrat în vigoare legislația prin care se reglementează parteneriatul dintre stat și societate, prin sprijinirea financiară a unităților de asistență socială înființate și administrate de asociații și fundații cu personalitate juridică în vederea îmbunătățirii calității serviciilor sociale cât și creșterii solidarității sociale. În scopul realizării dialogului social dintre Guvern, sindicate și patronat, a fost constituit Consiliul Economic și Social, organism tripartit autonom, de interes public, cu rol consultativ în stabilirea politicii economico - sociale precum și în medierea conflictelor intervenite între partenerii sociali.

Strategia pe termen mediu are în vedere un nou Cod al Muncii, ce urmează să cuprindă întreaga legislație în domeniu, armonizată cu legislația Uniunii Europene și cu specificul național.

9.2 Politica față de forța de muncă

a) Politica de ocupare a forței de muncă

Prin întârzierea aplicării unor politici de reformă reală care să creeze echilibru pe piața forței de muncă la sfârșitul anului 1998 nivelul șomajului a atins un procent de 10,2% cu tendințe de creștere, acesta fiind un nivel ridicat, cu efecte sociale grave.

Pentru persoanele disponibilizate colectiv, ca urmare a restructurării societăților comerciale și a regiilor autonome neperformante, a fost adoptat un program special de măsuri incluzând prestații și servicii noi. În acest plan sunt înscrise prevederi privind compensațiile bănești acordate acestora.

Pentru ocuparea forței de muncă disponibilizate, se derulează un program special de măsuri active pentru combaterea șomajului, care include servicii de plasare, consiliere profesională, informații de

pe piața muncii, job cluburi, tehnici de căutare a unui loc de muncă, calificare/recalificare, consultanță și asistență în mici afaceri, servicii publice, planificarea dezvoltării economice locale, servicii pentru incubatoare de afaceri etc. O atenție specială se va acorda zonelor defavorizate.

Un element esențial al politiciei în domeniul ocupării forței de muncă îl reprezintă, în prezent, în România, și nevoia de reducere a muncii la negru (conform estimărilor în prezent mai mult de 2 milioane de persoane lucrează astfel). Acest lucru se poate face prin aplicarea Legii Inspectiei Muncii și care introduce măsuri punitive, cooptarea reprezentanților sindicali în comisiile de analiză și control privind aplicarea legii, precum și prin scăderea taxelor și impozitelor pe salarii care ar duce la creșterea bazei de impozitare (cu influențe pozitive asupra bugetului).

Strategia pe termen mediu are în vedere următoarele obiective:

- aplicarea Programului Național de Acțiune pentru ocuparea forței de muncă; stabilirea, cu consultarea partenerilor sociali, a priorităților politiciei de ocupare pentru anii 2001-2002;
- diversificarea și creșterea măsurilor active de combatere a șomajului;
- atragerea unor surse finaciare externe pentru finanțarea măsurilor active și pasive de protecție socială;
- dezvoltarea activităților de calificare, recalificare și perfecționare profesională, cu accent deosebit pe ridicarea calității pregătirii;
- sprijinirea agenților economici pentru dezvoltarea activității și crearea de noi locuri de muncă;
- dezvoltarea măsurilor de protecție pentru categoriile sociale cele mai vulnerabile în raport cu riscul șomajului (măsuri care vor decurge din strategia de dezvoltare durabilă);
- monitorizarea și evaluarea politiciei de ocupare și punerea în aplicare a ajustărilor structurale și instituționale ale pieței muncii, necesare pentru participarea la coordonarea europeană a politicilor de ocupare în baza "Liniilor Directoare".

Pe termen lung, măsurile strategice se vor axa pe:

- programarea, administrarea, finanțarea, monitorizarea și controlul derulării proiectelor eligibile pentru a primi sprijin prin intermediul Fondului Social European;
- punerea în aplicare a Legii formării profesionale a adulților;
- selecționarea problemelor specifice zonelor defavorizate sau grupurilor sociale defavorizate și vulnerabile;
- preponderența măsurilor active de combatere a șomajului în raport cu măsurile pasive.

b) Politica salarială

Politica salarială la nivel național ca element al politiciei sociale trebuie stabilită pornind de la elementele care determină nivelul de trai al populației (coșul zilnic și alte elemente ale cheltuielilor zilnice, nivelul pragului de subzistență, nivelul pragului de sărăcie și de trai decent).

În ce privește politica salarială trebuie luată în calcul influența acesteia în dezvoltarea economică. Prin creșterea veniturilor salariale (elementul preponderent în structura veniturilor populației în prezent) se determină creșterea consumului care, la rândul său, stimulează cererea și implicit producția.

Veniturile salariale au în prezent un nivel scăzut determinând și puterea de cumpărare. Astfel, salariul minim net garantat pe economie reprezintă 28,2% din salariul mediu net pe economie, iar salariul real în ian. 1999 reprezinta doar 58,56% față de oct. 1990.

În domeniul veniturilor salariale, pe termen scurt și mediu se au în vedere următoarele măsuri strategice:

- modificarea sistemului normativ de remunerare a muncii în sfera concurențială prin eliminarea prevederilor restrictive din Legea salarizării, astfel încât să se realizeze aplicarea negocierii libere a salariului în sistem concurențial; asigurarea unei evoluții a salariilor nominale în concordanță cu evoluția productivității muncii;
- implementarea sistemului de stabilire a drepturilor salariale pe baza criteriilor de performanță specifice sectoarelor de activitate din sfera publică;
- reglementarea remunerării funcționarilor publici în concordanță cu prevederile Statutului funcționarului public;
- asigurarea unui ritm mediu anual de creștere a salariului nominal și a indicelui salariului real corelat cu evoluția anuală a consumului final al gospodăriilor pe locitor și cu evoluția prețurilor de consum;
- fundamentarea nivelului salariului minim pe țară pe baza indicatorilor socio-economici minimali.

În ceea ce privește veniturile minime ale populației, pe măsura creșterii economice, acestea vor asigura minimul de trai decent al populației. Pentru asigurarea unui echilibru salarial este necesară indexarea salariului minim astfel încât raportul între acesta și salariul mediu net pe economie să se mențină în marje rezonabile (să nu fie mai puțin de 40%).

Un alt element care influențează nivelul veniturilor salariale este politica fiscală, care trebuie să fie permanent corelată cu cea salarială.

9.3 Protecția socială

a) Asigurări sociale

Accentuarea procesului de îmbătrânire a populației ca urmare a evoluției demografice face ca obiectivul reformei sistemului de asigurări sociale să-l constituie, pe termen lung, rezolvarea "conflictului" între redistribuție și asigurarea prin economii individuale.

Actualul sistem funcționează pe principiul transferului între generații.

Parametrii ce caracterizează în prezent domeniul sunt: accentuarea raportului defavorabil dintre numărul beneficiarilor de pensii și numărul contribuabililor în sistemele de pensii, existența unor discrepanțe între diferite categorii de pensii, între nivelul pensiei medii și nivelul salariului mediu net pe economie, deficitul bugetar al asigurărilor sociale.

Rezolvarea o constituie crearea noului sistem de pensii bazat pe patru piloni:

- Sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale, sistem unic, garantat de stat, bazat pe redistribuire. Acest sistem va fi administrat de o instituție autonomă: Casa Națională de Asigurări Sociale având un Consiliu de Administrație constituit din reprezentanți ai confederațiilor sindicale naționale, organizațiilor patronale, organizațiilor naționale ale pensionarilor, precum și ai instituțiilor guvernamentale implicate în domeniul pensiilor. Odată cu reforma sistemului public va avea loc și recalcularea tuturor pensiilor stabilite în baza legislației anterioare, astfel încât să se asigure o corelare adecvată între acestea și pensiile care se vor obține conform noilor prevederi în domeniu. Metodologia de recalculare presupune stabilirea unor quantumuri echivalente la octombrie 1990 și multiplicarea acestora cu o cotă din creșterea indicelui prețurilor de consum din perioada octombrie 1990 până la data intrării în vigoare a noii legi.
- Fondurile universale de pensii administrate privat, creațoare de noi oportunități de creștere a pensiilor prin suplimentarea protecției de bază oferită de sistemul public și promovarea unui mecanism stabil care să reziste presiunilor demografice și macroeconomice. Fondurile de pensii vor fi investite cu prioritate în economia românească.
- Schemele de asigurări suplimentare care creează cadrul legal pentru furnizarea unor pensii suplimentare, distincte de pensiile furnizate de sistemul public de pensii și de fondurile universale de pensii. Astfel de scheme suplimentare vor putea fi constituite și susținute și de patroni și sindicate pentru angajații sau membrii lor;
- Beneficiile adiționale pentru pensionarii sistemului public de pensii aflați în plată, ce vor fi suportate dintr-un fond special constituit prin participarea statului cu acțiuni sau opțiuni pentru acțiunile deținute la agenții economici care nu au fost privatizați în totalitate, fond administrat privat. Transferul de acțiuni sau opțiuni va avea un impact semnificativ asupra accelerării procesului general de privatizare și va constitui totodată o sursă de completare a prestațiilor obținute din sistemul public de pensii.

Întrucât unul din scopurile principale ale creării fondurilor de pensii administrate privat este protecția intereselor membrilor acestor fonduri, se prevede crearea unui organism independent - Comisia de Control al Pensiilor - care va supraveghea activitatea instituțiilor implicate pe piața fondurilor de pensii.

Cele două legi ale reformei pensiilor care se află acum în dezbaterea Parlamentului - o lege care reformează pensiile publice și alta care creează fonduri universale de pensii administrate privat preconizate a intra în vigoare în 2001 determină o schimbare profundă în sistemul de pensii din România, cu efecte bugetare și economice majore:

- îmbunătățirea sustenabilității pe termen lung a finanțelor statului;
- deficitul tranzitoriu al bugetului asigurărilor sociale de stat, implicat de transformarea unei taxe de 10% într-o contribuție de 10% către fondurile universale de pensii, poate fi finanțat fără efecte adverse asupra inflației și ratelor dobânzii;
- reforma combinată a pensiilor publice cu introducerea fondurilor universale de pensii administrate privat crește rata totală a economiilor și a investițiilor în economi chiar din primul an de la implementarea sa.

Dacă reformele propuse pentru sistemul public de pensii și introducerea fondurilor universale de pensii administrate privat sunt puse în aplicare împreună, acest fapt, pe termen mediu, determină corectarea permanentă a unui buget anterior nesustenabil. Reforma sistemului public de pensii aliniază valoarea actualizată a datoriilor cu cea a veniturilor. Combinarea acestora cu introducerea fondurilor universale de pensii administrate privat va crește economiile și investițiile în economia românească.

b) Asigurările de sănătate

Reforma sistemului de asigurări de sănătate urmărește, în primul rând, descentralizarea acestuia și îmbunătățirea colectării fondurilor (există legislația necesară începând din 1997 și 1998).

Noul sistem de asigurări de sănătate se bazează pe principiul autonomiei, atât în ce privește finanțarea cât și gestionarea fondurilor, prin care se urmărește în principal creșterea eficienței și a calității serviciilor din sistemul de sănătate. Implementarea acestui sistem trebuie accelerată.

9.4 Asistența socială.

Obiectivul central al intervenției asistenței sociale este de a sprijini pe cei aflați în nevoie pentru a obține cele necesare traiului, ajutându-i să-și dezvolte propriile capacitați și competențe pentru o existență normală.

Bazele reformei legislative vor fi puse de Legea Acțiunii Sociale.

Reforma cadrului instituțional se va materializa prin înființarea Casei Naționale de Acțiune Socială care va administra și gestiona unitar fondurile necesare pentru plata alocațiilor familiale, indemnizațiilor cu caracter reparatoriu, ajutoarelor sociale și ajutoarelor speciale.

Reglementarea relațiilor juridice între voluntari și instituțiile în care aceștia activează va fi asigurată prin Legea privind Voluntariatul în Activitatea de Asistență Socială.

Legea privind Înființarea și Utilizarea Fondului Național de Solidaritate va asigura resursele financiare pentru diversificarea serviciilor sociale și mărirea cuantumurilor unor prestații și servicii de asistență socială.

Strategia Națională privind combaterea sărăciei a fixat drept obiectiv pe termen scurt eliminarea sărăciei extreme, pe termen mediu stoparea procesului de sărăcire și pe termen lung reducerea sărăciei până la un nivel economico-social și politic acceptabil.

Intervenția instituțiilor abilitate în acordarea asistentei sociale categoriilor și persoanelor care necesită sprijin real va fi asigurată pe baza monitorizării situației materiale și sociale a acestora.

În cadrul acțiunii de dezvoltare a modelelor de servicii sociale, se vor aplica următoarele programe:

- program privind integrarea socio-profesională a tinerilor ieșiți din casele de copii sau alte instituții de asistență socială;
- program pentru sprijinirea familiilor cu copii în situații de abandon;
- program privind sprijinirea persoanelor fără adăpost și/sau înființarea centrelor de adăpost temporar sau pe timp de noapte.

Persoanele vârstnice dependente vor beneficia de servicii sociale diversificate, de calitate și personalizate.

9.5 Sănătate și securitate în muncă

Obiectivele strategice în domeniul protecției muncii au în vedere:

- înființarea și organizarea Inspectoratului Muncii ca organism de control al aplicării dispozițiilor legale referitoare la relațiile de muncă și la protecția lucrătorilor din punct de vedere al sănătății și securității la locul de muncă;
- crearea unui sistem specializat de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale care să stimuleze angajatorii să investească pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și creșterea gradului de securitate a muncii;
- dezvoltarea sistemului de certificare a calității de protecție a sănătății, securității în muncă, a echipamentelor tehnice și echipamentelor individuale de protecție și al recunoașterii organismelor competente pentru derularea procedurilor de certificare stabilite de legislația în vigoare;
- în scopul realizării reformei instituționale în domeniul protecției muncii urmează a fi înființat Consiliul Național de Securitate și Sănătate în Muncă;
- monitorizarea condițiilor de muncă din unități și disponerea măsurilor de încadrare în normele legale;
- transpunerea în legislația română a directivelor Uniunii Europene care se referă la protecția lucrătorilor împotriva riscurilor de expunere la diferenți agenti;
- crearea Fondului Național de Asigurare la accidente de muncă și boli profesionale.

9.6 Dialogul social

Implementarea unui program coerent de politici sociale, punerea în practică a măsurilor și evaluarea rezultatelor aplicării sale se poate realiza numai cu o permanentă consultare cu societatea civilă. Dezvoltarea dialogului dintre reprezentanții administrației și cei ai societății civile – sindicate și patronate – se va realiza atât într-un cadru instituționalizat (Consiliul Economic și Social, Agenția Națională de Ocupare și Formare Profesională, în cadrul comisiilor de dialog social și al Departamentului pentru Dialog Social care monitorizează activitatea comisiilor din ministere și prefecturi) cât și în afara acestuia.

CAPITOLUL 10

Cadrul instituțional

Asigurarea unui cadru instituțional care să permită implementarea Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă presupune o adaptare a structurii autorității publice la nivel executiv și o relație permanentă de cooperare și parteneriat cu segmentele societății civile.

Guvernul va monitoriza modul de aplicare a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă prin ministere, agenții guvernamentale și organisme autonome, și va coordona activitatea de elaborare a strategiilor pe domenii de activitate. Un rol important îl va avea Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională care, prin cele 8 regiuni de dezvoltare, va oferi cadrul de implementare și de evaluare a politicii de dezvoltare durabilă în context regional. Se va urmări, în mod special, diminuarea dezechilibrelor regionale existente prin aplicarea Agendei 21 Locale. Este necesară crearea unei instituții a societății civile care să funcționeze ca interfață între structurile guvernamentale, autoritățile locale și public.

Activitatea de monitorizare și de finalizare a strategiilor sectoriale va fi gestionată de către un compartiment specializat din structura Guvernului. Acesta va urmări stadiul elaborării strategiilor sectoriale la fiecare minister și agenție guvernamentală sau organism autonom și va asigura în cadrul acestora participarea organismelor societății civile.

Prin ministere și agenții guvernamentale, Guvernul va trebui să definească acțiunile concrete de realizare a strategiilor sectoriale pe baza Agendei 21 și să-și ordoneze temporal și spațial prioritățile în baza Planului Național de Acțiune. De asemenea, la nivel guvernamental va fi făcută analiza cost/beneficiu pentru diferitele variante propuse pentru care se vor elabora proiecte specifice în vederea atragerii de fonduri din surse interne și externe.

Dezvoltarea unei administrații publice moderne, eficiente, care să corespundă principiilor Comunitare și care să poată asigura dezvoltarea durabilă are în vedere trei direcții importante de acțiune:

- diversitatea, calitatea și eficiența serviciilor publice oferite cetățenilor;
- profesionismul corpului funcționarilor publici pentru flexibilizarea și îmbunătățirea relațiilor dintre administrație și cetățeni;
- fiabilitatea structurilor instituționale din administrația publică astfel încât, acestea să asigure o guvernare eficientă.

Reforma administrației publice va constitui, de asemenea, o condiție esențială pentru a asigura succesul aplicării Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă.

Principiile care stau la baza reformei serviciilor publice au în vedere ca acestea:

- să răspundă **nevoilor fundamentale ale societății**;
- să își desfășoare activitatea în condiții de **continuitate și regularitate**;
- să aibă un **caracter de universalitate, de egalitate și nediscriminare**, pentru beneficiari, indiferent de situația geografică a acestora în raport cu accesul la serviciile publice;
- să se exercite în condiții de **transparență deplină**;
- să asigure **justiția socială** prin adoptarea unor politici financiare și fiscale de natură să maximizeze accesul beneficiarilor.

Reforma serviciilor publice urmărește realizarea următoarelor obiective:

- satisfacerea la un înalt nivel de calitate a cerințelor cetățeanului;
- definirea și clasificarea serviciilor publice;
- descentralizarea serviciilor publice;
- dezvoltarea parteneriatului public - privat;
- reducerea birocratiei în activitatea serviciilor publice;
- dezvoltarea serviciilor publice în domeniul mediului la nivel local (municipiu, orașe, comune);
- informatizarea serviciilor publice – sistem unitar național.

Reforma în domeniul serviciilor publice necesită reorientări în conceptualizarea modului de organizare, legături clare și coerente între scopuri și proceduri, precum și statuarea unor raporturi adecvate între beneficiarii și ofertanții de servicii publice. În acest scop, se vor elabora norme legislative care vizează:

- demonopolizarea serviciilor publice;
- introducerea sistemului concurențial în activitatea de prestare a serviciilor publice pentru cetățeni;
- descentralizarea serviciilor publice și funcționarea lor pe baza unui set de norme obligatorii;
- debirocratizarea activității serviciilor publice.

Capacitatea administrației publice de a realiza procesul de reformă economico-socială este condiționată de crearea și dezvoltarea unui corp de elită, tehnocrat al funcționarilor publici.

Percepția cetățeanului privind serviciul public este influențată, în principal, de promptitudinea cu care primește un răspuns din partea administrației la problema formulată, de eficiență cu care i-a fost realizată solicitarea, precum și de modul în care el relatează cu funcționarul public în calitate de reprezentant al administrației publice. Eforturile Guvernului se concentrează majoritar asupra acestor probleme și, în special, asupra profesionalismului funcționarilor publici.

Pentru îmbunătățirea imaginii administrației publice și a calității serviciului public oferit cetățeanului, trebuie perfecționat cadrul legislativ și instituțional cu scopul de a asigura realizarea următoarelor principii:

- principiul ***neutralității*** funcționarilor publici;
- principiul ***egalității sanselor la intrarea și promovarea în cadrul corpului funcționarilor publici***;
- principiul ***selectării funcționarilor publici pe bază de competență***;
- principiul ***nediscriminării între funcționarii publici*** pe criterii etnice, de sex, religie sau de altă natură;
- principiul ***creșterii eficienței activității*** desfășurate de funcționarii publici;
- principiul ***stabilității și asigurării carierei*** funcționarilor publici.

Managementul resurselor umane din administrația publică are următoarele obiective:

- crearea și dezvoltarea unui corp al funcționarilor publici cu un grad înalt de profesionalism, compatibil cu standardele europene;
- adaptarea și perfecționarea cadrului legislativ privind funcționarii publici, capabil să asigure administrației publice o autonomie reală, precum și funcționarea promptă și eficientă a autorităților și instituțiilor publice;
- crearea unui cadru instituțional suplu și eficient, care să asigure implementarea cadrului legislativ privind funcționarii publici;
- dezvoltarea unui sistem de perfecționare profesională continuă a funcționarilor publici, în concordanță cu nevoile administrației.

Pentru aplicarea strategiei de dezvoltare durabilă este necesar ca instituțiile administrației publice să aibă capacitatea de a elabora politici concrete și de a extinde lista directivelor în realizarea programelor de guvernare.

Reforma instituțională urmărește definirea și clarificarea responsabilităților ce revin organelor de specialitate ale administrației publice și accelerarea procesului de adoptare a *acquis-ului* comunitar, în condițiile creșterii eficienței utilizării și conservării resurselor.

În acest context, reforma în administrația publică impune respectarea următoarelor principii:

- principiul ***separării funcțiilor politice de funcțiile administrative***;
- principiul ***autonomiei decizionale*** locale în desfășurarea actului administrativ;
- principiul ***transparentei*** actului de guvernare și/sau administrativ, prin asigurarea accesului la informații atât instituțiilor administrației publice cât și instituțiilor societății civile și al cetățenilor;
- principiul ***simplificării și flexibilizării*** procedurilor administrative și reglementărilor legale;
- principiul ***respectului*** față de cetățean și față de mediu.

Pentru a asigura coerența globală a strategiilor și politicilor în domeniul reformei administrației publice, trebuie urmărite următoarele obiective:

- clarificarea rolului și delimitarea gradului de intervenție al administrației publice în economie;
- definirea rolurilor, responsabilităților și relațiilor funcționale dintre instituții;
- simplificarea procedurilor administrative și creșterea gradului de transparentă a actului administrativ;
- îmbunătățirea eficienței serviciilor publice oferite de instituțiile administrației publice;
- delegarea de responsabilitate în cadrul administrației publice;
- asigurarea coerenței legislative în domeniu;
- crearea și administrarea sistemului informațional al administrației publice, pe baza unui program național de informatizare.

CAPITOLUL 11

Amenajarea teritoriului

Strategiile și programele de dezvoltare durabilă în profil spațial se transpun în realitate în cadrul activității de amenajare a teritoriului concretizată prin studii, planuri și proiecte care asigură dezvoltarea spațială continuă și de perspectivă, economică, socială și ecologică.

Asigurând dezvoltarea echilibrată a teritoriului și localităților, valorificarea optimă a resurselor, remodelarea și echiparea tehnică a spațiului adecvat valențelor economice, particularităților sociale și specificului zonal, integrată dezvoltării complexe a economiei în funcție de cerințele prezente și viitoare ale societății, amenajarea teritoriului creează cadrul de muncă și viață.

Astfel, multitudinea și varietatea problemelor considerate în spațiu și timp pentru maximizarea gradului de realizare a scopurilor pe care le urmărește societatea prin repartizarea și ordonarea numărului crescând de elemente teritoriale, imprimă organizării și amenajării teritoriului un caracter de sinteză, iar condiția social-economică (tranzitia la economia de piață) impune unitatea de concepție și acțiune pentru dezvoltarea integrală și armonioasă a teritoriului.

În acest concept, sistemul de organizare a teritoriului asigură abordarea problemelor de la general la particular în diferite eșaloane teritoriale, de la amenajarea teritoriului (național, județean, zonal, comună) și localităților (urbane și rurale), la organizarea teritoriului în cadrul unităților (agricole, silvice etc.) și încheind cu amplasarea diferitelor investiții (prin studii de prefezabilitate, fezabilitate și proiecte tehnice) pentru utilizarea rațională și ordonată a teritoriului.

Astfel se impune ca Planul Național de Amenajarea Teritoriului elaborat pe Secțiuni (aflat în diferite stadii de legiferare): I – Căi de comunicație, II – Apa, III – Zone protejate, IV – Rețea de localități), care au funcții de reglementare cu caracter orientativ în dezvoltarea durabilă a teritoriului, să fie completat cu Secțiuni noi: zonele de risc, zonele turistice, serviciile publice (învățământ, culturale, etc.), planul energetic și.a.

Pe această bază, Planurile de Amenajare a Teritoriului trebuie să materializeze politicile naționale și locale, concretizând obiectivele, mijloacele și etapizarea acțiunilor pentru dezvoltarea echilibrată a teritoriului și localităților pe baza analizei resurselor naturale și umane, a potențialului economic (agricol, industrial, servicii, etc.) și posibilităților de dezvoltare a rețelei de dotare și echipare tehnică (căi de comunicații, gospodărirea apelor, alimentarea cu apă, canalizarea, echipări energetice, telecomunicații), protecția și conservarea mediului. În final, Planurile de Amenajare a Teritoriului județelor vor trebui să concretizeze posibilitățile de amplasare a diferitelor investiții economice, socio-culturale etc. Date fiind importanța și rolul acestor planuri ca instrumente de coordonare a activității administrației publice, se impune realizarea lor până în anul 2010 pentru toate județele țării, urmând a fi completate și reactualizate în raport cu noile elemente intervenite.

Planurile de amenajare a teritoriului intraorășenesc, intercomunal, municipal, orașenesc sau comună definesc cadrul de desfășurare a acțiunilor economice și sociale în concordanță cu planurile de amenajare a teritoriului național, județean, zonal. Este importantă stabilirea profilului socio-economic și zonificarea teritoriului în funcție de posibilitățile de dezvoltare a unităților economice corelate cu disponibilul de forță de muncă, amplasarea construcțiilor, dotărilor și echipărilor, respectând patrimoniul natural, trăsăturile specifice urbanistice și utilizarea rațională a terenurilor în cadrul unei organizări structurale a perimetrului construibil. Se impune ca și aceste planuri să fie elaborate până în anul 2010 ca o condiție a realizării Planurilor Urbanistice: planul urbanistic general și regulamentul aferent care definește modul de utilizare a terenurilor din punct de vedere al regimului de construire și al funcțiilor urbanistice, ca bază pentru acțiunile de dezvoltare a localității; planul urbanistic zonal și regulamentul aferent care definește pentru anumite zone din localitate elementele urbanistice generale pentru eliberarea certificatelor de urbanism și autorizațiilor de construcție. Toate acestea impun elaborarea și reactualizarea ca un proces continuu, corespunzător necesităților planului urbanistic de detaliu care stabilește condițiile de amplasare și executare pe un anumit teren (parcelă sau grup de parcele) a unor sau a mai multor construcții, corespunzător condițiilor particulare generate de starea mediului, vecinătăți și cerințele funcționale pentru realizarea diverselor investiții.

Realizarea unei dezvoltări armonioase și durabile a teritoriului impune o continuă perfecționare și reactivare a activităților în acest domeniu, începând cu activitatea de la organismele județene.

Sunt necesare următoarele măsuri organizatorice administrative imediate:

1. Dezvoltarea și accentuarea caracterului interdisciplinar al compartimentului specializat pentru amenajarea teritoriului și urbanism existent la Consiliile Județene prin ridicarea la rangul de Direcție generală și cu o schemă corespunzătoare complexității Județului, cuprinzând specialiști

- din principalele domenii participante la realizarea Planurilor de amenajare a teritoriului și dezvoltare regională.
2. Pentru realizarea noilor structuri apărute în condițiile diversificării formelor de proprietate prin realizarea cadastrului funciar în mod unitar, devine o necesitate unificarea Oficiilor Județene de cadastru agricol și organizarea teritoriului agricol și a Oficiilor Județene de Studii Pedologice și Agrochimice, care să beneficieze de un program unitar și finanțat de Stat.
 3. Pentru asigurarea cu datele de bază necesare în elaborarea documentațiilor de organizare și amenajarea teritoriului privind situația din teren și respectiv a planurilor reactualizate necesare, se impune revederea sistemului stabilit prin legea cadastrului și publicității mobiliare, care se dovedește ineficient și costisitor (evitând un paralelism cu activitatea desfășurată în cadrul Ministerului Agriculturii și Alimentației), dezvoltându-l pe baza unui program unitar cadastral de specialitate.

Sumara prezentare a complexității activităților de amenajare a teritoriului, atestă că dezvoltarea echilibrată și durabilă se realizează numai prin concretizarea strategiilor și programelor de dezvoltare, planurile de amenajarea teritoriului constituind instrumentul de lucru al administrației publice centrale și locale în realizarea unui cadru natural și construit armonios, în concordanță cu valorile generale ale societății în ansamblu.

Activitatea de amenajare a teritoriului are ca suport fundamental activitatea de cadastru funciar care identifică, descrie, delimitizează, măsoară, clasifică și evaluează bunuri funciare, pe care le individualizează în natură și le introduce într-o bază de date grafică și numerică.

Odată cu promulgarea Legii nr. 7/1996 a Cadastrului și Publicității Imobiliare, s-au pus bazele Cadastrului în România, înființându-se Oficiul Național de Cadastru, Geodezie și Cartografie (ONCGC).

ONCGC este o instituție publică cu personalitate juridică, în subordonarea directă a Guvernului României, finanțată de la bugetul de stat și din alte surse și care conduce și coordonează activitățile de măsurători terestre la nivel național.

Până astăzi, au început să funcționeze, sub directa supraveghere a ONCGC :

- Oficiile județene de Cadastru, Geodezie și Cartografie (OJCGC);
 - Institutul de Geodezie, Fotogrammetrie, Cartografie și Cadastru (IGFCC),
- și, sub directă îndrumare a Ministerului Justiției:
- Biroul de Carte Funciară pe lângă fiecare judecătorie.

Toate aceste instituții trebuie să asigure desfășurarea activității de Cadastru pe cele trei direcții: tehnică, economică și juridică.

Încă din anul 1998 s-a început delimitarea administrativ-teritorială prin bornarea limitelor comunale, pentru circa 400 de comune de pe tot teritoriul țării, repartizate proporțional pe toată suprafața. Această lucrare va asigura, în momentul când vor fi delimitate toate cele 2688 de comune din țară, baza cadastrului general al României.

În paralel cu implementarea Cadastrului general se realizează Cadastrele de specialitate, care până acum și-au realizat normele metodologice și au început adaptarea planurilor topografice în realizarea planurilor cadastrale.

Se încearcă să se realizeze o unitate în introducerea Cadastrului în România atât metodologic cât și pe toate cele trei direcții ale acestuia: tehnică, economică și juridică.

Documentația de cadastru funciar general, prin care se elaborează hărți, planuri și registre pentru întregul fond funciar al țării, teritoriilor administrative comunale, orașenești și municipale pe posesori de terenuri sau bunuri imobiliare și pe categorii de folosințe agricole și neagricole, trebuie să stea la baza întocmirii tuturor cadastrelor speciale.

Fiecare cadastru de specialitate trebuie să-și amplaseze perimetru respectiv în planul cadastral general, urmând să-și dezvolte în cadrul acestui perimetru, problemele specifice, economice și juridice.

Cele trei direcții: tehnică, economică și juridică ale cadastrului funciar trebuie în final să fie coordonate de către o singură instituție, care poate fi chiar ONCGC, restructurată și redimensionată.

CAPITOLUL 12

Politica externă și de securitate națională

12.1 Repere ale contextului internațional

Orizontul prospectiv al Strategiei Naționale pentru dezvoltare durabilă a României (15-20 de ani) se suprapune unei perioade de schimbare profundă, într-un ritm accelerat, a configurației politice și economice la nivel mondial.

Sistemul bipolar, caracteristic pe durata de aproape cinci decenii a războiului rece, este înlocuit de unul uni-multipolar, în care Statele Unite apar ca singura superputere capabilă să-și proiecteze interesele la scară globală, alături de un număr limitat și variabil în timp de puteri regionale. Are loc un proces de înlocuire a sistemului politico-juridic și economico-financiar internațional constituit în urma și pe baza rezultatelor celui de-al doilea război mondial printr-o nouă aşezare a factorilor autentici de putere din lumea de azi și printr-un nou set de valori care reflectă această realitate.

Efectele aplicării pe scară largă a tehnologiilor informaționale au revoluționat deja unele segmente semnificative ale activității umane, influențând desfașurarea inegală, în timp și spațiu, a proceselor de globalizare. Viteza de mișcare în timp real a informației și a banilor, de pildă, devansează cu mult pe cea a circulației bunurilor materiale sau culturale. Modul în care se manifestă aceste fenomene în societățile industriale avansate și efectele de reverberație pe care le produc în restul lumii generează noi disparități și dezechilibre, cu efecte pe alocuri destabilizatoare.

În noile condiții periodicitatea și profunzimea ciclurilor economice nu se mai pretează la predicții rezonabile conform canoanelor econometriei clasice încrucișând ele reprezentă efectul cumulativ al mai multor decenii de schimbări structurale, în special în țările industriale avansate. Motivația rezidă în implementarea pe scară largă a tehnologiilor care incorporează în produsul finit o cantitate tot mai mare de inteligență și una tot mai mică de materii prime și energie, în impactul revoluționar al noilor practici și proceduri manageriale la nivelul corporațiilor, cu extindere și spre sfera administrației publice, în gradul sporit de sofisticare și diversificare al serviciilor, mai ales al celor financiare, în acreditarea fermă a principiilor dezvoltării durabile ca bază a proceselor decizionale în privința strategiilor politico-economice.

Paralel cu o conștientizare crescândă a impactului problematicii globale și cu progresele integrării regionale și cooperării inter-regionale, ceea ce presupune cedarea voluntară a unora dintre atributile suverane ale statului național, își fac loc și unele tendințe de fragmentare, singularizare sau izolare. Accentuarea preocupărilor în domeniul drepturilor omului, inclusiv în privința conflictelor interne de natură etnică, religioasă sau tribală, a căpătat o vocație transfrontalieră, a devenit un vector al proiecției de putere care nu și-a găsit încă o codificare adecvată în sfera dreptului internațional.

Estomparea acuității unora dintre amenințările clasice la adresa securității statelor sau grupărilor de state a adus pe prim plan necesitatea de a face față unor sfidări neconvenționale, dar nu mai puțin periculoase la adresa stabilității și securității internaționale: proliferarea necontrolată a armelor de distrugere în masă, traficul de droguri, arme și alte substanțe prohibite, crima organizată și corupția, migrația ilegală, terorismul ca mijloc presupus de realizare a unor scopuri politice.

Se constată tendință constantă spre multiplicarea actorilor care operează pe arena politiciei mondiale, diversificarea modalităților de identificare a pozițiilor convergente și de consensuare a acestora în acorduri, ceea ce conduce la mărire complexității proceselor decizionale. Pe lângă actorii consacrați (statele și organizațiile internaționale guvernamentale), se afirmă noi factori cu un impact sporit asupra evoluției vieții internaționale: marile corporații transnaționale, organismele societății civile, cu tendință de coagulare și la nivel internațional, centrele de reflecție și cercetare academică, grupurile de influență și presiune, mass-media.

Pe plan regional european procesele de integrare au intrat într-o fază avansată după constituirea pieței unice a UE și extinderea uniunii monetare, cu perspectiva constituirii unei identități proprii în materie de politică externă, de securitate și apărare. Nu este întâmplător faptul că tocmai în Europa operează o multitudine de organisme regionale și subregionale care îmbină acțiunea factorilor guvernamental și neguvernamental conform principiilor instituțiilor complementare (interlocking institutions) și subsidiarității, adică descentralizării deciziilor până la nivelele la care acestea au maximum de eficiență.

Deși apare hazardat tocmai într-o perioadă de schimbări masive și profunde pe arena mondială, să decelăm megatendințele care s-ar putea dovedi stabile pe termen lung, elementele de mai sus conturează contextul global aproximativ în care va trebui să evolueze societatea românească în următoarele două decenii.

12.2 Oportunități și restricții în politica externă și de securitate a României

Trecerea într-un nou mileniu surprinde România într-o postură mai puțin favorabilă din punctul de vedere al exigențelor de securitate națională într-un context extern aflat în evoluție dinamică. Este de subliniat că stabilitatea politică internă și evoluția coerentă, într-un ritm satisfăcător a angrenajelor economico-sociale, cuplate cu valorificarea potențelor cooperării internaționale reprezintă condiții necesare pentru înfăptuirea obiectivelor dezvoltării durabile.

În ciuda eforturilor susținute și progreselor notabile obținute de România în ultimii ani, ea nu a dobândit încă statutul de membru al structurilor integrate politico-militare (NATO) și are un deficit de performanță în procesul de accesere la cele politico-economice (Uniunea Europeană) la care aspiră. Avantajele relative ale posturii de candidat nu contrabalansează în suficientă măsură dezavantajele rezultate din adâncirea decalajelor de dezvoltare economico-socială față de alte țări ale Europei Centrale și din cantonarea în continuare într-o "zonă gri" din punct de vedere al cerințelor de securitate. Conjectura nefavorabilă din Europa de Sud-Est a influențat, de asemenea, situația internațională a României.

Opțiunea strategică a României de integrare în Alianța Nord-Atlantică și în Uniunea Europeană, promovată de guverne succesive cu sprijin masiv din partea Parlamentului, societății civile și opiniei publice, se dovedește a fi singura valabilă, conformă cu interesele naționale perene și corelată cu tendințele previzibile stabile pe plan regional-european și mondial. Dar, aceasta presupune însușirea organică, într-un tempo continuu accelerat, a ansamblului de valori, instituții și proceduri care caracterizează spațiul de civilizație euro-atlantică și care include ca o componentă esențială dezvoltarea durabilă, în sensul armonizării programelor economico-sociale cu cerințele conservării și îmbunătățirii mediului natural și moștenirii culturale, precum și în sensul solidarității între generații.

Din punctul de vedere al acțiunii practice, în perioada de referință se disting două etape a căror întindere în timp depinde de (a) eficiența efortului propriu de conformitate cu cerințele și standardele celor două organisme de integrare și (b) capacitatea fizică și voința politică a acestora de a accepta și absorbi noi membri. În continuare, politica externă și de securitate a României va fi colorată până la orizontul anului 2020 de statutul său internațional de aspirant și, respectiv, de membru al NATO și UE, cu drepturile și obligațiile aferente.

În mod necesar, perioada de preaderare reclamă o activizare plurivectorială a relațiilor externe ale României, pe plan bilateral și multilateral, pentru majorarea avantajelor sale competitive prin corelarea strânsă a acțiunii politice cu obiectivele dezvoltării economico-sociale și întărirea capacitații de apărare a țării. Eficiența politicii externe și a demersului diplomatic se va măsura pragmatic prin capacitatea de a promova interesele economice și comerciale specifice, de a atrage investiții semnificative, de a obține acces la noi surse de astinență și finanțare. Momentul și conținutul calitativ al aderării vor depinde decisiv de "zestrea" cu care România se va prezenta la negocierile finale.

Nu mai puțin decisivă se conturează a fi capacitatea României de a juca un rol semnificativ la nivel subregional, ca factor de stabilitate și consens, ca promotor al valorilor occidentale pe care le împărtășește. Asumarea principiilor dezvoltării durabile și iradierea lor în întreaga zonă poate reprezenta o contribuție de seamă la acest proces.

În cea de-a doua etapă, în condițiile anorării ferme a României în structurile integrate, politice, economice și militare, ale spațiului european și atlantic, politica externă și de securitate se va redimensiona în mod corespunzător, urmărind amplificarea contribuției conceptuale și practice proprii la formarea consensului pe coordonatele politice comune.

12. 3 Obiectivele pe termen mediu ale politicii externe, de securitate și apărare

Interesele naționale ale României, aşa cum au fost definite în Strategia de Securitate Națională, sunt:

- garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor României;
- consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și supremăția legii;
- asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil;
- sprijinirea legăturilor cu români din afara granițelor țării pentru conservarea identității lor;
- participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa.

Politica externă și politica de apărare fac parte integrantă din strategia de securitate națională a României. În mod concret, sub aspect operațional, este de prevăzut ca politica de securitate națională să se axeze pe următoarele coordonate:

- (a) optimizarea sistemului decizional în materie de politică externă și de apărare și realizarea unei coherence sporite în acțiune din partea tuturor factorilor investiți prin Constituție și legile țării cu atribuții specifice în acest domeniu;

- (b) desemnarea și, după caz, realocarea flexibilă a resurselor necesare, materiale și umane, în funcție de obiectivele prioritare stabilite ale politiciei de securitate națională;
- (c) elaborarea și punerea în aplicare a unor programe complexe, într-o logică secvențială de acțiuni pe plan politic, diplomatic, economic și militar pentru promovarea într-o viziune unitară a obiectivelor naționale specifice ale României în relațiile cu alte state, grupuri de state sau organizații internaționale în corelare cu interesele clar identificate ale partenerilor;
- (d) sporirea, conform principiului subsidiarității, a componentei externe a activității instituțiilor centrale și autorităților locale prin angajarea răspunderii lor directe în gestionarea unor programe și proiecte de colaborare internațională;
- (e) largirea sferei participanților la elaborarea opțiunilor în domeniul politiciei de securitate, cel puțin în fazele inițiale, prin atragerea societății civile, partenerilor sociali, comunității academice.

12.3.1 Politica externă și de securitate

Întrucât orizontul de timp până la integrarea efectivă în structurile politice, economice și de securitate ale spațiului euro-atlantic rămâne imprecis, depinzând de dezvoltarea concretă a conjuncturii interne și internaționale, perioada de preaderare se anunță dificilă și marcată de numeroase incertitudini. Depășirea ei reclamă un efort sporit de voință politică, creativitate și coeziune pe următoarele direcții principale:

a) Continuarea susținută și cu bună credință a eforturilor vizând îndeplinirea integrală a criteriilor și însușirea organică a standardelor juridice, instituționale și de performanță efectivă cerute de calitatea de membru al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene prin:

- utilizarea coordonată a dialogului politic, demersurilor diplomatice și contactelor pe linie militară, pe plan bilateral și multilateral, pentru promovarea candidaturii României în organismele europene și atlantice integrate;
- îndeplinirea integrală a angajamentelor proprii și a recomandărilor continute în Strategia de Preaderare la UE și în Planul individualizat de aderare la NATO și valorificarea judicioasă a diferitelor forme de asistență acordată în acest scop;
- respectarea obligațiilor asumate și preluarea unor noi responsabilități, conforme cu potențialul și resursele proprii în cadrul operațiunilor de menținere și sprijinire a păcii sub egida Parteneriatului pentru Pace; întărirea colaborării cu Uniunea Europeană Occidentală ca pilon european al NATO și embrion al viitoarei identități europene de securitate și apărare;
- participarea efectivă, cu măsuri și inițiative proprii, la combaterea amenințărilor neconvenționale la adresa păcii și securității internaționale;
- formarea, conform unui program cuprinsător, a unui corp de specialiști civili și militari, inclusiv negoциatori calificați, pentru gestionarea procesului de aderare la organismele europene și atlantice și, în continuare, a participării efective la activitatea acestora; folosirea mai activă a capacitatii de analiză și intervenție a diplomației românești;
- menținerea și amplificarea sprijinului populației față de obiectivele integrării euro-atlantice a României.

b) Dezvoltarea relațiilor cu alte state într-o lume globală prin:

- imprimarea unui conținut concret raporturilor bilaterale cu statele care împărtășesc aceleași valori și aspirații prin valorificarea valențelor multiple ale parteneriatului strategic cu SUA și ale colaborării privilegiate cu țările Europeană Occidentală și Centrală, precum și cu statele vecine;
- legarea mai precisă a demersului politic în relațiile cu statele de pe alte continente de interesele specifice, economice și financiare, ale României, mai ales în ceea ce privește promovarea exportului și atragerea de investiții directe.

c) Extinderea cooperării în cadrul multilateral prin:

- realizarea conform intereselor de durată ale României a potențialului de colaborare oferit de aranjamentele trilaterale, subregionale precum și de formula euroregiunilor; afirmarea prin fapte a rolului României ca factor de stabilitate și conlucrare constructivă în zona Europei de Sud-Est precum și în regiunea Mării Negre;
- acreditarea prin proiecte concrete a rolului de pivot al României pe traseul fluxurilor economice europene pe direcțiile est-vest și nord-sud precum și dintre Europa și zonele cu perspective economice interesante din Caucaz-Caspica și Orientalul Mijlociu;
- amplificarea contribuției originale a României la activitatea OSCE, Organizației Națiunilor Unite, agenților sale specializați și altor foruri internaționale cu vocație universală.

12.3.2 Politica de apărare și reformă a organismului militar

În domeniul apărării naționale, obiectivul fundamental îl constituie realizarea capacității militare necesare pentru apărarea suveranității și independenței naționale, a integrității și unității teritoriale, a democrației constituționale și principiilor statului de drept.

Pentru aceasta este necesar să se accelereze procesul de reformă, restructurare și modernizare a forțelor armate și să crească gradul de interoperabilitate a acestora cu structurile militare euroatlantice pentru a asigura prevenirea, descurajarea și zădănicirea unei eventuale agresiuni împotriva României, integrarea graduală a structurilor militare ale Alianței Nord-Atlantice, sporirea contribuției la stabilitatea regională, reducerea gradului de incertitudine, proiectarea stabilității și a forțelor.

Pentru a-și demonstra capacitatea de a contribui militar la apărarea colectivă, România trebuie să își dezvolte capacitațile militare astfel încât acestea să devină interoperabile cu cele ale NATO. Principalele direcții de acțiune în acest sens, pe termen mediu și lung, sunt:

a) modernizarea, redimensionarea și restructurarea forțelor armate, în concordanță cu cerințele noului mediu de securitate și cu nivelul resurselor disponibile pentru îmbunătățirea nivelului de pregătire a personalului, creșterea capacitații de conducere și operaționale a comandamentelor și structurilor luptătoare;

b) realizarea și menținerea, preponderent prin efort național, a unei capacitații de apărare credibile, moderne și eficiente, bazată pe acțiunea forțelor de avertizare, forțelor de reacție, forțelor principale și de rezervă;

c) constituirea în cadrul forțelor armate a unor structuri operaționale moderne, capabile să permită României să ia parte activă la eforturile Alianței Nord-Atlantice și organismelor internaționale pentru prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă, să participe la operațiuni militare multinaționale în sprijinul păcii, la întărirea încrederii și stabilității în Europa Centrală și de Sud-Est, la acțiuni cu caracter umanitar și la alte activități militare;

d) formarea și educare a cadrelor militare în instituții de învățământ superior din țară și străinătate, astfel încât, prin nivelul profesional, cultural și prin comportamentul lor social, acestea să devină un corp de elită al societății românești în ansamblul ei; integrarea tehnologiilor de simulare în sistemul de instruire și educare a Armatei României;

e) accelerarea programelor de interoperabilitate cu structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice, cu prioritate în domeniile conducerii (C⁴I), pregătirii personalului și instruirii trupelor, managementului și apărării spațiului aerian, logisticii și infrastructurii;

f) menținerea la un nivel corespunzător a unei capacitații de intervenție în caz de urgență civilă;

g) dezvoltarea armonioasă, dinamică și eficientă a sistemului de achiziții și modernizări prin folosirea judicioasă a resurselor, promovarea tehnologiilor moderne și menținerea unui echilibru corespunzător între achiziționarea din producția internă și din import;

h) definitivarea sistemului de doctrine (Doctrina Forțelor Armate, Doctrina Intercategorii de Forțe ale Armatei, doctrinele categoriilor de forțe și doctrinele armelor) în vederea accentuării interoperabilizării conceptuale, operaționale și tehnice cu armatele statelor membre ale Alianței Nord-Atlantice;

i) îmbunătățirea radicală a nivelului de pregătire a personalului, creșterea capacitații de conducere și a capacitații operaționale a comandamentelor și structurilor luptătoare la nivelul standardelor NATO;

j) dezvoltarea capacitații forțelor armate având la bază inițiativele deja existente și plecând de la rezultatele obținute până în prezent;

k) identificarea de noi modalități pentru intensificarea cooperării militare cu celelalte țări partenere, atât în cadrul PfP cât și în plan bi- și multilateral;

l) restructurarea și eficientizarea industriei de apărare pe criterii economice, dar și de necesitate, prin tehnologizarea sectoarelor de producție competitive, menținerea capacitaților proprii de creație prin instituirea și dezvoltarea centrelor de înaltă tehnologie, participarea la programe aliate integrate de cercetare-dezvoltare, inițierea unor programe complementare de ocupare a forței de muncă specializate din sectorul producției de apărare. Asigurarea finanțării restructurării se va realiza prin alocații bugetare, subvenții aplicabile limitat, în cazuri justificate și pe o anumită perioadă de timp, credite cu dobânzi bonificate, operații bancare fără garanții patrimoniale pentru sectoarele productive performante, pentru tehnologii compatibile cu cele existente în UE, pentru externalizarea unor active care nu-și mai justifică prezența în cadrul sectorului de apărare;

m) modernizarea înzestrării armatei prin dotarea cu sisteme de conducere performante, îmbunătățirea nivelului tehnic al produselor din dotare prin creșterea puterii de foc, a mobilității și fiabilității acestora, introducerea în dotare a unor categorii de armamente și tehnică de luptă performante.

CAPITOLUL 13

Dezvoltarea infrastructurii

Dezvoltarea unei infrastructuri specializate și eficiente, care să susțină procesul de dezvoltare durabilă trebuie proiectată și realizată în România astfel încât să asigure compatibilitatea cu infrastructura europeană și globală.

În acest scop, Guvernul trebuie, pe de o parte să modernizeze ori să definească și să reglementeze prin lege principalele mecanisme de piață – ca parte a infrastructurii instituționale, iar pe de altă parte să reglementeze și să faciliteze investițiile în domeniul infrastructurii fizice.

Pe ansamblu, Guvernul trebuie să asigure o dezvoltare continuă a infrastructurii instituționale, care privește:

- dezvoltarea serviciilor financiare;
- asigurarea legăturii între segmentele piețelor de capital, precum și între acestea și economie, în scopul asigurării unui flux permanent de capital;
- ajustarea structurală a economiei: sector primar, secundar și terțiar, concomitent cu asigurarea legăturii între acestea și piețele de capital;
- perfecționarea sistemelor de management administrativ și corporativ;
- simplificarea și eficientizarea administrației publice, pentru a elmina paralelismele și suprapunerile în plan decizional și în privința managementului pe proiecte.

În domeniul infrastructurii fizice, Guvernul trebuie să depună toate diligențele necesare refacerii și eficientizării infrastructurii capitalului construit, care se caracterizează printr-un grad mare de uzură, disfuncționalități, limite severe în proiectare, execuție și sistem de management și care privesc în principal, următoarele:

- sisteme urbane: străzi, rețele de canalizare, rețele pentru alimentarea cu apă, gaze și energie electrică, sistemele de colectare și depozitare a deșeurilor solide, sistemul de transport în comun, traficul rutier, stațiile pentru epurarea apelor uzate etc.
- regularizarea cursurilor de apă, lacurile de acumulare, sistemul de irigații;
- modernizarea rețelei de drumuri naționale și construcția de autostrăzi; concesionarea construcțiilor în domeniul transporturilor de șosele și autostrăzi și concesionarea lucrărilor și a managementului infrastructurii edilitare;
- asigurarea unui sistem fiscal stimulativ pentru instituțiile financiare care creditează piața imobiliară;
- incurajarea înființării zonelor economice speciale, ca parte a infrastructurii și, în cadrul acestora, a centrelor internaționale de afaceri, pentru a îmbina transportul multimodal, cu parcurile industriale și tehnologice;
- concesionarea tututor serviciilor în domeniul tehnologiei comunicațiilor și informațiilor.

O atenție specială trebuie acordată dezvoltării unei infrastructuri adecvate care să conserve și să permită utilizarea Capitalului Cultural al națiunii, protejat de influențe de o calitate îndoieifică. De asemenea, o importanță deosebită trebuie acordată implementării Strategiei Naționale în domeniul tehnologiei comunicațiilor și informațiilor, statul fiind obligat să rezerve cel puțin 2% din PIB pentru aceste două mari domenii.

CAPITOLUL 14

Supraveghere și evaluare

14.1 Scop

Scopul componentei de supraveghere și evaluare a Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă este de a asista procesul de luare a deciziilor prin asigurarea credibilității asupra realizării obiectivelor propuse și de a fundamenta corectările ce se impun pe parcurs. Se asigură în același timp printr-un mecanism de *feed back* mobilizarea instituțiilor statului centrale sau locale, astfel ca și societatea civilă să-și aducă aportul la aplicarea strategiei.

Caracteristicile fundamentale ale componentei de supraveghere și evaluare sunt:

- interpretarea, evaluarea și integrarea datelor la nivel ridicat pentru generarea de informații agregate;
- urmărirea tendințelor spațiale și temporale;
- supravegherea în contextul durabilității a legăturii între domeniile socio-economice și de protecția mediului.

Pentru realizarea acestor trei caracteristici fundamentale, **problemele principale** care trebuie rezolvate de componenta de supraveghere și evaluare a strategiei naționale pentru dezvoltare durabilă, sunt următoarele:

Ce se întâmplă?	Care sunt condițiile și tendințele de modificare a mediului?
De ce se întâmplă?	Care sunt cauzele schimbărilor care te determină?
Schimbările sunt semnificative?	Care sunt implicațiile asupra stării de sănătate, economică și mediului?
Care este/ar putea fi răspunsul nostru?	Care sunt implicațiile răspunsurilor societății asupra mediului?

Suplimentar față de aceste probleme primare există un număr de obiective care trebuie anticipate de componenta de supraveghere și evaluare. Astfel, această componentă trebuie să atenționeze asupra acțiunilor urgente de protecție a mediului și să identifice deficiențele în domeniul cunoștințelor și informațiilor cu impact asupra cunoașterii și interpretării condițiilor și tendințelor mediului. Aceste obiective trebuie să contribuie în egală măsură la evaluarea răspunsurilor societății la aspectele de mediu și să încurajeze încorporarea considerațiilor de mediu în politicile de dezvoltare economică și socială. În sfârșit, componenta de supraveghere și evaluare trebuie să contribuie la creșterea capacitații instituționale de răspuns la angajamentele internaționale.

Componenta de supraveghere și evaluare reprezintă o necesitate care rezultă din conținutul cap. 40 din **Agenda 21**, care solicită țărilor participante la Conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare, ameliorarea sistemelor de supraveghere, evaluare și raportare a progresului realizat, ca o condiție preliminară pe calea dezvoltării durabile. Guvernul, ca semnatar al convențiilor internaționale sau membru al organizațiilor regionale este în fața unor cerințe crescute și specifice contextului dezvoltării durabile. În plus, cerința internă de evaluare și raportare este în creștere și ea ca urmare a unor noi prevederi legislative și directive politice rezultând din condițiile de aderare la UE.

14.2 Principii ale supravegherii, evaluării și raportării

Dacă se stabilește sau se concepe o componentă strategică de supraveghere, evaluare și raportare în dezvoltarea durabilă este necesară elaborarea unei serii de principii ghid.

- Cea mai importantă direcție care trebuie urmărită este cererea fundamentală a acțiunilor factorilor politici de decizie în satisfacerea nevoilor participanților la procesul de dezvoltare durabilă, fie că este vorba de factori de decizie guvernamentalni, organe executive ale corporațiilor, educatori sau public. Aceasta înseamnă asigurarea unui contact foarte strâns între participanții la proces.
- Trebuie respectat specificul cultural și al diversității care există în ecosferă, plecând de la realitatea că sistemele naturale sunt finite, cu o capacitate limitată în durabilitate.
- Profitul componentei de supraveghere, evaluare și raportare este reprezentat de integrarea și interpretarea obiectivă a datelor și informațiilor stării mediului. Rolul componentei de supraveghere,

evaluare și raportare este acela de coordonator care să transmită informații integrate și aggregate organizațiilor existente și să furnizeze o structură coerentă pentru raportarea cuprinsătoare, credibilă și continuă în direcția durabilității. Acest lucru nu se poate realiza decât pe baza unui parteneriat real între instituții (guvernamentale și neguvernamentale), care funcționează la diferite nivele ale administrației și sectorului privat

- Este important ca această componentă să fie bazată pe un cadru conceptual care să faciliteze dezvoltarea unui sistem informațional apt să răspundă întrebărilor la **problemele principale** prezentate, și să facă legătura între factorii de mediu și cei socio-economi. În fig. 14.1 este prezentată o alternativă a ciclului luării decizie.
- Aspectele extinderii spațiale și în timp a componentei de supraveghere, evaluare și raportare au o importanță particulară. Prioritățile de mediu trebuie să fie diferite la scări spațiale diferite. Schimbările climatice și reducerea stratului de ozon sunt probleme globale care nu se pot aborda decât printr-un efort conjugat. O prezentare generală este greu de formulat, ea având rolul de exemplificare. În plus, trebuie subliniată responsabilitatea administrațiilor naționale, a guvernelor, pentru promovarea și implementarea inițiativelor regionale sau globale de ameliorare și conservare a stării mediului. Relativ la contextul spațial este de dorit legarea datelor și informațiilor atât de cadrul administrativ cât și de cadrul instituțional. Aceasta ar putea fi realizată, de exemplu, utilizând sistemele informaționale geografice (GIS). Regiunile ecologice potrivite raportărilor la scări similare trebuie ierarhizate într-un sistem care să permită agregarea datelor și definite din perspectiva întregului sistem ecologic, care înglobează clima, formele de relief, geologia, solurile, vegetația, viața sălbatică, apele și atributele activităților antropice. Din perspectiva timpului căruia î se adresează, componenta trebuie să se extindă asupra analizei și interpretării tendințelor trecute, prezente și viitoare punând la dispoziție atât o diagnoză cât și o prognoză a condițiilor de mediu. Practica de până în prezent a fost preponderent bazată pe analizele retrospective. Cu toate acestea, programele asupra stării mediului sunt foarte importante pentru factorii de decizie în procesul de dezvoltare durabilă.

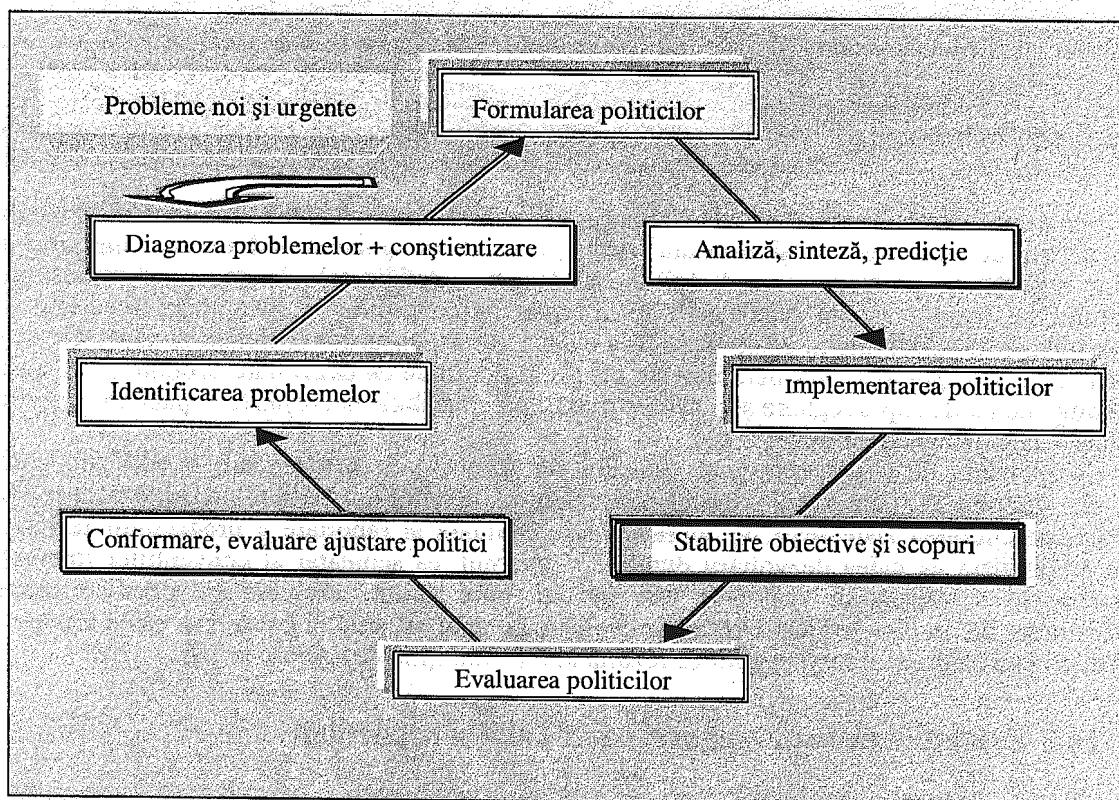

Fig. 14.1 Ciclul luării deciziilor

- Componența de supraveghere, evaluare și raportare trebuie să se fundamenteze pe asigurarea unui echilibru și a unei completitudini a datelor și indicatorilor, care să reflecte cât mai adecvat condițiile și tendințele mediului și ale dezvoltării socio-economice în context durabil.

- Nișa componentei de supraveghere, evaluare și raportare este atribuită oamenilor de știință și experților, ca și factorilor de decizie. O fundamentare științifică este necesară pentru a asigura credibilitatea, dar interpretarea și analiza realizate de această componentă devin eficiente când cunoașterea științifică este transformată în informație utilă procesului de luare a deciziilor.
- Pentru a avea eficacitate, componenta de supraveghere, evaluare și raportare trebuie să aparțină unei familii de produse desemnate a satisface nevoile unui spectru foarte larg de utilizatori. O simplă raportare periodică la nivel național nu este suficientă pentru a avea un sistem viabil de raportare care să militeze pentru creșterea conștientizării publicului și a presunii asupra clasei politice în luarea deciziilor. Domeniul pe care aceste produse se extind cuprinde: hărți, produse audio-vizuale și electronice, ca și publicațiile tradiționale imprimate pe suport clasic. Diseminarea acestor informații trebuie făcută în mod continuu și cât mai larg.

Barierele la nivel național pot fi rezumate astfel:

- lipsa resurselor necesare dezvoltării componentei de supraveghere, evaluare și control;
- lipsa organizării achiziției, stocării și prelucrării datelor care să permită agregarea și integrarea acestora în raportări specifice contextului durabil;
- natura extinsă a aspectelor cărora li se adresează componenta de supraveghere, evaluare și raportare necesită un spectru foarte larg al ariei de expertiză;
- necesitatea stabilirii cooperării, colaborării și a parteneriatului pentru a asigura un proces deschis și dedicat.

Pentru asigurarea succesului dezvoltării durabile în România este necesară definirea clară a sistemului de indicatori specifici și implementarea unui sistem informational adecvat, care să permită monitorizarea și evaluarea evoluției dezvoltării umane în România. Această evaluare trebuie să fie acceptată și utilă ca instrument de fundamentare a deciziilor de către toți participanții la procesul dezvoltării durabile, inclusiv factorii publici de decizie, sectorul privat antreprenorial, organizațiile neguvernamentale.

Față de cele de mai sus, Agenției Naționale pentru Comunicații și Informatică (A.N.C.I.) îi revine rolul de a coordona eforturile în dezvoltarea durabilă a economiei românești în sprijinul tuturor sectoarelor de activitate care fac eforturi în vederea informatizării și direcționării către societatea informatică; în cadrul acestei acțiuni, în calitate de organ de specialitate al administrației publice centrale în subordinea Guvernului, A.N.C.I. are atribuții directe care îi revin prin H.G. 973/1998 și care se referă la:

1. Elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor în domeniul informaticii și comunicațiilor;
2. Îndeplinirea rolului de autoritate de reglementare în domeniu.

La rândul său administrația publică centrală și locală, prin prevederile H.G. 490/1991 are sarcina de a se asigura că informatizarea instituțiilor publice este realizată pe baza proiectelor directoare de informatizare, astfel încât sistemele și produsele informative care se achiziționează pentru instituțiile publice să corespundă standardelor și recomandărilor tehnice naționale și internaționale pentru integrarea lor într-un sistem unitar, la nivelul societății românești. Prin politica de publicitate, promovarea parcurilor tehnologice, a centrelor de transfer tehnologic, a centrelor de excelență etc., proiectele și recomandările tehnice aplicate în administrația publică pot fi propuse și valorificate și de sectorul privat care, la rândul său, poate influența și contribui la realizarea celor mai bune soluții.

În acest context, componenta de supraveghere, evaluare și raportare în cadrul procesului de implementare a dezvoltării durabile asigură:

- Conștientizarea publicului.
- Educația și motivarea populației.
- Dezvoltarea vieții politice.
- Evaluarea performanțelor.
- Perfectionarea bazei științifice de cunoaștere și integrare a datelor și informațiilor și a agregării acestora.

În perspectivă, este evident că această componentă de supraveghere, evaluare și raportare își va extinde scopul de la focalizarea atenției către problemele trecute și actuale spre prognoza stării mediului și a dezvoltării socio-economice.